Středověk a novověk
Middle Ages and Modern Times

Adamov (okr. Blansko)

Ul. Hradní č. p. 3; intravilán, parc. č. st. 10.

Novověk. Městský dům. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3025919N, 16.6495356E

V letních měsících roku 2020 byla odstraněna stavba č. p. 3 na ulici Hradní v Adamově. Na stavební aktivitu upozornil pracovníky Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., historik J. Štětina z Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Kroměříži, který také provedl základní dokumentaci odkrytých situací, zejména reliktů zdí a dvou do skály vytesaných sklepních prostor. Při následné prohlídce místa bylo zjištěno, že v inkriminovaném prostoru již nebyly žádné archeologické uloženiny, které by měly stratigrafický vztah ke kamenným konstrukcím. Vzhledem k povaze torzálních zdí lze předpokládat, že se jednalo o terasní či opěrnou úpravu pro bývalou obytnou historickou část Adamova ve vztahu k lichtenštejnské železářské huti (Janově huti), která zde existovala snad již v 17.–18. století, a zaručeně v roce 1851 (Kreps 1976, 50, obr. XL: 18; XLV: 24).

Zbylé kamenné konstrukce naznačují, že zde mohly původně stát v uliční frontě jedna nebo dvě budovy se základy založenými v obdélném zářezu vytesaném v granodioritové skále. Vzhledem k pokročilosti neohlášené stavby nebylo již možné provést plošný záchranný archeologický výzkum.

Literatura

Kreps, M. 1976: *Dějiny adamovských železáren a strojíren do roku 1905.* Brno: Blok.

Summary

A fragmentary terrace or the retaining walls of former historical buildings, possibly including ironworks that existed there as early as the 17th–18th centuries (Kreps 1976, 50, Fig. XL: 18; XLV: 24), were documented during the demolition of building No. 3 in Hradní Street in Adamov (Blansko District) that took place in the summer of 2020.

Petr Kos

Babice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)

„Vaječník"; zřícenina Hrádek u Babic, parc. č. 987/2.

Středověk. Hrad. Průzkum detektorem kovu. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3035317N, 16.6972017E

Během povrchové prospekce, jejímž účelem měla být původně pouze rekognoskace torzálního maltového zdiva (Kos 2019; Štětina 2019) zaniklého hrádku nad žlíbkem Vaječníkem v údolí Křtinského potoka, byl letmým revizním průzkumem detektorem kovů získán drobný soubor metalických předmětů. Šlo o menší zlomek masivního železného třmene (snad typ E nebo I, 12.–14. století; srov. Nowakowska-Cwetsch 1980, 73, 75, rys. 3: 6; 3: 10), fragment železného odlomeného trnu/hrotu čtverhranné profilace a dva páry bronzových a železných kroužků menších shodných průměrů. Doposud se jedná o první publikované kovové nálezy zřejmé středověké povahy z této drobné fortifikované polohy, zběžně datované do období vrcholného středověku (Doležel 1996; Oliva a kol. 2015, 32). Získané nálezy pochází z hrany posledního nepříliš výrazného plochého skalnatého zadního dílu hradu, který má při svém vnějším severozápadním obvodu málo zřetelný náznak prstencového příkopového hrazení o max. délce cca 15–20 m a šíři 1,5–2 m. Tento nejspíše stavebně-obranný prvek nebyl dosud v odborné literatuře zmíněn; není však vyloučeno, že jde čistě jen o základový žlab palisády, či započatý výkop budoucího zděného základu nedokončené obvodové hradby. Absence militarií vylučuje souvislost s bojovou činností za 2. světové války. Právě odtud je z minulosti zmiňován J. Doležalem nález ojedinělého zlomku středověké keramické nádoby, který se nepodařilo dosud doplnit o další (srov. Doležel 1996; Štětina 2019). Pod hrádkem, na hranici katastrů Babic nad Svitavou a Habrůvky, byly v údolí Křtinského potoka lokalizovány další neznámé objekty raně novověké vápenice (Kos 2019). Celkem tu již byly rozpoznány čtyři pozůstatky jámových pyrotechnologických zařízení s výrobními odvaly obsahujícími zlomky nedopalu vápna, popelovitého prachu a mazanice. Je pravděpodobné, že nejvýchodnější relikt větší jednokanálové pece (u můstku přes Křtinský potok pod jeskyní Kostelík) je druhotně vsazen do rozměrné terénní prohlubně přibližně obdélného tvaru o stranách cca 10 × 7 m. Nevylučuje se, že jde o pozůstatek nedokončené rozměrné vícekanálové středověké vápenické pece. Nově zjištěné indicie tak spíše podporují dataci nedokončené fortifikované hradní stavby do období vrcholného středověku (13.–14. století) a nevykazují žádný prokazatelný vztah k domnělé „uměle" vystavěné romantizující zřícenině vranovsko-křtinského lichtenštejnského voluptuáru z 18.–19. století (srov. Golec 2014, 244, 250; Oliva et al. 2015).

Literatura

Doležel, J. 1996: Vrcholně středověká fortifikace nad údolím Křtinského potoka, k. ú. Babice nad Svitavou (okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 1992, 76–77, tab. 25–26.

Golec, M. 2014: Vranovsko-křtinský lichtensteinský areál. *Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales* XCIX(2), 235–250.

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.

Nowakowska-Cwetsch, D. 1980: Strzemiona z terenu Polski (do XIV wieku): próba typologii. *Świantowit* XXXVI, 65–81.

Oliva, M., Golec, M., Kratochvíl, R., Kostrhun, P. 2015: *Jeskyně Býčí skála ve svých dějích a pradějích*. Brno: Moravské zemské muzeum Brno.

Štětina, J. 2019: Středověká fortifikace na Klepačově (okr. Blansko). In: M. Dejmal, L. Jan, R. Procházka (eds.): *Na hradech a tvrzích. Miroslavu Plačkovi k 75. narozeninám jeho přátelé a žáci*. Brno: NLN, 190–202.

Summary

A detector survey of a defunct small castle above Vaječník in the Křtinský Stream valley, Babice nad Svitavou cadastral area (Brno-Country District) yielded an assemblage of metal objects that corroborate the medieval dating of the castle (Kos 2019; Štětina 2019).

Petr Kos

Bílá Lhota (k. ú. Červená Lhota u Řimic, okr. Olomouc)

Před domy č. p. 8, 9, parc. č. 11/1.

Vrcholný středověk, novověk. Místo sběru, vesnice/městečko. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.715855N, 16.969454E

Na jaře roku 2019 nasbíral autor příspěvku kolekci středověké a raně novověké keramiky před domy č. p. 8 a 9 v Červené Lhotě. Nálezy se podařilo vyzvednout z povrchu zasypaného výkopu, který probíhal rovnoběžně s oběma domy. S ohledem na neexistenci bližších nálezových okolností je vypovídací hodnota shromážděného souboru výrazně snížena. Přitom jde v podstatě o první archeologické nálezy z intravilánu obce (srov. Musil 1979, 68–70; 1983, 186–188). Červená Lhota (*Czerwena Lhota*) se v písemných pramenech objevuje roku 1407 (Pinkava 1903, 165–166; Spáčil a kol. 1985, 57), kdy je v pramenech uveden Vítek ze Lhoty vlastnící zdejší dvůr (např. Plaček 2001, 175).

Nalezenou kolekci tvoří celkem 25 zlomků keramiky a fragment komorového kachle. Do vrcholného středověku lze zařadit celkem čtyři kusy keramiky. Všechny jsou charakteristické pro průběh 14.–15. století. Mezi nimi se vyjímá část okraje mísy s červenou malbou (obr. 1: 8) a zlomek výdutě z loštického hrnce. Zbylé fragmenty náleží do průběhu 16.–18./19. století. Zastoupeny jsou nožky z pánví, pásková ucha džbánů či hrnců a okraje hrnců, popřípadě hrnků (obr. 1: 3–6, 10–12). Většina materiálu je režná, jen v několika případech evidujeme vnitřní hnědou nebo zelenou glazuru (obr. 1: 3–5). Výzdoba se omezila na červenou malbu na vnější straně nádoby (obr. 1: 1, 2), vývalkovitou šroubovici a plastickou lištu zdobenou pomocí rádélka (obr. 1: 4). Poslední nález reprezentuje zlomek režného komorového kachle opatřený okrajovou lištou v podobě hranolu s výžlabkem (obr. 1: 9), který nejspíše náleží do 1. poloviny 16. století.

Summary

A 14th–18th/19th century pottery assemblage and a chamber tile fragment from the first half of the 16th century (Fig. 1) were found on the surface of a filled trench in front of house No. 8 and 9 in the cadastral area of Červená Lhota u Řimic (Olomouc District).

Lukáš Hlubek

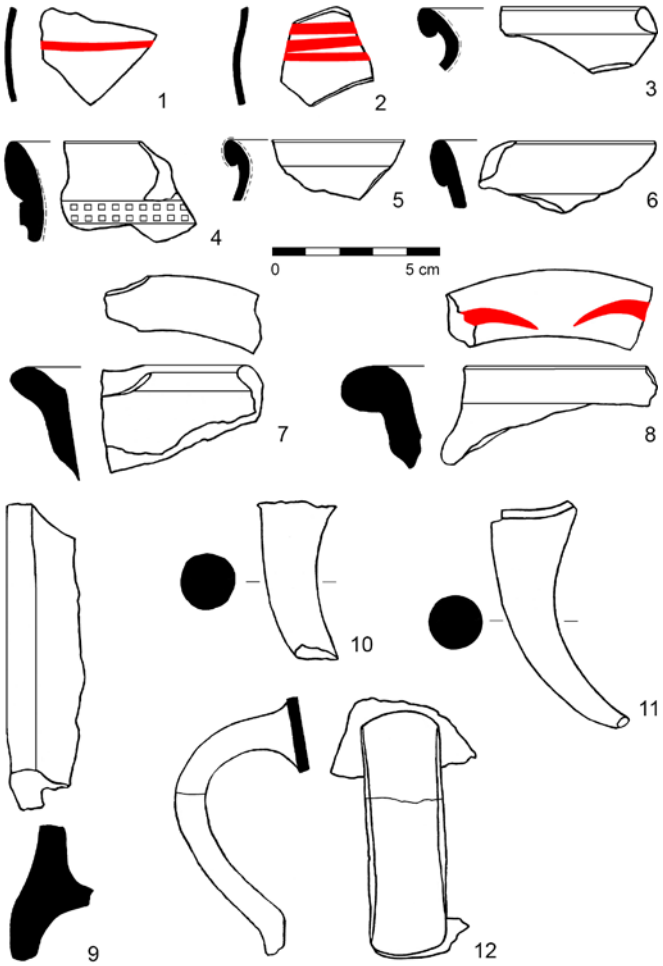

Obr. 1. Červená Lhota u Řimic. Výběr nálezů. Kresba L. Hlubek.
Fig. 1. *Červená Lhota u Řimic. Selection of finds. Drawing by L. Hlubek.*

Bílovice nad Svitavou (okr. Brno-venkov)

„U Jezírka“, parc. č. 1182/2.

Novověk – industriální období. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2698336N, 16.6292244E

Během výstavby nástupních stanovišť autobusové zastávky Lesní školka Jezírko (k. ú. Bílovice nad Svitavou) v roce 2020 byly po východní straně silnice zachyceny v šachtě inženýrských sítí pozůstatky suterénních částí bývalé panské lichtenštejnské myslivny vystavěné roku 1791 a zbořené roku 2004 (Haša 2007; Nejezchleb 2012). Z výzkumu pochází dokumentační materiály evidující značky pálených formátových cihel („BH“) a tesané kamenické články zhotovené z opuky, které dokazují, že zmíněná stavba byla od základu přestavěna během 2. poloviny 19. století z cihel, jež produkovala cihelna na Dolním Cejlu, pracující v Brně v rozmezí roku 1860 a závěru 80. let 19. století (Holub, Anton 2020, 209).

Literatura

Pinkava, V. 1903: *Litovelský okres*. Brno: Musejní spolek.

Musil, J. V. 1979: Tvrz v Červené Lhotě u Litovle, okres Olomouc. *Vlastivědný věstník moravský* XXXI(1), 68–70.

Musil, J. V. 1983: Kachel z Červené Lhoty u Litovle (okres Olomouc). *Vlastivědný věstník moravský* XXXV(2), 186–188.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha: Libri.

Spáčil, V. a kol. 1985: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Olomouc: Městský NV.

Literatura

Haša, R. 2007: *Historie vysoké školy zemědělské v Brně a „Masarykova lesa“*. Brno: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita.

Holub, P., Anton, A. 2020: *99 brněnských cihelen: Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna*. Brno: VUT v Brně, Fakulta stavební.

Nejezchleb, B. 2012: *Bílovice nad Svitavou: kapitoly z historie obce*. Brno: Didot.

Summary

During the construction of the Lesní školka Jezírko bus stop platform (Bílovice nad Svitavou cadastral area, Brno-Country District) in 2020, remnants of a former Liechtenstein manorial gamekeeper's lodge built in 1791 and demolished in 2004 (Haša 2007; Nejezchleb 2012) were found along the east side of the road. The structure was completely rebuilt during the second half of the 19th century from bricks produced by a brickyard in Dolní Cejl, Brno (Holub, Anton 2020, 209).

Petr Kos, Dana Vitulová

Bílovice-Lutotín (k. ú. Bílovice, okr. Prostějov)

Intravilán obce, parc. č. 260/1, 261.

Vrcholný středověk, novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 310.856–310.910.

Lokalizace: S-JTSK – -563242.13, -1129102.28

Od měsíce března do měsíce srpna 2020 byl průběžně prováděn archeologický dohled při pokládce zemních kabelů distribuční sítě nízkého napětí v Bílovicích. Zachycené archeologické objekty a archeologické situace, stejně tak jejich výzkum a dokumentace, byly ovlivněny charakterem vlastní stavby spočívající v hloubení úzkých rýh dosahujících hloubky cca 110 cm. V blízkosti kaple sv. Floriána, tedy nedaleko tzv. „Bílovického žudru“, venkovské usedlosti z 2. poloviny 18. století, rýha proťala planýrky/smetiště náležející do 17. století. Život středověké vesnice dokumentuje kulturní vrstva s keramikou rámcově z konce 12. a 1. poloviny 13. století u domu č. p. 5 a sídlištní jáma s keramikou ze 14. století u domu č. p. 41. Výše přiblížená archeologická zjištění výrazně přispěla do již tak barvité mozaiky pravěkého a raně historického osídlení obce (přehledně Šmíd 2003).

Literatura

Šmíd, M. 2003: Pravěké a raně historické osídlení katastru obce Bílovice-Lutotín. *Střední Morava* 17, 45–70.

Summary

A watching brief during the laying of ground cables for a low-voltage distribution network was conducted in Bílovice-Lutotín (Prostějov District) from March to August 2020. The excavated trenches disturbed refuse layers from the 12th/13th and 17th centuries and a 14th century pit.

Pavel Fojtík, Miroslav Šmíd

Bítov (okr. Znojmo)

Č. p. 1, st. parc. č. 1; 44/1; 47.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk, novověk. Hrad. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9447497N, 15.6990431E

Na podzim roku 2020 prováděla Archaia Brno z. ú. subdodavatelsky pro Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Brně zjišťovací archeologickou sondáž na státním hradě Bítov (Dejmal, Přibylová 2020). Celkem bylo realizováno pět sond (obr. 2). Nejvýchodněji ležela sonda S3, konkrétně na jižním mostě přes šíjový příkop. Sondy S1 a S2 byly umístěny již v rámci opevněné plochy, a to v severozápadní části, na opyši celé ostrožny. Sondy S4 a S5 se pak nacházely vně hradbami opevněného areálu při vnější patě výše vzpomínaného prostoru.

Sonda S3, na mostě při dnešním vstupu do hradu, odhalila v poměrně malé hloubce dobře dochovanou kamennou dlažbu. Ta patrně, až na recentní porušení, pokrývá větší část mostu a nachází se již v hloubce od 0,1 až 0,2 m.

V sondě 1 byla ověřena situace u zazděné brány, přičemž se ukázalo, že zde došlo ke značnému nárůstu terénu. Z vnější strany pak byla brána zkoumána v rámci sondy S5 (obr. 3). Brána měla jednoduchou kulisovitou podobu, přičemž byla doplněna o obdélnou vpadlinu, která ji orámovala na obou stranách. I přes svou jednoduchost měla brána složitější vývoj. Na vnitřní straně byla hradba v mladší fázi zpevněna přiloženou plentou, brána ale zůstala funkční. Úroveň povrchu terénu v době existence brány je oproti dnešnímu o 3 m níže. Podařilo se zde zachytit i pochozí horizont k bráně zpevněný maltou. Nejasná je datace brány. Její vznik patrně souvisí se stavbou obvodové hradby, která byla dříve kladena do 14. až 15. století. Situace zjištěná v sondě S2 sice neumožňuje jednoznačně určit časové zařazení výstavby brány, dokážeme však datovat alespoň zazdění hradby. Patrně se tak stalo již v 15. či nejpozději 16. století. Problém datace navážek při bráně souvisí s faktem, že obsahují převážně jen druhotně přemístěné starší nálezy. Ale i tak snad můžeme počítat se zánikem funkce brány někdy v 15. či 16. století. Poté se terén na vnitřní straně brány periodicky zvyšoval, a to až na dnešní úroveň, přičemž poslední vrstva představuje tzv. zahradní horizont. Přestože byla sonda S1 kopána až do hloubky 3 m od dnešního povrchu, musíme předpokládat, že pod dosaženou úrovní se nachází minimálně další 2 m antropogenních uloženin.

Situaci z vnější strany brány ověřovala sonda S5. Výškové poměry jsou zde oproti vnitřnímu líci brány značně odlišné. Spodní část samotné brány se dnes nachází ve výšce 3 m nad terénem. Jak vypadal vstup do brány z vnější strany, není zcela zřejmé. Buď se zde nacházelo schodiště, nebo nějaká forma plošiny. Ta asi nevedla přímo kolmo na bránu, ale stáčela se severním směrem, a za nástupní prostor k bráně musíme považovat malou plošinu na styku příkopu a valu. Druhou možností je, že terén před bránou byl po ztrátě její funkce nějak zásadně upraven. Pata hradby byla opatřena plentou, přičemž v sondě S5 se podařilo zachytit i její předzáklad. Plenta s předzákladem vznikla současně s šestým opěrákem a celý líc byl následně doplněn omítkou z roztírané malty. Obě konstrukce jsou již založeny do skalního podloží a mocnost historického terénu při patě hradby dosahovala v sondě S5 0,5 m.

Sonda S4 se nacházela při styku hradby a prvního opěráku. Antropogenní činností ovlivněné souvrství zde dosahovalo mocnosti 0,6 m, přičemž níže se nacházelo již navětralé skalní podloží. Podle schématického řezu je jasné, že rozdíl v mocnosti historických terénů na vnitřní straně brány proti situaci v sondě S4

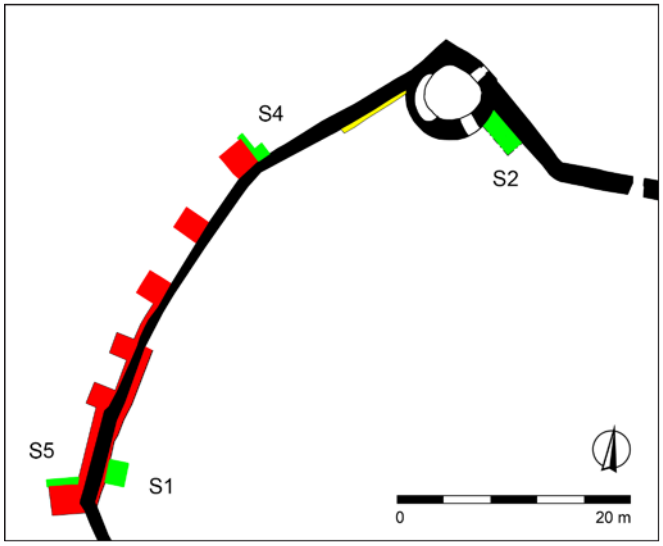

Obr. 2. Bítov, hrad. Severozápaní část ohrazeného areálu s vyznačením sond. Plocha sond zeleně. Archaia Brno z. ú.

Fig. 2. *Bítov, castle. Northwest part of the enclosed complex with the test pits marked. The area of the test pits is marked in green. Archaia Brno z. ú.*

se pohybuje okolo 5 m. Sonda přinesla hlavně informace o samotné hradbě a opěráku. Ukázalo se, že celý úsek hradby mezi opěrákem a věží je přeplentován, přičemž při výstavbě plenty byl vybudován opěrák. Celá oprava byla následně sjednocena omítkou z roztírané malty. Časově se patrně jednalo o stejnou akci, při které byla zazděna brána, vystavěna plenta a opěrák v sondě S5. Snad se tak mohlo stát již v 15. století.

Velice důležitá byla zjištění v sondě S2 u paty dolní břitové věže a na jihovýchodě navazující hradby na severozápadním předhradí (obr. 4). V této sondě byl zachycen opět zahradní horizont z 19. století. Dále kamenný kanálek odvodňující jezírko ležící ve středu příhrádku. Ze starších situací je důležitý vztah věže a hradby, které jsou nejspíše provázány. U hradby samotné byla zjištěna i stavební úroveň a základový vkop, které nejspíše souvisí s její výstavbou. I když byl rozsah sondy nevelký, zdá se, že ke stavbě této části hradby a věže mohlo dojít poměrně brzy, již někdy na přelomu 12. a 13. století. Tuto hypotézu, která zásadně mění pohled na vývoj této části hradu Bítova, by bylo dobré v budoucnu ještě dále ověřit. Ač terénní situace výše uvedené datování naznačuje, existuje totiž i možnost, že nálezy získané z jednotlivých vrstev jsou v druhotné poloze a samotné opevnění bylo vystavěno později. Naopak pro časnou dataci mluví první výsledky dendrochronologického výzkumu konstrukčních prvků dolní břitové věže, který bude pokračovat v následujícím roce.

Za starší situace, předcházející stavbě věže, pak v sondě S2 můžeme považovat nález dvou pecí. Obě pyrotechnologická zařízení lze patrně interpretovat jako potravinářské pece. Pece se sice nacházejí na stejném místě, nefungovaly však současně. Mladší pec s.s.j. 2 je možno na základě nálezů datovat do 2. poloviny 12. až 1. poloviny 13. století. Starší pec s.s.j. 1 pak do 12. století. Pece byly patrně z požárního, provozního, či komunikačního důvodu umístěny v okrajové části tehdejšího sídla. Přitom není vyloučeno, že respektovaly nějaké starší hrazení areálu, protože obvodová hradba je narušuje. Podoba pecí odpovídá tehdy používaným zařízením, i když z období přelomu 12. a 13. století převažují spíše zahloubené útvary. Ovšem vzhledem k podobě podloží na Bítově se zdá logické, že by pece byly postaveny jako nadzemní, na úrovni terénu. Ani v hloubce 3 m nebylo v sondě S2 dosaženo geologického podloží a musíme předpokládat, že historické terény se mohou v těchto místech nacházet ještě nejméně o 2 m níže.

Plošně nevelký sondážní archeologický výzkum naznačil poměrně převratnou možnost datování dolní břitové věže a celého severozápadního příhrádku již do přelomu 12. a 13. století, což by značně měnilo pohled na podobu hradu Bítova v nejstarších obdobích jeho existence. Vzhledem k nevelkému rozsahu výzkumu by bylo dobré výsledky zjišťovací sondáže ještě ověřit, případně korigovat.

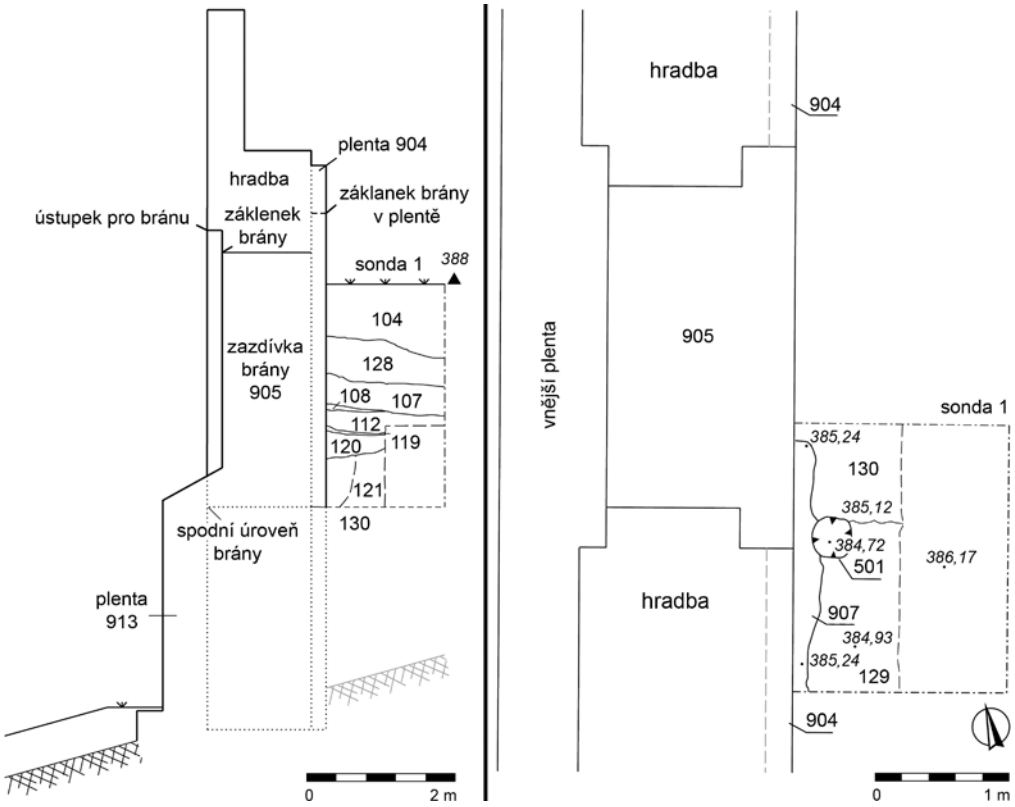

Obr. 3. Bítov, hrad. Sonda S1. Vlevo řez hradbou v místě sond S1 a S5 doplněný o severozápadní profil S1. Vpravo půdorysná skica brány s půdorysem sondy S1. Archaia Brno z. ú.

Fig. 3. *Bítov, castle. S1 test pit. Left: section through the wall in the area of test pits S1 and S5 together with the northwest profile of S1 test pit. Right: ground plan sketch of the gate with the ground plan of test pit S1. Archaia Brno z. ú.*

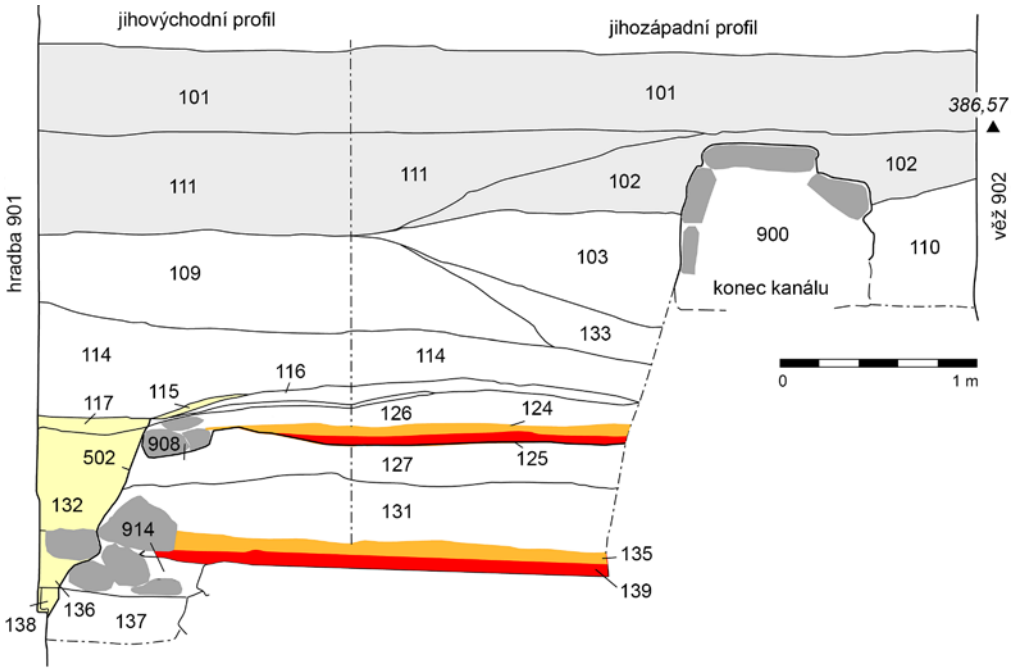

Obr. 4. Bítov, hrad. Sonda S2. Dokumentované řezy sondy. Šedě vyznačen tzv. zahradní horizont. Žlutě pak výplň základového vkopu a navazující stavební úroveň. Červeně primární dna zachycených pecí. Oranžově reparace den. Archaia Brno z. ú.

Fig. 4. *Bítov, castle. S2 test pit. Documented sections of the test pit. The so-called garden horizon is marked in grey with the foundation fill and the subsequent construction level in yellow. The primary bottoms of the depicted ovens are marked in red with the bottom repairs in orange. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

Dejmal, M., Přibylová, M. 2020: *A067/2020 Bítov – sondy.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A test pit survey took place at Bítov Castle (Bítov cadastral area, Znojmo District) in 2020. The key discoveries include new knowledge concerning the design of the gate in the northwest of the complex. Based on stratigraphic relations, it cannot be ruled out that the northwest bergfried with edge shaped front and the adjacent wall might date back to the 12th or 13th century although this needs to be verified by further research.

Miroslav Dejmal, Petr Holub, Michala Přibylová

Blansko (okr. Blansko)

Ul. Zámek č. p. 2, 3, parc. č. 31/1.

Novověk 2, industriální období 1. Nález v druhotné poloze. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3634117N, 16.6460186E; 49.3633714N, 16.6459503E; 49.3632850N, 16.6458119E

V září roku 2020 probíhalo v rámci rekonstrukce budovy předzámčí (č. p. Zámek 2/2) v Blansku hloubení výkopu pro zavedení optického kabelu. Výkop začínal u severozápadního nároží Zámek 1 a pokračoval kolem budov Zámkek 2 a 3 přes nádvoří dnešní budovy ZUŠ a končil za silnicí na parkovišti na ulici Seifertova. Všechny tyto budovy byly součástí bývalého hospodářského areálu zámku v Blansku. Vrstvy obsahující archeologické nálezy byly zjištěny pouze v krátkém úseku před budovou Zámek 2 (parc. č. st. 35/4). Z vykopané zeminy byly získány osteologické a keramické nálezy předběžně datované do 18.–19. století. Nálezy však ležely v sekundární poloze, byly promíchány s recentním stavebním odpadem vzniklým pravděpodobně při různých stavebních úpravách zámku nebo při zavádění inženýrských sítí. Jelikož nebyly v hloubce 60 cm zjištěny žádné neporušené kontexty, nebylo přistoupeno k dokumentaci profilu. Vznik a původní účel budovy Zámek 2 je dodnes nejasný. Její počátek můžeme datovat do průběhu 18. století, neboť na Nicolaiově plánku zámeckého areálu z počátku 18. století ještě patrná není, zatímco na pozdějším z roku 1809 se již, oproti dnešní podobě, přimyká k jihozápadnímu rohu bývalé přední partie zámku odstraněné na počátku 19. století. Někdy v této době dochází také ke změně půdorysu budovy Zámek 2 z původního ve tvaru písmene „L“ na dnešní, což dokládá plánek z roku 1826 (Sadílek 2007).

Poněkud netradiční uměleckohistorický nález byl učiněn ve výkopu před nízkou budovou Zámek 3 (parc. č. st. 35/1). Ve vykopané zemině obsahující jinak recentní odpad byly zjištěny četné fragmenty sádrových soch. Trasa výkopu proťala v hloubce 60–70 cm jejich skrumáž, která zabíhala ještě hlouběji do severního profilu. Celkem z ní bylo vyzvednuto přes 600 zlomků. Zahrnovaly ulámané hlavy, končetiny, podstavce s nápisy českých panovníků, torza těl v historických oděvech a mnoho amorfních kusů. Kromě názvů panovníků byla na několika podstavcích zjištěna i signatura samotného autora, kterou rozluštil historik M. Koudelka. Byl jím českoněmecký sochař Josef Max (1804–1855). Díky tomu bylo následně zjištěno, že některé fragmenty pochází z kolekce soch 12 českých panovníků (kněžna Libuše, Přemysl Oráč, svatý Václav, Břetislav I., Vratislav II., Vladislav I., Přemysl Otakar II., Václav III., Karel IV., Jiří Poděbradský, Ferdinand I., Rudolf II.), vytvořených J. Maxem v letech 1842–1843 v komorním formátu 52–54 cm pro zamýšlený český Slavín. Soubor byl komerčně velmi úspěšný a dodnes existuje v několika replikách na zámcích Hrádek u Nechanic, Bechyně, Kačina, Klenová nebo v Národním muzeu v Praze (Hnojil 2008; 2016, 121). Podle nápisu na podstavcích nebo dle dochovaných hlav či oděvu byly prozatím identifikovány fragmenty soch Libuše, Břetislava I., Vladislava I., Václava III., Jiřího z Poděbrad a Rudolfa II (obr. 5). Kdo, kdy a za jakým účelem přivezl kolekci soch do Blanska, zůstává otázkou. Chtěli jimi Salmové vyzdobit interiéry svých pokojů, vyrábět podle nich litinové sochy nebo si je s sebou z Prahy přivezl vlastenecky založený Jindřich Wankel? Stejně tak nevíme, proč byly sochy posléze záměrně rozbity a zakopány pod zem před budovou Zámek 3. Kromě panovníků byly zjištěny ještě fragmenty dalších sádrových soch (Goethe, satyr aj.), u nichž však autorství Josefa Maxe prozatím nelze potvrdit.

Obr. 5. Blansko, Zámek 3. Fragmenty sádrových soch Josefa Maxe nalezené před budovou Zámek 3. Foto M. Mazík.

Fig. 5. *Blansko, Zámek 3. Fragmets of gypsum statues by Josef Max found in front of the Zámek 3 building. Photo by M. Mazík.*

Literatura

Hnojil, A. 2008: *Josef Max*. Praha: Eminent.

Hnojil, A. 2016: *Josef Max a české sochařství 2. třetiny 19. století*. Rkp. bakalářské práce. Karlova univerzita. Katolická a teologická fakulta. Ústav dějin křesťanského umění. Uloženo: Ústřední knihovna Katolické a teologické fakulty Karlovy univerzity. Dostupné také z: https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/81517.

Sadílek, J. 2007: *Blansko zámek*. Rkp. stavebně historického průzkumu. Uloženo: Archiv Muzea Blanenska.

Summary

Pottery finds from the 18th century were discovered during excavation work for an optical cable in front of the Zámek 2 building in Blansko (Blansko District). A large cluster of fragments of gypsum statues by Czech-German sculptor Josef Max from 1842–1843 (Fig. 5) was found in front of the Zámek 3 building.

Marek Novák, Milan Koudelka

Blučina (okr. Brno-venkov)

„Pastviska“.

Raný středověk. Neurčený areál. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0576706N, 16.6655497E

V průběhu výzkumu na polykulturní lokalitě v trati „Pastviska“ (bližší údaje viz oddíl Doba bronzová) byl zachycen také jeden zahloubený objekt datovaný rámcově do raného středověku. Ojedinělé střepy z tohoto období se nacházely rovněž v kulturní vrstvě.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A feature generally dated to the Early Middle Ages was detected during a survey at a polycultural site (see the Bronze Age section) in “Pastviska” field in Blučina (Brno-Country District).

Ivan Čižmář

Bořitov (okr. Blansko)

Ul. Nepomucká, Školní; „Farský kopec“, parc. č. 619/1.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk, novověk. Sídliště, pohřebiště/hřbitov, příkopové ohrazení. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 9853–10069, S 10178–10212.

Lokalizace 1: S-JTSK – -1135444.00 -596633.59; -1135446.10 -596633.97; -1135462.24 -596637.79; -1135485.31 -596637.64
Lokalizace 2: S-JTSK – -1135383.86 -596605.31; -1135386.69 -596606.10; -1135443.34 -596608.70; -1135433.90 -596611.76

Zpráva se týká dvou stavebních akcí (obr. 6).

Na základě upozornění A. Štrofa byl ve dnech 10.–14. 2. 2020 v samotném závěru podchycen výkop pro zemní kabelové vedení vysokého a nízkého napětí v trati „Farský kopec“ v Bořitově (akce: Bořitov – TS Zlámanina, lokalizace 1). Lokalita se nachází na levobřežní terase Lysického potoka a je v literatuře známá díky objevu mladohradištního pohřebiště severně pod hřbitovem kolem kostela sv. Jiří (v literatuře je trať pohřebiště vedena pod názvem „U Plhoňů“ nebo „Skupcův statek“; Knies 1892, 12; Straňáková 2009, 28). Trasa výkopu procházela ještě přes známé lokality Bořitov „Školka“ s doloženými pravěkými (Ondráček 1974) a raně středověkými objekty (Procházka, Štrof 1983, 50–52) a Bořitov „Záhumenky“ s povrchovými nálezy z 13. století (Procházka, Štrof 1983, 53; Straňáková 2009, 29). Jelikož však akce nebyla řádně ohlášena, byly podchyceny pouze tři otevřené výkopy, přičemž pouze ve dvou byly zjištěny pozitivní situace. Menší výkop 1 o rozměrech 2 × 2 m lokalizovaný v SZ rohu parkovací plochy před budovou Orlovny č. p. 1 a větší výkop 2 o rozměrech 23 × 0,6 m nacházející se mezi sloupy elektrického napětí na západním okraji „Farského kopce“ za budovou Orlovny. V obou výkopech téměř v celé délce byla v hloubce 60–120 cm zjištěna tmavě hnědá až černá kulturní vrstva obsahující kromě osteologického materiálu i početné keramické nálezy z rozmezí 12. až 1. poloviny 14. století. Na kulturní vrstvu plynule navazovala tmavě hnědá vrstva o síle 60 cm obsahující ojediněle keramiku a nálezy od 16. století (obr. 7: 5) po současnost. Ve 20. úseku výkopu 2 leželo vedle sebe v hloubce 80–90 cm pět pískovcových kvadratických kamenů o síle 10–12 cm vytvářejících řadu o délce 90 cm. Některé kameny spočívaly přímo na větších střepech grafitových zásobnic. Na kamenech (kulmská droba a pískovec) a kolem

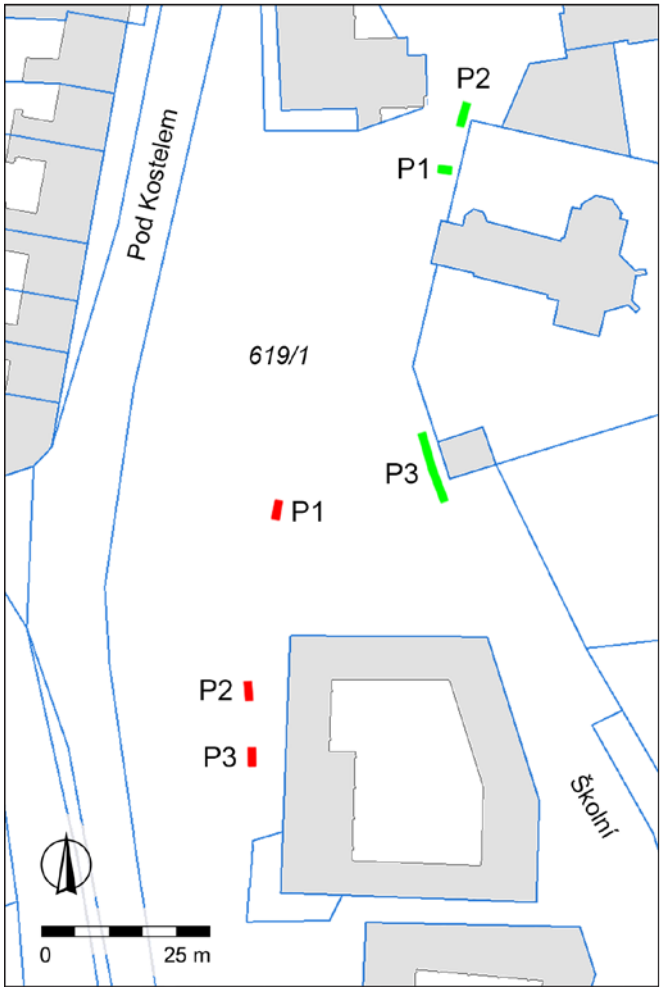

Obr. 6. Bořitov, „Farský kopec". Plán dokumentovaných sond a profilů. Červeně výzkum v trase kabelového vedení, zeleně ve výkopech pro plynovod.

Fig. 6. *Bořitov, "Farský kopec". Plan of documented test pits and profiles. The excavation along the route of the cables is marked in red with the excavation of the gas pipeline trenches in green.*

nich ležela zhruba 20 cm silná a 1,9 m dlouhá oranžovohnědá vrstva s mazanicí a občasnými uhlíky. Mohlo se snad jednat o nějaké jednoduché pyrotechnologické zařízení. Keramický materiál z kulturní vrstvy vykazoval stejné prvky jako nálezy z objektů 3 a 4 objevené v sousední trati „Školka" (Procházka, Štrof 1983, 50–52; Straňáková 2009, obr. 9: 20–37). Převažovaly pozdně hradištní hrncovité nádoby s ven vykloněnými římsovitými okraji zdobenými z vnější strany vlnicemi či rádélkovou výzdobou (obr. 7: 1–3, 6, 7, 19, 26). Stejné motivy se objevily i na výdutích nádob (obr. 7: 8, 23, 27–29). Ojediněle byl identifikován mladší typ vně seříznutého a podžlabeného okraje objevujícího se od 13. století (obr. 7: 24, 25). Méně frekventované byly okraje (obr. 7: 14, 16, 20) a výdutě hrnců (obr. 7: 34–36) z mladohradištního období. Kromě hrnců byly hojně doloženy i kyjovité okraje a silnostěnné výdutě pozdně hradištních zásobnic (obr. 7: 4, 9–13, 17, 18). Keramické těsto je ve velké míře prosyceno grafitem, což je pro tuto přechodnou oblast mezi severomoravským a jihomoravským okruhem charakteristický jev vrcholící na přelomu 12. a 13. století a ve 13. století (Procházka 1984, 430, 439). Jen ojediněle se objevila tenkostěnná vrcholně středověká keramika s příměsí slídy. Záchranný výzkum na „Farském kopci" tak přinesl další doklady o využívání návrší na přelomu raného a vrcholného středověku.

Druhá akce se týkala rekonstrukce plynovodu ve vozovce ulic Nepomucká, Školní, Polní, Loužky, Pod Chocholí a Krajní (lokalizace 2). Přitom byly v březnu 2020 zjištěny na třech místech narušené archeologické situace. Všechna tři místa se nacházela na parcele č. 619/1 v trati zvané „Farský kopec", která je již v odborné literatuře dobře známá a popsaná (Knies 1892; Procházka, Štrof 1983). Ve výkopu procházejícím podél západního průčelí kostela sv. Jiří byly zjištěny převážně vrstvy obsahující druhotně přemístěné kosterní pozůstatky z blízkého hřbitova promíchané s materiálem z novodobých stavebních úprav. K roku 1868 je zmiňována například přestavba přední hřbitovní zdi (Knies 1902, 56).

Kostrové hroby v superpozici byly zachyceny v 60 cm širokém výkopu těsně pod schodištěm ke kostelu na severní straně kopce v hloubce 60–70 cm. Antropologické určení provedené J. Kalou bude součástí nálezové zprávy. Nejprve byly identifikovány do podloží zahloubené zásypy čtyř hrobů (H800–803), přičemž neúplné kostry v hrobech 800 (pravděpodobně dospělá žena v kategorii Adultus I) a 801 (nekompletní lebka a část postkraniální části skeletu dospělého muže) ležely v anatomické poloze na zádech s hlavou k západu, zatímco hroby 802 a 803 byly již dříve narušené a zpřeházené. V případě hrobu 802 ležely dislokované části několika jedinců v různých hloubkách a při jejich vyzvedávání byla ve východním profilu zjištěna ještě dětská čelist. Antropologická analýza prokázala přítomnost kostí mladšího a staršího dítěte a staršího dospělého muže. Z hrobu 803 zůstala pouze fragmentarizovaná dětská lebka. Pod hrobem 802 se nacházela v anatomické poloze část robustnější mužské kostry (hrob 804) a pod hrobem 800 spodní končetiny dospělého muže (hrob 805), jehož výška byla dle stehenní kosti odhadnuta na 174,5 cm. Kostry v hrobech 804 a 805 ležely v anatomické poloze se stejnou orientací jako hroby 800 a 801. V hrobech nebyly zjištěny žádné milodary, tudíž jejich časové zařazení je nejisté. Kousek od nich, zhruba 10 m blíže ke stavení č. p. 2 (bývalý statek rolníka C. Plhoně), odkryl v roce 1888 J. Knies známé mladohradištní hroby se stříbrnými záušnicemi (Knies 1892), nově objevené hroby však budou náležet spíše vrcholnému až pozdnímu středověku či novověku.

Nejzajímavější situaci poskytl výkop vedoucí kolem jihozápadního průčelí budovy márnice stojící na hřbitově. V jeho západním profilu byl zhruba v 10 m úseku zdokumentován téměř 7 m dlouhý objekt (500), připomínající svým zvrstvením příkop orientovaný SSZ–JJZ, a na něj navazující menší zahloubený objekt 501 (obr. 8). Obě jámy byly v horních vrstvách narušeny novodobými stavebními úpravami, které mohou souviset s výše zmiňovanou přestavbou hřbitovní zdi v roce 1868. V objektu 500 byla zjištěna menší kolekce vrcholně středověké keramiky, kterou lze datovat do pozdního 14. a 1. poloviny 15. století (za určení děkuji R. Procházkovi; obr. 9). Opevnění náspem tradované mezi místními lidmi v jižní části „Farského kopečku", zmiňuje J. Knies (1892, 11), není tudíž vyloučeno, že v období přelomu raného a vrcholného středověku byl areál kolem kostela nebo kolem fary ohrazen příkopem, který mohla protínat přístupová úvozová cesta vedoucí dnešní ulicí Školní.

Literatura

Knies, J. 1892: Předhistorické nálezy bořitovské. *Časopis Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci* IX, 8–16, 50–53, 96–97.

Knies, J. 1902: *Vlastivěda moravská. Blanský okres.* Brno: Musejní spolek.

Ondráček, J. 1974: Zachraňovací výzkum v Bořitově. *Přehled výzkumů* 1973, 118.

Procházka, R. 1984: Pozdně hradištní keramika v některých moravských regionech. *Archeologické rozhledy* XXXVI(4), 430–442.

Procházka, R., Štrof, A. 1983: Příspěvek k osídlení Bořitova a Černé Hory na Blanensku. *Vlastivědný věstník moravský* XXXV(1), 46–58.

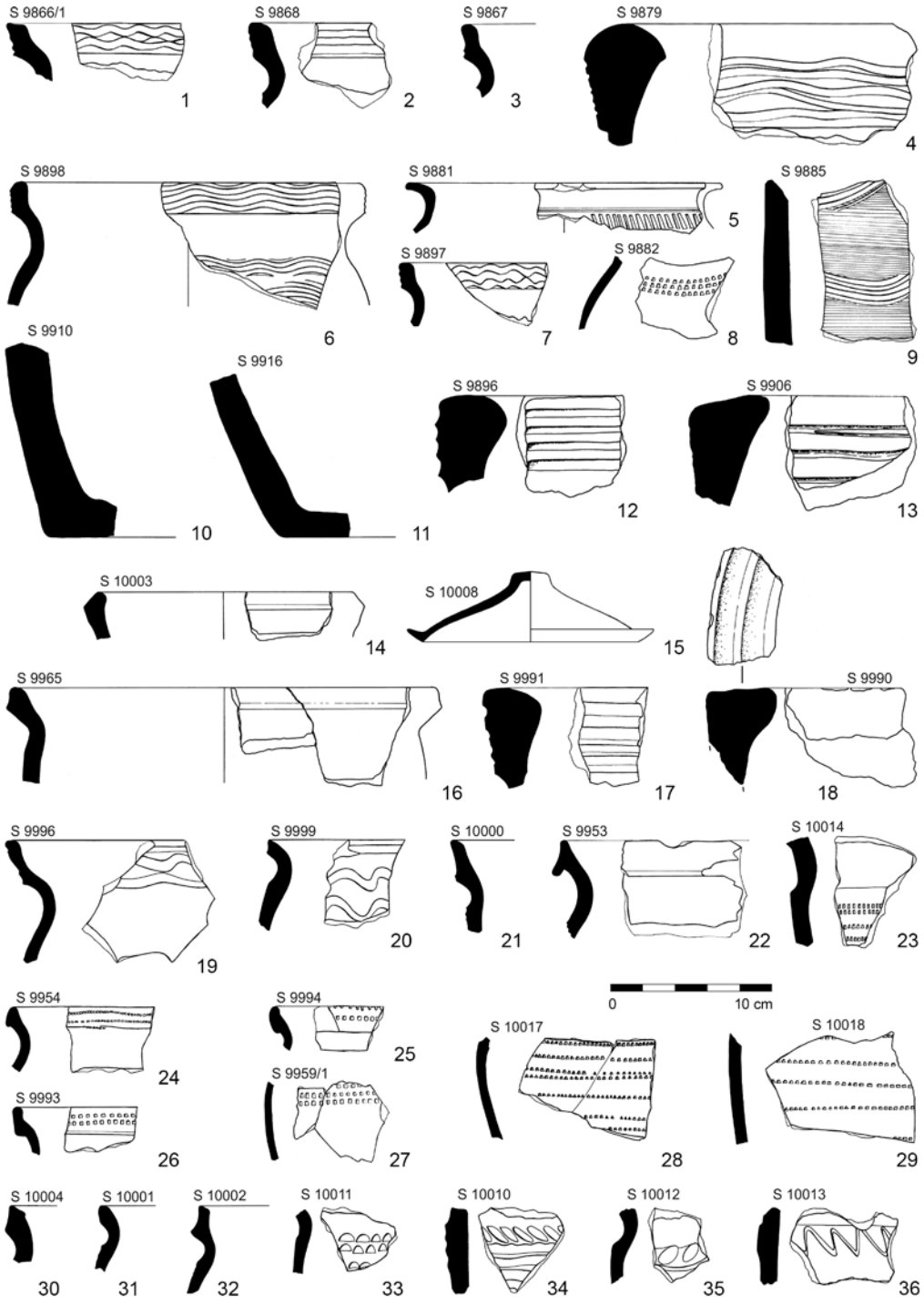

Obr. 7. Bořitov, „Farský kopec“. Nálezy z výkopu pro kabelové vedení. 1–4 – výkop 1, K104–105, hl. 100–120 cm; 5 – výkop 2, K102, hl. 55 cm; 6–13 – výkop 2, K104, hl. 75–100 cm; 14–36 – výkop 2, sběr z výkopků. Kresba M. Sklenovská, M. Novák.

Fig. 7. *Bořitov, “Farský kopec”. 1–4 – Test pit 1, K104–105, depth 100–120 cm; 5 – test pit 2, K102, depth 55 cm; 6–13 – test pit 2, K104, depth 75–100 cm; 14–36 – test pit 2, surface collection. Drawing by M. Sklenovská, M. Novák.*

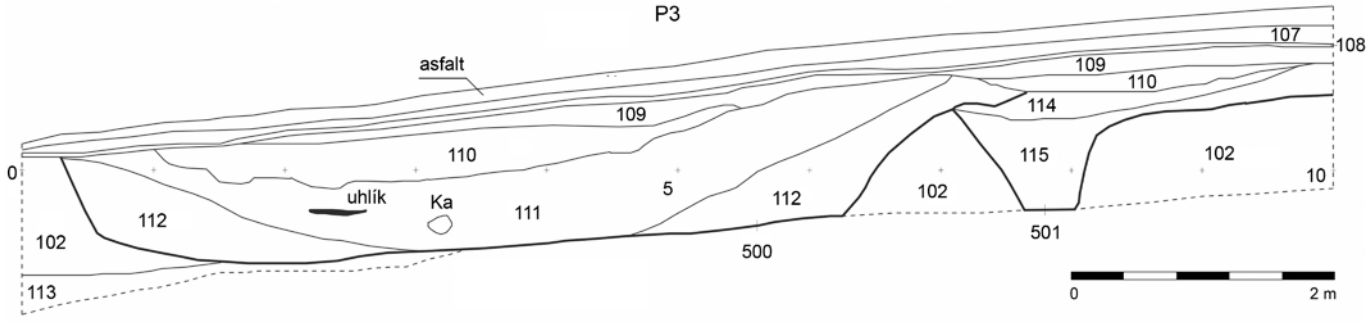

Obr. 8. Bořitov, „Farský kopec“. Výkop podél márnice na hřbitově, objekty 500 a 501, JZ profil P3. Kresba M. Novák.

Fig. 8. *Bořitov, “Farský kopec”. Excavation alongside the morgue in the cemetery, features No. 500 and 501, SW section P3. Drawing by M. Novák.*

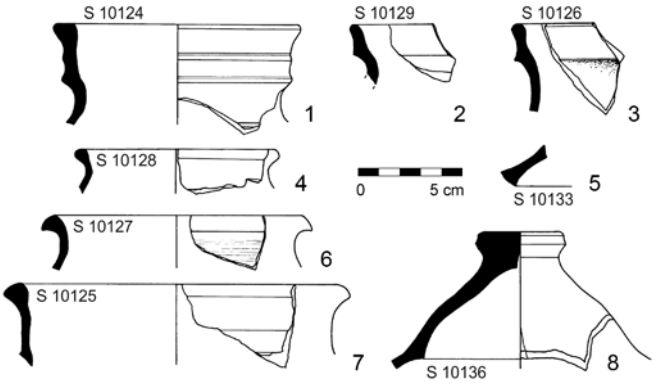

Obr. 9. Bořitov, „Farský kopec". Vrcholně středověká keramika z příkopovitého objektu 500. Kresba M. Novák.

Fig. 9. *Bořitov, "Farský kopec". High medieval pottery from ditch No. 500. Drawing by M. Novák.*

Straňáková, D. 2009: *Mladohradištní sídliště v Bořitově v kontextu raně středověkého osídlení Boskovické brázdy.* Rkp. bakalářské diplomové práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/grx4i/.

Summary

During an excavation for laying cables, a cultural layer with numerous osteological and ceramic finds dated from the late 12th to the early 14th centuries (Fig. 6) was found on the western edge of a hillock called "Farský kopec" in the cadastral area of Bořitov (Blansko District).

Inhumation graves in superposition, probably from the medieval or modern age, were discovered during the reconstruction of a gas pipeline on the northern edge of "Farský kopec" in Bořitov (Blansko District). A ditch-like feature with pottery from the late 14th and the first half of the 15th centuries was identified under the southwest front of the present-day morgue building (Fig. 7).

Marek Novák, Jiří Kala

.....

Boskovice (okr. Blansko)

Ul. Sušilova, parc. č. 112/1, 1228/6, 1228/7, 1231/2, 1232/3, 1242/2.

Novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK – -590745.29, -1129028.56; -590737.44, -1129010.03; -590668.46, -1129041.02; -590639.97, -1129006.07

Ve druhé polovině roku 2020 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na výše uvedených pozemcích východně historického jádra města v souvislosti s výstavbou nového teplovodního potrubí (viz oddíl Doba železná). Několik zahloubených objektů porušených liniovým výkopem bylo možné na základě získaného materiálu datovat do novověku. Pravděpodobně mají spojitost s původním hospodářským dvorem či zbořenou domovní zástavbou, jejíž destrukce byly sledovány po obou stranách dotčeného úseku ulice Sušilova.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation in Sušilova Street in Boskovice (Blansko District) revealed several features disturbed by a line trench dated to the Modern Period and probably linked to the original farmyard or the demolished houses.

Michal Přichystal

.....

Branišovice (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce, parc. č. 108.

Novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9635394N, 16.4312775E

Archeologický výzkum probíhal na parcele č. 108, kde stávala usedlost, nyní srovnaná se zemí. Při výkopech pro základové pasy byly dokumentovány četné zahloubené objekty související jak se základy nedávno zbouraného domu, tak i s jeho dřívějšími fázemi datovanými dle předběžného určení rámcově do novověku. Zachycen byl také klenutý sklep vyhloubený do spraše a dalších několik jam souvisejících s hospodářským zázemím stavení.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Remnants of Modern Period houses were documented during a rescue excavation in plot No. 108 in the Branišovice cadastral area (Brno-Country District).

Ivan Čižmář

.....

Branišovice (okr. Brno-venkov)

Jihozápadní část obce.

Novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9606178N, 16.4264789E

V průběhu záchranného archeologického výzkumu prováděného při rekonstrukci vodovodu na mírném návrší v jihozápadní části obce byly výkopem porušeny také četné objekty a další situace související s novověkým osídlením obce. Situace běžné pro zázemí hospodářských stavení byly dokumentovány v prostoru dnešních ulic, a ukazují tak na původní odlišnou strukturu zástavby obce.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Modern Period contexts documenting a different structure of the earlier built-up area were documented during a water pipeline reconstruction in the southwest of Branišovice (Brno-Country District).

Ivan Čižmář

Brno (k. ú. Bosonohy, okr. Brno-město)

Bosonožské náměstí, parc. č. 3550/1.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1773075N, 16.5277681E; 49.1753789N, 16.5305469E

Rekonstrukce kanalizační a vodovodní sítě, která v loňském roce započala v Bosonohách, proběhla i v prostoru Bosonožského náměstí, tedy v intravilánu historického jádra obce. Zde se v rámci záchranného výzkumu, který mj. odkryl také osídlení lengyelské kultury (viz oddíl Neolit), podařilo zachytit vrcholně středověké a novověké zahloubené objekty a zděné sklepy. Vzhledem k charakteru a hloubce výkopů pro kanalizaci je nebylo většinou možné sledovat v celém rozsahu. Jednalo se převážně o velké objekty o délce tři až čtyři metry, dno bylo dosaženo jen u jednoho mělkého výkopu o hloubce cca 40 cm. V jeho výplni se nalezla keramika z 2. poloviny 13. až 14. století. Ve třech případech šlo o objekty se svislými stěnami a heterogenním zásypem, ze kterého byly vyzvednuty zlomky novověké keramiky. Jednou byla zaznamenána snad horní část propadlého lochu, nad kterým bylo potrhané sprašové podloží, vyplněné vrstvami tmavé hlíny. Ze zásypu lochu byla získána keramika datovaná do 2. poloviny 13. až 14. století. Poslední objekt byl dokumentován spolu s jedním ze sklepů. Při ústí ulice Přímé do Bosonožského náměstí výkop narušil cihelnou klenbu sklepní prostory, jejíž podlahy nebylo dosaženo (obr. 10). Vchod do sklepa byl z jihozápadní stěny, v protější stěně byly dva oblouky – jeden z cihel, druhý z kamene, které překlenovaly vstup do malého výklenku podkopaného do sprašového podloží. Tento výklenek mohl snad představovat původní loch. Datační materiál se odtud nepodařilo získat. Poslední sklep byl v době dokumentace stále dochován, nacházel se před restaurací u Čoupků. Jednalo se o cihelný sklep z 19. století sloužící v minulosti jako ledárna. V prostoru samotného Bosonožského náměstí bylo na některých místech možno dokumentovat vrstvy představující novověké komunikační úrovně.

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 10. Brno-Bosonohy. Relikty zděného sklepa (901) a vykopaná dutina (503). Foto J. Zubalík.

Fig. 10. *Brno-Bosonohy. Remnants of a masonry cellar (901) and an excavated cavity (503). Photo by J. Zubalík.*

Summary

Medieval pits and Modern Period cellars were detected during a rescue excavation carried out in Bosonožské Square in the Brno (Bosonohy cadastral area, Brno-City District) in 2020 (Fig. 10).

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Černá Pole, okr. Brno-město)

Ul. Lužánecká, parc. č. 3717, 3832, 3867.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2050019N, 16.6132717E; 49.2046867N, 16.6103425E; 49.2041608N, 16.6065767E

V letech 2019 až 2020 se v prostoru Lužánecké ulice uskutečnily dva záchranné archeologické výzkumy vyvolané stavbami „Brno, Lužánecká – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“ (akce č. A66/2019) a „Brno, Lužánecká – rekonstrukce plynovodu“ (akce č. A078/2019). Oba zajistila společnost Archaia Brno z. ú.

Výzkumy potvrdily, že v prostoru, kterým prochází Lužánecká ulice, existují ve skladbě podloží dvě odlišné sekvence. V západním úseku je geologické podloží tvořeno souvrstvím terciérního jílu (téglu), sprašové návěje a svrchní holocénní ornice. Mezi jílem a spraší byla registrována vrstva písku a štěrku, která patrně představuje fluviální sediment. Na půdním horizontu byla místy přítomna šedá vrstva. Její přesný původ a stáří by musela ověřit řádně vedená exkavace. Může jít o zahradní horizont, popřípadě navážku. Následovaly podkladové vrstvy a úprava povrchu komunikace. Nebyl zaregistrován žádný objekt, který by bylo možné datovat do období pravěku či středověku.

Ve východním úseku ulice se pod stávajícím povrchem komunikace a jeho podkladovými vrstvami nachází navážkové souvrství dosedající na náplavové sedimenty. Navážky lze spojit s vysušením Hutterova rybníka v roce 1782 a následnou úpravou terénu. Náplavové sedimenty byly zřejmě výsledkem akumulační činnosti Ponávky, popřípadě náležely k sedimentačním uloženinám jmenovaného rybníka, který byl založen v období středověku.

Hranice mezi popsanými sekvencemi podloží (a tedy i břeh rybníka) nebyla dokumentována. Nacházela se v úseku kanalizace, který byl již před příchodem archeologa zasypán. Lze ji však umístit do prostoru křižovatky s třídou Kpt. Jaroše.

Severozápadní koncová partie výkopu vodovodu směřující do Lužánek odhalila zdiva staveb, které zde stávaly v minulosti a jsou zachyceny plány z 19. a 20. století (Zůbek 2020a, b).

Literatura

Zůbek, A. 2020a: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Lužánecká – rekonstrukce kanalizace a vodovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A66/2019. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Zůbek, A. 2020b: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Lužánecká – rekonstrukce plynovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A78/2019. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Two excavations due to the construction of underground utilities were conducted in the area of Lužánecká Street in Brno (Černá Pole cadastral area, Brno-City District). Backfill strata

connected with the drying out of Hutter Pond in 1782 is situated in the east part under the present-day road surface. They are adjacent to alluvial sediments of the Ponávka Stream and the pond, which was of a medieval origin.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Černovice, okr. Brno-město)

Ul. Blatouchová, ul. Přední, ul. Spojka, parc. č. 481, 495, 500, 508, 513, 518, 523.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.186401935, 16.630349048; 49.185152639, 16.630625809; 49.184850974, 16.632997652; 49.186613242, 16.631617731

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Blatouchová, Spojka – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“ (obr. 11). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A4/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila od února do srpna 2020.

Dokumentovaná partie podloží v oblasti Blatouchové ulice byla tvořena fluviálními sedimenty jemnozrnného složení (plastické hlíny, písčité hlíny, hlinité písky) s převahou šedé barvy.

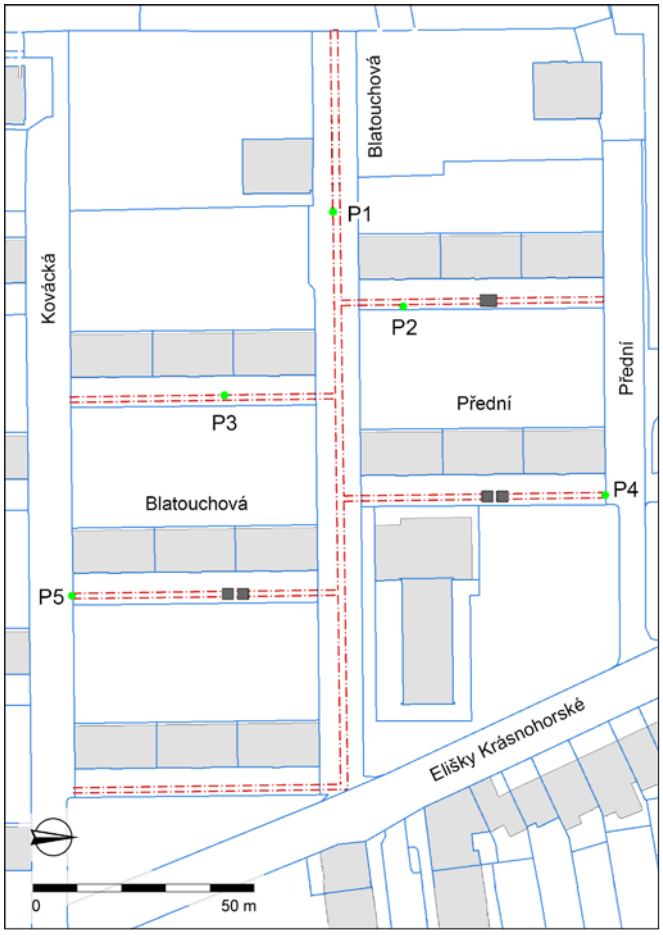

Obr. 11. Brno, ulice Blatouchová. Rekonstruovaná trasa kanalizace vyznačena červenými liniemi, zelenými kroužky vyznačena poloha dokumentovaných profilů, šedými čtverečky zaregistrované jámy na hašení vápna. Archaia Brno z. ú.

Fig. 11. *Brno, Blatouchová Street. A reconstructed sewerage route is marked with red lines, the position of the documented profiles with green circles and the lime slaking pits with grey squares. Archaia Brno z. ú.*

V hlubších výkopech na ulici Spojka bylo dosaženo hrubozrnných usazenin (štěrků a písků). K uložení části jemnozrnných sedimentů docházelo až v historické době. Do jisté míry to prokazoval nález velmi malého keramického zlomku, který bylo možné s jistými výhradami datovat do období novověku.

Území bylo zřejmě součástí záplavové zóny řeky Svitavy, a proto nenabízelo atraktivní podmínky k osídlení. Vyřešení negativního vlivu povodní přinesla až regulace říčního koryta, ke které bylo přikročeno ve 40. letech 19. století (k povodním a regulacím viz Brázdil et al. 2010). Žádné pravěké ani historické situace nebyly zaznamenány. I v historickém období byla oblast využívána především zemědělsky.

Přímo na náplavové sedimenty dosedalo souvrství novodobých navážek a konstrukčních vrstev komunikací. Tvořilo svrchní část terénu, v průměru do hloubky 0,60–1,20 m. Jeho vznik lze spojit s výstavbou sídliště v polovině 20. století. S ní zřejmě souvisí také výskyt jam na hašení vápna. Zaregistrováno bylo pět objektů, které jsou potvrzením stavařské praxe a postupů užívaných v poválečném období (Zůbek 2020).

Literatura

Brázdil, R., Valášek, H., Soukalová, E. et al. 2010: *Povodně v Brně. Historie povodní, jejich příčiny a dopady.* Brno: Archiv města Brna.

Zůbek, A. 2020: *Brno - Blatouchová, Spojka - rekonstrukce kanalizace a vodovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A4/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Blatouchová, Přední and Spojka Streets in Černovice cadastral area (Brno-City District; Fig. 11) documented the composition of the subsoil, modern backfills and road layers connected with the construction of the housing estate in the middle of the 20th century. No prehistoric or historical contexts were detected; the area had been primarily used for farming in the past.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Dvorska, okr. Brno-město)

Ul. Zapletalova, parc. č. 237, 480.

Středohradištní období (RS3), vrcholný středověk. Sídliště.
Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu:
Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1428919N, 16.7045633E; 49.1406531N, 16.7007975E

Od dubna 2020 probíhala v městské čtvrti Brno-Dvorska rozsáhlá rekonstrukce kanalizační a vodovodní sítě, během které byly kromě dokladů neolitického osídlení (viz oddíl Neolit) zaznamenány také raně a vrcholně středověké aktivity. Ve stěně výkopu u rybníka na ulici Zapletalova byl dokumentován jeden objekt nepravidelného tvaru, ze kterého byla získána keramika datovaná do středohradištního období. Poblíž byl zjištěn druhý podobný objekt, z něhož se nálezy získat nepodařilo. Ve středu Dvorsek, v křižovatce ulic Zapletalova a Vlčkova, byly rozpoznány tři menší objekty (ve dvou případech snad kůlové jámy), které měly podobný charakter výplně. V jednom z těchto objektů byla vyzvednuta keramika datovatelná do 2. poloviny 13. až 14. století.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation took place in Zapletalova Street in the cadastral area of Dvorska (Brno-City District) in 2020, detecting part of the occupation from the Middle Hillfort Period and from the second half of the 13th to the 14th century.

Jiří Zubalík

Brno (k. ú. Chrlice, okr. Brno-město)

Chrlice; „Horní louky“, parc. č. 2556, 2557.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-8 – 49.136083771, 16.648618374

Liniový výkop z intravilánu Brna-Chrlic do čisticí stanice Modřice procházel především fluviálními sedimenty a z podstatné části byl nedostupný kvůli vysoké hladině spodní vody. V jediném místě, u fotbalového hřiště u Chrlic, byly ovšem na vystupující sprašové návěji zkoumány dva sídlištní objekty dosud neznámé lokality mladohradištního stáří.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Two Late Hillfort Period features were detected in a line construction in “Horní louky” field in Brno-Chrlice (Brno-City District).

David Parma

Brno (k. ú. Jundrov, okr. Brno-město)

Holedná, parc. č. 2493/1.

Vrcholný středověk. Neurčený areál. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.208944444N, 16.538027778E

V květnu roku 2020 náhodně nalezl D. Bláha v lesním terénu asi 480 m jižně od vrcholu Holedná (391,1 m n. m.) železnou ostruhu (obr. 12). Místo nálezu je situováno v nadmořské výšce okolo 354 m, v horní partii úžlabiny, která člení prudký východní svah spadající k pravému břehu Svratky. Jedná se o kompletní ostruhu s prohnutými rameny, která spolu svírají lomený oblouk, přičemž na spojnici je tělo ostruhy vytaženo do krátké hrotité manžety. Závěr ramen tvoří ploténky asymetricky posunuté směrem dolů se dvěma vertikálně nad sebou umístěnými očky, v nichž se zachovaly zbytky železných nákončí upínacích řemínků. Ze spojnice ramen vybíhá krátký, mírně dolů směřující krček, v jehož koncovém rozštěpení je uchyceno šesticípé ozubené kolečko. Popsaná ostruha představuje poměrně běžný středověký typ, který kolem přelomu 12. a 13. století začal vytlačovat starší typy ostruh s trnovými bodci. Od poloviny 13. století začínají ostruhy s kolečkem dominovat a zhruba od konce 13. až do poloviny 14. století se lze s nimi setkat na území takřka celé Evropy. Varianty s manžetou na spojnici ramen jsou pak považovány za poněkud mladší, a lze je datovat do průběhu 13. až 14. století s možným přesahem do prvních desetiletí století následujícího (např. Vích, Žákovský 2012, 108–109; 2016, 316).

Literatura

Vích, D., Žákovský, P. 2012: Soubor kovových předmětů z dosud neznámé lokality na Litomyšlsku. *Archeologické rozhledy* LXIV(1), 89–128.

Vích, D., Žákovský, P. 2016: Vojenské vybavení bojové družiny před husitskou revolucí. Soubor militarií z hradu Orlík u Brandýsa nad Orlicí ve východních Čechách. *Památky archeologické* CVII, 279–351.

Summary

In May 2020, D. Bláha accidentally discovered a complete iron spur with a rowel (Fig. 12) about 480 m south of Holedná Hill, Brno-Jundrov cadastral area (Brno-City District). The spur can be generally dated to the 13th or 14th century.

Michal Přichystal, Daniel Bláha

Obr. 12. Brno, Holedná. Železná ostruha. Foto M. Přichystal.
Fig. 12. *Brno, Holedná. Iron spur. Photo by M. Přichystal.*

Brno (k. ú. Komárov, okr. Brno-město)

Ul. Dornych č. p. 47.

Industriální období 1. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1856153N, 16.6225231E

V jarních měsících roku 2020 proběhl záchranný archeologický výzkum v Brně na ulici Dornych č. p. 47 (obr. 13; Zbranek 2021), v prostoru bývalé chemické továrny Hochstetter a Schickardt (bývalé škrobárny). Jedná se o první chemickou továrnu v České republice, která byla prozkoumána v plném rozsahu. Továrnu založil v roce 1843 K. Ch. Hochstetter, a to za přispění význačného podnikatele K. Offermanna. V roce 1845 se zakladatel spojil s G. Schickardtem. Továrna vyráběla zpočátku hlavně barviva pro textilní průmysl (např. ferrokyanid draselný zpracováním krve z městských jatek, kyselinu kyanovodíkovou apod.). Následně došlo k rozšíření továrny i výroby a za první republiky patřil škrobárenský provoz k nejmodernějším v zemi. Na konci 2. světové války byla nejstarší část továrny prakticky zničena a budovy strženy a nahrazeny (Smutný 2012, 165–166). Při realizaci developerského projektu byly záchranným archeologickým výzkumem odkryty dochované části nejstarší tovární budovy a dvůr.

Výzkum byl realizován v několika etapách, přičemž se podařilo odkrýt relikty různých budov, případně jejich zázemí (obr. 14). Šlo například o prostory zobrazené na stavebním plánu z roku 1945 jako prostory pro výrobu sirníku sodného (1), budovu pro generátor a sklad plynu (2), tovární komíny (3), zázemí

pro pec na tavení vodního skla (4), mlýn na borax (5), výrobnu boraxu (6), stolařskou dílnu a skladištní budovy (7). V rámci výzkumu byly odkryty i patrně nejstarší části továrny, jako bylo zázemí pro parní stroj (8) a kanálky pro boilery s topeništěm (9). Zachycen byl rovněž patrně plynojem z nejstaršího období továrny (10). Dokumentováno bylo také původní dláždění dvora severně od továrny, pod kterým se nacházely vyrovnávky k regulovanému břehu náhonu, a také výdřeva a zpevňování břehu náhonu pomocí dřevěných stojek a prken předcházející výstavbě továrny.

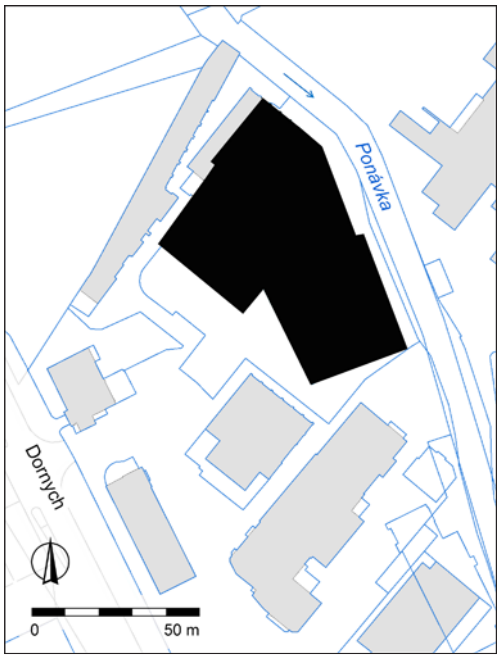

Obr. 13. Brno, ulice Dornych. Přehled plochy záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 13. *Brno, Dornych Street. Overview of the rescue excavation area. Archaia Brno z. ú.*

Obr. 14. Brno, ulice Dornych. Fotoplán výzkumu s vyznačenými provozy chemické továrny Hochstetter a Schickardt. Archaia Brno z. ú.

Fig. 14. *Brno, Dornych Street. Photographic plan with the workshop floors of the Hochstetter and Schickardt chemical factory marked. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

Smutný, B. 2012: *Brněnští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948.* Brno: Archiv města Brna.

Zbranek, H. 2021: *A02/2020 Brno, Dornych 47- Domeq II-III.* Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An area excavation in Dornych Street, No. 47 (Fig. 13), Komárov cadastral area (Brno-City District) took place in the spring of 2020 in the area of the historical Hochstetter and Schickardt chemical factory founded in 1843. Numerous factory buildings (Fig. 14), which produced dyes and chemical compounds for the textile industry, were completely uncovered within the framework of the rescue excavation.

Hynek Zbranek

.....

Brno (k. ú. Královo Pole, okr. Brno-město)

Mojmírovo náměstí, parc. č. 1019/1.

Novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2249197N, 16.5965614E; 49.2239386N, 16.5972319E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Mojmírovo náměstí – rekonstrukce kanalizace“ (obr. 15). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A62/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 20. 10. až 16. 11. 2020. Zemní práce stavby se dotkly jihozápadní partie náměstí.

Dnešní Mojmírovo náměstí představovalo vřetenovitou náves vesnice zvané Královo Pole. Původní osada byla vysazena zřejmě ve 40. letech 13. století králem Václavem I. ve spolupráci s brněnskými měšťany.

Archeologický výzkum ověřil podmínky skladby terénu v dotčeném prostoru. Svrchní část původního podloží – minimálně půdní horizont (ornice) – byla odstraněna již v minulosti. V jižním a severním segmentu výkopu dosedaly přímo na povrch sprašového podloží konstrukční vrstvy komunikace. Ve střední partii bylo na povrchu podloží zaregistrováno souvrství, jehož jednotlivé komponenty je možné označit za navážkové vrstvy. Minimálně spodní partie souvrství však může být považována také za výplň rozsáhlého výkopu, snad hliníku, popřípadě zářezu v mírném svahu vytvořeného terénní úpravou. Není zcela vyloučena ani varianta existence více výkopů.

Důvod absence svrchní části podloží neznáme. Snad je důsledkem těžby hlíny nebo výsledkem úpravy terénního reliéfu. Není vyloučen ani souběh obou faktorů. Další neznámou je doba, ve které se tato aktivita uskutečnila. Povrchové situace z období pravěku či středověku nebyly zaregistrovány, lze se domnívat, že pokud se zde utvořily, byly rovněž odstraněny. Navážkové souvrství poskytlo nepočetný keramický materiál z období novověku. Stratigraficky starší byla jáma neznámé funkce, z níž se ovšem nepodařilo získat datační materiál. Lze připomenout skutečnost, že absence svrchní části podloží byla zaznamenána také při výzkumu na vedlejším pozemku domu č. 16 (č. p. 2997,

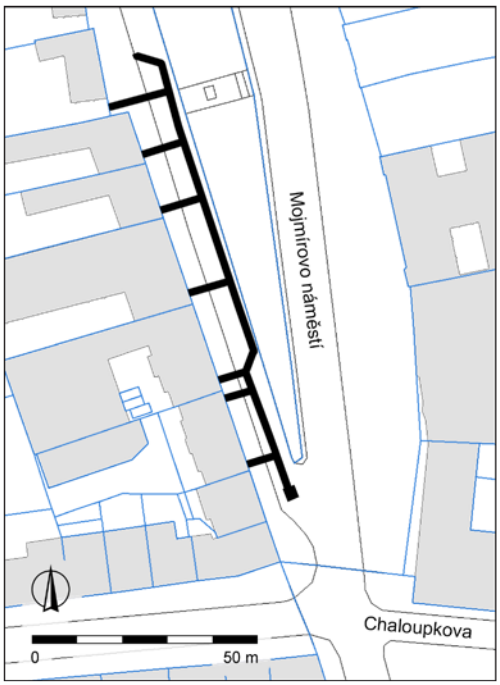

Obr. 15. Brno, Mojmírovo náměstí. Černě vyznačeny sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 15. *Brno, Mojmírovo Square. Monitored trenches are marked in black. Archaia Brno z. ú.*

parc. č. 1096/2). Účel nebyl zcela objasněn, interpretace se však přiklonila k hypotéze, že odstranění souviselo s úpravami terénu při nové výstavbě v 1. polovině 19. století (Polánka et al. 2006).

Kromě popsaného souvrství byly dokumentovány čtyři zahloubené objekty. Pouze jeden z nich je možné jednoznačněji interpretovat. Velice pravděpodobně šlo o sklípek ražený do podloží. Z jeho výplně (či zásypu jeho destrukce) byl odebrán novověký keramický materiál. Od stávající linie zástavby byl již poměrně vzdálen (9 m), mohl být součástí struktury charakteru lochů nebo bychom museli uvažovat o poněkud jiném schématu zastavění prostoru, než jak ho známe z plánů z 18. a 19. století. Při dodržení kontinuity dispozice zástavby a veřejného prostranství se nabízí také varianta, že v prostoru návsi se vyskytovala nějaká stavba nebo „špalíček" domů podobný tomu, jaký byl v mladším období vystavěn v severní části náměstí (Zůbek 2020).

Literatura

Polánka, P., Sedláčková, L., Zůbek, A. 2006: *Brno – Královo Pole. Mojmírovo náměstí 15a stavba budovy Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201602582. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200702103.

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Mojmírovo náměstí – rekonstrukce kanalizace"*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A62/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Mojmírovo Square in Brno – Královo Pole cadastral area (Brno-City District) has proved that the upper part of the original subsoil was already removed in the past. A formation of apparently modern backfills and four features from the Middle Ages and the Modern Period were documented (Fig. 15).

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Líšeň, okr. Brno-město)

Ul. Houbařská, parc. č. 5134.

Středohradištní období (RS3). Železářský areál, sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2128717N, 16.6946014E

Během října a listopadu proběhl v Brně-Líšni záchranný archeologický výzkum v souvislosti s výstavbou rodinných domů na ulici Houbařská. O nálezu lebky zubra a osídlení z doby bronzové a laténské jsme již informovali v předchozím čísle časopisu (viz oddíly Paleolit, Doba Bronzová, Doba železná), nyní bude věnována pozornost slovanskému osídlení, které bylo prozatím zjištěno v jihozápadní části plochy staveniště, při ulici Střelniční. K tomuto osídlení je možno přiřadit čtyři zahloubené objekty. Třikrát byly dokumentovány kruhové zásobní jámy o průměru cca 1 m a hloubce mezi 0,8 až 1,4 m od úrovně skrývky, v jedné z jam byl kamenný závaL. Bezesporu nejzajímavějším objektem je

Obr. 16. Brno-Líšeň, ulice Houbařská. Výrobní objekt se dvěma pecemi. Foto J. Zubalík.

Fig. 16. *Brno-Líšeň, Houbařská Street. Production feature with two furnaces. Photo by J. Zubalík.*

zahloubená jáma nepravidelného půdorysu, která byla porušena recentním výkopem pro vodovod (obr. 16). Rozměry objektu činí 4,3 × min. 2 m, zahloubený je 50 cm do země od povrchu podloží. Na podlaze objektu se nacházely dvě pece oválného tvaru o rozměrech cca 60 × 40 cm (obr. 17). Jedna z delších stěn byla tvořena plochým kamenem, dno pecí bylo mísovité. U obou pecí se nacházela předpecní jáma o hloubce cca 40 cm. Ze zásypu tohoto objektu se podařilo vyzvednout větší množství železné strusky, dle které lze předpokládat, že objekt sloužil jako železářská huť. Ve všech objektech byla keramika datovaná do středohradištního období. V nálezovém souboru je i železný předmět, který před konzervací připomíná zlomek sekery-bradatice.

Literatura

AMČR: Záznam M-202001997 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation took place in the autumn of 2020 in the Brno-Líšeň cadastral area (Brno-City District) in connection with the construction of family houses in Houbařská Street. A settlement and an iron production complex (Fig. 16, 17) from the Middle Hillfort Period were documented.

Jiří Zubalík

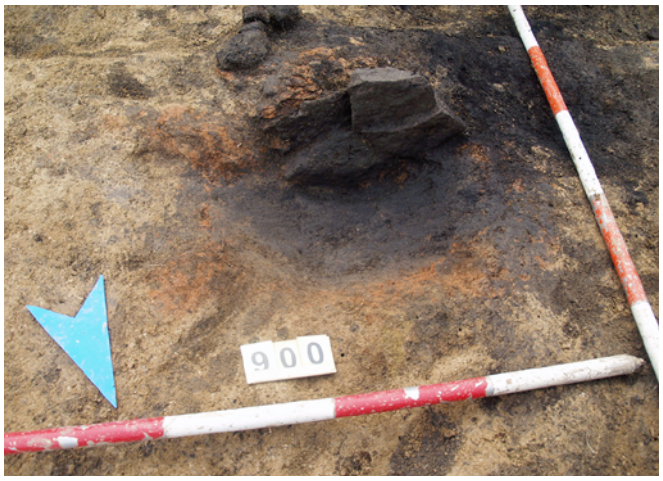

Obr. 17. Brno-Líšeň, ulice Houbařská. Jedna z hutnických pecí. Foto J. Zubalík.

Fig. 17. *Brno-Líšeň, Houbařská Street. One of the metallurgical furnaces. Photo by J. Zubalík.*

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Brandlova, Moravské náměstí, Žerotínovo náměstí, parc. č. 783/1, 797, 800, 802.

Středověk, novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1988578N, 16.6060431E; 49.1983589N, 16.6055339E; 49.1984511N, 16.6049381E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Brandlova, Žerotínovo náměstí I, Moravské náměstí I – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“ (obr. 18). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A53/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 3. 9. až 27. 10. 2020.

Území, na kterém se realizovaly stavební práce, se nachází v nedalekém sousedství historického jádra města a od počátků Brna ve 13. století bylo zapojeno do okolní sídelní struktury. Tvořila ji předměstí, jež spadala pod jurisdikci města a vůči městu byla zpoplatněna daněmi, a několik dalších osad a sídel, které měly rozličný status.

Předmětný archeologický výzkum se prostřednictvím získaných informací podílí na rekonstrukci historicko-topografického vývoje daného území. Pro historické období výzkum ověřil skutečnosti známé z výpovědi archivních pramenů. Zřejmě se dotknul východního okraje středověké předměstské osady zvané Hartlůvka. Získané poznatky mohou sloužit jako indicie k vyslovení hypotézy o existenci areálu spojeného se stavebními řemesly v prostoru kolem dnešní Brandlovy ulice v období raného novověku. Dokumentovány byly jámy sloužící zřejmě jako hliníky a pravděpodobně pec na pálení vápna.

Všechny situace zanikají v důsledku výstavby bastionového opevnění ve 2. polovině 17. až 1. polovině 18. století. Dokumentovány byly navážky zemních těles vnějšího bastionového pásma, zachyceny byly relikty vyzdění záporové stěny glacis a kontreskarpy příkopu. Po definitivním zrušení fortifikace byl prostor ve 2. polovině 19. století vyčleněn pro novou zástavbu. Výzkum potvrdil její vybavení kanalizací sestávající z cihelných štol a také dal částečně nahlédnout do postupů tehdejší stavařské praxe, při níž bylo zřejmě obvyklým jevem hloubení jam na hašení vápna v těsné blízkosti budovaných staveb (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě Brno, Brandlova, Žerotínovo náměstí I, Moravské náměstí I – rekonstrukce kanalizace a vodovodu.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100067. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100067.

Summary

An excavation in Brandlova Street, Žerotínovo Square and Moravské Square in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 18) touched the east edge of a medieval suburban settlement called Hartlůvka. Backfills of soil bodies of the outer bastion range were documented, along with brickwork remnants of the braced wall of the glacis and the counterscarp of a moat from the second half of the 17th or the first half of the 18th century. All earlier structures ceased to exist at that time.

Antonín Zůbek

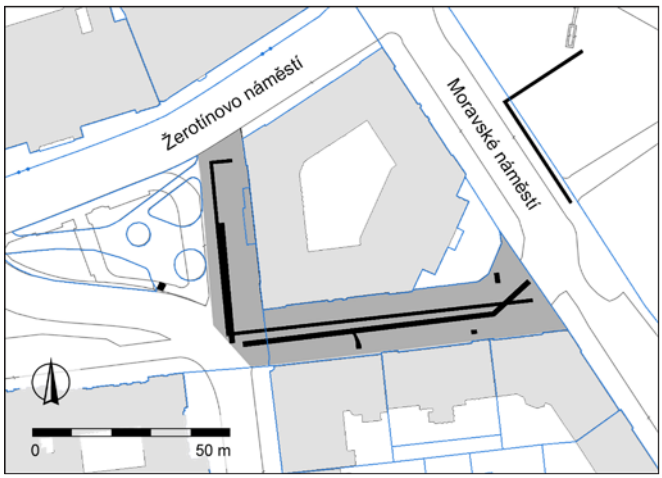

Obr. 18. Brno, ulice Brandlova, Žerotínovo náměstí, Moravské náměstí. Šedě vyznačena plocha staveniště, černě sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 18. *Brno, Brandlova Street, Žerotínovo Square, Moravské Square. The construction site is marked in grey with the examined trenches in black. Archaia Brno z. ú.*

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Česká, parc. č. 575/1.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1968297N, 16.6056272E; 49.1972189N, 16.6054394E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu na ulici Česká v úseku mezi ulicemi Joštovou a Solniční. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A23/2020). Terénní část výzkumu se uskutečnila v dubnu 2020.

Stavba se realizovala v prostoru někdejšího městského příkopu a barbakánu Veselé brány. Výkopy potřebné k rekonstrukci plynovodu byly vedeny v původních liniích, často nepřesáhly zásyp někdejších výkopů, většinou narazily na novodobé situace. Pouze ve výkopu, který byl veden napříč ulicí od domu č. 29, se naskytla příležitost dokumentovat starší archeologické situace. Představovaly je dvě konstrukce zděné z cihel (obr. 19). V hloubce 0,75 m (220,85 m n. m.) se nacházelo dláždění nebo část jeho konstrukční vrstvy, které bylo sestaveno z naplocho kladených cihel. Tvořilo povrch mostu, který překlenoval příkop barbakánu. Ten byl vybudován v období pozdního středověku. Zděný most může být mladší záležitostí. Samotné dláždění nelze přesněji datovat, snad by mohlo být stejného stáří nebo mladší. Pod ním byl dokumentován segment zdiva valené klenby či klenebního pasu. Pokud souviselo s mostem, podílelo by se na konstrukci ve vyšší úrovni. Snad by mohlo jít spíše o kanalizační štolu z 19. století (Zůbek 2021).

Literatura

Zůbek, A. 2021: *Brno, Česká – rekonstrukce plynovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A23/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

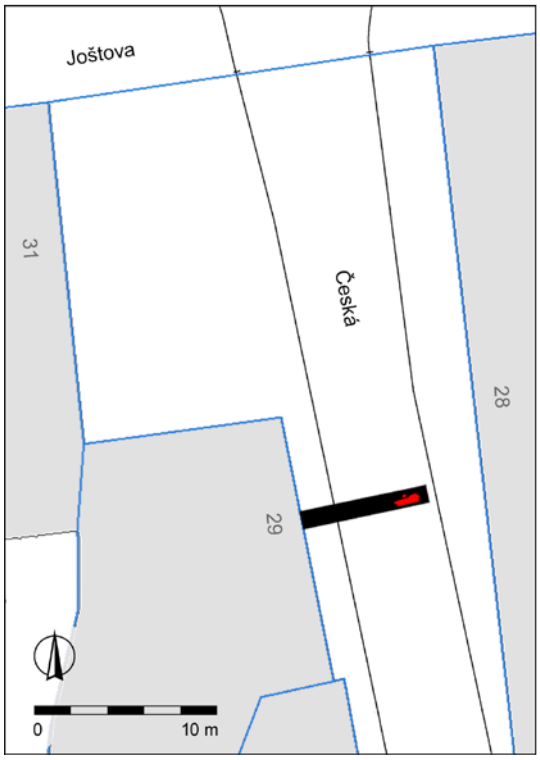

Obr. 19. Brno, ulice Česká. Poloha výkopu s historickými zděnými konstrukcemi. Archaia Brno z. ú.

Fig. 19. *Brno, Česká Street. Position of a trench with historical masonry structures. Archaia Brno z. ú.*

Summary

An excavation in Česká Street in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 19) documented a brick pavement of the surface of a bridge built in the Late Middle Ages across the moat in front of Veselá Gate. The pavement itself cannot be dated more precisely.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Česká č. p. 31, ul. Joštova č. p. 7, parc. č. 575, 576, 776.

Středověk, novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace – WGS-84: 49.1972486N, 16.6050506E

Archeologický výzkum byl vyvolán prováděnou rekonstrukcí domu Česká 31 / Joštova 7 (obr. 20). Jeho realizaci zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A37/2020). Terénní část výzkumu se uskutečnila v období od 7. 7. do 31. 8. 2020.

Dům Česká 31 / Joštova 7 stojí na pozemku, který nebyl zahrnut do vnitřního středověkého Brna, nacházel se v těsné blízkosti městského opevnění. Ve středověku bylo území v předpolí fortifikačního pásma osídleno. Od 13. století se kolem města začal utvářet v podstatě souvislý prstenec předměstí, která spadala pod pravomoc městské jurisdikce. Předměstské osídlení se dělilo ve 14. století podobně jako vnitřní město do čtyř čtvrtí, prostor v severním sousedství byl součástí čtvrté (*Quartum quartale extra civitatem*). Protože se nacházelo nedaleko od Veselé brány, říkalo se zdejšímu osídlení také Před branou Veselou (*Ante portam Letorum*). Čtvrtá předměstská čtvrť byla v závěru třicetileté války zničena a nebyla již obnovena. V podstatě celý její prostor zabralo nově vystavěné bastionové opevnění města.

Výzkum přinesl důležité informace o charakteru a stavu zachování archeologického terénu v předmětném prostoru a získané poznatky se podílejí na vytvoření rekonstrukce historicko-topografického vývoje tohoto území. Terén se během středověku a raného novověku navýšil minimálně o 2 metry. Dokumentovaná situace potvrdila komunikační význam místa, které se nacházelo v bezprostřední blízkosti příkopu městského opevnění a přístupové cesty k Veselé bráně. Komunikační zatížení prostoru prokazuje opakované sanování povrchu terénu vrstvičkami jednoduchého dláždění.

Na přítomnost nezděných staveb poukazují planýrky hliněné složky (mazanice) jejich konstrukcí, které nezanikly požárem. Jeden sled uloženin může být identifikován jako vypálená podlaha stavby překrytá požárovou destrukcí. Tyto situace lze přisoudit středověké zástavbě čtvrté předměstské čtvrti. Spojovat s ní je možné také přítomné zahloubené objekty. V jednom případě by mohlo jít o suterén stavby, ve druhém o destrukci lochu či sklípku raženého do podloží.

Úkolem budoucích výzkumů bude zjistit účel rozsáhlého výkopu, který byl dokumentován již při archeologických výzkumech v roce 2010. Zajímavá je především hypotetická varianta, podle které bychom ho mohli dát do souvislosti se zemními pracemi během posilování opevnění města v době třicetileté války (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *„Brno, Česká 31/ Joštova 7“ rekonstrukce*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A37/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

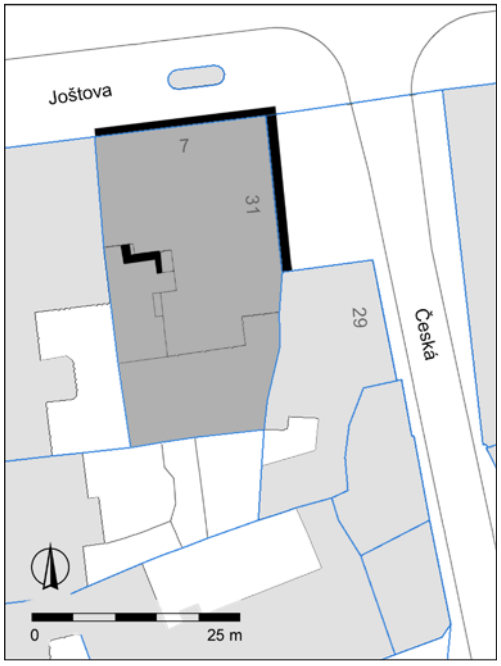

Obr. 20. Brno, ulice Česká 31 / Joštova 7. Šedě vyznačen rekonstruovaný dům, černě sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 20. *Brno, 31 Česká / 7 Joštova Streets. The reconstructed house is marked in grey with the examined trenches in black. Archaia Brno z. ú.*

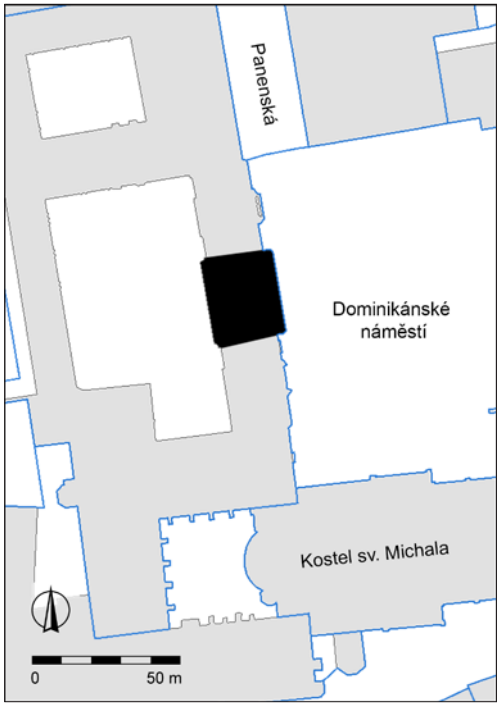

Obr. 21. Brno, Dominikánské náměstí 1. Černě vyznačen sledovaný prostor. Archaia Brno z. ú.

Fig. 21*. Brno, 1 Dominikánské Square 1. The examined area is marked in black. Archaia Brno z. ú.*

Summary

An excavation connected with the reconstruction of the house at 31 Česká / 7 Joštova Streets in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 20) confirmed the original communications function of the area situated in the immediate vicinity of a municipal fortification moat and the access road to Veselá Gate. The terrain surface was repeatedly redeveloped by thin layers of simple pavement. Several documented layers and features can be attributed to the medieval development of the suburban neighbourhood.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Dominikánské náměstí č. p. 1, parc. č. 503.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1939919N, 16.6060697E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Stavební úpravy a restaurátorské obnovy Síně rady na Nové radnici v Brně“ (obr. 21). Podnětem byla výzva dozorujících orgánů památkové péče na zajištění archeologického sledování snižovaného podsypu stávající podlahy, která byla rovněž předmětem rekonstrukčních prací. Provedení výzkumu zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A79/2019), terénní část výzkumu se uskutečnila od srpna 2019 do března 2020.

Záchranný archeologický výzkum potvrdil, že výkopové práce zasáhly pouze svrchní část zásypové vrstvy. Měla charakter stavební suti, jejíž dominantní složku tvořila bílo šedá maltovina. Výzkum se soustředil především na zajištění přítomného archeologického mobiliáře. Získán byl poměrně rozmanitý soubor sestávající ze zlomků keramických nádob, kamnových kachlů, stavební keramiky, železných předmětů, zvířecích kostí a fragmentů rozličných tiskovin (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Stavební úpravy a restaurátorské obnovy Síně rady na Nové radnici v Brně“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A79/2019. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in connection with the restoration renovation of the Council Chamber in the New City Hall in Brno, Dominikánské Square (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 21) detected only the upper part of the layer underlying the floor, which had the character of construction rubble. It yielded a diverse assemblage of finds consisting of pottery vessel fragments, stove tiles, construction ceramics, iron objects, animal bones and fragments of various printed materials.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Moravské náměstí, parc. č. 802.

Novověk – industriální období. Město. Skupina/síť sond.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1992608N, 16.6065983E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, historické jádro – průzkum Moravské náměstí, blok 70b – Německý dům“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A63/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 9. 10. 2020 – 12. 1. 2021.

Plocha, na níž stával Německý dům, se nachází v nedalekém sousedství historického jádra města. Od počátků Brna ve 13. století byla zapojena do okolní sídelní struktury. Tvořila ji předměstí,

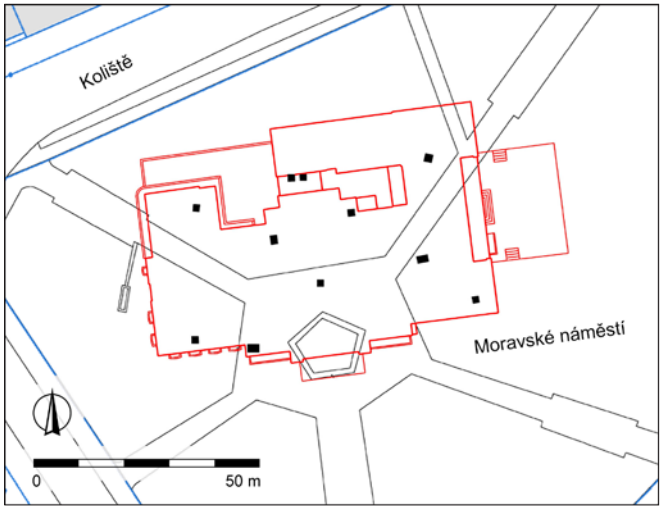

Obr. 22. Brno, Moravské náměstí. Umístění průzkumných šachet; červeně vyznačen někdejší půdorys Německého domu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 22. *Brno, Moravské Square. The location of the survey shafts; the former layout of the German House is marked in red. Archaia Brno z. ú.*

jež spadala pod jurisdikci města a vůči městu byla zpoplatněna daněmi, a několik dalších osad a sídel, která měla rozličný status. S výstavbou bastionového opevnění města ve 2. polovině 17. a v 1. polovině 18. století se prostor stal součástí fortifikačního pásma.

Německý dům byl postaven v letech 1888–1891 a tvořil spolkové a kulturní středisko německých brněnských občanů. Dvoupatrová stavba byla odlehčena rozčleněním fasády do několika částí a uplatněním vysokých střech a štítů, které v některých partiích vybíhaly do drobných věžiček. Charakteristickým prvkem bylo cihlové neomítnuté zdivo s kamenným obložením ve stylu severoněmecké neogotiky. V závěru druhé světové války byla budova poškozena bombardováním a posléze jej v bojích o Brno v dubnu 1945 zachvátil požár. Následně byl Německý dům 19. srpna 1945 zbořen.

Vytyčeno bylo celkem 10 průzkumných šachet, všechny v rámci půdorysu Německého domu (obr. 22). Do původního terénu zasáhly jen ve zcela minimálním rozsahu. Potvrzena byla skutečnost, že povrch někdejšího podloží (ornice) se v těchto místech nachází v hloubce okolo 2 metrů. Na něm uložené souvrství lze datovat do novověku a zřejmě souvisí s výstavbou vnějšího pásu bastionového opevnění města, který byl budován v 1. polovině 18. století. Starší archeologické situace nebyly zachyceny. Jedinou výjimkou snad byly uloženiny v sondě C4, které zřejmě tvořily zásypy jámy zahloubené do podloží. Obsahovaly fragmenty novověkých keramických nádob.

Ověřen byl stav reliktů Německého domu. Potvrzena byla půdorysná dispozice známá z historických plánů (obr. 23). Interiéry někdejšího přízemí – suterénu – jsou vyplněny suťovým materiálem pocházejícím z demolice domu v roce 1945. Severovýchodní partie budovy byla podsklepena (obr. 24). Příslušné prostory jsou zasypány jen částečně. Zásyp je tvořen stavební sutí, která sem byla vhazována skrze několik otvorů proražených do kleneb. Jeho součástí jsou také movité nálezy, rovněž na podlahách nezasypaných prostor se nacházejí součásti původního mobiliáře. Po demolici Německého domu byl terén navýšen navážkami (Zůbek 2021).

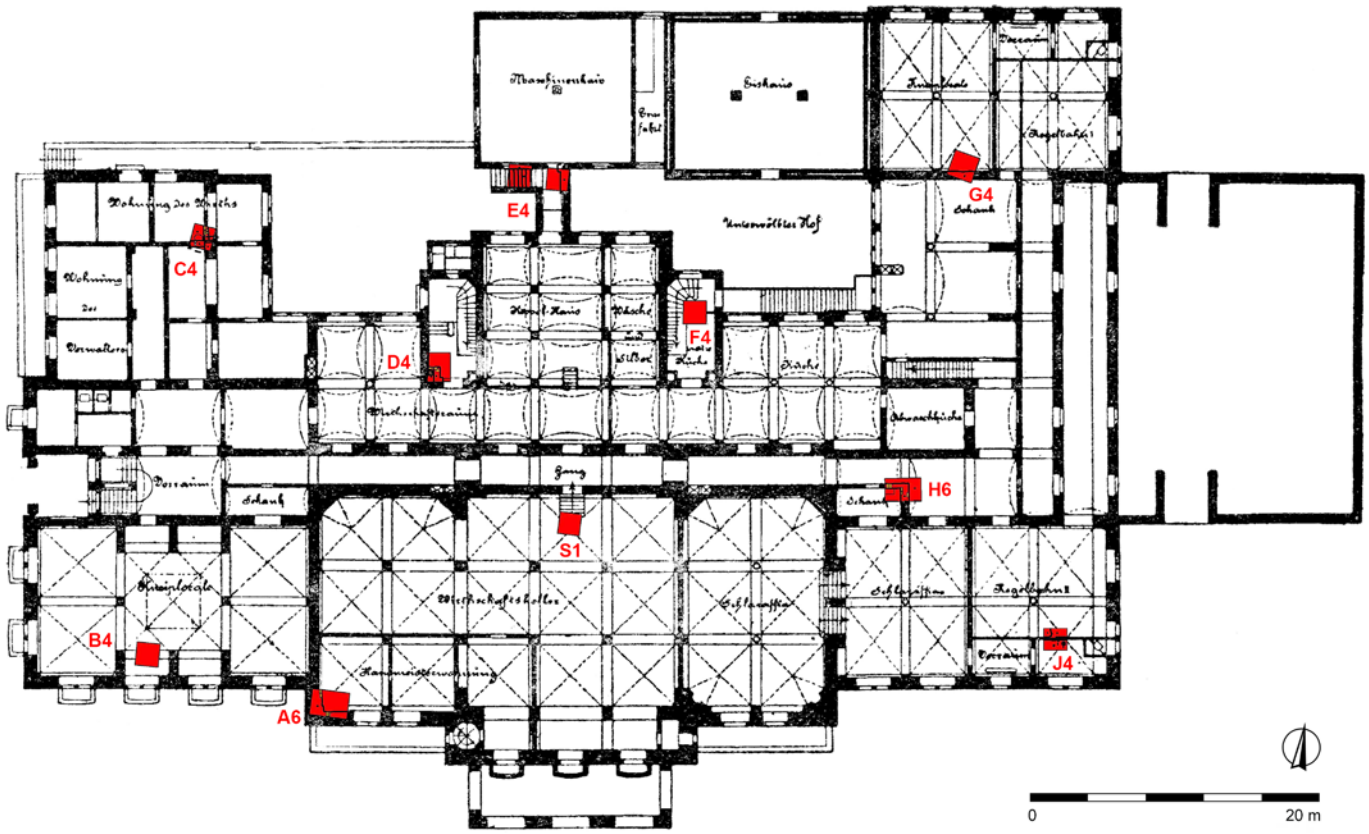

Obr. 23. Brno, Moravské náměstí. Umístění průzkumných šachet (červeně) do plánu přízemí – suterénu – Německého domu (převzato z Trautenberger 1891, 25). Archaia Brno z. ú.

Fig. 23. *Brno, Moravské Square. The location of the survey shafts (red) in the plan of the ground floor – basement – of the German House (after Trautenberger 1891, 25). Archaia Brno z. ú.*

Obr. 24. Brno, Moravské náměstí. Ilustrační záběr zachovalých sklepních prostor Německého domu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 24. *Brno, Moravské Square. Illustration view of preserved cellar spaces in the German House. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Literatura

Trautenberger, G. 1891: *Festschrift zur Eröffnung des Deutschen Hauses in Brünn am 17., 18. und 19. Mai 1891.* Brünn: Deutches Haus.

Zůbek, A. 2021: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, historické jádro – průzkum Moravské náměstí, blok 70b – Německý dům“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100068. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100068.

Summary

An excavation in Moravské Square in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District) verified the condition of the remnants of the German House (*Deutsches Haus*) (Fig. 22), confirming the layout known from historical plans (Fig. 23). The interiors of the former ground floor, the present-day basement, are filled with construction rubble from the demolition of the house in 1945. The northeast part of the building contained cellars, which were only partially filled. The fill also includes portable finds; elements of the original house furniture can also be found on the floors of non-filled spaces.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Opletalova, parc. č. 584.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.

Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1972925N, 16.6045517E; 49.1965511N, 16.6047983E

V roce 2020 se na Opletalově ulici uskutečnily dva záchranné archeologické výzkumy vyvolané stavbami „Opletalova – rekonstrukce plynovodu“ (akce č. A73/2020) a „Rekonstrukce ulice Opletalova“ (akce č. A57/2020; obr. 25). Jejich provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú.

Prostor dnešní Opletalovy ulice se ve středověku nacházel v bezprostředním sousedství městského fortifikačního pásma. Území v jeho předpolí bylo osídleno, zdejší osídlení bylo součástí čtvrté předměstské čtvrti (*Quartum quartale extra civitatem*). Ta byla v závěru třicetileté války zničena, a nebyla již obnovena. V podstatě celý její prostor zabralo nově vystavěné bastionové opevnění města.

Archeologické výzkumy potvrdily, že svrchní partie archeologického souvrství je na Opletalově ulici tvořena navážkami souvisejícími s navršením tělesa I. bastionu ve 2. polovině 17. století. Velká část tohoto terénu byla odtěžena výkopy pro uložení inženýrských sítí a při sanaci pláně v rámci rekonstrukce povrchu ulice.

V jihozápadní partii ulice bylo odhaleno zdivo bastionového opevnění. Předmětné výzkumy ověřily a doplnily poznatky, které byly o jeho charakteru a průběhu v tomto prostoru získány předchozími archeologickými počiny. Šířka zdiva činí 2,40 m, jeho stabilita byla posílena pilíři umístěnými na vnitřní straně, které šířku zvětšovaly až na dvojnásobek. Konstrukce byla složena z kamenů a cihel pojených šedou maltou. Cihly se podílely dominantně především na utváření vnějšího líce (Zůbek 2020; 2021).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce ulice Opletalova“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A57/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Zůbek, A. 2021: *Brno, Opletalova – rekonstrukce plynovodu.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A73/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Two rescue excavations conducted in the area of Opletalova Street in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 25) confirmed that the upper parts of the layer formation there is comprised of backfills related to the piling up of the body of Bastion I in the second half of the 17th century. Bastion fortification masonry was revealed in the southwestern section of the street.

Antonín Zůbek

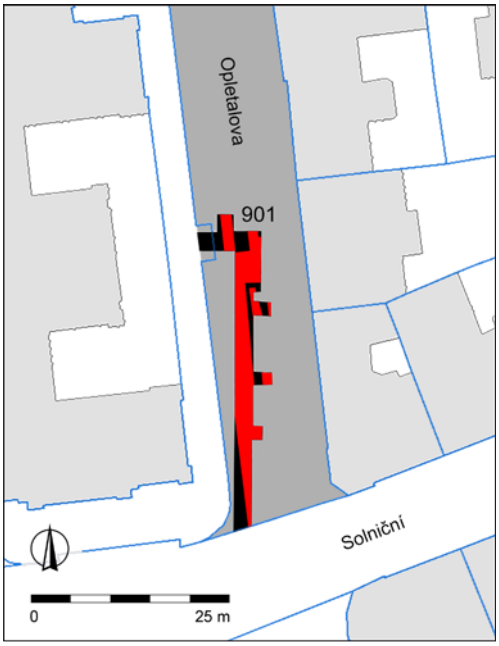

Obr. 25. Brno, ulice Opletalova. Červeně vyznačena plocha staveniště, šedě historická zdiva (901 – novověké opevnění). Archaia Brno z. ú.

Fig. 25. *Brno, Opletalova Street. The construction site is marked in red with historical masonry in grey (901 – Modern Period fortification). Archaia Brno z. ú.*

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Orlí č. p. 14, parc. č. 211/2.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK – -597947.1800, -1160995.1100; -597956.2408, 1161001.0790; -597947.9057, -1161017.3968; -597938.0200, -1161012.4500

V květnu roku 2020 byl v Brně na Orlí ulici zahájen záchranný archeologický výzkum dvorní části parcely domu č. p. 490 (Orlí 14, parc. č. 211/2; obr. 26). Exkavační práce probíhající v několika etapách po celý zbytek roku 2020 i na počátku roku 2021 odkryly velmi zajímavé archeologické situace mapující historii tohoto místa od konce 12. století (AMČR).

Na relativně malé ploše 17 × 10 m (obr. 27) se podařilo odkrýt několik povrchových staveb pocházejících ze 13. století, jejichž součástí byly hliněné podlahové úrovně, pozůstatky dřevěných stěn i otopná zařízení. V zadní (jižní) části parcely a při její východní straně se postupně podařilo odkrýt osm odpadních jímek, které byly užívány od 13. do 18. století. V závěru 13., popřípadě ve 14. století byla v jihozápadním rohu parcely vybudována pec na pálení vápna. Její přítomnost by mohla ukazovat na skutečnost, že v této době byl zkoumaný prostor součástí veřejného prostranství, jak ostatně naznačují rovněž výrazné komunikační štětové vrstvy a kamenné dlažby zachycené na téměř celé ploše výzkumu. Zjištěno bylo i torzo středověké cihlové pece prozatím blíže neurčené funkce. Povrchové archeologické situace pozdně středověkého a raně novověkého stáří byly zčásti odstraněny při výstavbě dvorního domovního traktu. V prostoru bývalého dvorku byly také zdokumentovány tři fáze novověkého kanalizačního systému. Výzkum je nyní ve fázi zpracování a bude o něm referováno později.

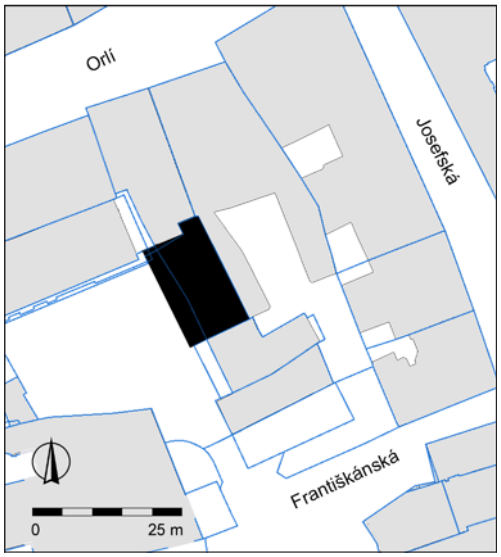

Obr. 26. Brno, ulice Orlí (A032/2020). Zaměření plochy výzkumu. Archaia Brno z. ú.
Fig. 26. *Brno, Orlí Street (A032/2020). Survey of the excavation area. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

AMČR: Záznam M-201902067 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation in Orlí Street in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 26) documented archaeological contexts ranging from the late 12th to the 19th centuries. The excavated features included above-ground structures, cesspits, lime burning kilns, a brick oven and a drainage system (Fig. 27).

Lenka Sedláčková, Václav Kolařík

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Ul. Petrov č. p. 275/1, 274/2, parc. č. 313, 314, 316, 318.

Vrcholný středověk – novověk. Zahrada/sad. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archaia Brno, z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1913853N, 16.6075075E; 49.1915739N, 16.6078936E; 49.1911531N, 16.6080842E; 49.1910953N, 16.6079367E

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavební akcí „Revitalizace a zpřístupnění zahrad NKP Petrov, Brno“. Terénní část výzkumu byla provedena v období říjen 2018 až září 2019.

Sledované území se nachází v jihozápadní části historického jádra města Brna, na severovýchodním svahu Petrského návrší. Jedná se o prostor sevřený ulicemi Petrská, Petrov, bývalou ulicí Pod Horou sv. Petra a Uličkou Václava Havla. Výzkum byl situován do prostoru ohrazených zahrad mezi domy Petrov 1 a 2

Obr. 27. Brno, ulice Orlí (A032/2020). Pracovní snímek – pohled na plochu výzkumu od jihu. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 27. *Brno, Orlí Street (A032/2020). Work photograph – a view of the excavation area from the south. Photo by Archaia Brno z. ú.*

(č. p. 275 a 274, parc. č. 313 a 314) a při západním líci opěrné zdi na sever od katedrály sv. Petra a Pavla (parc. č. 316; obr. 28). Zmíněné zahrady vznikly na počátku 17. století a přiléhají k opěrné zdi Petrova. Dům Petrov 1 byl historickým sídlem děkanů brněnské Královské stoliční kapituly sv. Petra a Pavla a od roku 2006 slouží jako Diecézní muzeum s informačním centrem. Dům Petrov 2 byl jedním z kanovnických domů a později sloužil jako biskupská konsistoř.

Přestože záchranný archeologický výzkum nebyl, co se zemních prací týká, velkého rozsahu, společně s dokumentací situací při renovaci odkrytých nadzemních zděných konstrukcí přispěl k poznání dosud velmi málo prozkoumané části areálu Petrova.

Původní terén se v místech terasových zahrad nacházel podstatně hlouběji, než je tomu dnes, v případě terasy u domu Petrov 2 byl terén v průběhu pozdního středověku o cca 2,5 m níže než v současnosti. Samozřejmě vlivem sklonu terénu směrem od západu k východu se hloubka v závislosti na poloze v rámci parcely lišila. V případě zahrady u děkanství byla situace obdobná, původní středověký terén se v její východní části nacházel přibližně na úrovni povrchu Uličky Václava Havla a postupně stoupal směrem k jihozápadu, kde již pod patou opěrné zdi Petrova byly místy patrné výchozy skalního podloží. Jak ukázaly výsledky dokumentace některých sond, nacházely se v prostoru zahrad měšťanské domy, které nejpozději v době po zřízení zahrad zanikly, respektive musela být jejich podoba radikálně upravena. V případě domu dokumentovaného v rámci sondy S06 stojíme před zajímavým, a pro brněnské prostředí unikátním, dokladem postupného vývoje měšťanské zástavby od spalitelných k trvalým stavebním konstrukcím.

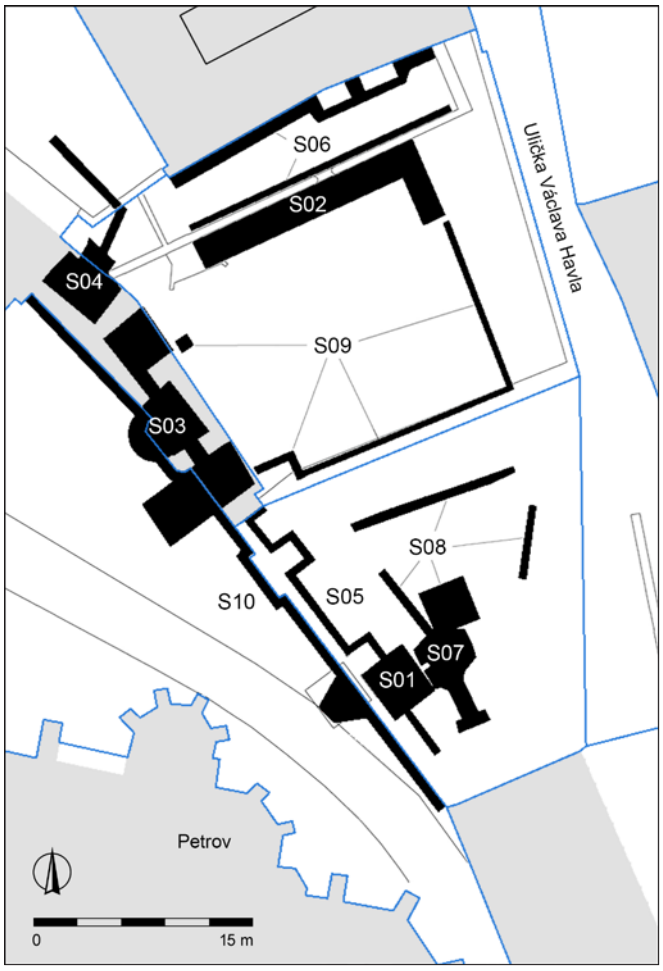

Obr. 28. Brno, ulice Petrov (A072/2018). Lokalizace zkoumaných sond. Archaia Brno z. ú.

Fig. 28. *Brno, Petrov Street (A072/2018). Localisation of the examined test pits. Archaia Brno z. ú.*

Nejpozději při raně gotické přestavbě a zvětšení kostela sv. Petra před polovinou 13. století muselo dojít k rozšíření stísněného temene petrského návrší. Na severovýchodní straně svahu, severně od kostela, byla nejspíše tehdy vystavěna opěrná zeď a dosypáním terénu za ní bylo dosaženo patřičného zvětšení staveniště a hřbitova. Dokumentované zbytky vrcholně středověkého zdiva u paty stávající opěrné zdi (S01) a jeho fragmenty zjištěné při dokumentaci sond S5 a S10 mohou představovat pozůstatky této starší opěrné zdi. Pravděpodobně někdy v průběhu 15. století byla v souvislosti s přestavbou kostela sv. Petra vystavěna, snad s částečným využitím konstrukcí předchůdce, dodnes dochovaná opěrná zeď s masivními opěráky. Ta umožnila srovnání terénu kolem kostela a rozšíření jeho staveniště a zároveň prostoru hřbitova. Snad až po dokončení přestavby kostela někdy v průběhu 1. poloviny 16. století byla na opěrnou zeď nadstavena cihlová ohradní zeď hřbitova s dekorativním cimbuřím. Při další, zřejmě barokní, úpravě a po navýšení terénu hřbitova bylo cimbuří zazděno a koruna zdi zvýšena.

Vlastní terén zahrad, jak ho známe dnes, vznikl pravděpodobně jednorázovou akcí někdy v období intervalu konce 16. až poloviny 17. století. Na místě původních středověkých městišť byly vystavěny terasní zdi podél dnešní Uličky Václava Havla a nasypán terén okrasných zahrad přibližně do dnešní úrovně za pomoci navážek suťového charakteru (S01, S02, S07–S09). V rámci sondy S03 se podařilo částečně dokumentovat i stavební vývoj zázemí raně novověké zahrady, jejíž součástí byla tradičně např. zde dokumentovaná grotta (umělá jeskyně) nebo hned v sousedství ve skále zasekaná poustevna (Kolařík 2020).

Literatura

Kolařík, V. 2020: *Brno, Petrov 1, 2 – „Revitalizace a zpřístupnění zahrad NKP Petrov, Brno“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 72/2018. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation of the area delimited by Petrská, Petrov and Ulička Václava Havla Streets took place within the framework of the revitalisation of the gardens at the Petrov national cultural monument in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 28). Some test pits documented original burgher houses and remnants of high medieval masonry near the foot of a preserved retaining wall of the complex around the Church of St Peter. The gardens probably came into existence sometime between the late 16th and the first half of the 17th century.

Václav Kolařík

.....

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Žerotínovo náměstí, ul. Veveří, Moravské náměstí, parc. č. 280/1, 342, 783/1, 802.

Středověk, novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1991661N, 16.6054475E; 49.1984861N, 16.6039778E; 49.1979464N, 16.6024436E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu na Žerotínově náměstí (obr. 29). Zajistila ho společnost Archaia Brno z. ú. ve spolupráci s Ústavem archeologické památkové péče Brno (akce č. A47/2020). Terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 31. 7. až 17. 8. 2020.

Území, na kterém se realizovaly stavební práce, se nachází v nedalekém sousedství historického jádra města a od počátků Brna ve 13. století bylo zapojeno do okolní sídelní struktury. Tvořila ji předměstí, jež spadala pod jurisdikci města a vůči městu byla zpoplatněna daněmi, a několik dalších osad a sídel, která měla rozličný status.

Geologického podloží se podařilo dosáhnout pouze ve výkopech ve východní části dotčeného prostoru. Představoval ho půdní horizont (ornice), který dosedal na sprašovou návěj. S obdobím středověku je možné spojit pouze několik uloženin. Výkopem byla narušena jáma, z níž byly zachyceny pouze horní hrana segmentu jižní stěny a svrchní části výplně. Velice pravděpodobná se zdá interpretační varianta, v níž můžeme výkop ztotožnit s korytem potoka, který podle archivních pramenů tekl z dnešní Údolní ulice po severním obvodu města (dnes severní hranice Žerotínova a Moravského náměstí) a z pravé strany ústil původně do Ponávky a později do Hutterova rybníka.

O potoku mnoho podrobností nevíme. Je možné vyslovit hypotézu, zda původně nesměřoval jeho tok jinudy, a teprve s výstavbou města byl přeložen na severní obvod. Předpokládalo by to výkop umělého koryta, snad mohly být využity také sníženiny či deprese terénu v původním georeliéfu předmětného území. Linie koryta je patrná na obrazech z poloviny 17. století, které zachycují obléhání Brna švédskými vojsky v roce 1645 (uloženy v Muzeu města Brna – inv. č. 2284 a 2285). Úsek podél severní hranice dnešního Žerotínova náměstí až k Hutterovu rybníku se zde jeví jako poměrně široké koryto bez přítomnosti vody. Je otázkou, zda jde o původní stav, nebo o úpravu švédského vojska, které ho využilo jako krycí zákop. Původní šířku do jisté míry potvrzuje vyobrazení mostů při dnešních ulicích Lidická a Veveří. Je také otázkou, zda obléhatelé svedli vodu potoka jinam, nebo jí neprotékalo tolik, aby k tomu byli nuceni. Případně mohlo být koryto suché a zaplavováno jen sezónně nebo v určitých periodách. Nevíme, zda a případně jaké úpravy koryta proběhly v souvislosti s výstavbou bastionového opevnění města započatou ve 2. polovině 17. století. Do blízkosti jeho linie dosahoval vnější okruh budovaný v 1. polovině 18. století. Zahloubené koryto včetně přemostění na několika místech existovalo ještě na počátku 19. století (viz plán z roku 1802 – uložen v Archivu města Brna – K12). Na indikačních skicách již není zakresleno.

Jmenované svrchní výplně zachyceného výkopu obsahovaly četné zlomky keramických nádob, které je možné datovat do 17. (zřejmě jeho 2. poloviny), případně 18. století. Snad lze přistoupit na hypotézu, že umístění uloženin odpovídá tomuto období a souvisí s regulací původního koryta během výstavby bastionového opevnění. Může však jít i o zásypy až z 19. století, kdy koryto definitivně zaniklo.

V západní části dotčeného prostoru se potvrdil již známý poznatek, že zde došlo v období středověku, a především novověku k výraznému navýšení terénu. Povrch geologického podloží se místy nachází až 5 metrů pod stávajícím povrchem. Aktuálně byla zachycena horní sekvence archeologického souvrství, která náleží období novověku.

Tvořil ji poměrně velký počet uloženin, které měly rozličné složení a parametry. Obecně je však lze všechny prohlásit za navážky. Upřesnění či změnu interpretace by mohla přinést pouze jejich plošně provedená exkavace. Ta by také umožnila přesnější datování jednotlivých vrstev a následné rozčlenění souvrství po jednotlivých historických obdobích. V utváření souvrství je však zřejmě nutné předpokládat několik základních fází spojených v tomto prostoru především s budováním bastionového opevnění města ve 2. polovině 17. století, jeho posilováním v 1. polovině 18. století a jeho demolicí a planýrováním v 19. století. Potvrzením postupného vývoje je přítomnost kamenného dláždění (Zůbek 2020).

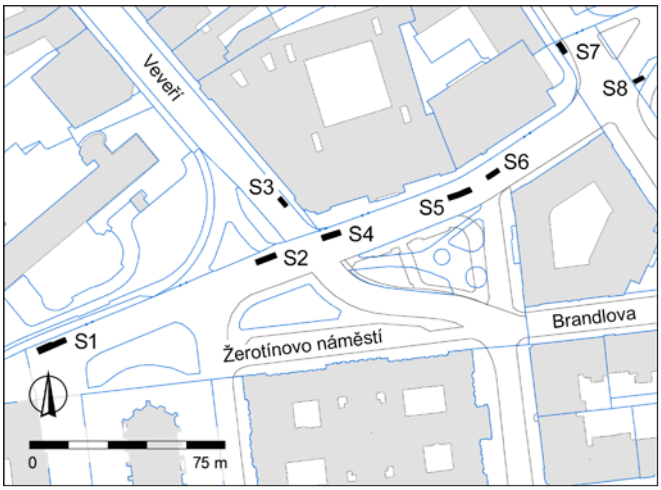

Obr. 29. Brno, Žerotínovo náměstí. Vyznačení výkopů stavby – sondy S1 až S8. Archaia Brno z. ú.

Fig. 29. *Brno, Žerotínovo Square. Construction excavations are marked as test pits S1 to S8. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Brno, Žerotínovo náměstí rekonstrukce plynovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A47/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Žerotínovo Square in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 29) unearthed basic information about the composition of the historical terrain in the area. The most distinctive documented situation was a trench identifiable with the bed of a stream, which according to archival sources, ran from present-day Údolní Street and at first sight was a right-bank tributary of Ponávka Stream and later Hutter Pond.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město)

Ul. Botanická č. p. 70, parc. č. 254/2.

Novověk – industriální období. Areál nezemědělské výroby, areál těžby. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2111225N, 16.5986347E

Při výstavbě objektu tělocvičny u Sportovního gymnázia Ludvíka Daňka na brněnské Ponavě v září 2020 došlo při budování stavební jámy a základů k narušení původního cihlářského hliníku a následně i žárové vypalovací pece z období raného novověku. Zkoumaná plocha se nacházela v prostoru kdysi rozsáhlého zavezeného hliníku městské cihelny brněnského podnikatele s vlnou Rudigera Deyckse mezi objektem gymnázia a ulicí Ptašínského. Byl odkryt téměř celý půdorys šestikanálové pece o původních rozměrech cca 13 × 15 m v úrovni základů, kterým se vyhnulo rozebrání zdiv. Na základě původní stavební dokumentace bylo možné výstavbu pece spojit s rokem 1871 (Holub 2018, 37, obr. 28).

Literatura

Holub, P. 2018: Historická plánová dokumentace brněnských cihlářských pecí. *Archeologia technica* 29, 32–41.

Summary

A brickyard clay pit and a kiln were disturbed during the construction of a gymnasium near Ludvík Daněk Sports Secondary Grammar School in Botanická Street in Brno (Ponava cadastral area, Brno-City District) in September 2020. Almost the whole layout of the foundations of a six-channel kiln with the dimensions of c. 13 × 15 m was preserved. The installation was part of the R. Deyck brickyard established in 1871 (Holub 2018).

Petr Kos

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Hybešova č. p. 41, parc. č. 1558.

Novověk, industriální období. Předměstí. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1891356N, 16.6020522E

Na jaře roku 2020 byl realizován menší záchranný archeologický výzkum v Brně na ulici Hybešova č. p. 41 (Sedláčková, Zbranek, 2020; obr. 30). Prostor je na historických mapách vyobrazován bez zástavby, jednalo se tedy patrně o zahrady. Vlastní ulice Hybešova je poprvé uváděna až roku 1782 jako Strassengasse. Situace se mění v letech 1845–1847, kdy na dnešním č. p. 43 nechal postavit palác podnikatel Karl von Skene. Vlastní prostor Hybešovy č. p. 41 je do roku 1855 vyobrazen s menší vodotečí, avšak na mladších mapách není vodoteč již vyobrazena.

Výzkum byl prováděn formou dohledu a po demolici domu byla sledována skrývka a odstraňování základů novorenesančního bytového domu č. p. 41 patrně z počátku 20. století (obr. 31). Na niveletě 199,50 m n. m. bylo zachyceno koryto vodoteče v délce nejméně 30 m a šířce až 2,2 m, které bylo zkoumáno metodou pásových sond. Materiál získaný z výplní koryta vodoteče je novověkého stáří (17.–19. století). Celá plocha výzkumu byla začištěna a zdokumentována (obr. 31). Bylo odkryto několik novověkých objektů, přičemž v jednom z nich se podařilo zachytit konstrukci pro svod vody do zjištěné vodoteče. Tvořilo ji dlabané dřevěné korýtko složené z několika kusů o celkové zachycené délce 3,7 m. Dendrochronologicky byla konstrukce datována po roce 1554, patrně se ale jednalo o druhotně využité prvky. Ze zásypu tohoto výkopu byl získán materiál náležející 17. století.

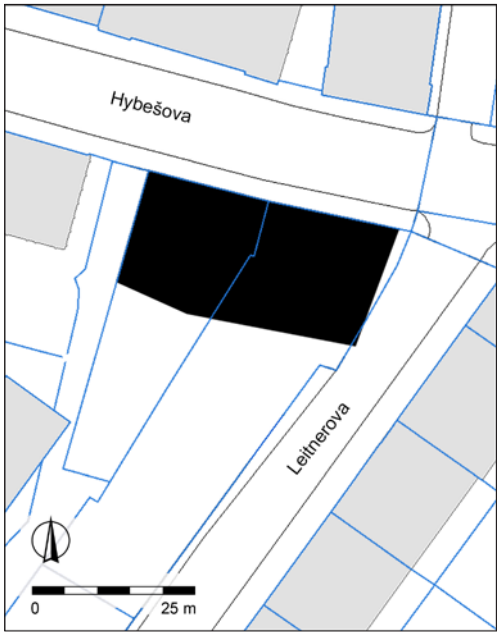

Obr. 30. Brno, ulice Hybešova. Přehled plochy záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 30. *Brno, Hybešova Street. Overview of the rescue excavation area. Archaia Brno z. ú.*

Při závěrečném bagrování na základovou spáru stavby bylo na profilu, pod výše popsaným korytem, dokumentováno další, starší koryto vodoteče o minimální šířce 7 m, které bylo vyplněno náplavovými hlínami. Z tohoto staršího koryta vodoteče se nepodařilo získat žádnou keramiku, lze ale předpokládat minimálně jeho vrcholně středověké stáří.

V rámci záchranného archeologického výzkumu se podařilo ověřit trasu menší vodoteče vyobrazené na mapových podkladech z let 1825 a 1855, patrně zasypané po polovině 19. století, kterou lze pravděpodobně spojit s tzv. Novosadským potokem. Pod touto vodotečí bylo zachyceno ještě starší koryto vodoteče. Zajímavostí byla i novověká konstrukce dřevěného korýtka (kanálku) svádějícího vodu od jihu do mladší vodoteče, která byla konstruovaná z druhotně využitých dřevěných prvků.

Literatura

Sedláčková, L., Zbranek, H. 2020: *A06/2020 Brno, Hybešova 41.* Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 31. Brno, ulice Hybešova. Letecký pohled na plochu záchranného archeologického výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 31. *Brno, Hybešova Street. Aerial view of the rescue excavation area. Photo by Archaia Brno, z. ú.*

Summary

A rescue excavation was conducted in the area of 41 Hybešova Street in Brno (Brno-City District; Fig. 30, 31) in 2020. Besides the foundation masonry of a Renaissance Revival apartment house, a 17th–19th century watercourse bed was excavated, along with the lower-situated and somewhat wider earlier phase from the High Middle Ages.

Lenka Sedláčková, Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Leitnerova, parc. č. 1289.

Novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1918622N, 16.6024622E; 49.1910842N, 16.6024783E

Archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Parovodní přípojka Kopečná 39“, realizovala ho společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A18/2020). Terénní část výzkumu proběhla v březnu 2020.

Výzkum získal základní informace o skladbě svrchní části terénu v severním úseku Leitnerovy ulice (obr. 32). Možnosti jejich přesného vyhodnocení vzhledem k charakteru výzkumu jsou však omezené. Lze vyslovit hypotézu, že v daném prostoru došlo k rozsáhlým terénním úpravám, jejichž výsledkem bylo souvrství navážek, zaznamenané po celé délce sledovaného výkopu. Je otázkou, zda navyšovaly terén, upravovaly sklon svahu, či zaplnily nějakou terénní nerovnost. Výrazná vrstva přemístěného geologického materiálu (téglu) svědčí o tom, že na jiných místech naopak docházelo ke snižování nivelety terénu, popřípadě k realizaci nějakého výkopu. Je možné, že hmota ostatních navážek má původ ve starších antropogenních uloženinách. To je třeba mít na zřeteli při hodnocení datačních možností získaného keramického materiálu. Zdá se však pravděpodobné, že úpravy jsou záležitostí novověku. Nabízí se především zlomové období pro historii zdejšího osídlení spojené se švédským obléháním Brna na konci třicetileté války a zánikem kostela Všech svatých na Provaznickém vršku. Bude však muset být testována také varianta, že terénní úpravy jsou mladší, např. až z přelomu 19. a 20. století, kdy dochází k zástavbě západní linie Leitnerovy (tehdy Školní) ulice. Jasnou odpověď by mělo přinést celkové vyhodnocení všech dosavadních archeologických výzkumů provedených v této oblasti a také očekávaných akcí v souvislosti s chystanou výstavbou na parcelách domů Kopečná 39 a Leitnerova 7 a 9 (Zůbek 2020).

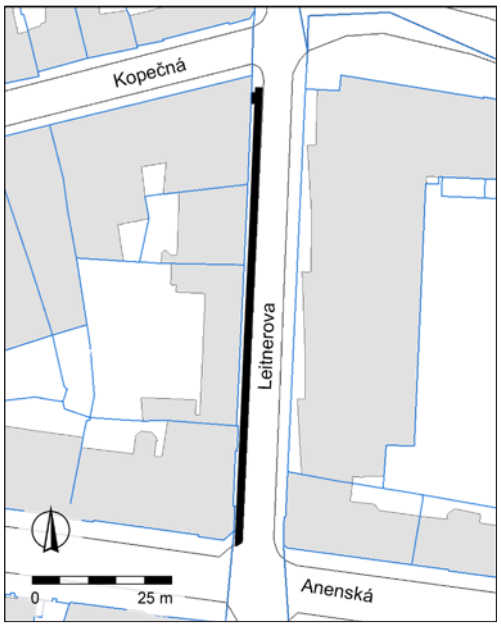

Obr. 32. Brno, ulice Leitnerova. Vyznačení sledovaného výkopu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 32. *Brno, Leitnerova Street. Marking of the monitored trench. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno – Parovodní přípojka Kopečná 39“. Brno – Leitnerova*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A18/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Leitnerova Street in Brno (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 32) discovered that extensive earth moving in the area in the Modern Period resulted in a backfill stratigraphy. The question is whether it merely raised the terrain, adjusted the inclination of the slope or filled unevenness in the terrain.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)

Ul. Nové Sady č. p. 27, 29, 31, parc. č. 1347, 1348, 1350.

Pozdní středověk, novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno, z. ú.

Lokalizace: S-JTSK – -598397, -1161607

Od jara do podzimu probíhaly na parcelách 1347, 1348 a 1350 dva investorsky na sobě nezávislé archeologické výzkumy (A008/2020 a A020/2020; obr. 33), které na sebe však těsně navazovaly, a bylo by tedy nadbytečné o nich v takto stručném přehledu referovat zvlášť. Oba jsou teprve v rané fázi zpracování a podrobnější výsledky zde budou publikovány v příštím čísle.

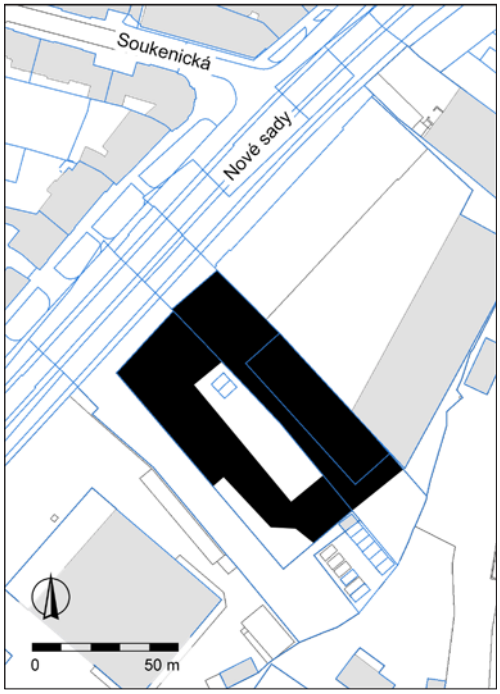

Obr. 33. Brno, ulice Nové Sady. Lokalizace výzkumů A008/2020 a A020/2020 v katastrální mapě. Archaia Brno z. ú.

Fig. 33. *Brno, Nové Sady Street. Localisation of the A008/2020 and A020/2020 excavation areas in the cadastral map. Archaia Brno z. ú.*

Obr. 34. Brno, ulice Nové Sady. Ukázky jímek s výdřevou a jejich superpozice. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 34. *Brno, Nové Sady Street. Examples of cesspits with timbering and superposition. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 35. Brno, ulice Nové Sady. Nález kachle se lvem ze studny. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 35. *Brno, Nové Sady Street. Find of a tile with a lion from a well. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 36. Brno, ulice Nové Sady. Ukázka keramických dýmek získaných během výzkumů A008/2020 a A020/2020. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 36. *Brno, Nové Sady Street. Examples of ceramic smoking pipes collected during the A008/2020 and A020/2020 excavations. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Na polykulturní lokalitě bylo mimo jiné doloženo zázemí vsi Novosady z 15.–18. století reprezentované především mělkými jímkami čtvercového tvaru. Nacházely se v řadách podél parcelních hranic v četných superpozicích (obr. 34. Další výrazný relikt představují studny s rozmanitými výdřevami jak v podobě proutěných výpletů, tak roubených. Vlastní zástavba vsi v podstatě kopírovala linii dnešní ulice Nové Sady a je skryta pod vozovkou (AMČR). V souboru nálezů lze vyzdvihnout např. kachli se lvem (obr. 35) a také několik keramických dýmek (obr. 36).

Literatura

AMČR: Záznam M-201903450 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

AMČR: Záznam M-202100310 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

An excavation in Nové Sady Street in Brno (Staré Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 33) documented farming facilities of houses of the former Novosady village in the form of shallow cesspits and wells from the 15th–18th centuries (Fig. 34). Outstanding finds include, for instance, a tile with a lion and several ceramic smoking pipes (Fig. 35, 36).

Michala Přibylová

.....

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Grmelova, parc. č. 506/1–506/3.

Mladohradištní období (RS4), novověk. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: S-JTSK – S1: -599000.776, -1162202.052; -598983.960, -1162023.916; S2: -598988.754, -1162109.412; -598985.676, -1162106.035; S3: -598991.513, -1162201.942; -598983.050, -1162023.939

Záchranný archeologický výzkum (akce A024/2020) byl vyvolán stavbou „Brno, Grmelova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu" a probíhal v období od dubna do září 2020. Výkopy kanalizace a vodovodu, včetně jejich přípojek, zasáhly velkou část plochy ulice Grmelovy, lokálně i do ulic Sobotkovy a Vojtovy (obr. 37). Podařilo se získat cenné informace ke starším terénům v tomto prostoru, a to navzdory skutečnosti, že výzkum byl z velké části prováděn pouze formou dohledu a dokumentace obnažených stěn výkopů.

Geologické podloží je v prostoru zkoumané lokality tvořeno kvartérními sprašemi a sprašovými sedimenty, které jsou uloženy na reliktech štěrků a štěrkopísků řeky Svratky. Svrchní část sprašového podloží je ukončena oranžovým prachovým sedimentem, na který nasedá holocénní půda typu hnědozemě o maximální zachycené mocnosti 70 cm. Svrchní část tohoto půdního horizontu byla místy zkulturněna, snad již v období pravěku, především pak v mladší době hradištní (2. polovina 11.–12. století).

Kromě pravěkého období byla zkoumaná lokalita osídlena především v mladší době hradištní, kam můžeme s jistotou zařadit 9 výkopů. Většinou se jednalo o běžné sídlištní jámy blíže neurčené funkce, v jednom případě o jámu zásobní. Vzhledem k charakteru výzkumu se většinu archeologických situací nepodařilo přesněji časově zařadit (15 výkopů). Je však pravděpodobné, že také náleží nejvýrazněji zachycenému osídlení z mladší doby hradištní, některé snad i pravěku. Nová zjištění umožňují rozšířit dosud známou rozlohu areálu raně středověké brněnské aglomerace jižním směrem od předpokládaného centra mezi Mendlovým náměstím a ulicí Poříčí. Množství zjištěných reliktů zvláště v severní části ulice Grmelovy vylučuje jeho periferní charakter.

Zkoumané území bylo během 12. století opuštěno a později využíváno jako polnosti a zázemí redukovaného osídlení, které se na svrateckém pravobřeží koncentrovalo od 13. století pravděpodobně pouze kolem severní části dnešní ulice Vídeňská a západní části ulice Polní. Téměř v celém prostoru ulice Grmelova byla dobře pozorovatelná orniční vrstva, která se zde vytvořila pravděpodobně neustálým obděláváním půdy a dalšími biologickými procesy v období středověku, ale především raného novověku. Tato vrstva překrývala všechny pravěké i raně středověké výkopy. V severní části Grmelovy ulice v místech vyústění do ulice Vojtovy byly na půdním horizontu uloženy vrstvy navážkového charakteru, které by snad bylo možné spojit s rozplavováním sedimentů z nedaleké vodoteče probíhající přibližně v trase ulice Vojtovy. Mohly by vznikat v 19., případně na počátku 20. století (Sedláčková, Šimík 2020).

Literatura

Sedláčková, L., Šimík, J. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Grmelova – rekonstrukce kanalizace a vodovodu".* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A024/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation during the reconstruction of the sewerage and water system in the area of Grmelova Street in Brno (Štýřice cadastral area, Brno-City District; Fig. 37) detected Late Hillfort Period occupation (second half of the 11th and 12th centuries), which extends the area known to date of the early medieval Brno agglomeration south of the presumed centre of Mendlovo Square.

Lenka Sedláčková, Jakub Šimík

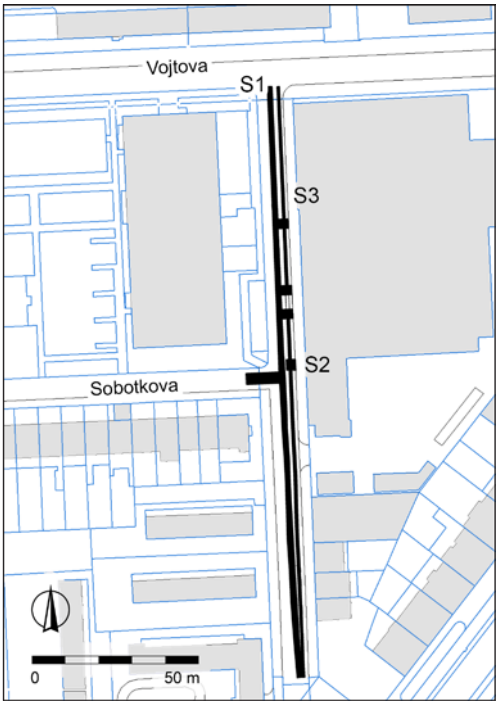

Obr. 37. Brno, ulice Grmelova (A024/2020). Zaměření sledovaných sond kanalizace a vodovodu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 37. *Brno, Grmelova Street (A024/2020). Survey of the monitored water and sewerage system test pits. Archaia Brno z. ú.*

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vídeňská, ul. Vojtova, parc. č. 450/4.

Novověk – industriální období. Zničený prostor. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1828381N, 16.5953644E

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán prováděním památkové obnovy sloupu Panny Marie v parčíku na nároží Vídeňské a Vojtovy ulice, jižně od domů č. p. 242 (obr. 38). Byl proveden 25. 2. 2020 a probíhal v předstihu před započetím stavebních prací. Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí historického katastru Starého Brna. Přímo v místech výzkumu stával nejpozději od konce 13. do 90. let 18. století kostel sv. Václava s hřbitovem. I po zboření kostela sv. Václava v roce 1795 pokračovala do roku 1883 hřbitovní funkce prostoru.

Součástí přesunu a obnovy barokního sloupu Panny Marie bylo hloubení výkopu pro jeho betonový základ. Dle ikonografických pramenů z 60. let minulého století jsme již před započetím výzkumu předpokládali výrazné recentní narušení prostoru bývalého kostela sv. Václava spojeného s výstavbou domů č. p. 242 a 514. I přes předpokládané recentní snížení terénu nebylo možné vyloučit částečné dochování archeologických situací, především pozůstatků hřbitova, základového zdiva kostela, případně starších, pravěkých a raně středověkých situací, které byly dokumentovány v nedávné minulosti v nejbližším okolí. Proto bylo v předem vytyčené poloze přikročeno k postupnému ručnímu snižování terénu od současného povrchu až po základovou spáru pomníku. Výkop pro základ byl čtvercového půdorysu o straně 2 m a dosáhl hloubky 1,1 m od současného povrchu (průměrná výška povrchu 211,70 m n. m.).

Výzkum zachytil v hloubce 0,5 až 0,6 m pod současným povrchem geologické podloží tvořené spraší (zachycená mocnost sprašové návěje přesahovala 0,6 m). Vzhledem k úplné absenci holocenního půdního typu, který zde musel na sprašové podloží nasedat, je zřejmé, že terén byl v minulosti výrazně snížen a znivelován (původní terén se musel svažovat k východu až severovýchodu od úpatí Červeného kopce do inundace Svratky). Vzhledem ke skutečnosti, že povrch sprašového podloží byl přibližně do hloubky 0,2 až 0,3 m značně tvrdý, není vyloučeno, že došlo i k jeho zhutnění. Nebyly zachyceny žádné do sprašového podloží zahloubené objekty, hrobové jámy ani případné základové zdivo. Na srovnané a snížené podloží nasedala přibližně 0,3 m mocná béžová vrstva, tvořená především přemístěným sprašovým podložím promíseným kameny (pískovec a slepenec Old Red), zlomky novověkých cihel, světlé šedobílé vápenné malty a vápna. Vrstva nahodile obsahovala i druhotně přemístěné lidské kosti, keramické zlomky z období raného středověku, středověku i novověku a také dva patinované silicitové úštěpy. Vrstva má charakter planýrky terénu a její vznik pravděpodobně souvisí až se snižováním terénu v 60. letech minulého století. V nadloží této vrstvy se pod travním drnem nacházela béžovošedá hlína, která rovněž obsahovala druhotně přemístěné lidské kosti, kameny, zlomky cihel, betonu i recentních keramických a skleněných fragmentů. Pravděpodobně se rovněž jednalo o planýrku z 60. let minulého století.

Záchranný archeologický výzkum potvrdil předpoklad, že prostor parčíku na nároží ulic Vojtovy a Vídeňské byl zásadně zničen po radikálním snížení terénu v 60. letech 20. století. Ve zkoumaných místech nebyly zachyceny žádné *in situ* dochované pozůstatky hrobů z bezmála 600 let fungujícího kostelního hřbitova. Pouze recentní planýrky v nadloží uměle sníženého terénu obsahovaly zlomky druhotně přemístěných lidských kostí, které jistě souvisí se zrušeným starobrněnským hřbitovem. S ohledem na absenci hrobových výkopů je pravděpodobné, že terén byl v místech výzkumu snížen minimálně o 2 metry. Několik raně a vrcholně středověkých nálezů v druhotných polohách naznačuje přítomnost osídlení prostoru v tomto období. Dva patinované silicitové úštěpy (nalezeny také v druhotné poloze) mohou ukazovat na přítomnost osídlení z období paleolitu, které bylo *in situ* doloženo na Vídeňské ulici cca 100 m severněji. Pozůstatky kostela sv. Václava se nepodařilo zachytit, i když sonda byla situována přibližně v místech předpokládaného průběhu zdiva jeho severní stěny. Je pravděpodobné, že zdivo kostela včetně základových partií bylo rovněž odstraněno v rámci snižování terénu v 60. letech 20. století. Snad pouze kameny obsažené v planýrkách mohou pocházet z destruovaných základových konstrukcí kostela. V prostoru parčíku lze do budoucna očekávat přítomnost výrazně zahloubených archeologických objektů a v případě kostela sv. Václava snad pozůstatky hlubších zděných hrobek nebo krypty (Kolařík 2020).

Literatura

Kolařík, V. 2020: *Brno, Štýřice, Vídeňská, Vojtova – památková obnova sloupu Panny Marie.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 05/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A rescue excavation caused by the renovation of a Virgin Mary column in the park on the corner of Vídeňská and Vojtova Streets in Brno (Štýřice cadastral area, Brno-City District; Fig. 38) confirmed the assumption of the total destruction of the original medieval church of St Wenceslas and its churchyard.

Václav Kolařík

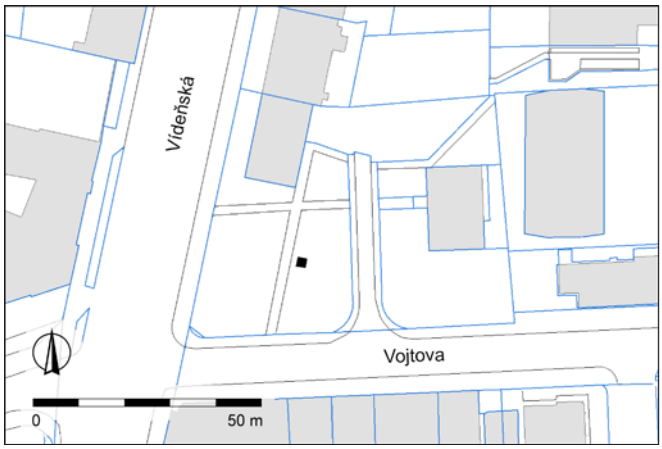

Obr. 38. Brno, ulice Vídeňská, Vojtova (A005/2020). Lokalizace sondy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 38. *Brno, Vídeňská, Vojtova Streets (A005/2020). Localisation of the test pit. Archaia Brno z. ú.*

Brno (k. ú. Štýřice, okr. Brno-město)

Ul. Vojtova, Grmelova, Havlenova, Sobotkova, parc. č. 507/1, 471/1, 467/17.

Mladohradištní období (RS4), novověk – industriální období. Sídliště, pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace akce z let 2017–2019: WGS-84 – 49.1826956N, 16.5964889E; 49.1820131N, 16.5966553E; 49.1822069N, 16.5986025E; 49.1828933N, 16.5984469E

Lokalizace akce z roku 2020: WGS-84 – 49.1831556N, 16.5988744E; 49.1830603N, 16.5988983E; 49.1830903N, 16.5991906E; 49.1831097N, 16.5991878E; 49.1830878N, 16.5989339E; 49.1831572N, 16.5988953E

Článek zahrnuje dvě akce na téže lokalitě, jichž se postupně týkají lokalizace uvedené výše.

V roce 2020 bylo ukončeno zpracování záchranného archeologického výzkumu realizovaného v letech 2017 až 2019 společností Archaia Brno z. ú. v souvislosti s výstavbou bytových domů na Vojtově ulici v Brně (akce A017/2017; Grünseisen et al. 2020).

Sledovaný prostor vymezený ulicemi Vojtova, Havlenova, Sobotkova a Grmelova se nachází jižně od stadionu Moravské Slavie (obr. 39, 40). Celková plocha staveniště zaujímá plochu přibližně 11 250 m². Z hlediska historického byl prostor od vrcholného středověku součástí extravilánu katastru Starého Brna, resp. pozdější Vídeňky, a nacházely se zde polnosti. V severozápadním sousedství stával nejpozději od počátku 14. století do 90. let 18. století farní kostel sv. Václava se hřbitovem. Postupně se rozšiřující hřbitov zabral po roce 1866 i část zkoumané parcely. Zrušen byl v roce 1883, kdy došlo k založení dnešního Ústředního hřbitova. Území hřbitova zůstalo až do 20. let 20. století nezastavěno. Teprve na přelomu 20. a 30. let byly vyměřeny ulice Havlenova, Grmelova a Sobotkova a prostor mezi nimi byl využíván jako opravárenské zázemí autobusové vozovny Dopravního podniku města Brna, a.s.

Zkoumaný prostor je situován na pravém břehu řeky Svratky, na mírném svahu klesajícím severovýchodním směrem od úpatí Červeného kopce do inundace. Lokalita se nachází cca 207,2–209,7 m n. m. Kvartérní pokryv je tvořen akumulací eolických a koluviálních sedimentů (spraše a spraším podobné sedimenty s příměsí písků a valounů pocházejících ze spodnodevonských slepenců) uložených na středopleistocenní terase tvořené zahliněnými fluviálními štěrky a štěrkopísky, které se nacházejí 202–204 m n. m. Tento sled vrstev je ukončen oranžovým prachovým sedimentem C (slabě vyvinutá půda), na který dosedá holocenní půda typu černozemě (horizont A–B), jež ve zkoumaném prostoru dosahuje mocnosti 0,3 až 0,8 m.

Postup předstihového záchranného archeologického výzkumu mohl být koncipován na základě informací získaných zjišťovacím archeologickým výzkumem provedeným v roce 2014 (Kolařík 2014) a podrobnou historicko-archeologickou rešerší dotčeného prostoru. Na základě těchto informací bylo ještě před započetím záchranného archeologického výzkumu jisté, že v prostoru budoucí stavby se nacházejí pozitivní archeologické situace. Vedle novověkého hřbitova bylo nutné počítat s intenzivním osídlením z období pravěku až raného středověku, zcela vyloučit nebylo možné ani osídlení ze starší doby kamenné. V první fázi výzkumu (duben 2017 až leden 2018) byl archeologicky zkoumán prostor stavebních jam pro objekty bytových domů SO01 (plocha S1, západní, 2707 m²) a SO02 (plocha S2, východní, 3153 m²). Do září roku 2019 pak probíhal terénní archeologický dohled nad zemními pracemi souvisejícími s výstavbou bytových domů, v jehož rámci bylo provedeno několik menších plošných odkryvů.

V průběhu výzkumu byla mimo jiné odkryta část sídliště z raného středověku, z mladší doby hradištní a část novověkého hřbitova z let 1866 až 1883.

Zachyceno bylo více jak 80 sídlištních objektů (asi 52 na ploše S1 a 32 na ploše S2; obr. 40), mezi kterými vynikají především 3 suterény dřevohliněných domů (obr. 41). Dále byla

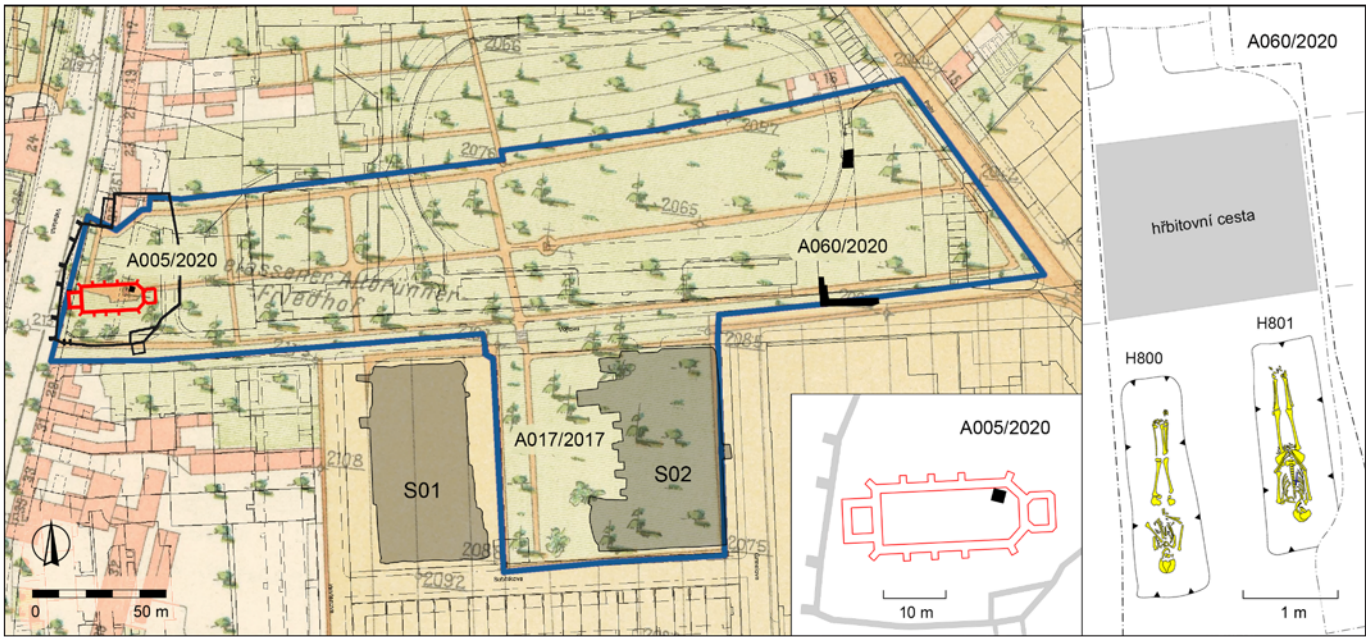

Obr. 39. Brno, ulice Vojtova. Výzkumy z let 2017–2020 v prostoru starobrněnského hřbitova (vlevo sonda v prostoru zaniklého kostela sv. Václava, akce A005/2020; uprostřed plochy S1 a S2, akce A017/2017; vpravo akce A060/2020). Zaměřeno v současném katastrálním plánu, podložené historickým katastrálním plánem z roku 1906 (soukromá sbírka; sestavil J. Grünseisen). Archaia Brno z. ú.

Fig. 39. *Brno, Vojtova Street. Excavation areas from 2017–2020 in the Old Brno cemetery (on the left: trial trench in the former St Wenceslas Church, fieldwork event A005/2020; in the centre: areas S1 and S2, fieldwork event A017/2017; on the right: fieldwork event A060/2020). Surveyed in the present-day cadastral plan underlaid by a historical cadastral plan from 1906 (private collection; assembled by J. Grünseisen). Archaia Brno z. ú.*

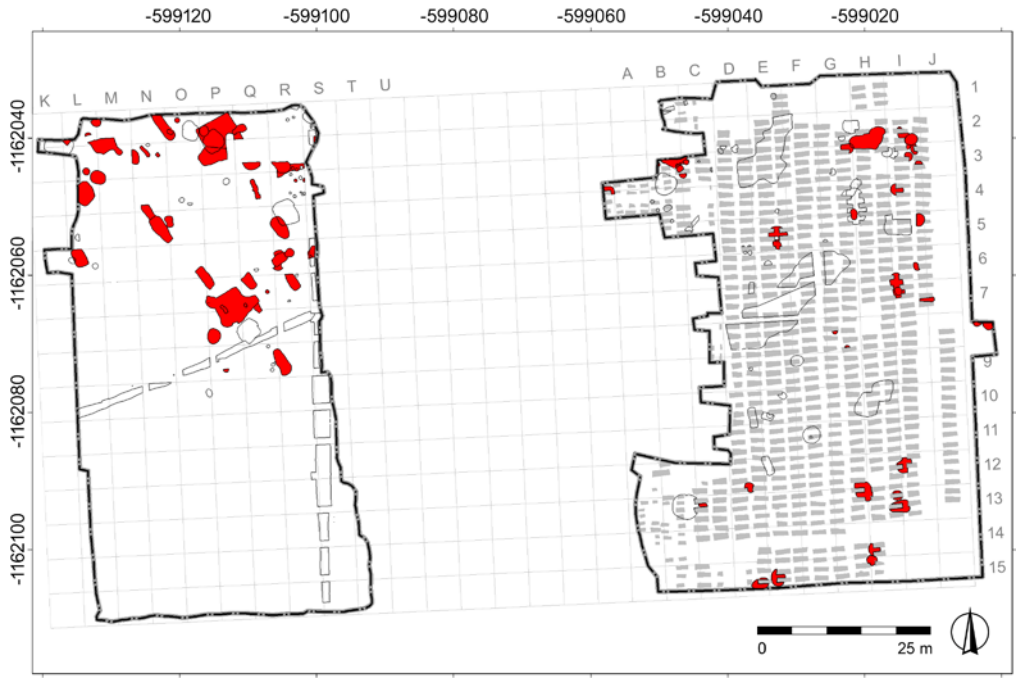

Obr. 40. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Lokalizace zkoumaných objektů z raného středověku v plochách S1 a S2. V ploše S2 patrné rozmístění hrobů novověkého hřbitova. Archaia Brno z. ú.

Fig. 40. *Brno, Vojtova Street (A017/2017). Localisation of the examined early medieval features in areas S1 and S2. Graves from the Modern Period cemetery are visible in area S2. Archaia Brno z. ú.*

dokumentována minimálně dvě pyrotechnologická zařízení. Na přítomnost dalších, snad nadzemních, pecí mohou ukazovat některé výplně objektů. Některé jámy jistě původně plnily funkci zásobnic. U většiny objektů však jejich primární funkci určit nedokážeme. V obecném pohledu se jednalo o sídlištní jámy, které mohly být hloubeny např. za účelem získání hlíny pro stavbu nadzemních dřevohliněných konstrukcí staveb, jiné snad sloužily jako sklípky, sklady určitého druhu potravin. Následně byly tyto jámy většinou záměrně zasypány odpadem. Zvláště z výplní objektů na ploše S2 bylo vyzvednuto nemalé množství výrobního odpadu (nízké misky se skelnou polevou na vnitřním povrchu, skleněné kroužky, snad i defektní), který lze spojit s výrobou skleněného šperku. Předpokládáme, že tomuto účelu mohla sloužit i jedna z odkrytých pecí.

Na základě dosavadních znalostí o raně středověké přemyslovské aglomeraci, jejíž centrum je tradičně hledáno na svratecké levobřeží v okolí dnešního Mendlova náměstí, lze zachycené osídlení považovat za součást ekonomického zázemí brněnského hradu, které se rozkládalo na pravém břehu řeky Svratky. Toto jakési předhradí zahrnovalo sakrální areál s rotundou a hřbitovem v místech dnešních domů Vídeňská 16–22. V okolí pak byly archeologickými výzkumy doloženy rozličné výrobní a řemeslné aktivity a také několik fortifikačních prvků. Nynější výzkum však poprvé v prostoru raně středověké brněnské aglomerace doložil sídlištní objekty obytného charakteru, které společně s dalšími objekty naznačují jakési plánovité rozvržení sídliště. Za zmínku jistě stojí i nálezy několika jezdeckých ostruh, které snad mohou být dokladem přítomnosti elitní skupiny tehdejšího obyvatelstva. Na základě dosavadních archeologických nálezů lze také předpokládat, že zjištěné sídliště může být jihozápadním okrajem zmíněného nerezidenčního areálu, přičemž na základě ojedinělých nálezů lze uvažovat, že osídlení pokračovalo minimálně východním a snad částečně také jihovýchodním směrem od zkoumané plochy.

Nálezy hmotné kultury, zvláště keramika a případně železné předměty (např. ostruhy), zachycené osídlení datují do období 11. až 12. století. K přesnějšímu časovému zařazení přispívá rovněž 11 mincí. Větší část získaných exemplářů (8 ks) patří k moravským ražbám Konráda I. na Brněnsku (1061–1092). Dále byly po jednom exempláři získány ražby uherského krále Štěpána I.

Obr. 41. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Ortofoto jednoho z raně středověkých suterénů se vstupní šíjí a do podloží tesanou pecí. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 41. *Brno, Vojtova Street (A017/2017). Orthophotograph of one of the early medieval basements with the entrance neck and an oven hewn into the bedrock. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 42. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Celkový pohled na zkoumanou plochu hřbitova od západu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 42. *Brno, Vojtova Street (A017/2017). Overall view of the examined cemetery area from the west. Photo by Archaia Brno z. ú.*

(997–1038), Břetislava I. (1037–1055; ražba z let 1050–1055) a společná ražba Břetislava II. a Vratislava II. ražená po roce 1092. S ohledem na nejmladší minci můžeme zachycené osídlení datovat do období 2. poloviny 11. století až 1. poloviny 12. století, byť počátky osídlení již v 1. polovině 11. století nelze zcela vyloučit. Toto zjištění koresponduje se zjištěními archeologických výzkumů v blízkém okolí.

Kdy přesně osídlení zaniká, nevíme. Výsledky archeologického výzkumu však naznačují, že k tomu došlo někdy během 12. století. Na rozdíl od území v okolí severní části Vídeňské ulice a západní části ulice Polní, kde od 13. století pozorujeme sice redukované, ale archeologicky prokázané předměstské osídlení, nebyly předmětným výzkumem zjištěny žádné vrcholně středověké a raně novověké archeologické situace. Je pravděpodobné, že zkoumaný areál se stal okrajovou neosídlenou plochou využívanou jako zemědělské zázemí. Toto zjištění odpovídá i mladším mapovým podkladům, kde je námi zkoumaný prostor zakreslen jako polnosti, a osídlení se koncentruje pouze při ulici Vídeňská.

Teprve v roce 1866 byl do prostoru plánované výstavby bytových domů rozšířen starobrněnský hřbitov (obr. 42). Ten se primárně rozkládal kolem kostela sv. Václava, který byl nejpozději na počátku 14. století vystavěn v prostoru dnešního parčíku u křižovatky ulic Vídeňská a Vojtova. Zatímco za josefínských reforem byl kostel zrušen (1784) a následně zbořen (1794), hřbitov byl i nadále využíván. Z písemných pramenů víme, že v tuto dobu nesloužil jen obyvatelům Starého Brna, Bohunic a Starého Lískovce, ale od roku 1784 také nově zřízené nemocnici v místě zrušeného kláštera dominikánek U sv. Anny, kláštera alžbětinek a kláštera milosrdných bratří. Neustálý nedostatek místa byl příčinou jeho opakovaného rozšiřování.

Na základě mapových podkladů lze odhadnout, že v době své největší rozlohy se hřbitov rozkládal na ploše tří hektarů, v celém prostoru plochy S2. Plochu přidanou k jeho areálu roku 1866, která se nachází v prostoru stavby, lze odhadnout na cca 7 000 m^2, prozkoumáno bylo 3 153 m^2 (obr. 39).

Archeologickým výzkumem byl zachycen východní okraj hřbitova, západní okraj by se dle mapových podkladů měl nacházet v archeologicky nezkoumaném prostoru mezi plochou S1 a S2, přibližně ve vzdálenosti 80 m od východního okraje. Jednoznačně zachycen nebyl ani okraj jižní. Na základě informací z historických plánů ho lze předpokládat těsně za jižním profilem plochy S2, na němž byly sice ještě dokumentovány hrobové jámy, pravděpodobně se však jednalo o krajní řadu hrobů. Hřbitov s jistotou nepokračuje do prostoru ulice Sobotkovy.

Jeho plocha byla koncipována jako klasická řadová nekropole. Krátká doba užívání této rozšířené části (13–17 let) zabránila změnám v organizaci využívání prostoru. V terénu byly zachovány vzájemně se neporušující hrobové jámy uspořádané do pravidelných severojižně orientovaných řad. Mezi jednotlivými jámami byly pravidelné rozestupy (0,5–0,8 m). Přibližně stejná vzdálenost byla dodržována i mezi jednotlivými řadami hrobů; celkem jich bylo zachyceno 18. V každé řadě mohlo být až 53 hrobových jam. Hřbitov měl rovněž speciálně vyhrazené místo pro pohřbívání dětí.

Celkem bylo odkryto 611 hrobových jam s 1 243 pohřby. Pohřeb nebyl zachycen ve 14 hrobových jámách, přičemž pouze ve 4 případech bychom snad mohli uvažovat o záměrné exhumaci zemřelého.

Zemřelí byli standardně ukládání v dřevěné rakvi v natažené poloze na zádech s hlavou k západu, nejčastěji přibližně doprostřed hrobové jámy. Z celkového počtu 1 243 dokumentovaných pohřbů bylo jako pietně uložených předběžně vyhodnoceno 792 jedinců. U 92 pohřbů se nebylo možné vyjádřit k poloze těla pohřbených. Situace, kdy byl v hrobové jámě uložen pouze jeden pohřeb, byla zachycena v 219 případech. Běžnou praxí však bylo opakované užití hrobové jámy k uložení dalších zemřelých (obr. 43). Dva pohřbení jedinci v jedné jámě byli zachyceni v 206 případech, tři jedinci ve 111 případech. Čtyři zemřelí byli do jedné jámy uloženi v 41 případech, pět jedinců ve 13 případech, šest jedinců ve 4 případech, dvakrát bylo zjištěno sedm zemřelých v jedné jámě a jednou dokonce osm jedinců v jedné hrobové jámě. Rakev byla na základě přítomnosti dřev identifikována v 764 případech. Pouze v jednom případě byla zjištěna i rakev kovová. I přes absenci zbytků dřeva z rakví mohly být dřevěné pohřební schránky identifikovány na základě dalších indicií. Jednalo se především o přítomnost kovových součástí dřevěných rakví – hřebíků a plechových křížů. Rakve rovněž zanechávaly ve dnech hrobových jam otisky nožek zatlačených do podloží tíhou nasypané zeminy.

Nemalá část dokumentovaných pohřbů vykazovala nepietní uložení. Za nepietně pohřbené lze považovat jedince uložené v jiné poloze, než je standardní poloha na zádech s hlavou k západu. Jedná se tedy o jedince v poloze na břiše, na boku, stejně jako o jedince sice ležící na zádech, avšak např. s nestandardní polohou končetin („rozhozené" končetiny), nebo jedince uložené při krajích hrobové jámy. Za nestandardní lze pravděpodobně považovat také uložení zemřelého v poloze s hlavou k východu. Jedná se o nebožtíky, u kterých lze předpokládat ledabylé vhození, nebo vyklopení, zemřelého z pohřebních nosítek do hrobové jámy. Mnohdy je však těžké tyto jedince odlišit od pietně pohřbených, s jejichž těly mohlo být manipulováno při opětovném otevření hrobové jámy a snaze pohřbít dalšího zemřelého. Jako nepietní pohřeb bylo předběžně vyhodnoceno 359 pohřbů. V některých případech bylo takto „pohřbeno" i více jedinců najednou nebo v minimálním časovém odstupu.

Výzkumem byl získán rovněž nemalý soubor předmětů hrobové a pohřební výbavy. Nějaký druh pohřebního mobiliáře byl zjištěn u 539 jedinců (tj. asi u 43 % pohřbených). K záměrné výbavě zemřelých patřily nejčastěji předměty osobní zbožnosti (kříže a jejich součásti, náboženské medailony, růžence a modlitební šňůry, kancionál) a předměty osobního charakteru související s odíváním a módou (šperky, součásti oděvů). V ojedinělých případech byly nalezeny i předměty denní potřeby, které bychom snad mohli spojit s náboženskými představami. Patří sem především předměty jako nůžky nebo náprstky. Velmi zajímavým nálezem byla snímatelná zubní protéza horního patra.

Další předměty byly získány ze zásypů hrobových jam. První skupinou jsou předměty, které byly původně součástí pohřební výbavy zemřelých. Při opakovaném otevírání hrobových jam docházelo k narušování starších pohřbů a tyto předměty byly ze své původní polohy přemístěny. Ve většině případů však není možné určit, ke kterému pohřbu tyto nálezy patří. Druhou skupinou nálezů jsou předměty, které jsou časově shodné s existencí hřbitova, a do výplní hrobových jam se dostaly z povrchu při jejich zasypávání. K takovým předmětům můžeme přiřadit fragmenty květináčů, které snad byly původně součástí květinové výzdoby hrobů. Ve dvou případech byly ze zásypu hrobové jámy získány dýmky.

Zajímavým dokladem lékařského zájmu jsou stopy po patologicko-anatomické pitvě hlavy, která se projevuje snesením klenby lební sekčním řezem a která byla dokumentována u 269 jedinců.

Na starobrněnském hřbitově se přestalo pohřbívat v roce 1883, kdy byl nahrazen dnešním Ústředním hřbitovem. Archeologický výzkum doložil, že jeho část jižně dnešní Vojtovy ulice byla ještě před zrušením hřbitova zcela zaplněna. Přestože z archivních pramenů víme, že hrobová místa byla na hřbitově likvidována postupně ještě na počátku 20. století, v archeologicky zkoumaném prostoru nebyly exhumace zemřelých, až na zcela ojedinělé výjimky, doloženy. Zkoumaná plocha zůstala až do 30. let 20. století nevyužívána. Před 1. světovou válkou byla částečně narušena jen její severní část výstavbou komunikace v trase pozdější Vojtovy ulice. Od konce 30. let 20. století sloužil zkoumaný prostor jako zázemí autobusové vozovny Dopravního podniku. Četné recentní zásahy do archeologického terénu lze spojit právě s touto aktivitou.

Nouzový záchranný archeologický výzkum (akce A060/2020) byl vyvolán stavbou "Modernizace stávajících prostor haly SK TART Moravská Slavia Brno – přístavba a rekonstrukce" (Sedláčková 2021). Terénní výzkum související s přeložkou teplovodu proběhl ve dnech 29. 9. – 30. 9. 2020. Následovalo upozornění, že celá stavba se nachází v prostoru bývalého starobrněnského hřbitova a další zemní práce mohou tyto situace narušit. Vzhledem k plánovanému postupu při zakládání stavby však nebylo technicky možné provést záchranný archeologický výzkum tak, aby nedošlo ke zbytečnému narušení pietního místa hřbitova, ale také dalších archeologických terénů. Po jednání s příslušnými památkovými institucemi byl projekt založení stavby upraven tak, aby se minimalizovaly zásahy

Obr. 43. Brno, ulice Vojtova (A017/2017). Preparace jednoho z hromadných hrobů. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 43. *Brno, Vojtova Street (A017/2017). Excavation of one of the mass graves. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 44. Brno, ulice Vojtova (A060/2020). Pohled do výkopu na exkavaci hrobových jam. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 44. *Brno, Vojtova Street (A060/2020). View of the excavation of graves. Photo by Archaia Brno z. ú.*

do cenných archeologických terénů. Ve dnech 6. a 7. 1. 2021 byl proveden dohled nad bagrováním výkopu retenční nádrže v prostoru mezi stávající sportovní halou SK TART Moravská Slavia Brno na východě a stadionem AC Moravská Slavia Brno na západě. Vzhledem k možnosti opětovného narušení pietního místa hřbitova, ale zároveň z technických a bezpečnostních důvodů a nemožnosti provést záchranný archeologický výzkum, byl také v tomto případě projekt pozměněn.

Geologické podloží je v dotčeném prostoru tvořeno kvartérními sprašemi a sprašovými sedimenty, jejichž svrchní část je ukončena oranžovým prachovým sedimentem, na který nasedá holocénní půda typu hnědozemě o maximální dochované mocnosti 50 cm. Pravěké ani raně středověké osídlení, známé z nejbližšího okolí, zachyceno nebylo.

V 19. století byl do tohoto prostoru rozšířen starobrněnský hřbitov, s jehož existencí souvisí většina dokumentovaných aktivit – s.s.j. 001–005. Svazek s.j. 001 představuje dorovnávky terénu povrchu hřbitova, resp. úpravy hřbitovní cesty, která zde probíhala ve směru západ–východ. Jednalo se převážně o štěrkové až štěrkopísčité úpravy, lokálně proložené hlinitými vrstvami. Pohřební aktivity reprezentují s.s.j. 002–005. Jedná se o čtyři hrobové jámy zachycené jak jižně hřbitovní cesty s.s.j. 001 (s.s.j. 002 a 003), tak i severně od jejího průběhu (s.s.j. 004 a 005). Poslední dvě zmíněné nebyly blíže zkoumány, neboť jejich větší části se nacházely mimo dotčený prostor a nebyly již ohroženy stavebními pracemi (obr. 39, 44).

Všechny čtyři hrobové jámy měly obdélný půdorys a byly orientovány ve směru J–S. Délka hrobových jam s.s.j. 002 a 003 byla 2,2–2,3 m, šířka se pohybovala od 0,8 m do 0,6 m. Rekonstruovaná hloubka hrobových jam musela být minimálně 1,7 m. Exkavovány byly dva pohřby – s.j. 800 v hrobové jámě s.j. 500 (s.s.j. 001) a pohřeb s.j. 801 v hrobové jámě s.j. 501 (s.s.j. 003). Oba pohřby byly uloženy v dřevěných rakvích, v poloze na zádech, hlavou k jihu. U obou zemřelých byla zjištěna hrobová výbava (růženec, kovový kříž). Na základě mapových podkladů i starších archeologických zjištění můžeme říci, že hrobové jámy s.s.j. 002 a 003 pravděpodobně představují okrajovou, nejjižnější řadu hřbitova. Konstrukci ohrazení hřbitova se však zachytit nepodařilo.

Další aktivitu představuje s.s.j. 006, kterou by snad bylo možné spojit s drobnou vodotečí, resp. uměle vybudovanou odvodňovací rýhou, která dle mapových podkladů probíhala od západu přibližně v trase ulice Vojtovy. Tuto možnost naznačují zvláště její písčité výplně. Rozsah zjištěné situace však nedovoluje jednoznačnou interpretaci.

Zachycené situace spojitelné se starobrněnským hřbitovem jsou drobným, ale cenným střípkem k poznání jeho rozsahu i podoby. Zároveň je ale nutné poznamenat, že z etického hlediska by narušování pietního místa hřbitova nemělo být v dnešní době standardem při žádných výkopových aktivitách.

Literatura

Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L. 2020: *Brno, Bytové domy Vojtova*. Rkp. nálezové zprávy č. j. 17/2017. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Kolařík, V. 2014: *Brno-Štýřice, Vojtova. Zjišťovací archeologický výzkum*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX201602582. [cit. 2021-04-21]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-201602582.

Sedláčková, L. 2021: *Nálezová zpráva o záchranném archeologickém výzkumu při stavbě "Brno, Vojtova – Modernizace stávajících prostor haly SK TART Moravská Slavia Brno – přístavba a rekonstrukce"*. Rkp. nálezové zprávy, č. akce A060/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A rescue excavation conducted in 2017–2019 in connection with the construction of apartment houses in Vojtova Street in Brno (Štýřice cadastral area, Brno-City District) uncovered, among other things, part of an early medieval settlement from the Late Hillfort Period (Fig. 39–41) and the latest part of the Old Brno cemetery from 1866–1883 (Fig. 42, 43) with 1,243 burials.

In 2020, another rescue excavation, also in Vojtova Street, examined two more graves from the same part of the cemetery and uncovered a cemetery road leading in the east-west direction (Fig. 39, 44).

Jiří Grünseisen, Václav Kolařík, Lenka Sedláčková

.....

Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)

Ul. Dornych, Plotní, Zvonařka, Úzká, Spěšná, Kovářská, Svatopetrská, parc. č. 1115/1, 1018/10, 1018/2–1018/4.

Novověk. Předměstí. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1848931N, 16.6185372E

Záchranný archeologický výzkum v Brně na ulicích Plotní, Dornych, Zvonařka, Spěšná, Svatopetrská a Kovářská, vyvolaný úpravou ulic a nové tramvajové trati, pokračoval i v roce 2019 a 2020 (AMČR; obr. 45). Sledovány byly hlavně páteřní kanalizační trasy, trasy kabelovodů a plošné skrývky plání ulic.

V roce 2019 patřila mezi nejzajímavější situace na dvou místech zachycená trasa Svrateckého náhonu na křižovatce ulic Přízova a Dornych a na ulici Dornych při křižovatce s ulicí Úzká. Navázali jsme tedy i na výzkum Svrateckého náhonu v areálu bývalé Vlněny, kde byla jeho trasa exkavována v délce více než 100 m. Potvrdilo se, že i v těchto místech byl náhon vydřeven za pomocí svislých stojek a za nimi umístěnými fošnami a že měl několik fází výdřevy. Na parkovišti na parcele č. 1018/10 byly ve výkopech pro kabelovod, vedoucích od bývalého Svrateckého náhonu směrem na sever, zachyceny podlahy novověkých domů historické zástavby, včetně cihlového sklepa porušeného při stavbě. Podloží a starších vrcholně středověkých situací zde nebylo vůbec dosaženo. Na křižovatce ulic Dornych a Úzká, byla dokumentována základová zdiva postavená na dřevěných pilotech, která tvořila výztuž nejmladšího levého břehu Svrateckého náhonu (obdobně jako v areálu Vlněny), kterému se přezdívalo brněnské nebo malé Benátky. V jižní části parkoviště (parcela č. 1018/2–1018/4) byla na pravém břehu náhonu, za základovou zdí budovy, zachycena novověká cihelno-kamenná studna (obr. 46) a dále jižněji byl sledován poměrně mohutný odpadní horizont, patrně prostor mezi historickou cestou na ulici Dornych a trasou Svrateckého náhonu. Dále byly zachyceny mohutné náplavové vrstvy. Při skrývce pláně jižně od ulice Spěšná (budoucí pokračování ulice Kalová) byla zachycena a dokumentována základová zdiva domů, včetně jímek a parcelních zdí. V dalších výkopech stavby byla sledována přítomnost půdního horizontu a s pomocí geologů také trasa staršího koryta vodoteče (štěrkové terasy).

V roce 2020 byly při sledování skrývek plání na ulici Dornych a Plotní zachyceny a dokumentovány základy domů historické zástavby z 19. století, např. v severní části ulice Plotní, včetně sklepů, základů pro schodiště či jímek (obr. 47). V posledních výkopech páteřní kanalizace na ulici Plotní byl registrován půdní horizont a starší geologické situace (štěrkové terasy a trasa staršího koryta vodoteče). Na ulici Zvonařka byla pak

v trasách kanalizace zachycena historická zástavba z 19. století včetně například studny. V uvedeném roce byly také realizovány menší přípojky k jednotlivým domům a skrývky plání bez nálezů historické zástavby.

Výzkum bude, kvůli posunutí termínu dokončení stavby, pokračovat i v roce 2021 patrně již jen drobnějšími zemními pracemi.

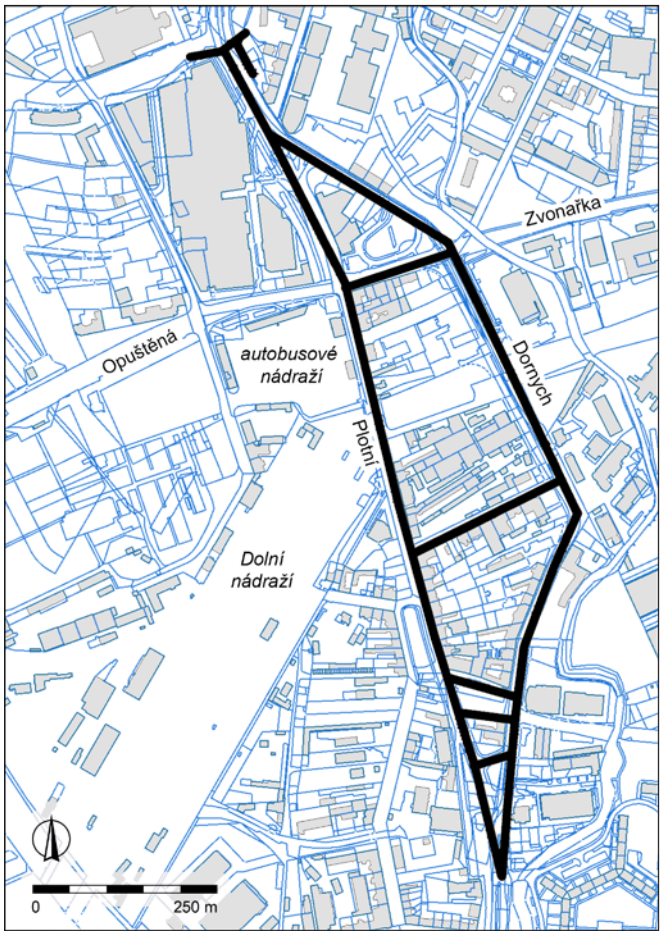

Obr. 45. Brno, Trnitá. Rozsah záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 45. *Brno, Trnitá. Extent of the rescue excavation area. Archaia Brno z. ú.*

Obr. 46. Brno, Trnitá. Studna zachycená u křižovatky ulic Dornych a Úzká. Vpravo od ní základová zeď a zásyp Svrateckého náhonu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 46. *Brno, Trnitá. A well detected near the intersection of Dornych and Úzká Streets. The foundation wall and the fill of the Svratka millrace are located on its right. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 47. Brno, Trnitá. Letecký snímek začištěné pláně na ulici Plotní (severní část) s historickou zástavbou. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 47. *Brno, Trnitá. Aerial photograph of the cleaned area in Plotní Street (north part) with historical buildings. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Literatura

AMČR: Záznam M-201800724 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation took place in 2019 and 2020 during the reconstruction of Dornych, Plotní, Zvonařka, Spěšná, Kovářská and Svatopetrská Streets in Brno (Trnitá cadastral area, Brno-City District; Fig. 45), which primarily detected the remnants of historical built-up areas, the Svratka millrace and the remnants of the surrounding settlement area (Fig. 46, 47).

Hynek Zbranek

.....

Brno (k. ú. Tuřany, okr. Brno-město)

„Nad Kaplí“, parc. č. 2269/1.

2. světová válka. Bojiště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum města Brna.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1594450N, 16.6939342E

V průběhu výstavby rozsáhlé haly se podařilo zachytit a definitivně prostorově fixovat místo dopadu letounu P-51B sestřeleného protivzdušnou obranou během náletu z 11. října 1944 (Koukola 2008). Byly vybrány všechny identifikovatelné zlomky převážně menších rozměrů, místo samotné se bude nacházet pod objízdnou komunikací na hraně haly B v areálu letiště a bude již pro další výzkum nedostupné.

Literatura

Koukola, I. (ed.) 2008: *Američtí hloubkoví stíhači nad Brnem (nález trosek P-51B Mustang u Brna-Slatiny)*. Brno: Tiskárna Brko.

Summary

The crash site of a WWII aircraft was located, and its fragments excavated during the construction of a hall in Brno-Tuřany (Brno-City District).

David Parma, Jiří Kala

Brno (k. ú. Veveří, okr. Brno-město)

Ul. Veveří, parc. č. 280/1.

Středověk, novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1998706N, 16.6017622E; 49.1985142N, 16.6039347E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Veveří – rekonstrukce kanalizace a vodovodu". Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A27/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 4. – 20. 5. 2020. Zemní práce stavby byly spojeny především s rekonstrukcí vodovodu v úseku od Žerotínova náměstí po Slovákovu ulici.

Ulice Veveří je dnes součástí katastrálního celku Veveří, který vznikl až v rámci reformy z let 1966/1969. Reformou z let 1940/1942 byla zařazena do katastru Špilberk. Dříve existovalo na začátku dnešní ulice katastrální území Malá Nová Ulice. Rozvoj jeho osídlení započal na konci 17. století. Prostor převzal zřejmě roli osady Hartlůvka, která byla silně poničena za švédského obléhání Brna na konci třicetileté války a definitivně zanikla s výstavbou nového bastionového opevnění ve 2. polovině 17. století.

Úroveň geologického podloží se podařilo ověřit pouze v severní partii výkopu, kde byl na rozhraní domů č. 10 a 12 v hloubce 1,75 m (223,40 m n. m.) dokumentován povrch půdního horizontu (ornice). Realizovaný výkop jinak nepřesahoval úroveň historického souvrství, které na lokalitě vzniklo. Jeho charakter byl v průběhu celého výkopu víceméně obdobný. Nejvýraznější komponentou byla uloženina, která sestávala převážně z oblázků a valounů. Jasně rozeznatelná byla takřka v celé délce sledovaného výkopu vodovodu. Označit ji můžeme za jednoduché dláždění komunikace. Uloženiny pod ní měly charakter navážek či odpadních vrstev. Uloženiny mladší než dláždění lze považovat za navážky. Vznik nejstarších dokumentovaných vrstev je možné klást do 15. století. Dláždění vzniklo a plnilo funkci zřejmě v období 16.–17. století. Následné vrstvy lze přisoudit ještě novověku. Není však vyloučeno, že mohou pocházet i z pozdější éry. Jednoznačné potvrzení předložených závěrů, upřesnění datování a interpretace jednotlivých vrstev by bylo možné vystavit pouze po uskutečnění řádně vedené archeologické exkavace většího plošného rozsahu (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Veveří – rekonstrukce kanalizace a vodovodu".* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A27/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Veveří Street in Brno (Veveří cadastral area, Brno-City District) yielded basic information about the composition of historical terrain in the area. The most distinctive component was a deposit representing a simple road pavement, which probably originated and was used in the 16th–17th centuries.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Veveří, okr. Brno-město)

Ul. Veveří, Pekárenská, parc. č. 251/3.

Industriální období. Předměstí. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2022147N, 16.6006844E

Záchranný archeologický výzkum proběhl v roce 2020 v jihovýchodním rohu prostoru bývalých c. k. vojenských pekáren postavených po polovině 19. století a zbořených v letech 2008 a 2018 (Šabatová 2018, 24–41). Jedná se o prostor mezi ulicemi Veveří, Pekárenská a Kounicova (Zbranek 2021; obr. 48). Historicky území náleželo do třetiny 13. století brněnské johanitské komendě a sousedilo zde s předměstskou zástavbou, kterou tvořila ves Hartlůvka, transformovaná pak v 2. polovině 17. století do předměstí kolem Malé Nové ulice (dnešní jižní část ulice Veveří). Toto předměstí patřilo v polovině 18. století Brnu a v jeho severní části, v místě kolem ulice Smetanova, se rozkládal městský hospodářský dvůr, kterému patřily přilehlé pozemky. Roku 1850 byl vydán Prozatímní řád pro královské město Brno a předměstské osady byly připojeny k Brnu. Na dosud prázdných pozemcích se pak začala rozvíjet zástavba budoucí ulice Veveří (Dřímal, Peša 1973, 258, 261; Kuča 2000, 448–450, 428–429, 584).

Výzkum formou dohledu zachytil nejmladší podzemní prvky v areálu (betonovou nádrž, základová zdiva apod.) odstraňované zemními pracemi. Celý prostor záchranného archeologického výzkumu byl sledován, ale bylo nutno konstatovat, že terén byl v minulosti odtěžen v celé mocnosti ornice a sprašové vrstvy a spraš byla využita patrně brněnskými cihelnami. V budoucnu bude výzkum v prostoru bývalých c. k. vojenských pekáren pokračovat a uvidíme, zda bude zachycena cihelna patrně vyobrazená na vedutě z obléhání Brna za třicetileté války.

Literatura

Dřímal, J., Peša, V. 1973: *Dějiny města Brna 2.* Brno: Blok.

Kuča, K. 2000: *Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.* Praha, Brno: Baset.

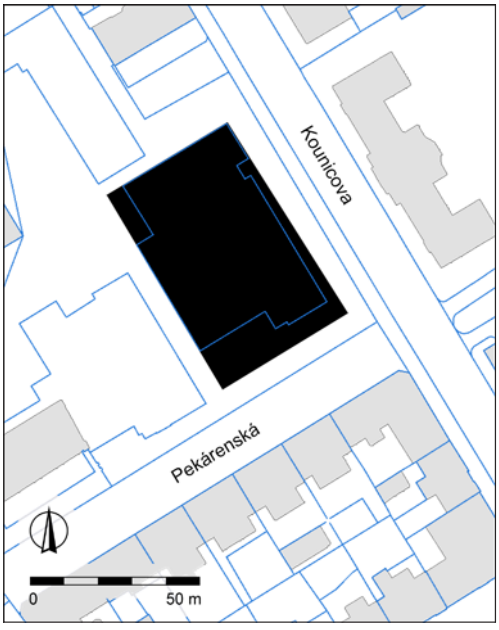

Obr. 48. Brno, ulice Veveří. Přehled plochy záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 48. *Brno, Veveří Street. Overview of the rescue excavation area. Archaia Brno z. ú.*

Šabatová, L. 2018: C. k. vojenská pekárna v Brně na Veveří. *Brno v minulosti a dnes* 31, 24–41.

Zbranek, H. 2021: *A58/2020 Brno-Pekárenská*. Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

The remnants of historical foundation masonry were excavated in Veveří Street in Brno (Veveří cadastral area, Brno-City District; Fig. 48). During soil removal, a buried soil horizon from the Eemian age was found. The research will continue in the future when we will also issue further information.

Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Lazaretní, ul. Stará osada, parc. č. 1138/3, 5879/1, 5883/2, 8096, 8143/1.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2029569N, 16.6294506E; 49.2036228N, 16.6303625E; 49.2029219N, 16.6317572E; 49.2039103N, 16.6377333E; 49.2038822N, 16.6388383E; 49.2033144N, 16.6395786E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ul. Lazaretní a Stará osada“. Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A21/2020), terénní část výzkumu se uskutečnila od března do září 2020 (obr. 49).

Rekonstruovaná trasa teplovodu proťala poměrně rozsáhlé území, vzdálenost hraničních bodů v západovýchodním směru činí 750 m. Dotčená oblast je dnes rozdělena do dvou katastrálních územních celků, Zábrdovic na západě a Židenic na východě.

Geomorfologicky jde o rovinaté území na levém břehu řeky Svitavy, jejíž tok je dnes regulovaný. K úpravám koryta bylo pro opakující se hrozbu záplav přikročeno ve 40. letech 19. století a dokončeno bylo ve 20. letech 20. století. Původně zřejmě velká část dotčeného území náležela do inundační zóny řeky. Vodní režim zde navíc ovlivňoval tok mlýnského náhonu (tzv. Svitavská strouha), který se odpojoval od Svitavy, procházel po západní hranici starých Židenic a u jezu při dnešní Pastrnkově ulici opět ústil do řeky. Pravděpodobně využil vedlejší říční rameno, jeho koryto bylo zasypáno až ve 2. polovině 20. století.

Archeologické výzkumy se předmětné oblasti dotkly dosud pouze nepatrně. V historickém období dominovaly území dva výrazné celky, na západě zábrdovický klášter a na východě osada Židenice. Hranici mezi jejich pozemky tvořil popsaný mlýnský náhon. Klášter byl založen Lvem z Klobouk na počátku 13. století a náležel premonstrátům. Po zrušení císařem Josefem II. v roce 1784 byl přeměněn na vojenskou nemocnici. Existence Židenic je spolehlivě potvrzena archivními prameny k roku 1235.

Zemní práce na katastru Židenic, které zasáhly mimo původní výkop teplovodu nebo byly realizovány v nové linii, se takřka výhradně pohybovaly v terénu tvořeném novodobou navážkou nebo zásypem. Pouze v západní části ve výkopech při Lazaretní ulici, jižně od vlakového nádraží, při severovýchodním nároží budovy nákupního centra Kaufland byl místy zaznamenán náplavový sediment.

Ten tvořil podloží také v úseku teplovodu na katastru Zábrdovic (západně od železniční tratě). Uloženo na něm bylo souvrství novodobých navážek. V úseku podél západního průčelí vojenské nemocnice byla situace odlišná. V přibližně stejné výškové úrovni se nacházela uloženina, která měla zcela jiný charakter (především barva a přítomnost příměsí antropogenního původu). Pravděpodobně však jde také o fluviální sediment, ale zcela vyloučena není ani možnost interpretovat tuto uloženinu jako navážku. Nejspíše by se mohlo jednat o náplavový horizont uložený řekou na její břeh, a to v historickém (zřejmě novověkém) období. Následující navážky souvisejí se zvýšením terénu před západním průčelím kláštera, a to při jeho barokní úpravě nebo později.

Na Lazaretní ulici se v dílčích partiích výkopu, vedených mimo původní trasu teplovodu, podařilo zachytit relikty zděných konstrukcí tří historických staveb. Jejich charakter byl novověký. Zdiva dokumentovaná v zalomení ulice před vstupem do Zbrojovky náležela budově, jež byla součástí areálu, který tvořil bezprostřední hospodářské zázemí premonstrátského kláštera a následně vojenské nemocnice. Dále na východ v mírném ohybu ulice byly odhaleny konstrukce stavby, která stávala na náhonu, jenž vycházel v Židenicích ze Svitavské strouhy, směřoval ke klášteru a po takřka pravoúhlém zalomení tekl podél jeho východní hranice směrem k řece. Uvažovat je možné o druhu technické stavby, která ke svému provozu potřebovala vodní zdroj (obr. 50). Třetí stavba byla zaznamenána v partii ulice při Městských lázních. Zachycen byl jen segment poměrně mohutného základového zdiva. Nic bližšího se o ní nepodařilo zjistit. Lze ji ztotožnit s budovou patrnou na indikačních skicách z 19. století,

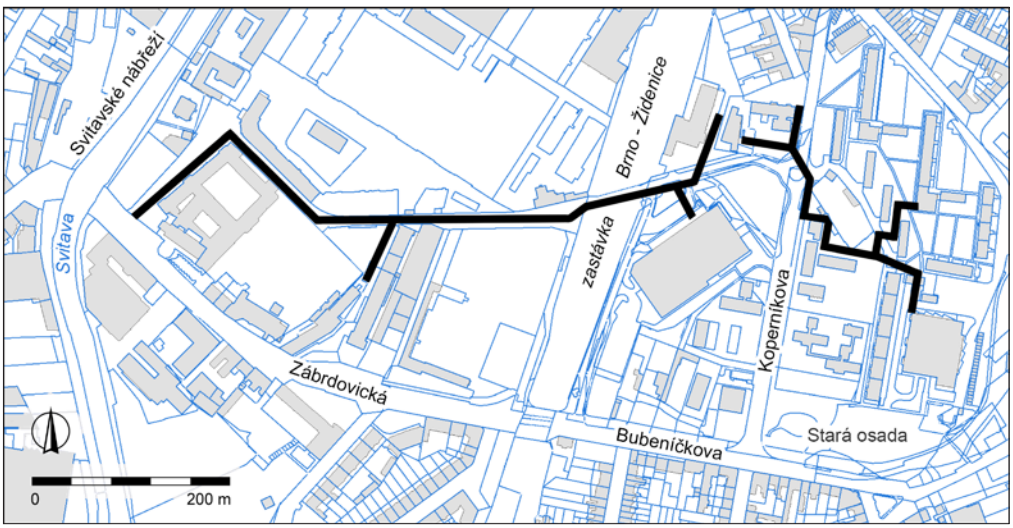

Obr. 49. Brno, ulice Lazaretní a Stará osada. Vyznačení sledovaných výkopů. Archaia Brno z. ú.

Fig. 49. *Brno, Lazaretní and Stará osada Streets. Marking of the monitored trenches. Archaia Brno z. ú.*

Obr. 50. Brno, ulice Lazaretní a Stará osada. Relikty zděných konstrukcí historické stavby v mírném ohybu Lazaretní ulice v úseku mezi Vojenskou nemocnicí a Zbrojovkou. Pohled od jihozápadu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 50. *Brno, Lazaretní and Stará osada Streets. Remnants of the masonry structures of a historical building situated in a slight bend at Lazaretní Street in the area between the Military Hospital and Zbrojovka Brno (arms factory). View from the southwest. Photo by Archaia Brno z. ú.*

která stojí na severním (pravém) břehu náhonu v místě jeho mírného zalomení. Tuto variantu ovšem bude muset potvrdit případný další výzkum. Přesnou interpretaci všech dokumentovaných staveb by měla přinést rešerše archivních pramenů (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ul. Lazaretní a Stará osada“.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A21/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Lazaretní and Stará osada Streets (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District; Fig. 49) verified that the subsoil in the west part of the area is comprised of fluvial sediments. An apparent alluvial horizon deposited by the River Svitava in the Modern Period was documented in a trench alongside the west façade of the Military Hospital Brno. Remnants of three buildings that can be identified with buildings in 19th century plans were documented in Lazaretní Street (Fig. 50). Their precise interpretation will be provided by archival source research.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Pastrnkova, parc. č. 1190.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1983547N, 16.6299014E; 49.1994203N, 16.6301158E; 49.1998969N, 16.6315319E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Brno, Pastrnkova II – rekonstrukce kanalizace a vodovodu.“ Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A19/2020). Terénní část výzkumu se uskutečnila od března do listopadu 2020.

Ulice Pastrnkova byla vytyčena v roce 1930 a nesla původně název U stavu (německy Am Wehr / Beim Wehr), který odkazoval na její polohu při jezu na řece Svitavě. Převzala někdejší traťové označení pro území na levobřeží řeky v jihovýchodní části katastru Židenic při hranicích s katastrem Zábrdovic. Dnes předmětný prostor, včetně Pastrnkovy ulice, náleží pouze do katastru Zábrdovic. Území nebylo původně zastavěno, sloužilo k zemědělskému využití. Zástavba se zde začíná utvářet až na konci 19. století. Určujícím prvkem byla v tomto ohledu bezprostřední blízkost řeky, která způsobovala časté záplavy. K odstranění jejich pravidelné hrozby došlo až s regulací koryta Svitavy, ke které bylo přikročeno ve 40. letech 19. století (úsek od jezu směrem k jihu) a dokončeno bylo ve 20. letech 20. století (úsek severně od jezu). Vodní režim v daném prostoru ovlivňoval rovněž tok mlýnského náhonu (tzv. Svitavská strouha), který přitékal od Židenic a v těchto místech opět ústil do řeky. Jeho koryto bylo zasypáno až ve 2. polovině 20. století.

Podloží na lokalitě tvořily fluviální sedimenty. Výkopové práce se dotkly především jemnozrnných usazenin. Na ně dosedalo mohutné souvrství novodobých navážek. Na vybraném profilu, který byl dokumentován ve výkopu kanalizace před průčelím domu č. 21, dosahovala jeho mocnost 2,70 m. Na něm již spočívaly konstrukční vrstvy stávající komunikace. Navážkové souvrství lze spojit s regulací koryta řeky a s úpravou terénu pro chystanou zástavbu. Pravěké či historické objekty nebyly zaznamenány (Zůbek 2020).

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Brno, Pastrnkova II – rekonstrukce kanalizace a vodovodu“.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100090. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100090.

Summary

An excavation in Pastrnkova Street in Brno (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District) revealed subsoil comprised of fluvial sediments. The excavation works primarily concerned fine-grained sediments. Above these was a massive modern backfill stratigraphy that can be associated with the regulation of the riverbed and earth moving for planned buildings.

Antonín Zůbek

.....

Brno (k. ú. Zábrdovice, okr. Brno-město)

Ul. Příkop č. p. 11, parc. č. 490/1–490/3, 490/6, 495/1.

Novověk – industriální období. Město. Jiná evidence.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2006803N, 16.6149667E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti se stavbou „Víceúčelová hala a zpevněné plochy ÚP Brno, k. ú. Zábrdovice, Příkop 11“ (obr. 51). Jeho provedení zajistila společnost Archaia Brno z. ú. (akce č. A77/2019), terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 18. 11. 2019 – 17. 6. 2020.

Stavbou dotčený pozemek se původně nacházel na levém břehu říčky Ponávky. Teprve po jejím zatrubnění v 80. letech 19. století mohly vzniknout nové ulice Příkop a Ponávka. Ulice Příkop dostala název podle polohy v místech někdejšího příkopu

Obr. 51. Brno, ulice Příkop. Světle šedou barvou vyznačena plocha staveniště, střední šedou půdorys novostavby, tmavě šedou sledované výkopy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 51. *Brno, Příkop Street. The area of the construction site is marked in light grey, the layout of the new building in medium grey, and the monitored trenches in dark grey. Archaia Brno z. ú.*

pod hrází Hutterova rybníka (zvaný též Panský nebo Městský), který byl vysušen v roce 1782. Hráz se táhla v linii dnešní ulice Milady Horákové od třídy Kpt. Jaroše ke křižovatce s Francouzskou ulicí. Přesnou dobu jeho vzniku neznáme, poprvé je doložen archivními prameny k roku 1466. Prostor nebyl zřejmě ve středověku osídlen. Nacházela se zde zahrada herburského, později jezuitského kláštera. Souvislejší zástavba předmětného prostoru se začíná rozvíjet až koncem 18. století. Tehdy zde vznikly nové sídelní jednotky, na západním břehu Ponávky čtvrť zvaná Na hrázi a Příkop (nebo Hráze a Příkop), na východním břehu předměstí Josefov.

Archeologický výzkum potvrdil skutečnost, že předmětný prostor byl v minulosti součástí inundačního pásma někdejší Ponávky. Ověřil také předpoklad, že území v blízkosti řečiště bylo zaplavováno, a nebylo tudíž vhodné k osídlení. K ukládání náplavových sedimentů zřejmě docházelo i během historického období. Podmínky daného prostoru však byly v tomto směru zřejmě do velké míry stabilizovány existencí Hutterova rybníka. Rekonstrukce postupu ukládání a přesnější časové rozčlenění náplavového souvrství by si vyžadovalo realizaci za tímto účelem speciálně vedeného výzkumu. Potvrdila se výpověď archivního plánového materiálu, podle kterého nebyl pozemek dlouho zastavěn. Zástavbu zachycují až plány z počátku 20. století. Nejstarší dům stojící při ulici ovšem nezasahoval do zkoumaného prostoru. Dokumentována byla zdiva menší budovy stojící ve vnitrobloku a zřejmě část ohradní zdi (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-201903088 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

An excavation in Příkop Street (Zábrdovice cadastral area, Brno-City District; Fig. 51) confirmed that in the past the area was part of the inundation zone of the former Ponávka Stream. Alluvial sediments were apparently also deposited during the historical period.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Židenice, okr. Brno-město)

Ul. Táborská, Vančurova, parc. č. 5437, 5438/1, 5439/1, 5440–5442, 5443/1, 5444/1, 5444/3.

Novověk – industriální období. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1957703N, 16.6485050E

Od srpna do listopadu byl proveden záchranný archeologický výzkum v městské části Brno-Židenice při stavbě bytového komplexu na parcelách mezi ulicemi Táborská a Vančurova. Plocha staveniště se nacházela v historickém jádru někdejší samostatné vsi Juliánov založené v roce 1789. S ní lze spojit řadu novověkých nálezových situací. Celkově se jednalo o přibližně 60 zahloubených objektů a pozůstatky šesti zděných sklepů. Mezi zahloubenými objekty převládaly odpadní jámy a jímky kruhových, čtvercových i obdélných tvarů, ve dvou případech byly jímky obezděny cihlami. Zkoumáno bylo také šest vápenných jam převážně obdélného půdorysu a několik kůlových jam.

Pozoruhodným fenoménem je přítomnost pěti lochů. Nacházely se v severní části plochy při Vančurově ulici. Lze mezi nimi rozlišit tři typy. Nejjednodušší představovala prostá oválná jáma se svislými stěnami dosahující délky 2,6 m (podhloubená část byla dlouhá 1,2 m), do níž se vcházelo oválným vstupem po žebříku (obr. 52). Druhý typ byl zastoupený třikrát – jednalo se o loch, který měl schody vytesány do podloží (obr. 53). V jednom případě schody ústily do poměrně malé oválné prostory o rozměrech cca 1,8 × 1 m se svažujícím se stropem o výšce 50 až 70 cm. Druhý loch byl o něco větší – skladovací prostory přibližně oválného tvaru o délce cca 2,2 × 1,8 m; strop zjištěn nebyl. Třetí loch tohoto typu byl poněkud odlišný. První zjištěný schod ústil na podestu, ke které byl v pravém úhlu připojen malý skladovací prostor oválného tvaru 1,2 × 1 m se stropem ve výšce 90 cm. Poslední loch má dvě fáze – starší odpovídá předchozímu typu lochu se schody vyhloubenými do podloží. V mladší fázi, poté co byly tyto schody ošlapány, bylo vybudováno nové schodiště z nepálených cihel – kotovic (obr. 54). Jednotlivé stupně byly zpevněny dřevěnými prahy, které byly zapuštěny do kapes ve stěně lochu a zpevněny zlomky cihel v těchto kapsách. Samotný skladovací prostor měl přibližně obdélný tvar o rozměrech 2 × 1,2 m a se stropem ve výšce 1,7 m.

Obr. 52. Brno, Židenice. Nejjednodušší typ lochu. Foto J. Zubalík.

Fig. 52. *Brno, Židenice. The simplest type of larder. Photo by J. Zubalík.*

Obr. 53. Brno, Židenice. Loch se schody tesanými do podloží. Foto J. Zubalík.
Fig. 53. *Brno, Židenice. Larder with stairs built into the subsoil. Photo by J. Zubalík.*

Obr. 54. Brno, Židenice. Detail schodů z kotovic v konstrukčně nejsložitějším lochu. Foto J. Zubalík.
Fig. 54. *Brno, Židenice. Detail of adobe brick stairs in the most constructionally complex larder. Photo by J. Zubalík.*

Veškeré sklepy byly zděny z cihel a často byly omítnuty bílou vápennou omítkou. Jednalo se o různé typy od jednoduchých obdélných jednoprostorových sklepů po sklepy se dvěma či více místnostmi nebo se vstupní chodbou. Rozmístěny byly v zásadě rovnoměrně jak na parcelách otočených k Vančurově ulici, tak i na parcelách otočených k Táborské ulici. Relikty nadzemních staveb byly zničeny v průběhu demolice.

V nálezovém souboru dominuje kuchyňská keramika včetně džbánů, hrnců či trojnožek. Z lochů bylo vyzvednuto i železné zemědělské náčiní jako srp, nůž či motyčka. Datačně zjištěné situace spadají do 19. a počátku 20. století

Literatura

AMČR: Záznam M-202003344 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation carried out in the Brno-Židenice cadastral area (Brno-City District), in the historical core of the municipality of Juliánov, between Vančurova and Táborská Streets during the autumn of 2020 detected remnants of Modern Period buildings, especially cesspits and lime pits, cellars and larders (Fig. 52–54) dated from the late 18th through to the early 20th century.

Jiří Zubalík

Břeclav (okr. Břeclav)

Pohansko; zámeček Pohansko, parc. č. 3739/2.

Středohradištní období (RS3). Hradiště. Vertikální řez. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Vědecko-výzkumná základna Pohansko.

Lokalizace: WGS-84 – 48.7275603N, 16.8956994E

V květnu a červnu byl realizován řez R20 v místech předpokládané destrukce hradby velkomoravského hradiště Pohansko u Břeclavi. Na odkryté ploše 3 × 20 m, orientované ve směru SSV–JJZ, se podařilo zachytit a zdokumentovat pozůstatky hradby narušené rabováním kamene a stavbou zámečku Pohansko. Před výzkumem byla plocha opakovaně měřena GPR metodami a sondována vrty. Výzkum byl dokumentován pomocí digitálních přístrojů a metod. Každá dokumentační úroveň byla zpracovaná do podoby 3D modelu. Terminologie popisovaných konstrukčních prvků je stejná jako v analytickém zpracování řezů R01 až R19 (Dresler 2011).

Z týlní stěny hradby se dochovalo několik zuhelnatělých kusů, z nichž jeden byl odebrán pro dendrochronologickou analýzu, a sloupová jáma dvojice sloupů týlní stěny. Hranice byla viditelná i na profilu. Čelní kamenná zeď byla výrazně narušená rabováním kamene (obr. 55). Zachovala se do výšky 0,5 m nad základový rošt hradby. Šířka čelní zdi v místě výzkumu kolísala od 2 do 3 m. Rozdíl v šířce lze přičíst na vrub toho, že se nám podařilo zachytit opět rozhraní stavebních úseků. To se projevilo rozdílnou šířkou založení čelní zdi a odlišným materiálem násypu jádra hradby. Západním směrem byl násep jílovitý, východním písčitohlinitý s hrubým pískem. Násep jádra hradby byl zachován do výšky 1,4 m nad základový rošt. Zbytek byl odstraněn

Obr. 55. Břeclav, Pohansko. Zbytky čelní kamenné zdi. Foto Archiv Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.
Fig. 55. *Břeclav, Pohansko. Remnants of the stone front wall. Photo by Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno.*

při úpravách spojených s výstavbou loveckého zámečku. V násypu jádra byly nalezeny ojediněle kousky keramiky a zvířecí kosti. Základový rošt hradby byl velice dobře zachován (obr. 56). Rošt, na kterém byla hradba založena, byl výrazně deformován váhou čelní kamenné zdi. Stejně i vrstva subfosilního horizontu pod hradbou. Rošt sestával ze zetlelých, zuhelnatělých dřev, hustě položených vedle sebe a probíhajících téměř celou šířkou hradby až do vzdálenosti 0,3 m od tylní dřevěné stěny. V prostoru pod čelní zdí byly pozůstatky více zetlelé a dochované jen jako tmavé pruhy, ojediněle se zbytky zuhelnatělých kusů. V místech předpokládaného líce čelní zdi jsme zachytili 0,15 m široký a 0,1 m hluboký žlábek, ve kterém byl zřejmě uložen trám, na němž potom ležely příčné trámy základového roštu. Zda se jedná o místo líce čelní zdi, můžeme pouze odhadovat. Terénní pozorování nicméně tuto hypotézu podporují, rabovací prostor zde končil, nacházely se zde poslední vodorovně ložené kameny.

Vnitřní destrukce hradby byla poničena pouze v horní partii planýrkou terénu z fáze výstavby loveckého zámečku. Zvrstvení vnitřní strany je obdobné tomu, jaké bylo pozorováno na dřívějších řezech. Pod destrukčním trojúhelníkem byla zachycena kulturní vrstva s nálezy. Stejně jako na jiných řezech nebyl zjištěn žádný viditelný povrchový objekt, který by přiléhal k hradbě. Prozkoumána byla pouze část zahloubeného objektu, který respektoval linii tylní stěny. Neobsahoval žádné nálezy a není vyloučeno, že se jedná o hrobovou jámu. Z celkové délky objektu bylo prozkoumáno pouze 0,2 m.

Vnější destrukce byla poznamenána vybíráním kamene a stavbou loveckého zámečku. Rabovací výkop obsahoval pouze malé a drobné kameny a výrazně vypálenou hmotu násypu jádra hradby. Předpokládáme, že se sem tento zásyp dostal z nejbližšího sousedství, protože ve zkoumané části zbytků hradby nebyly zachyceny stopy po tak silném požáru. Z destrukce čelní zdi se zachoval pouze malý zbytek v jihozápadním rohu řezu. Zásyp po těžbě i zbytek destrukce čelní zdi ležel na sytě černé hlinitopísčité vrstvě, která se postupně svažovala jižním směrem k dnešnímu jezírku, které ještě na počátku 19. století bylo ramenem Dyje. Před čelní zdí, pod výplní rabovacího zásahu, jsme prozkoumali kostrový hrob bez nálezů a kruhovou jámu neznámé funkce. Na vrcholu zásypu rabovacího prostoru ležela vrstva kamenů v hloubce 0,5 až 0,7 m (podle sklonu vrstvy). Jde s největší pravděpodobností o pozůstatek novověkých terénních úprav, možná i komunikace, protože překrývala sloupovou konstrukci pravoúhlého tvaru, jejíž sloupy byly utěsněny cihlami.

Obr. 56. Břeclav, Pohansko. Základový rošt hradby. Foto Archiv Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Brno.

Fig. 56. *Břeclav, Pohansko. Foundation grid of the wall. Photo by Archive of the Department of Archaeology and Museology, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno.*

Na povrchu kamenů byla nalezena glazovaná keramika, kovová lžíce a krejcar. Směrem k jezírku byl terén postupně vyrovnáván navážkami.

Celá zkoumaná plocha byla od současného povrchu do hloubky 0,15 až 0,25 m překryta souvislou hlinito-štěrkovou udusanou vrstvou, ze které jsme získali minci z roku 1941. Do této vrstvy byly zahloubeny i dvě přípojky elektrické energie pro zámeček.

Výzkumem se podařilo získat několik klíčových poznatků:

Hradba v těchto místech byla postavena v zásadě stejným způsobem jako v jiných zkoumaných úsecích, ale byla užší (pouze 6 m), a při stavbě čelní zdi byly použity masivní kameny.

Linie opevnění plynule navazuje na jižní úsek destrukce, který je stále velmi dobře viditelný v terénu. Rekonstrukce provedená na základě GPR průzkumu v roce 2009 a následně publikovaná je tudíž neplatná.

Stále není zcela jasné, kdy byla čelní zeď a její destrukce zničena rabováním. Nové výzkumy na zámku v Břeclavi nevylučují, že se tak mohlo stát již v 11. století.

Na počátek 19. století lze s jistotou datovat pouze částečnou likvidaci destrukce, a to na základě nálezů i archiválií.

Na základě sledování charakteru výplně rabovacího prostoru můžeme soudit, že se zkoumaná plocha nachází nedaleko brány, která směřovala na jižní předhradí.

Literatura

Dresler, P. 2011: *Opevnění Pohanska u Břeclavi.* Dissertationes Archaeologicae Brunenses/Pragensesque 11. Brno: Masarykova univerzita.

Summary

Section R20 was performed in May and June during the systematic research in the areas of the presumed destruction of the wall of the Great Moravian stronghold of Pohansko near Břeclav (Břeclav District). The remnants of the wall (Fig. 55, 56) disturbed by stone quarrying and the construction of the Pohansko château were detected and documented on a 3 × 20 m excavated area oriented in the NNE–SSW direction.

Petr Dresler

.....

Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov)

„Vysoká“, „Pod Kapličkou“, parc. č. 511.

Vrcholný středověk. Areál těžby, areál nezemědělské výroby, komunikace. Skupina/síť sond. Badatelský výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2834103N, 16.7420308E

V měsíci říjnu 2020 byl na katastru obce Březina proveden na základě zájmu Obecního úřadu Březina, vyjádřeného i finanční dotací, archeologický zjišťovací výzkum objektu domnělé zaniklé středověké vápenické pece v lesní trati „Vysoká“, západně obce (poloha „Pod Kapličkou“). Plán objektu byl poprvé publikován autorem v letech 2017 a 2019 společně s několika dalšími objekty interpretovatelnými převážně jako vápenické pece a uhlířské milíře (Březina-Vysoká I: Kos 2017; 2019, 28–31, obr. 9: II).

Průzkum detektorem kovů přinesl kromě početných nálezů souvisejících s válečnými událostmi z roku 1945 (zlomky munice, nábojnice) také doklady lesních řemesel spojených se zpracováním dřeva (řetězy, lana, klíny, klínky a fragmenty břitů seker). Několik zlomků koňských podkov lze morfologicky spojit s obdobím 13. až 14. století (srov. Kuba 2016, 42, 75, obr. 19: 2,

tab. 4), další předměty, jako velká drátěná spona, část sekery a zlomky cihel naznačují využití prostoru také v raném novověku.

Archeologický výzkum odkryl pomocí tří sdružených sond asi ¼ celého půdorysu pece a asi ½ peciště obdélného tvaru s rekonstruovatelnými rozměry 3,2 × 2,5 × 7 m. Pec byla zatesaná do skalního vápencového podloží a opatřena zděnou kameno-hliněnou plentou, původně se čtveřicí topných kanálů profilu asi 80 × 90 cm. Nálezy keramiky datují využití objektu do dvojího období. Starší (polovina 13. až počátek 14. století) souvisí se zánikem provozu vlastní pece a mladší (18.–19. století) s druhotným využitím objektu k pálení dřevěného uhlí v milíři.

Březinská vápenice zajišťovala velkokapacitní výrobu páleného vápna v omezeném časovém rozpětí. Šlo o dobu, kdy v nedalekých Křtinách vznikal církevní areál na majetku kláštera zábrdovických premonstrátů (Foltýn a kol. 2005, 396–397; Šenkyřík 1992). Vztah obce Březiny či Proseče k původní funkci vápenice je nepravděpodobný, neboť obě vsi s hospodářskými dvory jsou patrně poněkud mladšího založení (srov. Verbík 1987, 23).

Vápenice v Březině byla schopna jednorázové produkce asi 56 m^3 kusového vápna z celkového množství vsázky 69–70 m^3 vápence, při současné produkci kolem 10 % nedopalu, který tvořil zčásti nestabilní kamenný příkrov svrchní vsázky. Konstrukce pece s několika reparačními prvky (zdící plomby a jílovitá úprava dna peciště) a technikou dobře zvládnutého výpalu naznačuje, že šlo o periodické zařízení schopné opakovaného výpalu.

Během evidence zaniklých komunikací a objektů v blízkosti pece byly mezi detektorovými nálezy zaznamenány předměty s možným vztahem k popisované vápence. Lze předpokládat komunikační síť, jejímž účelem byla obsluha areálů exploatace dřeva a vápence z poloh u kóty „Vysoká“ a lesa zvaného „Hora“. V úvahu je třeba vzít také nedalekou nedobudovanou pec obdobných rozměrů (Březina-Vysoká II). Nálezy umožňují korelaci tranzitních komunikací s lesními cestami, které zajišťují spojení s nedalekými Křtinami, Babicemi n. Svitavou, Ochozem a Březinou, případně s Bukovinkou.

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha: Libri.

Kos, P. 2017: Březina (k. ú. Březina u Křtin, okr. Brno-venkov). *Přehled výzkumů* 58(2), 206.

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.

Kuba, A. 2016: *Podkovy z hradu Rokštejna. Morfologická analýza podkov 10.–15. století ve vztahu k druhu koně.* Rkp. bakalářské práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav archeologie a muzeologie. Uloženo: Archiv závěrečných prací Masarykovy univerzity. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/cmfa0/.

Šenkyřík, M. 1992: *Historie chrámu Panny Marie ve Křtinách*. Blansko: Vlastním nákladem.

Verbík, A. 1987: Od prvních historických zpráv do Bílé hory. In: F. Čapka (ed.): *Křtiny a okolí. Historie a současnost*. Křtiny: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, Místní národní výbor ve Křtinách, 19–29.

Summary

An evaluation excavation of a presumed medieval limekiln was conducted in the Březina cadastral area (Brno-Country District), west of the municipality (“Pod Kapličkou” site, Kos 2019), in October 2020. Besides numerous finds related to the 1945 war events (fragments of ammunition, cartridges), a metal detector survey revealed other metal objects, including some probably from the High Middle Ages. An excavation yielded part of a kiln layout hewn into the limestone bedrock with a masonry stone-and-clay frontal wall, originally with four heating channels, and part of a rectangular chambre. Pottery finds date the original use of the installation to the 13th and early 14th centuries; secondarily, it was used for charcoal burning in the 18th and 19th centuries.

Petr Kos, Jiří Kala

Bučovice (okr. Vyškov)

„Hradisko“, parc. č. 1535/1, 1537/1, 1538, 1562, 1560, 1561, 1536.
Vrcholný středověk. Tvrz/hrádek. Skupina/síť sond.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.153579212, 17.002127478

Stavební práce prováděné v souvislosti s obnovou Lesoparku Hradisko a Kalvárie v Bučovicích se zásadním způsobem dotkly i plochy, na níž stával původní bučovický hrádek (místo je dnes označováno jako Hradisko; Nekuda, Unger 1981, 84–86; Plaček 2001, 133–135). Zkoumaná plocha leží při severním okraji města, na prudkých, jižně exponovaných svazích. Nejbližším vodním zdrojem je Litava, protékající přibližně 300 m jižně od zkoumané plochy. Nadmořská výška Hradiska je 250 m. Jádro původního dřevohliněného hrádku bylo upravováno na konci 19. století, kdy zde bučovický Okrašlovací spolek spolu s tehdejšími majiteli, rodem Lichtenštejnů, vybudoval dřevěný vyhlídkový altán. Dřevořezbami bohatě zdobená stavba stávala při okraji původní hradní plošiny, která byla kvůli altánu a parkovým úpravám výškově vyrovnána tak, že z původní středověké stavby se do současnosti zachoval jen příkop a malá část valu. Současné úpravy se dotkly také jádra hrádku. Nově budovaný altán „Letec“ vznikl přibližně v místech původního altánu. V základových pasech jsme nalezli jednak pozůstatky dřevěné podzemní konstrukce lichtenštejnského altánu, ale i několik objektů, které původně patřily k hrádku. V profilu P1 byly nalezeny zbytky objektu 500, jehož účel není zcela jasný. S vysokou pravděpodobností se jednalo o zbytky dřevěné stavby zaniklé požárem. Objekt obsahoval mimo jiné výraznou požárovou vrstvu. V profilech P3 a P4 byly zbytky objektu 502, jehož účel také není jasný. Tento objekt nezanikl požárem. Kromě nalezených nemovitých objektů jsme získali velké množství keramických nálezů (zlomky keramiky, zlomky zásobní nádoby) ze 13. a 14. století. Kromě toho i velký soubor železných předmětů, které lze rovněž datovat do stejného období. Soubor obsahuje zlomky ostruh, přezky, nože a nožíky, stavební kování, hřebíky, hřeby, skoby apod. Dle současných i dřívějších zjištění hrádek postavený patrně ve 13. století zanikl během požáru někdy v průběhu 14. století.

Literatura

Nekuda, V., Unger, J. 1981: *Hrádky a tvrze na Moravě.* Brno: Blok.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí.* Praha: Libri.

Summary

An excavation was conducted in connection with the renovation of the Hradisko a Kalvárie forest park in Bučovice (Vyškov District) in the area of an original small medieval castle near the northern periphery of the town. The core of the castle was adapted in the late 19th century when an outlook gazebo was built there. Only the moat and a small part of the rampart have survived to this day from the original medieval structure. The

current renovation works also affected the core of the castle, where the remnants of the wooden underground structure of the gazebo were found along with several features originally belonging to the castle. The excavation yielded numerous fragments of 13th and 14th century pottery and an assemblage of iron objects. The castle was destroyed by fire in the 14th century.

Blanka Mikulková

Budeč (k. ú. Budeč u Žďáru nad Sázavou, okr. Žďár nad Sázavou)

„Prostřední les“, „Veselská“, parc. č. 486/1.

Středověk, novověk. Areál těžby. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.5324350N, 15.9190486E; 49.5319058N, 15.9189225E

V dubnu 2019 byl proveden v rámci stavební akce silničního obchvatu obce Nové Veselí záchranný archeologický výzkum ukončený v listopadu 2020. Jedná se o liniovou stavbu, která vede jihovýchodně od zmiňované obce mimo stávající komunikace převážně v polních tratích využívaných pro zemědělské účely. Výjimku tvoří krátký úsek jihovýchodně od obce Budeč, kde stavba prošla poddolovaným územím v polní trati „Veselská“. K archeologicky nejzajímavějšímu úseku patří část poddolovaného území u Budče, kde byly obnaženy profily aplanovaných šachet i štol se zbytky původní výdřevy. Z historických pramenů je doložen největší rozsah těžby v 19. století, její počátek však sahá už do 14. století. Po odbagrování svrchních částí zde byla nalezena část výdřevy ze zasypané štoly vedené ve směru SV–JZ, která pravděpodobně ústila do větší dobývky. Po odtěžení neúnosných vrstev ve svrchní části plochy se objevily dvě zasypané šachtice se zbytky výdřevy. Ta byla spojená zajímavým způsobem za pomoci čepu a zádlabu. Bohužel odebrané vzorky dřev z konstrukčních prvků neumožnily dendrochronologické datování. Lokalita je pak zajímavá také z mineralogického hlediska výskytem železných rud. Nalezené zlomky keramiky se na lokalitu dostaly druhotně v průběhu zemědělských prací. Jde o tenkostěnnou keramiku tvrdě pálenou z období 17. až 20. století. Ojediněle se nalézá rovněž starší keramika z hrubšího keramického těsta s příměsí tuhy (období od 15. století).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

An excavation resulting from the construction of the bypass of Nové Veselí revealed remnants of levelled shafts and adits with remnants of the original timbering fastened by pegs and mortices in the territory of Budeč (Žďár nad Sázavou District). Historical sources document the beginning of mining to the 14th century, which reached its peak in the 19th century. The 17th to 20th century pottery found at the site is of secondary origin.

Marek Krutiš

Bystřice nad Pernštejnem (okr. Žďár nad Sázavou)

„Spojence“, „Šibeniční hora“.

Novověk. Popraviště. Sonda. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Městské muzeum Bystřice nad Perštejnem.

Lokalizace: WGS-84 – 49.5193222N, 16.2704614E

Na přelomu jara a léta roku 2020 provedl Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i., na žádost Městského úřadu Bystřice nad Pernštejnem předstihový výzkum reliktů bývalého městského popraviště (šibenice) a jeho nejbližšího okolí. Výzkum byl vyvolán plánovanou úpravou okolí šibenice v souvislosti s budováním naučné stezky. Pozůstatky šibenice tvoří kamenné ohrazení, které se dochovalo do výšky 65 cm a je tvořeno lámaným kamenem místního původu položeným na maltu. Korunu zdiva tvoří betonová vrstva z roku 1988. Čtvercový až mírně lichoběžníkový půdorys o vnější délce stran 480, 440, 440, 430 cm a šířce stěny 90 cm vymezoval vnitřní prostor vyplněný převážně hlínou s množstvím kamenů stejného původu, ze kterého bylo vystavěno kamenné ohrazení šibenice. Dále se našly zlomky malty, knoflíkářský odpad, zlomky keramiky a skleněných nádob, kovové předměty (srp, nůž, hřebíky), mince (tři denáry Zikmunda III. Vasy z přelomu 16. a 17. století, korutanský fenik a bílý peníz Vladislava II. Jagellonského a Rudolfa II. ze 16. století) a součásti oděvu (zapínání ve formě háčku s očkem, knoflíky). Značnou část výplně vnitřního prostoru šibenice tvořily roztroušené lidské a zvířecí kosti. V anatomickém uspořádání bylo jen několik lidských skeletů a jejich částí (horní i dolní polovina trupu, jednotlivé končetiny). Výjimečný nález představuje neporušený hrob na dně šibenice, ve kterém byl v natažené poloze na zádech uložen chlapec ve věku mezi třinácti až čtrnácti roky (obr. 57). Ve středu dna šibenice se nacházel shluk kamenů, který vymezoval jámu pro dřevěný sloup, přičemž některé z kamenů tvořily utěsnění dna výplně původního kůlu. V okolí šibenice byla provedená sondáž s cílem prověření případného ohraničení celého areálu popraviště, avšak s negativním výsledkem.

Terénním výzkumem byly získány nové poznatky o výkonu hrdelního práva v Bystřici nad Pernštejnem, které mělo město od 15. do 18. století. Keramika získaná z jednotlivých vrstev je datovatelná od přelomu 15. a 16. století po recentní dobu. Mince dovolují zařadit těžiště nálezového souboru do 16. až 17. století.

Obr. 57. Bystřice nad Pernštejnem. Hrob nedospělého jedince (chlapec?) ve věku mezi 13 a 14 roky na dně šibenice. Foto R. Pěnička.

Fig. 57. *Bystřice nad Pernštejnem. The grave of juvenile individual (a boy?) aged between 13 and 14 years old at the bottom of the gallows. Photo by R. Pěnička.*

Na základě hodnocení skladby kamenů tvořících obvodové zdivo šibenice lze vymezit dvě zděné stavební fáze. Pozůstatkem nejstarší dřevěné šibenice je sloupová jáma utěsněná kameny. Nález lidské kosti mezi kameny, a také nález kostí uložených v jámě zasahující pod zdivo, dokládá výkon hrdelního práva v období před vybudováním kamenné i dřevěné šibenice, rámcově již v 15. století. Osteologický materiál je tvořen především rozptýlenými lidskými a zvířecími kostmi. Několik anatomických celků (částí skeletů) dokládá praktiky realizovaných poprav, kdy tělo oběšence viselo na šibenici až do samovolného rozpadu, a následně bylo v šibenici zahrabáno celé nebo jen jeho části (Pěnička 2020; 2021).

Literatura

Pěnička, R. 2020: *Bystřice nad Pernštejnem. Spojence/Šibeniční hora – šibenice.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 1024/20. Uloženo: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Pěnička, R. 2021: Nové poznatky o šibenici v Bystřici nad Pernštejnem. *Anthropologia integra* 12(1), 21–29. Dostupné také z: https://journals.muni.cz/anthropologia_integra/article/view/14035.

Summary

In 2020, a rescue excavation of the remnants of the gallows, the internal area and the immediate vicinity took place in the Bystřice nad Pernštejnem cadastral area (Žďár nad Sázavou District), in "Spojence" field ("Šibeniční hora"), southeast of the built-up area. The archaeological material and osteological finds (Fig. 57) can generally be dated from the 15th to the 17th century.

Robin Pěnička, Jiří Kala, Josef Unger

.....

Čechtín (okr. Třebíč)

Kukla, parc. č. 97/1.

Novověk. Areál nezemědělské výroby, areál těžby. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2906789N, 15.8188353E

Zhruba v půli cesty mezi Čechtínem a místní samotou Kuklou leží na levém břehu Leštinského potoka relikt jámové pece pravoúhlého tvaru o rozměrech cca 5 × 5 m, který v minulosti porušila lesní cesta. V odvalu komunikace leží kusy vypálené mazaniny, části kamenné konstrukce a nedopaly vápna v podobě místních krystalických vápenců, které byly těženy asi ve třech mělkých jámových lomech v pásu lesního svahu počínajícím nad pecí a pokračujícím směrem k usedlosti č. p. 8. Nepočetné zlomky pálených cihel nevylučují, že pec mohla mít i konstrukci kombinovanou z kamenů a cihel.

Nález může být předběžně spojen s výstavbou panského dvora a pivovaru na třebíčském panství rodu Waldsteinů (od r. 1556). Vzhledem k jedinému nejbližšímu zdroji karbonátových surovin k historické části obce nelze vyloučit ani výrobu stavebního vápna určeného pro výstavbu a údržbu původní zemanské tvrze vladyků z Čechtína, zmiňované v letech 1406 a 1418 (Šemík z Čechtína). Od 60. let 15. století měli ve vlastnictví tvrz Hrubšičtí z Čechtína a od 1. poloviny 16. století ji spravoval třebíčský velkostatek (Hosák, Zemek 1981, 80; Dvorský 2008, 214–217; Mezlíková 2014, 14).

Literatura

Dvorský, F. 2008: *Vlastivěda moravská. Třebíčský okres.* Brno: Musejní spolek.

Hosák, L., Zemek, M. 1981: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* (I), *Jižní Morava*. Praha: Nakladatelství Svoboda.

Mezlíková, P. 2014: *Komunální heraldika měst a obcí okresu Třebíč od roku 2000 do 2005.* Rkp. bakalářské práce. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Uloženo: Ústav pomocných věd historických a archivnictví Masarykovy univerzity. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/nhebb/.

Summary

The remnant of a rectangular pit limekiln with the dimensions of c. 5 × 5 m disturbed by a forest road in the past was discovered on the left bank of Leštinský Stream in Čechtín cadastral area (Třebíč District). Crystalline limestone was quarried in three shallow pit quarries in a forest slope strip beginning above the kiln and continuing towards homestead No. 8. The find can be tentatively associated with the reconstruction of the local keep and, subsequently, the construction of a manorial brewery managed by the Třebíč manor farm estate from the first half of the 16th century (Hosák, Zemek 1981, 80; Dvorský 2008, 214–217; Mezlíková 2014, 14).

Petr Kos

.....

Čelechovice na Hané (okr. Prostějov)

Ul. Hliníky; „U Kostipalny", parc. č. 934.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 320.014–320.016.

Lokalizace: S-JTSK – -559377.76, -1128637.24

Dne 6. 10. 2020 proběhl drobný záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou „Čelechovice n. H., úprava DS NN, Omelka (č. stavby 104005331)". Tato byla realizována v severní části obce v ulici Hliníky (v blízkosti tzv. „Kostipalny"; kde byla v minulosti zachycena sídlištní jáma únětické kultury starší doby bronzové, např. Gottwald 1924, 62). V blízkosti Domu pro seniory liniový výkop určený k pokládce zemních kabelů distribuční sítě nízkého napětí protnul ojedinělou jámu obsahující vedle kamenů a zvířecích kostí též zlomek keramické nádoby náležející rámcově do vrcholného středověku.

Literatura

Gottwald, A. 1924: *Pravěká sídliště a pohřebiště na Prostějovsku.* Prostějov: J. F. Buček.

Summary

On 6 October 2020, an excavation took place in the northern part of Čelechovice na Hané (Prostějov District), where a line trench dug for laying underground cables for the low-voltage distribution network intersected an isolated pit. This contained stones and animal bones as well as a fragment of a ceramic vessel, which can be generally dated to the High Middle Ages.

Pavel Fojtík

Dolní Věstonice (okr. Břeclav)

Ul. Na Návsi; kostel sv. Michala, parc. č. 1.

Vrcholný středověk, pozdní středověk, novověk. Kostel. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., př. č. 57/2020.

Lokalizace: S-JTSK – -599116, -1194980

V lednu a dále v červnu a červenci 2020 pokračoval záchranný výzkum, který probíhal v souvislosti s prováděním rekonstrukce podlah kostela sv. Michala (Trampota 2020). Lednový výzkum se zaměřil na barokní sakristii kostela, zatímco v červnu a červenci probíhaly práce v západní části gotické části kostela mimo věž.

V sakristii byla odhalena část zdi se zjevnými stopami po požáru. Uložena na severní straně zdi byla vyplněna četnými nálezy spálených lidských kostí, mohlo se tedy jednat o ossarium. Jižně od zdi byl zjištěn pohřeb člověka, který byl orientovaný podél zdi a byl druhotně narušený výkopem pro jiný hrob. Prostor sakristie byl zkoumán pouze v úrovni, které se týkaly stavební práce, větší část archeologických kontextů zůstala nedotčená.

V západní části gotické lodi kostela byly prozkoumány dva horizonty podlah z pálených čtvercových dlaždic a nejstarší podlaha z lité malty. Dále byl objeven základ bývalého točitého schodiště na kůr, kruhový cihlový sokl pro křtitelnici a zbytky či otisky dalších stavebních prvků.

Literatura

Trampota, F. 2020: Dolní Věstonice (okr. Břeclav). *Přehled výzkumů* 61(2), 149.

Summary

Part of a wall with traces of fire was discovered during an excavation in the sacristy of the church of St Michael in Dolní Věstonice (Břeclav District). Two tile floor layers and the earliest mortar floor were examined in the west of the nave, along with the foundation of a spiral staircase, the pedestal for a baptismal font and the imprints of other building elements.

Kristína Piačková, František Trampota

Doubravice nad Svitavou (okr. Blansko)

Náměstí Svobody č. p. 10, 11, 14, parc. č. 3500/1.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk, novověk. Sídliště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 10329–10424.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4352714N, 16.6300353E; 49.4352597N, 16.6298717E

Při obnově kabelového vedení nízkého napětí v celé obci Doubravice nad Svitavou byla dne 5. 3. 2020 zjištěna kulturní vrstva s nálezy pozdně hradištní keramiky před domy č. p. 11 a 10 v jižní části náměstí Svobody. Černošedá vrstva o mocnosti cca 26 cm začínala v hloubce 36 cm pod úrovní travního drnu a byla sledovatelná po celé délce zhruba 30 m dlouhého výkopu. Nálezy pochází převážně z vykopané zeminy a lze mezi nimi identifikovat charakteristické tvary zásobnic s kyjovitým okrajem vně zdobeným vlnicemi či žlábky z keramického těsta silně promíseného grafitem. Přímo z profilu pocházelo jen několik drobných fragmentů grafitové keramiky. Kromě keramiky byly objeveny ještě dva amorfní kusy železné strusky. Na kulturní vrstvu nasedala 26 cm silná vrstva obsahující již ojedinělou novověkou keramiku. Nálezy pozdně hradištní keramiky (obr. 58) z prostoru náměstí Svobody potvrzují již dříve zjištěné soudobé osídlení v okolí kostela sv. Jana Křtitele (Štrof 1985, 94) a rozšiřují naši představu o rozsahu tehdejšího osídlení, které souviselo s postupující kolonizací Lysické sníženiny a přilehlého Posvitaví na přelomu 12. a 13. století (Procházka, Plaček 1985, 77).

Kromě pozdě hradištní keramiky byly získány ještě početné fragmenty glazované novověké keramiky z výkopu v jihovýchodním rohu náměstí Svobody před domem č. p. 14.

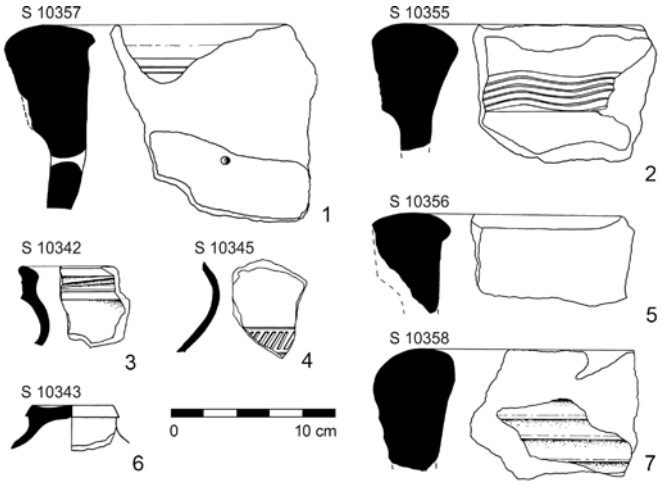

Obr. 58. Doubravice nad Svitavou, náměstí Svobody. Pozdně hradištní a novověká keramika z výkopu před domem č. p. 11. Kresba M. Novák.

Fig. 58. *Doubravice nad Svitavou, náměstí Svobody. Late Hillfort and Early Modern Period pottery from an excavation trench in front of house No. 11. Drawing by M. Novák.*

Literatura

Procházka, R., Plaček, M. 1985: Hrad Doubravice nad Svitavou a jeho feudální državy. *Regionální sborník okresu Blansko* ´85, 75–78.

Štrof, A. 1985: Übersicht neuer Lokalitäten und Funde in der Boskovicer Furche (Bez. Blansko). *Přehled výzkumů* 1983, 91–98.

Summary

A cultural layer with Late Hillfort pottery finds (Fig. 58) was excavated on 5 March 2020 during the renovation of low-voltage cables in Doubravice nad Svitavou (Blansko District) in front of houses No. 11 and 10 in the south of Svobody Square.

Marek Novák

Doupě (okr. Jihlava)

Hrad Roštejn; parc. č. 1.

Vrcholný středověk – novověk. Hrad. Skupina/síť sond. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o., př. č. JiA 40/2017.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2519644N, 15.4261217E

V rámci realizace projektu s názvem „Hrad Roštejn – zpřístupnění nových expozic“ byl v letech 2017–2020 v návaznosti na stavebně historický průzkum (Pešta 2016) prováděn i archeologický výzkum objektu (obr. 59). Počátky výstavby hradu neznáme, první zmínka o jeho existenci pochází z roku 1353 (ZDB II, 63), kdy je jmenován roštejnský purkrabí Martin

Obr. 59. Hrad Roštejn. Pohled z věže. Foto D. Zimola.
Fig. 59. *Roštejn Castle. View from the tower. Photo by D. Zimola.*

z Mutic nebo z Mutišova. Předpokládá se, že původní název hradu – Rosenstein je odvozen z erbovního znamení Vítkovců, tedy pětilisté zlaté růže v modrém poli. Znamenalo by to tedy založení hradu až po získání telčského panství pány z Hradce ve 30. letech 14. století, čemuž archeologické prameny neodporují. V novověkých písemných pramenech je hrad zmiňován pod názvy Khyrn–Rosstein, Kirnrosstein, Kinrotstein – smělý, odvážný nebo také pevný Růžový kámen (Vaníčková, Jaroš 2006, 2).

Obr. 60. Hrad Roštejn. Severozápadní nároží fortifikace s věží a kaplí sv. Eustacha. Foto D. Zimola.
Fig. 60. *Roštejn Castle. Northwest corner of the fortification with the tower and the chapel of St Eustace. Photo by D. Zimola.*

Obr. 61. Hrad Roštejn. Severovýchodní část nádvoří. Foto D. Zimola.
Fig. 61. *Roštejn Castle. Northeast part of the court. Photo by D. Zimola.*

Hrad byl postupně budován na skalnatém podloží, které na severní a východní straně hradního půdorysu vystupuje nad terén tak, že vytváří dobrý základ pro fortifikaci. Podloží zde tvoří výhradně drobnozrnná dvojslídnatá žula centrálního moldanubického plutonu, na níž se postupně vytvářely okrové lesní půdy, převážně oligotrofní hnědozemě a podzoly (Demek, Mackovčin a kol. 2006, 256). Objekt byl opravován za Jindřicha III. z Hradce v 70. letech 15. století a podle archeologické situace dokumentované v severozápadním nároží středověké fortifikace ještě v 15. století vyhořel. V 16. století byl přestavěn na lovecký zámek s renesanční svatyní zasvěcenou sv. Eustachovi – patronu myslivosti a lovectví (Rozinková, Zimola 2018, nestr.). Během novověku byla kolem zámku zřízena obora s jeleny a další vysokou zvěří, která funguje dodnes.

V průběhu rekonstrukce současného bytu kastelána v severní části hradu byla odkryta původní kamenná hradba o mocnosti 2,3 m, na jejíž koruně je postaven tzv. malý ochoz spojující věž se severozápadním nárožím fortifikace. Vnitřní část severozápadního nároží je vyplněna kaplí sv. Eustacha, jejíž severní a západní stěny tvoří někdejší hradební zdi. Po dostavbě kaple byly do severní hradby k oknům proraženy tři světlíky se segmentovými záklenky. Jejich zazdívky jsou dodnes patrné na vnějším líci zdi. Hradba byla dokončena nejpozději během 15. století, počátek její výstavby však lze předpokládat ve 2. polovině 14. století. Z obou stran lícovaná zeď byla postavena z místních hornin, tedy převážně ze žulových kamenů spojovaných kvalitní vápennou maltou. Pod stávající podlahou kaple sv. Eustacha se nachází základová část nárožní věže (obr. 60), která byla přinejmenším ve spodní části kamenná, na koruně hradby pak pravděpodobně dřevěná. V destrukčních vrstvách vyplňujících vnitřní prostor věže bylo nalezeno velké množství spáleného dřeva, mazanice a spečené omítky nebo malty, které svědčí o masivním žáru, jenž severozápadní část fortifikace s věží přinejmenším značně poškodil. Stratigraficky nejstarší vrstva obsahovala nálezy zařaditelné do období 1. poloviny 15. století. Jedná se o fragmenty keramických nádob, kostěnou hrací kostku, bronzovou opaskovou přezku, keramický hrací žeton a železná stavební kování,

z nichž jsou nejvíce zastoupeny hřeby. Z nálezové situace jednoznačně nevyplývá, zda věž zanikla již během přestaveb v 15. století, nebo až v souvislosti se stavbou kaple sv. Eustacha ve 2. polovině 16. století.

V místech předpokládaného nejstaršího osídlení v severovýchodní části nádvoří byly položeny tři sondy. V sondě č. I před černou kuchyní bylo dokumentováno středověké souvrství s nálezy zlomků keramiky datovatelných do 14.–15. století. Sondy č. II a III se nacházely v severovýchodní části nádvoří v místech někdejší skalky za vstupní branou do hradu (obr. 61). Zde zkoumaná souvrství obsahovala zlomky kuchyňské a stolní keramiky s příměsí grafitu v keramické hmotě a se značkami na dnech. Z výzdoby převažují ryté vlnice kombinované s horizontálními liniemi. Tento druh keramiky se na Vysočině vyskytuje ve 13. století v městském prostředí, na venkově předpokládáme jeho užívání i později během 14. století. Další výraznou skupinu artefaktů nalezených v sondách č. II a III představují militaria. Jednalo se především o hroty střel do kuší s kruhovou tulejí (celkem 25 ks) a střel s trnem do šípů (celkem 28 ks), dále potom o fragmenty železných nožů a stavebních kování, z velké části hřebů s křídlovitou hlavicí. Nálezy kůlových jamek vyhloubených do žulového podloží (obr. 62) a vrstvy mazanice dovolují vyslovit předpoklad, že se v severovýchodní části hradního nádvoří nacházela stavba dřevohliněné konstrukce, jež byla ve 14. století součástí souboru nejstarších stavebních objektů na Roštejně (AMČR).

Literatura

AMČR: Záznam M-202100415 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Demek, J., Mackovčin, P. a kol. 2006: *Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny.* Brno: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR.

Pešta, J. 2016: *Hrad Roštejn. Stavebně historický průzkum.* Rožmitál pod Třemšínem.

Plaček, M. 1992: Hrady v povodí Jihlavy a Rokytné. *Archaeologia historica* 17, 145–158.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí.* Praha: Libri.

Rozinková, K., Zimola, D. 2018: *Kaple sv. Eustacha.* Jihlava: Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o., Hrad Roštejn.

Vaníčková, Z., Jaroš, Z. 2006: *Z historie hradu Roštejna.* Interní tisk. Uloženo: Muzeum Vysočiny Jihlava.

Obr. 62. Hrad Roštejn. Kůlové jámy vytesané do skalního podloží. Foto D. Zimola.
Fig. 62. *Roštejn Castle. Postholes hewn into the bedrock. Photo by D. Zimola.*

Summary

An excavation of Roštejn Castle (Doupě cadastral area, Jihlava District; Fig. 59) was conducted in 2017–2020, following a historical building survey, during the implementation of the project, "Roštejn Castle – Opening of New Exhibitions". It uncovered the original stone wall with a thickness of 2.3 m. The so-called small *chemin de ronde* (wall-walk) connecting the tower with the northwest corner of the fortification was built on its crown. The foundation masonry of the corner tower was detected under the present-day floor of the chapel of St Eustace (Fig. 60). The destruction layers in the tower fill bore traces of fire. Postholes and fired daub layers enable the presumption that a wood-and-earth structure, part of the complex of the oldest building structures at Roštejn (Fig. 61, 62), stood in the northeast corner of the castle court in the 14th century.

David Zimola

.....

Drásov (okr. Brno-venkov)

Jihozápadně od Drásovské studánky, parc. č. 2628/1, 2630, 2631/1.

Raný středověk, novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK – -606272.58, -1143614.41; -606277.13, -1143631.96; -606199.39, -1143609.02; -606197.03, -1143617.72

Ve druhé polovině roku 2020 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na pozemcích parc. č. 2628/1, 2630 a 2631/1 v souvislosti s opravou trubního přivaděče Vírského oblastního vodovodu (viz oddíl Doba železná). Na základě získaného materiálu je možné jednu zásobní jámu datovat pravděpodobně do raného středověku. Jiná zásobní jáma pak obsahovala zlomky novověkých keramických nádob.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation conducted in Drásov (Brno-Country District) in the second half of 2020 revealed several storage pits. Based on the gathered material, one storage pit can probably be dated to the Early Middle Ages. Another storage pit contained fragments of Modern Period ceramic vessels.

Michal Přichystal

.....

Drnholec (okr. Břeclav)

„Malé hajdy", parc. č. 8230.

Pozdní středověk. Vesnice/městečko. Povrchový sběr. Průzkum.
Uložení nálezu: Regionální muzeum v Mikulově, p. o., př. č. 28/2020.

Lokalizace: S-JTSK – -610797, -1194177

V březnu 2020 provedli pracovníci Regionálního muzea v Mikulově, p. o., povrchovou prospekci v polní trati „Malé hajdy" s cílem lokalizovat pozdně středověké nálezy, které jsou již od konce 80. let uloženy v muzeu (inv. č. A/M 1033). Dosud uváděná lokalizace (Jelínková et al. 2002, 429) spíše odpovídá lengyelskému

sídlišti, které bylo identifikováno pod stejným traťovým názvem (Peška 1993).

Během povrchového sběru byly nalezeny početné keramické fragmenty z pozdního středověku na poli podél pravého břehu Akátového potoka a paralelní polní cesty jihovýchodně od opuštěné hájenky do vzdálenosti přibližně 300 metrů. Je možné, že se jedná o zaniklou středověkou vesnici Vrbice nebo Vrbany.

Literatura

Jelínková, D., Kavánová, B., Unger, J. 2002: Soupis středověkých nalezišť. In: S. Stuchlík (ed.): *Oblast vodního díla Nové Mlýny od pravěku do středověku*. Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 20. Brno: Archeologický ústav AV ČR Brno, 419–443.

Peška, J. 1993: Siedlung des Volkes der Kultur mit Mährischer bemalter Keramik in Drnholec (Bez. Břeclav). *Přehled výzkumů* 1989, 25.

Summary

Fragments of late medieval pottery were discovered during a surface survey in Drnholec (Břeclav District); their localisation might correspond to the deserted medieval villages of Vrbice or Vrbany.

Kristína Piačková, František Trampota

.....

Držovice (k. ú. Držovice na Moravě, okr. Prostějov)

„Za Humny" (bývalá cihelna), parc. č. 216/1.

Středohradištní období (RS3). Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 310.691–310.716.

Lokalizace: S-JTSK – -556382.98, -1131743.83

Ve dnech 25. 2. – 26. 3. 2020 proběhl záchranný archeologický výzkum vyvolaný rozšířením těžebního pole ve východní části areálu bývalé cihelny, dnes recyklačního závodu firmy Očenášek. Jedná se o prostor jedné z nejstarších, v odborném tisku registrovaných, archeologických lokalit v geografickém regionu Prostějovska – první zpráva o existenci slovanského pohřebiště byla publikována F. Faktorem (1896). Pohnuté osudy prvních zde objevovaných kostrových hrobů barvitě líčí I. L. Červinka (1900, 81) slovy: „Z jara 1899 otevřeny byly v nejzápadnější dosud řadě 4 hroby, všem byly už odebrány nohy až za kolena, a když jsem do cihelny došel, měli dělníci na vyčnívajících hnátech zavěšené kabáty a klobouky". Řádově cca stovka hrobů porůznu otevřená v letech 1896–1939 poukazuje na dlouhodobě užívanou raně středověkou vesnickou nekropoli s počátkem pohřbívání patrně již v 8. století a přes období velkomoravské snad kontinuálně zde setrvávající až do mladší doby hradištní; dle nálezů mincí bezpečně do průběhu 11. století. Vedle spíše epizodní záchranné akce několika dalších rozrušených hrobů, realizované v roce 1964 I. Peškařem (1965), připomeňme též náhodný objev bojovnického hrobu jezdce – lukostřelce pohřbeného spolu se svým koněm, učiněný zde v roce 2014 (Fojtík 2015).

Obr. 63. Držovice. Raně středověký kostrový hrob s pohřbem koně. Foto P. Fojtík.

Fig. 63. *Držovice. An early medieval inhumation grave with a horse burial. Photo by P. Fojtík.*

Na aktuálně skryté ploše byly zjištěny jen velmi těžko rozlišitelné zásypy 6 hrobů. Hrob č. 1 obsahoval *in situ* pouze distální část dolních končetin dospělého jedince, při jehož patních kostech byly nalezeny drobné železné přezky s obdélnými destičkami osazenými bronzovými nýtky, zbylá část skeletu byla jen velmi torzovitě rozmetána v zásypu hluboké hrobové jámy, která poskytla i drobný fragment kostěného hřebene. V hrobě č. 2 byl pietně uložen kůň, jehož všechny čtyři končetiny nesly stopy nepochybně záměrných tříštivých zlomenin (obr. 63). Skelet dospělého jedince pochovaného v hrobě č. 3 naznačuje pravděpodobné uložení či spíše jen vhození částí nebožtíka do jámy v poloze na břiše, nebo odráží devastující sekundární manipulaci, kdy došlo k otočení celé horní poloviny těla. Velmi zajímavou terénní situaci poskytl hrob č. 4. V ústí rozměrné hrobové jámy byla nalezena keramická nádoba dokládající složitější pohřební obřady v podobě smuteční tryzny. Nad jejím dnem byly patrné obrysy rakve obsahující dva následné pohřby. Kosterní pozůstatky původně pohřbeného muže vybaveného železným nožem, kamenným brouskem, železnou ocílkou (nesoucí v korozivní vrstvě zřetelné zbytky textilie) a souborem kamenných nástrojů pravěkého stáří, druhotně používaných jako křesací kameny, byly po částečném zetlení přemístěny k jednomu z konců rakve, a došlo k uložení dospělé ženy, opatřené dvěma drobnými bronzovými náušnicemi, patrně i spolu s menší keramickou nádobkou zdobenou příznačným středohradištním dekorem (obr. 64). Hrob č. 5 skrýval skelet dospělého jedince vybaveného na „cestu do záhrobí" pazourkovým úštěpem, a především větším železným nožem s dochovanými zbytky dřevěné rukojeti. V hrobové jámě č. 6 byly nalezeny pouze torzovité a zcela zpřeházené zbytky kostry malého dítěte, snad novorozence nebo kojence.

Výše přiblížené hroby významným způsobem dokreslují početný soubor starších nálezů, které však postrádají dnes již samozřejmou pečlivou terénní dokumentaci, ale i původní nálezové soubory (souhrnně Fojtík, Šmíd 2008, 19, 51–54, 79–80, 103–104, tab. 1: 1–2, 37–41, 59: 1–10; 73: 1). Situace zachycená v hrobě č. 4 je pak nezvyklou ukázkou nakládání s těly zemřelých u Slovanů velkomoravského období. Velmi cenný je i pohřeb koně v hrobě č. 2.

Literatura

Červinka, I. L. 1902: *Morava za pravěku*. Vlastivěda moravská, Země a Lid 1, 2. Brno: Muzejní spolek v Brně.

Faktor, F. 1896: Staroslovanské pohřebiště u Držovic. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* XIII, 166.

Fojtík, P. 2015: Držovice na Moravě (okr. Prostějov). Hliník bývalé cihelny, parc. č. 216/1. *Přehled výzkumů* 56(2), 258–259.

Fojtík, P., Šmíd, M. 2008: *Slovanské hroby a pohřebiště na Prostějovsku*. Pravěk, Supplementum 18. Brno: Ústav archeologické památkové péče.

Peškař, I. 1965: *Kostrové hroby – slovanská kultura*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX196500956. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i.

Obr. 64. Držovice. Středohradištní kostrový hrob se dvěma následnými pohřby. Foto P. Fojtík.

Fig. 64. *Držovice. A Middle-Hillfort inhumation grave with two successive burials. Photo by P. Fojtík.*

Summary

A rescue excavation was conducted in a former brickyard complex in Držovice (Prostějov District) on 25 February – 26 March 2020. The only detected features were difficult to distinguish backfills of six early medieval graves, one of which (No. 2) contained a horse (Fig. 63). Grave No. 4 contained non-contemporary burials of a man and a woman with representative finds from the Middle Hillfort Period (Fig. 64).

Pavel Fojtík

Dub nad Moravou (okr. Olomouc)

Bolelouc; „Pastviska“, parc. č. 578.

Raný středověk. Pohřebiště/hřbitov. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4933422N, 17.2728058E

V průběhu měsíce října 2020 byl Archeologickému centru Olomouc oznámen Policií ČR nález kosterních pozůstatků. Ty byly zjištěny během rekonstrukčních prací v interiéru rodinného domu v Bolelouci (parcela č. 578). Jednalo se o lidské kosterní pozůstatky uložené v sekundární poloze. Byl stanoven minimální počet jedinců, a to pět. Nález má zřejmě souvislost s výzkumy prováděnými na sousedních parcelách v letech 1907 a 1932, kdy bylo dokumentováno 15 kostrových pohřbů uložených v hrobových jamách (Živný 2005). U jedné z kostr bylo nalezeno pět esovitých záušnic. Lokalita se nachází na umělé terase ve svahu obráceném k východu v nadmořské výšce 215 m.

Literatura

AMČR: Záznam M-202005002 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Živný, M. 2005: *Pohřební ritus na Moravě v 11.–15. století ve středoevropském kontextu*. Rkp. disertační práce. Masarykova univerzita. Přírodovědecká fakulta. Ústav antropologie. Uloženo: Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

Summary

A rescue excavation was carried out in the cadastral area of Dub nad Moravou (Olomouc District) in October 2020. Human bone remains were detected during a building reconstruction. The bone remains, which represent a secondary context, were dated to the Early Middle Ages.

Lukáš Šín

Habrovany (okr. Vyškov)

Zámecký park; parc. č. st. 22.

Novověk 1. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2300997N, 16.8773094E

V měsíci březnu až dubnu 2019 provedlo Muzeum Vyškovska, p. o., záchranný archeologický výzkum při realizaci přístavby k oranžerii v zámeckém parku v Habrovanech. Zkoumaná plocha se nachází na mírném svahu v intravilánu obce, na severním břehu místního rybníka, v nadmořské výšce 306–308 m.

Oranžerie byla vybudována na počátku 19. století. Vlevo od ní stávala menší stavba obdélníkového půdorysu (teplý skleník?) a za ním dům zahradníka. Později byly postaveny kůlny a sklady, které uzavíraly čtvercovou dispozici dvorku. Ve 40. letech 19. století byla přistavěna boční křídla oranžerie. K dokončení stavby došlo kolem roku 1842. Skleníkový přístavek, který stával u levého křídla oranžerie, byl zbořen v roce 1931 (Pe.zeman 2021).

V průběhu výzkumu bylo odkryto třináct reliktů starších staveb. V severním profilu skryté plochy se nacházely pozůstatky cihelné zdi, která byla z větší části odtěžena. Ostatní zjištěné stavební prvky byly zachyceny pod její úrovní. Západní okraj odtěžené plochy lemovalo kamenné zdivo, které odpovídalo trase nového základového pasu přístavby, stejně jako další dvě torza ze smíšeného zdiva, která lokalitou probíhala rovnoběžně s prvním, zhruba uprostřed zastavěné plochy. Kolmo na ně (od SV k JZ) se pak přes celou šířku stavby táhl relikt ze smíšeného zdiva, jasně zřetelný nejen ve výkopech základových pasů, ale i na povrchu skryté plochy. Zbylá torza zdiva byla zahloubena jen mělce a nedosahovala hloubky dna budovaných základových pasů.

Zjištěné zdivo souvisí s prvotní zástavbou z 19. století. Je pozůstatkem původní čtvercové dispozice oranžerie a dalších staveb ve dvoře areálu.

Literatura

Pe.zeman 2021: Oranžerie Habrovany [online]. In: *Prazdne domy, z. s.* 2017. aktualizováno 25. dubna 2021. [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/1126-oranzerie-habrovany.

Summary

A rescue excavation was conducted in the Habrovany (Vyškov District) palace garden in March and April 2019 during the construction of an orangery annexe. The excavation revealed thirteen remnants of earlier buildings from the 19th century.

Klára Rybářová

Habrůvka (okr. Blansko)

Jeskyně Kostelík; údolí Křtinského potoka, parc. č. 433/7.

Středověk. Areál nezemědělské výroby. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3050514N, 16.6954503E

Koncem roku 2020 byla provedena revizní prospekce vápenického areálu v údolí Křtinského potoka pod jeskyní Kostelík, z něhož byla doposud publikovaná jen jedna novověká pec (Kos 2019). Rekognoskaci vyvolal zjišťovací výzkum vrcholně středověké vápenické pece u Březiny v lese „Vysoká“, jehož výsledky dovolují uvažovat o vztahu zjištěného výrobního zařízení k některým stávajícím i zaniklým stavbám v jeho okolí (kostely: Křtiny, Bukovinka, Babice nad Svitavou, Ochoz a Hrádek u Babic). Celkem byla v tomto okrsku zaznamenána čtyři nová pyrotechnologická zařízení podobné zemní konstrukce s výrobními a stavebními odvaly při svých obvodech. Nejzajímavější je velký pravoúhlý objekt zadlabaný do svahu pravého břehu potoka, porušený jednou z větších vápenických jednokanálových pecí. Jeho pozice hned u mostku přes Křtinský potok u turistické lesní cesty vedoucí z údolí k jeskyni Kostelík může poukazovat na staveniště, kterým mohl být pro tuto pec hrad neznámého jména v poloze Hrádek u Babic nad žlíbkem Vaječník (k. ú. Babice nad Svitavou). Morfologie terénu mezi objektem a asi 9 metrů vzdáleným mostem nevylučuje, že se ve stejných místech občas propadají do podzemí vody Jedovnického potoka. V místech krasového ponoru nastal podle všeho pokus o zbudování peciště vícekanálové vápenické pece o horních rozměrech cca 7 × 9 m a spodních cca 3 × 7 m. Pokud měla pec plentu s kanály a zahloubené předpecí, byla tato příslušenství evidentně odplavena potokem nebo zcela zaplněna zeminou při budování mostu. Charakteristický výrobní odval byl zjištěn pouze při jihozápadní straně objektu, kde jeho část nejspíše leží pod podobnou deponií mladší parazitující pece. Na opačné straně nebyl odval lokalizován vůbec, což značí, že vypalovací šachta mohla být původně ve své delší ose kratší (cca 6–7 m) a souviset s pecí, která již byla někdy v provozu. Vápenické pece podobných rozměrů korespondují v Moravském krasu s objekty vrcholného středověku, které již byly podrobeny archeologickému odkryvu (např. Kanice – U Hradu, Březina-Vysoká: Merta 1977; Kos 2019).

Literatura

Kos, P. 2019: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.

Merta, J. 1977: Středověké vápenické pece při Obřanském hradě. *Archaeologia historica* 2, 239–246.

Summary

A revision survey of a lime burning complex situated in the Křtinský Stream valley under Kostelík Cave (Habrůvky cadastral area, Blansko District) was conducted in late 2020. Altogether, four new pyrotechnological installations with production and construction dump piles within their areas were detected. Limekilns of similar sizes resemble high medieval limekilns in the Moravian Karst.

Petr Kos

Habrůvka (okr. Blansko)

„Košův žleb“, parc. č. 491.

Novověk. Lom, areál nezemědělské výroby. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3268072N, 16.7002750E; 49.3268911N, 16.7037939E

I. V rámci areálu, do něhož patří i vápenicko-štěrkařský okrsek „U Šajby“ (k. ú. Olomučany), je možné vymezit další dva vápenické okrsky v nedalekém „Košově žlebu“, jímž protéká Josefovský potok. Upozornil na ně již dříve J. Merta a uvedl jako zdroj vápna pro nedaleké obce v raném novověku (Merta 1984). Větší západní okrsek zaujímá pravobřežní terasu žlebu, která vznikla částečně odběrem zvětralého vápence z přilehlého svahu, kde vznikl následně větší zářez se šikmou stěnou vysokou místy 12–15 m. Na jižní hraně terasy jsou seřazeny pozůstatky zahloubených objektů s výrobními a stavebními odvaly, které jsou vesměs relikty jednokanálových pecí na vápno. Celkem sedm z nich vykazuje výrobní odpad spojený s pálením vápna, další čtyři mohou být označeny za pozůstatky hliníků, provizorních obydlí nebo důlního díla z prospekce rud. Také zde je doložena produkce štěrku, který byl použit na zpevnění cesty, vedoucí ke křižovatce lesních cest pod tratí „Suchá louka“ na k. ú. Olomučany.

II. Druhý okrsek je situován v „Košově žlebu“ poněkud východněji na stejné pravobřežní terase. Jedná se o menší areál, čemuž odpovídají i menší jámové lomy a povrchové dobývky vápenců, k nimž příslušely dvě jednokanálové pece s výrobními odvaly plnými vápenného mouru. Dvě „pece“ výrobní odpad neobsahovaly, J. Merta (1984) však popisuje, že jedna z nich byla již dříve pečlivě odkryta neznámým badatelem.

Literatura

Merta, J. 1984: Vápenické pece v Košově žlebu. *Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami* 3, 99–101.

Summary

Based on a survey and surface finds, two lime burning areas with kilns that produced lime for nearby villages in the Early Modern Period can be delimited in the Olomučany cadastral area (Blansko District).

Petr Kos

Habrůvka (okr. Blansko)

„Na Okluku“; přírodní rezervace U Výpustku, parc. č. 433/10.

Středověk. Areál nezemědělské výroby. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2931517N, 16.7230200E

V měsíci prosinci byl autorem rekognoskován terén v přírodní rezervaci U Výpustku v lesní trati „Na Okluku“. Zhruba ve středu rezervace, poblíž objektů jeskyně Výpustek, byl zachycen na pravém břehu Křtinského potoka dosud neznámý vápenický areál, tvořený menšími plamennými pecemi, jemuž dominuje objekt mohutné vícekanálové pece o rozměrech peciště cca 4,5 × 11,5 m s podobně rozměrným předpecím otevřeným ke korytu asi 15 m vzdáleného potoka. Celkové rozměry kanálové pece i s odvaly pak činí zhruba 14 × 19 m při hloubce 1–1,2 m a výšce plenty kolem 0,7 m. V severním předpolí pece jsou náznaky mělké těžby hlín a exploatace škrapového vápence

z exponovaného údolního svahu. Tato pec, aniž by byla blíže zkoumána, může být označena jednoznačně za středověkou vápenickou, vybavenou minimálně šesti tahovými kanály v plentě. V okolí bylo zaznamenáno dalších šest menších jednokanálových pecí, nejspíše raně novověkých, z nichž dvě využily paraziticky východního a západního obvodu středověké vápenky. Mikrosondáží se podařilo zjistit, že středověká pec byla později využita k milířování dřevěného uhlí.

Objekt je analogický k prozkoumaným šestikanálovým pecím, které byly archeologicky odkryty v areálu lomu Mokrá (obec Mokrá-Horákov, okr. Brno-venkov) a ve Vyškově v ulici Nádražní (okr. Vyškov) u bývalého biskupského hradu (Kos, Válek 2016; Kos 2019a). Nejbližší další zařízení podobného (pětikanálového) subtypu bylo s větší pravděpodobností lokalizováno na k. ú. Olomučany (okr. Blansko) v trati „Vypálená“, kde je zvažována hypotetická produkce vápna pro výstavbu Nového hradu a hradu Olomučany zvaného také Čertův hrádek (srov. Kos 2019b). Zmíněná pěti a šestikanálová zařízení byla na základě dosavadních archeologických výzkumů datována do poslední třetiny 13. až počátku 14. století; jsou tedy vrcholně středověká a byla budovaná pro stavby vyššího feudálního nebo církevního významu (Kos 2015).

Vápenický areál Habrůvka – „Na Okluku“, je již druhým, který vykazuje vztah k vápenické subprovincii Křtinsko, do níž se řadí především vápenice Březina – Vysoká I, zkoumaná pracovníky Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., ve stejném roce. Kapacitně největší pec z polohy „Na Okluku“ proto v současnosti významně oživuje místopisnou tradici o existenci mýtického sdruženého kláštera řeholníků a řeholnic zábrdovických premonstrátů, který měl být vystavěn podle neověřitelných zpráv ze 17. století v blízkých Křtinách rodem z Klobouk v 1. třetině 13. století (Foltýn a kol. 2005, 396–397). Zdá se však, že činnost zmíněné šestikanálové pece datováním do poslední třetiny 13. století přesahuje tento chronologický rámec, podobně jako pece v Mokré u Brna a ve Vyškově. Mohla být tedy zdrojem stavebního vápna spíše pro větší, tzv. „německý“, kostel zmiňovaný historicky ve Křtinách roku 1299 (Kos 2015; 2019a; Charouz 2012; 2016). Vzhledem k intenzitě využití místa, kde probíhala ve vrcholném středověku masovější těžba dřeva, vápence, plaveného štěrku a písku, je poněkud zarážející absence jakýchkoliv sídlištních aktivit, které bychom v této době očekávali v souvislosti s existencí vchodových partií bájné jeskyně Výpustek, navštěvované lidmi prokazatelně ještě v neolitu a pozdní době bronzové a halštatské (Podborský 1970, 11, 42, obr. 13: 1; Musil 2010).

Literatura

Foltýn, D. a kol. 2005: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů.* Praha: Libri.

Charouz, J. Z. 2012: Křtinská záhada – klášter premonstrátek. In: V. Mílek (ed.): *Osm století – Sborník příspěvků prezetovaných na konferenci k výročí 800 let založení klášterů v Zábrdovicích a Nové Říši 23. září 2010 v premonstrátském klášteře v Nové Říši.* Nová Říše: Kanonie premonstrátů v Nové Říši, 11–20.

Charouz, J. Z. 2016: Křtinská záhada – klášter premonstrátek. *Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd* 30(2), 198–202.

Kos, P. 2015: Výzkum vrcholně středověkých vápenických pecí v jižní části Moravského krasu se zřetelem na oblast u Mokré. *Archeologia technica* 26, 27–68.

Kos, P. 2019a: Hradní vápenice ve Vyškově. In: M. Dejmal, L. Jan, R. Procházka (eds.): *Na hradech a tvrzích. Miroslavu Plačkovi k 75. narozeninám jeho přátelé a žáci,* Brno: NLN, 330–341.

Kos, P. 2019b: Nové vápenické a cihlářské areály v Moravském krasu a jeho okolí. *Archeologia technica* 30, 20–38.

Kos, P., Válek, J. 2016: Experimentální výpal vápna v šestikanálové vápenné peci z období vrcholného středověku v Mokré. *Archeologia technica* 27, 22–39.

Musil, R. 2010: *Výpustek: Bájná jeskyně u Křtin (Její 400letá historie a význam).* Acta speleologica 1/2010. Průhonice: Správa jeskyní ČR.

Podborský, V. 1970: Jihomoravská halštatská sídliště – I. *Sborník prací Filosofické fakulty brněnské university* E 15, 7–102.

Summary

The archaeological terrain in the nature reserve U Výpustku in “Na Okluku” forest field (Habrůvky cadastral area, Blansko District) was recognised in December 2020. A previously unknown lime burning complex comprised of small Modern Period kilns and a massive medieval multi-channel kiln was detected. The medieval kiln was later used for producing charcoal.

Petr Kos

.....

Hlubočky (okr. Olomouc)

Rozhraní intavilánu a extravilánu, parc. č. 2726/1.

Mladohradištní období (RS4). Místo sběru. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.6282100N, 17.4096600E

Dne 11. dubna 2020 oznámila paní L. Hrabská Vlastivědnému muzeu v Olomouci, že její otec našel během hledání kamenů na skalku fragmenty keramiky z velké nádoby. K nálezu došlo pod pařezem na severním svahu kopce, na němž je dnes umístěn Ski areál Hlubočky. Z přiložených fotografií bylo zřejmé, že jde o několik desítek zlomků pocházejících z raně středověké zásobnice. Při ohledání místa nálezu dne 14. dubna 2020 se podařilo získat několik dalších střepů, ale pod pařezem nebyla zjištěna žádná struktura nebo kulturní vrstva, kterou bychom mohli s nalezenou keramikou spojovat. Jako pravděpodobnější se jevila

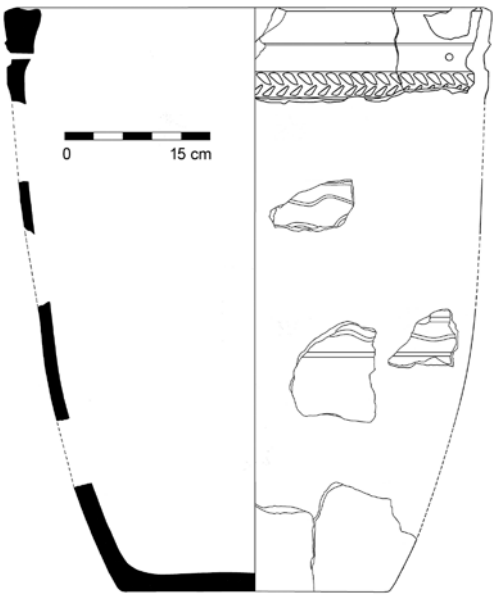

Obr. 65. Hlubočky. Raně středověká zásobnice. Kresba L. Hlubek.
Fig. 65. *Hlubočky. Early medieval storage vessel. Drawing by L. Hlubek.*

varianta, že jednotlivé zlomky se sesunuly vlivem eroze z vyšších poloh svahu. Provedený průzkum pomocí detektoru kovů v okolí místa nálezu měl negativní výsledek.

Celkem máme k dispozici 51 fragmentů keramiky, z nichž některé je možné slepit k sobě, zejména v místech dna a okraje zásobnice. Je tedy pravděpodobné, že původně šlo o jednu celou nádobu se značným podílem tuhy v keramickém těstě. Povrch kryje engoba béžové až hnědé barvy. Okraj lze charakterizovat jako vodorovně seříznutý a zesílený. Hrdlo je vytvořeno prožlabením a pod ním se nachází plastická lišta s pásem asymetrických vstřícných vrypů. V hrdle nádoby registrujeme jeden reparační otvor o průměru 8 mm. Tělo nádoby zdobí kombinace širokých žlábků a vlnovek (obr. 65). Podle typologie V. Goše a J. Karla (1979, 166–168) ji můžeme přiřadit k typu II. B, který se vyskytuje zejména v průběhu 12. století.

Objevená raně středověká zásobnice indikuje možné sídelní aktivity na svazích Nízkého Jeseníku v průběhu 12. století. Jde o další doklad využívání kopcovitého terénu na Olomoucku v průběhu raného středověku (k tomu Hlubek 2019, 14–15). Zároveň popsaný nález může naznačovat dřívější založení vsi Hlubočky, která se v písemných pramenech objevuje až roku 1364 jako *parua Hluboky* (Glonek, Papajík 2006, 8, 12).

Literatura

Glonek, J., Papajík, D. 2006: *Dějiny obce Hlubočky.* Hlubočky: Obec Hlubočky.

Goš, V., Karel, J. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. *Archeologické rozhledy* XXXI(2), 163–175.

Hlubek, L. 2019: Vývoj raně středověkého osídlení na Šternbersku. *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci* 318, 5–23.

Summary

An accidental find of fragments of a large early medieval graphite storage vessel (Fig. 65) was made in Hlubočky cadastral area (Olomouc District) on 11 April 2020.

Lukáš Hlubek

.....

Holešov (okr. Kroměříž)

Náměstí Sv. Anny, parc. č. 45/3, 45/6.

Vrcholný středověk – novověk. Město. Vertikální řez.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3335258N, 17.5796536E

V rámci revitalizace náměstí Sv. Anny a objektu masných krámů v Holešově probíhal v souběhu se zemními pracemi také archeologický výzkum. V první etapě rekonstrukce bylo v liniových výkopech zachyceno ve východní části náměstí několik konstrukčních prvků (zdí/základů), vypovídajících o rozmanitém a členitém vývoji tohoto prostoru v průběhu středověku a novověku (Štětina 2018). V průběhu druhé etapy výzkumu byly podstatně doplněny poměrně kusé informace získané při realizaci liniových staveb v etapě první. V rámci provedených zemních prací byl dokumentován zejména rozměrný výkop pro technologickou šachtu, který zasáhl vnější severní obvod objektu masných krámů a protínal vrcholně barokní obvodovou zeď. Její průběh byl dokumentován i při dalších pracích souvisejících s rozvodem technologií v celkové délce cca 12 m a z jejího průběhu dále za objekt masných krámů je zřejmé, že současný stav poznání tohoto objektu není konečný, jelikož k němu přináleželo ještě prostranství vymezené od západu barokní zdí s branou a od severu konstrukcí vrcholně barokní zdi, které pokračovalo patrně až k sousednímu objektu na náměatí Sv. Anny. Otázka zabudování náhonu (vizualizovaného v rámci rekonstrukce prostřednictvím odlišné dlažby) do výše zmíněného zadního traktu zůstává nevyřešena – v tomto prostoru se nepodařilo žádné konstrukce zachytit, jelikož prováděné práce nedosáhly potřebné hloubky. Mimo tuto konstrukci, která je na spáru přisazena k původní barokní zdi a částečně ještě dochována v nadzemní části, byly dokumentovány další konstrukční prvky, související s pestrým vývojem v tomto prostoru. Šlo například o relikt původního dláždění z poloviny 20. století nebo blíže nedatovaná základová zdiva na severním profilu výkopu technologické šachty, které by mohly být spojovány se situací předbarokních domů, zaniklých za třicetileté války, případně s podružnou či hospodářskou zástavbou v jejich zadních traktech. Zjištěny byly také zahloubené objekty, z kterých lze poměrně jasně interpretovat stavební (vápennou) jámu, dislokovanou uvnitř objektu masných krámů. Ta pravděpodobně souvisí s jejich přestavbou z původní dřevěné do kamenné podoby. O jisté organizaci tohoto prostoru již v předbarokním období by mohl svědčit lineární objekt, který poskytl vrcholně středověkou keramiku a probíhal pod konstrukcí vrcholně barokní zdi po jižní hranici dnešní parcely č. 45/6. Signifikantní jsou také výrazné požárové vrstvy zjištěné na severním profilu technologické šachty a nasedající na původní půdní typ ovlivněný antropogenní činností. S těmi souvisí pravděpodobně i báze dalšího objektu, která by mohla představovat doklad existence dřevěné či dřevohlinité zástavby v tomto prostoru. Další provedené práce při rekonstrukci povrchů náměstí žádné jiné relevantní informace nepřinesly, zasáhly totiž pouze do vrstev planýrek a navážek, které mají v tomto prostoru mocnost v průměru okolo jednoho metru.

Literatura

Štětina, J. 2018: Vývoj města a jeho architektonických památek. In: Z. Fišer a kol.: *Holešov. Město ve spirálách času.* Brno: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, 257–330.

Summary

Remnants of various building structures were detected during the reconstruction of St Anna Square in Holešov (Kroměříž District), documenting rich high medieval and modern development in this area. Most archaeological contexts were only documented in vertical sections.

Miroslav Popelka, Jan Štětina

.....

Holubice (okr. Vyškov)

„U Cihelen“, parc. č. 2096, 1459/4–1459/9, 2086, 2087, 2088/1, 2088/2, 2089/1, 2089/2, 2090, 2091, 2092/1, 2092/2.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.175103313N, 16.821806492E

Zkoumaná plocha se nachází v jižní části intravilánu Holubic na jižně exponovaném svahu. Severně od zkoumané plochy prochází železniční trať, východně od staveniště vede mezinárodní silnice I/50 (Čižmář et al. 1981). V průběhu záchranného archeologického výzkumu na stavbě rodinných domů bylo odkryto celkem 44 archeologických objektů. Z tohoto počtu bylo 23 kostrových hrobů a 21 sídlištních objektů. Dva hroby nejsou zcela přesně datovatelné.

Nejmladší horizont osídlení představují tři objekty z mladší doby hradištní. Výkop 530 byla obytná chata – polozemnice, z níž jsme prozkoumali pouze část (zabíhala mimo plochu stavby). V rohu pravděpodobně čtvercového půdorysu byla typická kamenná pícka. Z nadzemní kůlové konstrukce jsme nalezli jednu kůlovou jamku uvnitř chaty. Objekt 528 představuje typickou zásobní jámu – sklípek na ukládání potravin. Poslední je sídlištní objekt 506, který by snad mohl být také pozůstatkem polozemnice (Geisler 1986).

Literatura

Čižmář, M., Geislerová, K., Rakovský, I. 1981: Rettungsgrabungen auf der Autobahnstrasse Brno – Holubice im Jahre 1979 (okr. Brno–venkov und Vyškov). *Přehled výzkumů* 1979, 68–70, obr. 29–31, tab. 11–12.

Geisler, M. 1986: Holubice. Pohřebiště z mladohradištního období. *Fontes Archaeologiae Moravicae* XX. Brno: Archeologický ústav ČSAV.

Summary

A rescue excavation during the construction of a family house in Holubice (Vyškov District) revealed 44 features (23 inhumation graves and 19 features) from the Late Hillfort Period. Two features remained without closer dating.

Blanka Mikulková

.....

Hostěnice (okr. Brno-venkov)

„Pacholčí“, parc. č. 274/1.

Vrcholný středověk – novověk, novověk – industriální období. Lom, pole, areál nezemědělské výroby. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2345472N, 16.7731894E; 49.2377694N, 16.7608942E

Roku 2020 proběhla další etapa předstihového záchranného výzkumu a průzkumu v dobývacím prostoru lomu Mokrá (k. ú. Hostěnice, Mokrá u Brna, okr. Brno-venkov). V této etapě se práce zaměřily na doplnění poznatků v severovýchodní části ložiska, které je součástí katastru obce Hostěnice. Jednalo se o lesní tratě „Nad Kopečkem“ a „Pacholčí“, které člení dva žlíbky (Nad Propastí a Šedý žlábek) na tři samostatné části. Postupně, směrem od východu k západu, byly registrovány nové objekty spojené s dobývkami hornin (břidlice, vápence) a zpracováním vápence na štěrk a pálené vápno. Současně s tímto počinem byla prováděna evidence zaniklé plužiny, která souvisela se středověkou vsí Hostěnice. Detektorové metalické nálezy potvrdily, že plužina Hostěnic (bývalé Hostěničky: srov. Plaček, Procházka 1993) lze datovat již do vrcholného středověku. Potvrzují to hlavně nálezy charakteristických podkov s typizovanými ozuby. V rámci systému záhonových pásů, sahajících až k dolní bázi Hostěnického údolí, byl identifikován další velký vápenický objekt, který by mohl být interpretován jako pozůstatek vícekanálové pece (VO 76) využité několika mladšími vápennými pecemi, zapuštěnými do jejího obvodu. „Středověká“ vápenice byla snad úmyslně zapuštěna do neaktivního povodňového ponoru Hostěnického potoka (ponor III; Himmel 1998) zvaného místopisně „Smetištní závrt“, který byl v minulosti prodloužen speleology pracujícími při Ochozské jeskyni bez archeologického dohledu. Zdá se, že objekt domnělé „středověké“ pece koreluje se systémem zaniklé plužiny a melioračním kanálem, který vede při rozhraní Hostěnického údolí a Mokrského lesa. Kanál byl využíván příležitostně až do novověku a odváděl povodňové vody do jícnů více ponorů rozmístěných při jihozápadním úpatí Hostěnického údolí (např. ponor IV: Burkhardtův). Ve východním dílu trati „Pacholčí“ („Nad Kopečkem“) byl zaznamenán exploatačně-výrobní areál s lomem na břidlici, vybavený skladem písku a vápennou jámou, z něhož pochází zlomky cihel s kolky brněnských cihelen z 2. poloviny 19. století (Holub, Anton 2020).

Literatura

Himmel, J. 1998: K poznání jižní odtokové větve vod Hostěnického potoka od ponorů. *Speleofórum* XVII, 6–9.

Holub, P., Anton, O. 2020: *99 brněnských cihelen: Historický vývoj stavebních materiálů z pálené hlíny a jejich výroby na území města Brna*. Brno: Nakladatelství VUTIUM.

Plaček, M., Procházka, R. 1993: Hrad Vildenberk – zrod a zánik jednoho dominia. *Castellologica bohemica* 3, 201–210.

Summary

Another stage of a rescue excavation in the active area of Mokrá Quarry (Hostěnice cadastral area, Mokrá u Brna, Brno-Country District) took place in 2020. New features associated with the extraction of slate and lime and with the processing of lime into gravel and burnt lime were documented, including the remnant of a multi-channel kiln. The defunct medieval field system of Hostěnice was also documented. Detector finds confirmed its dating to the High Middle Ages.

Petr Kos

.....

Hustopeče (okr. Břeclav)

„Svobodná pole“.

Novověk 2, vrcholný středověk – novověk. Nespecifikované technologické zařízení, izolovaný pohřeb. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9073189N, 16.7422300E; 48.9080042N, 16.7450417E; 48.9092261N, 16.7464775E; 48.9106511N, 16.7471944E

Prostor výzkumu se nachází cca 3,5 km jižně od města Hustopeče v trati „Svobodná pole“. Lokalita je situována na pravobřežní svah nad potokem říčky Štinkovka. Velice mírný svah stoupá západním, a především severním směrem až ke „Křížovému vrchu“ nad městem. Vlastní skrývka se nacházela v nadmořské výšce okolo 170 m. Podloží je zde tvořeno nezpevněnými kvartérními sedimenty (písek, místy štěrk), směrem k říčce tvoří geologické podloží nivní jílovitý sediment.

Výzkum byl vyvolán přeložkou železnice mezi Šakvicemi a městem Hustopeče, která v délce 570 m a šířce 20 m narušila původní terén (oranou plochu). Probíhal v listopadu 2019, kdy byly dokumentovány profily vodovodní šachty, a následně v březnu a dubnu 2020 při skrývce nadloží. Podařilo se identifikovat 135 objektů velmi nerovnoměrně rozprostřených po ploše skrývky.

Nejstarší struktury lze zařadit do období přelomu eneolitu a doby bronzové a následně do období únětické kultury. Byly zachyceny kontexty jak sídlištní, tak i funerální (viz oddíl Doba bronzová).

Východní část skrývané plochy byla vzhledem k lokálnímu reliéfu mírně specifická (obr. 66). V minulosti se zde nacházela široká, ale nevýrazná, erozní rýha, do níž se uložilo množství sedimentu. Mocnost ornice zde dosahovala až jednoho metru.

Obr. 66. Hustopeče. Východní část zkoumané lokality, snímek z kvadrokoptéry, pohled od východu. Foto R. Bíško.

Fig. 66. *Hustopeče. Aerial photo of the eastern part of the site, view from the east. Photo by R. Bíško.*

V průběhu raného novověku bylo toto místo využíváno ke zpracování zvířecích kostí. Už v průběhu skrývky se v nadloží nacházelo velké množství kostí tura domácího, koně, případně prasete. Kosti byly rozmístěny rovnoměrně v celém prostoru deprese, což napovídalo jejímu využití jako mrchoviště. Následně, asi v hloubce 80 cm pod povrchem, se podařilo identifikovat desítku zásobních a silážních jam. Inventář z výplně byl velice chudý, kromě kostí a drobných fragmentů mazanice obsahoval několik zlomků glazované keramiky, které umožnily rámcové datování. Tyto objekty byly buď současné, nebo mladší než vrstva s kostmi. Situace v tomto prostoru se jeví dosti nejasně. Je možné, že se jedná o pozůstatek rasovny, případně koželužny. Pro potvrzení hypotézy bude ovšem nutná studie archivních pramenů.

Při okraji terénní deprese/rýhy byla také lokalizována kostra ženy v nerituální poloze (H811; obr. 67). Pohřeb se nacházel v mělké jámě prakticky na úrovni geologického podloží. Kromě několika železných ozdůbek měla u sebe také drobný „pouťový“ prstýnek. Takový inventář odpovídá období 19. století, pravděpodobně před spuštěním provozu na trati v roce 1896. Nálezová situace celkově napovídá nešťastné události – vraždě.

Obr. 67. Hustopeče. Hrob H811. Foto R. Bíško.

Fig. 67. *Hustopeče. Grave H 811. Photo by R. Bíško.*

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Part of a knackery/tannery from the end of the High Middle Ages or the beginning of the Modern Period (Fig. 66) was uncovered during a rescue excavation in the Hustopeče cadastral area (Břeclav District). An isolated 19th-century burial (Fig. 67) was located on the edge of the research area.

Richard Bíško, Jiří Kala

.....

Ivančice (k. ú. Budkovice, okr. Brno-venkov)

Intravilán.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0725847N, 16.3480306E

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavebním záměrem firmy Itself s. r. o. s účelem zavedení kabeláže pro optické sítě. Liniové výkopy byly vedeny v centrální a severovýchodní části intravilánu obce. V rámci výkopů byly v blízkosti návsi zachyceny sídlištní jámy z doby halštatské (viz oddíl Doba železná), které byly narušeny pozdějším osídlením obce z období vrcholného středověku, o čemž svědčí nálezy fragmentů keramiky. Ve výkopech v centrální části intravilánu byla místy patrná kulturní vrstva, která rovněž obsahovala fragmenty keramických nádob z uvedeného období (Čerňavová 2020).

Literatura

Čerňavová, K. 2020: *Optická přístupová síť Budkovice (Ivančice, okr. Brno-venkov)*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 40/2019. Uloženo: archiv Moravského zemského muzea.

Summary

A rescue excavation in Budkovice cadastral area (Brno-Country District) yielded evidence of high medieval occupation that disturbed an earlier occupation from the Hallstatt period.

Alžběta Čerevková, Katarína Čerňavová

Jedovnice (okr. Blansko)

Údolí Rakovce, zaniklá středověká ves Bystřec, parc. č. 2681/20, 2679/1, 2676/5, 2676/4.

Středověk. Milířiště, vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3219522N, 16.8026978E; 49.3227039N, 16.8010214E; 49.3232669N, 16.8008389E; 49.3233472N, 16.7992458E

V měsících říjen až listopad 2020 proběhl v rámci výstavby vodovodu „Pitná voda Jedovnicko" záchranný výzkum v západní části areálu zaniklé středověké vsi Bystřec (Belcredi 2006). Rýhy vedené kolem potoka Rakovce od hydrovrtů na východním okraji vsi směrem k Jedovnicím nezachytily v nivě potoka na jeho pravém ani levém břehu žádnou archeologickou situaci. Jednalo se současně o trvale zaplavovanou oblast z inundačního pásma jižních svahů senetářovského polesí. Až v místech mostku přes potok pod tratí „Číhadla" byly na levém břehu potoka zachyceny tři situace tvořené pravděpodobně milířištěm, fragmentem odvodňovacího kanálu a kameno-mazanicovou substrukcí výše položené, již dříve prozkoumané, zaniklé usedlosti U XVI. Další situace přinesly nálezy substrukce kamenného zdiva zaniklé usedlosti a menších objektů (odpadní jámy a sloupové stavby) z levobřežní louky pod Lipovým kopcem. První situace lze lokalizovat do jižního sousedství již dříve prozkoumané usedlosti U V, kam měl pokračovat kamenem zaklenutý odtokový kanál. Zde byl zachycen kamenný val, který pokračoval až ke břehu potoka, fragment odtokového kanálu a následně i celý půdorys dosud nezkoumané rozměrné zemnice. Na úplném západním okraji louky byl zaznamenán relikt kamenné substrukce s několika zahloubenými objekty zaplněnými požárovými vrstvami, včetně fragmentu dalšího odtokového žlabu směřujícího k nedalekému potoku.

Ze zkoumaných objektů pochází zlomky keramiky, keramický přeslen, nůž, zlomek pražského groše, bronzová prolamovaná přezka, drobný olověný přeslen a část tordovaného „vřetene" zhotoveného z barevného kovu. Keramika a mince datují objekty převážně do 14. století, některé okrajové zlomky lze ale spojit již s 13. stoletím.

Trasa stavby odkryla ve svém průběhu situace vážící se k pokračování usedlostí U III, U V a U XVI směrem k potoku Rakovci, ale i nové doklady rozsahu zaniklé středověké vsi v nejzápadnější části směrem k další zaniklé vsi Budkovany u Jedovnic (Černý 1992, 38, obr. 20).

Literatura

Belcredi, L. 2006: *Bystřec. O založení, životě a zániku středověké vsi*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Černý, E. 1992: *Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost.

Summary

A rescue excavation in the west of the complex of the deserted medieval village of Bystřec (Jedovnice cadastral area, Blansko District; Belcredi 2006) took place in October and November 2020. Three contexts consisting of a charcoal kiln, a fragment of a drainage channel and a stone-and-daub substruction of the U XVI farmstead were detected on the left bank of the stream. A stone wall in the direction of the stream bank, a fragment of a drainage ditch and a pithouse layout were detected near the U V farmstead. A remnant of a stone substruction with several features filled with fire layers including a fragment of another draining gutter was recorded on the west edge of the meadow. Based on the finds, most features can be dated to the 13th–14th century.

Petr Kos, Jiří Kala

Jihlava (okr. Jihlava)

Ul. U Rybníčků, parc. č. 1372/1.

Industriální období 1. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3922861N, 15.5976636E

Při stavbě cyklostezky G02 u dopravního hřiště byla odkryta část základů bruslařského pavilonu postaveného podle plánu z roku 1890 pro bruslařský spolek. Jihovýchodně od historického centra města u soutoku Koželužského potoka s řekou Jihlávkou na místě dnešního dopravního hřiště býval Koňský rybník, vyobrazený již na plánu města z roku 1647. Pavilon byl situován na jeho jižním břehu v prostoru dnešního parkoviště. Na plánu se jedná o celohrázděnou stavbu na podezdívce. Na dobových fotografiích a pohlednicích má dům zděné přízemí a první patro hrázděné (Okáč 2019; obr. 68). Stavba zahrnovala kromě vlastního kluziště dámskou a pánskou šatnu, pokladnu, bufet, sociální zařízení, sál, kuchyň a další místnosti. V patře nad sálem byla galerie s prostorem pro orchestr. V období první republiky pavilon pomalu chátral a do roku 1928 byl demolován. V polovině 20. století zaniká i rybník a je postupně zavážen. Byl odkryt jižní roh zděných základů (obr. 69). Podle plánu se jedná o část s dámskou šatnou a toaletami a pravděpodobně částí kuchyně. V prostoru toalet byly situovány dvě jímky zděné z cihel. Patrně byl zachycen negativ dřevěné podlahy šatny (AMČR).

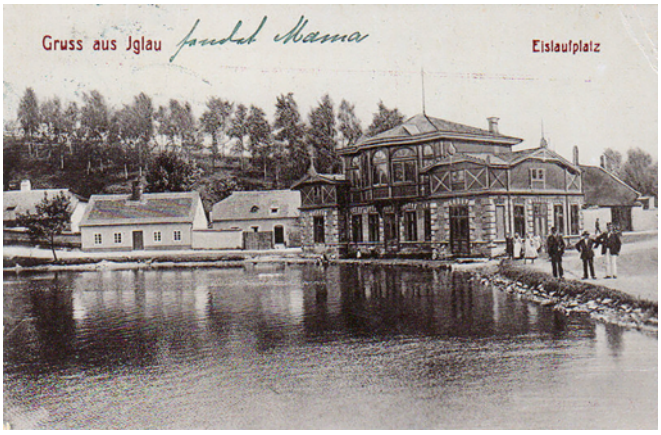

Obr. 68. Jihlava. Bruslařský pavilón na dobové fotografii. Převzato Okáč 2019.

Fig. 68. *Jihlava. Period photograph of the skating pavilion. After Okáč 2019.*

Literatura

AMČR: Záznam M-201901884 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Okáč, J. 2019: *Jihlava na historických pohlednicích*. Jihlava: Okáč Jaroslav.

Obr. 69. Jihlava. Pohled jižním směrem na zvýrazněné základové zdivo pavilónu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 69. *Jihlava. View towards the south of the highlighted foundation masonry of the pavilion. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Summary

Foundation walls of a skating pavilion built according to a plan from 1890 (Fig. 68, 69) were found during a cycle path construction near a traffic playground in Jihlava (Jihlava District).

Šimon Kochan

Literatura

Vránová, V. 2008: Jívová – Tepenec (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 49, 308, 405.

Vránová, V. 2009: Jívová – Tepenec (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 50, 287, 393.

Vránová, V. 2014: Jívová – Tepenec (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 54(1), 180; 54(2), 200–201.

Vránová, V. 2018: Jívová – Tepenec (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 59(1), 166–167; 59(2), 247–248.

Vránová, V., Vrána, J. 2016: *Tepenec. Karlův hrad – mizející památka.* Archeologické památky střední Moravy 21. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

Summary

A rescue excavation in the area of a Late Bronze Age hillfort and the outer bailey of medieval Tepenec Castle (Jívová cadastral area, Olomouc District) conducted in 2020 examined 16 trenches, detecting cultural layers, remnants of medieval stone walls, 12 pits and postholes and the basement of a building. A section was made through a prehistoric rampart and half a medieval house with a sunken basement. Of the medieval finds, a small part of lamellar armour, a large metal jingle bell and a stone sling projectile are worthy of note.

Vendula Vránová

Jívová (okr. Olomouc)

Tepenec, parc. č. 2201/13.

Vrcholný středověk. Hrad. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc.

Lokalizace: WGS-84 – 49.7045350N, 17.3633436E; 49.7043347N, 17.3631867E; 49.7038103N, 17.3635847E; 49.7039094N, 17.3638956E

V měsících červenci až září roku 2020 proběhla VIII. etapa záchranného archeologického výzkumu na lokalitě Jívová – Tepenec, která byla vyvolána další fází rozšíření dobývacího prostoru Bělkovického kamenolomu. Výzkum plošně i metodicky navázal na předchozí etapy z let 1997–1999 a 2007–2008, 2012, 2017 (Vránová, Vrána 2016; Vránová 2008; 2009; 2014; 2018). Nadmořská výška lokality se pohybuje v rozmezí 480–495 m.

Během výzkumu v roce 2020 byla zkoumaná plocha o velikosti 25 × 75 m nacházející se v prostoru předhradí středověkého hradu a hradiska z pozdní doby bronzové rozdělena na čtvercovou síť o velikosti 5 × 5 m. Východní okraj výzkumu představovala hranice současného dobývacího prostoru lomu Bělkovice. Průzkum ztěžovala bujná vegetace náletových dřevin a jejich hustý kořenový systém. Malá část plochy byla také rozježděna těžkou technikou až na podloží.

Celkem bylo zcela či částečně prozkoumáno 16 čtverců s kulturními vrstvami, relikty dvou středověkých kamenných zdí, 13 zahloubených archeologických objektů a proveden řez pravěkým valem a řez polovinou středověkého domu se zahloubeným suterénem a k němu přiléhající destrukcí nadzemní konstrukce, tvořenou zčásti velkými lomovými kameny, na nichž byly v několika případech zaznamenány zbytky malty. Polovina této stavby (objekt 205) byla prozkoumána již v roce 2017.

Další relikt zahloubeného suterénu středověké budovy představuje zkoumaný objekt 219, jehož dno bylo vysekáno do rostlé skály. Kromě množství keramiky byla v jeho zásypu nalezena i velká kovová rolnička. Ze středověkých nálezů stojí za zmínku také malá část destičkové zbroje a kamenný projektil do praku.

Kelč (k. ú. Kelč-Nové Město, okr. Vsetín)

Kelč č. p. 242, parc. č. 115/1, 26/1, 26/2, 2058, 440, 24, 2148.

Středověk, novověk. Město, příkopové ohrazení. Skupina/síť sond. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.479029N, 17.816330E

Předstihový výzkum (21. 9. – 5. 10. 2020) proběhl na žádost investora, který má v plánu na předmětné ploše stavět prodejnu potravin. V předpokládané poloze skladiště byly vyhloubeny dvě sondy. Sonda č. 1 byla položena v maximální blízkosti kostela sv. Kateřiny a sonda č. 2 přibližně ve dvou třetinách budoucí zástavby, kde se vzhledem k výraznému poklesu terénu daly předpokládat podzemní terénní změny.

Obě sondy nabídly podobnou situaci – po odstranění recentních vrstev, které vznikly jako finální úprava terénu pro aktuální zástavbu v závěru 19. až 1. polovině 20. století, bylo doloženo silné souvrství raně novověkých až novověkých vrstev, přičemž bylo dobře viditelné, že zejména spodní vrstvy tvořily vyrovnávku výrazné prolákliny. Jednotlivé vrstvy obsahovaly početný keramický materiál, který je možné datovat od poloviny 16. až do průběhu 18. století. Poměrně časté byly i kosti a zuby hospodářských zvířat. Pod tímto celkem se nacházelo obdobné souvrství, oddělené jenom nevýraznou světlešedou vrstvou, které neobsahovalo prakticky žádné nálezy. Spodní souvrství tvořilo výplň výrazné prolákliny a obsahovalo jak velké množství organického materiálu (kosti a zuby zvířat, dřevěné kůly, desky, neopracované větvě, proutí, listí), tak redukčně vypalované keramiky. Další nálezy reprezentuje drobný slitek ušlechtilého kovu, pravděpodobně stříbra, uherský denár Matyáše Korvína z roku 1461 a část přešívaného koženého opasku. Níže byla jenom světle šedá vrstva s minimem nálezů, pod kterou bylo sterilní podloží (obr. 70). Výjimku tvoří nález v sondě 2A, který nabízí možnost, že zde byla do podloží vyhloubena hruškovitá zásobnicová jáma. Objekt byl vzhledem k dlouhodobě špatnému počasí začištěn pouze do úrovně hrdla, odkud byl vyzvednut amorfní silicitový fragment a keramický střep z hrubé matérie.

Obr. 70. Kelč-Nové Město. Dno středověkého příkopu a jednotlivé vrstvy, sonda č. 1. Foto S. Španihel.

Fig. 70. *Kelč-Nové Město. The bottom of a medieval moat and excavated contexts, pit No. 1. Photo by S. Španihel.*

Odhalenou situaci je možné identifikovat jako městský obranný příkop s blíže neurčenou dřevěnou konstrukcí, přičemž jeho vznik datujeme pravděpodobně do závěru 14. století. Předpokládáme tak na základě podobnosti obou proláklin a jejich obsahu, i když obě sondy dělí cca 24 metrů. Dále tuto tezi podporuje celkové směrování příkopu a jeho umístnění ve vztahu k jádru města Kelč. Z písemných zmínek je nutné uvést listinu olomouckého biskupa Mikuláše z Riesenburku, který uděluje v roce 1389 Kelči a několika dalším biskupským městům právo odúmrtě, pokud si vybudují opevnění. Další zmínky o opevnění však doloženy nejsou (Janiš, Kohoutek 2002, 182). Zásobnicovou jámu je teoreticky možné spojit se středověkou destrukcí pravěkého osídlení lokality.

Výzkum bude pokračovat před započetím vlastní stavby prodejny, pravděpodobně v roce 2021 až 2022.

Literatura

Janiš, D., Kohoutek, J. 2002: Hrady a jejich úloha ve struktuře osídlení horního Pobečví. *Archaeologia historica* 27, 179–195.

Summary

A remains of a defensive moat with wooden structural elements (Fig. 70) was found during a rescue excavation in the historical centre of Kelč (Kelč-Nové Město cadastral area, Vsetín District). Based on artefacts (reduction ceramics, coins, part of a leather belt) and written sources (a deed by Mikuláš of Riesenburk), its origin is dated to the late 14th century. The excavation will continue in 2021–2022.

Samuel Španihel

Klobouky u Brna (okr. Břeclav)

Ul. Zámecká č. p. 1, parc. č. 1.

Novověk. Zámek. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9963622N, 16.8584061E

V roce 2018 provedla Archaia Brno z. ú. drobný záchranný archeologický výzkum v Kloboukách u Brna. Výzkum byl vyvolán rekonstrukcí budovy muzea č. p. 169. Budova náleží do areálu místního zámku, respektive jeho hospodářské části. Původně se patrně jednalo o stáje. Samotný zámek vzniká někdy v první polovině 18. století, snad na místě staršího zámku z roku 1589 (Samek, 1999, 142).

Sledován byl podélný výkop pro odvlhčení podél severní, části východní a části západní zdi, výkop pro odvlhčení v interiéru ve velkém sále, který se nacházel podél jihozápadního rohu místnosti, a snižování podlahy v severní místnosti, kde došlo k odstranění východní části podlahy a zpřístupnění sklepa pod západní části severní místnosti. Veškeré výkopy v exteriéru byly z hlediska nálezů negativní, ovšem geologického podloží v nich nebylo dosaženo (Dejmal 2020).

V rámci interiéru byl sledován výkop v jihozápadním rohu velké místnosti, kde bylo budováno odvlhčení. Zde byl na povrchu po rozebrání podlahy a pod její podsýpkou zachycen půdní typ. Ten by indikoval nezničenou úroveň terénu pod místností. Nicméně během výzkumu se ukázalo, že tato vrstva půdy, která dosahovala mocnosti přibližně 20 cm, sem byla druhotně přemístěna. Snad se tak mohlo stát s výstavbou budovy a snad byl takto vyrovnáván původní klesající terén. Pod touto uloženinou byly totiž zachyceny další vrstvy novověkých navážek a suti. Z těchto sutí pochází i ojedinělý nález zlomku jednoduchého renesančního komorového kachle. Starších situací nebylo pro mělkost výkopu dosaženo.

V severní místnosti byla odstraněna podlaha z její východní poloviny, což vedlo ke zpřístupnění sklepa pod západní částí. Samotný nevelký sklep byl původně přístupný od severu vně budovy, vstupní šíjí. Ta částečně vystupovala z obrysu budovy. Na vstupní šíji navazovala malá chodbička orientovaná východ–západ, která ústila do samotného sklepa. Ten byl odvětráván okénkem v západní zdi. Celé sklepení je cihlové, novověkého stáří.

Krom výkopů byly navíc zběžně zdokumentovány také zdi interiéru budovy zbavené omítek. Při této dokumentaci nebyly rozeznány žádné starší konstrukce, které by bylo možné spojit s nějakou starší budovou v těchto místech.

Literatura

Dejmal, M. 2020: *A106/2019 Klobouky u Brna – Muzeum.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A0106/2019. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Samek, B. 1999: *Umělecké památky Moravy a Slezska J/N.* Praha: Academia.

Summary

A minor excavation took place in Klobouky u Brna (Břeclav District) in museum building No. 169 in 2018. No new archaeological contexts were found apart from the find of a Renaissance tile in a secondary position and a Modern Period cellar in the north of the building.

Miroslav Dejmal

Kralice na Hané (okr. Prostějov)

Průmyslová zóna města Prostějova – Kralický háj, parc. č. 350/93, 350/95, 350/123.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko, rybník. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 310.559–310.690 a 320.017–320.153.

Lokalizace: S-JTSK – -555586.83, -1134779.87; -555699.96, -1134821.28

Ve dnech 15. 4. – 15. 5. 2020 a 21. 8. – 10. 12. 2020 proběhly záchranné archeologické výzkumy v areálu společnosti Žaluzie NEVA v průmyslové zóně města Prostějova. Rozsah a metoda odkryvu byly limitovány blízkostí říčního toku Valové, který výrazně ovlivnil půdní poměry v místě stavby. Položené sondy doložily svažitost podloží a splachové vrstvy dosahující místy mocnosti až 85 cm, které obsahovaly archeologický materiál z období kultury s lineární keramikou kultury s moravskou malovanou keramikou, platěnické kultury (viz oddíly Neolit, Doba bronzová, Doba železná, Doba římská a doba stěhování národů), středověku i novověku.

Při prvním výzkumu souvisejícím s výstavbou školicího centra (Fojtík 2020) bylo položeno pět sond. Kromě splachových vrstev se podařilo zachytit sídlištní jámu obsahující keramiku ze závěru 13. až 1. poloviny 14. století.

V rámci druhého výzkumu souvisejícího s přístavbou v areálu firmy byla skrývkou zasažena plocha tvořená „ostrůvkem" nedotčeného terénu souvisle obklopeného archeologicky prozkoumaným územím, což doložilo i zachycení konstrukčních vrstev okolních staveb, které místo vymezují ve směru od severu, jihu a východu. Na části plochy nebylo dosaženo podloží a archeologický výzkum zde byl realizován především formou detektorové prospekce a sondáže. V blízkosti objektu lakovny se podařilo rozpoznat skupinu sloupových jam datovaných keramikou do období vrcholného středověku.

Zjištěné středověké situace jsou dalším dokladem dnes již zaniklé vsi Rakousky (k problematice Fojtík 2015), jež v těchto místech setrvala až do počátku 16. století, kdy byla nahrazena rybníky patrnými ještě na vojenském mapování z 2. poloviny 18. století.

Literatura

Fojtík, P. 2015: Keramický cášský roh ze zaniklé středověké vsi na k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov, střední Morava. *Archeologické rozhledy* LXVII(2), 287–298.

Fojtík, P. 2020: *NZ Kralice na Hané, „Kralický háj" 2020, „novostavba školicího centra Žaluzie NEVA, s.r.o., k. ú. Kralice na Hané, okr. Prostějov, č. akce 423/20.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 464/20. Uloženo: archiv Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Summary

Two rescue excavations took place in the premises of the Žaluzie NEVA company in the industrial zone in Kralice na Hané cadastral area (Prostějov District) in 2020. More evidence of the existence of the deserted medieval settlement of Rakousky and traces of Modern Period water management activities were detected in the area affected by the construction.

Pavel Fojtík

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Vejvanovského č. p. 374/2, parc. č. 3287/7.

Novověk – industriální období. Město. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: bez nálezů.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2996056N, 17.3974056E

Při rekonstrukci vodovodní sítě na ulicích Blahoslavova a Vejvanovského na severovýchodním okraji centra města Kroměříže byla zjištěna pouze jedna archeologická situace, kterou je možné ztotožnit s původní městskou kanalizační sítí z 18./19. století. Dne 5. 5. 2020 se před objektem č. p. 374/2 (Lékárna U Zlatého Hada – ul. Vejvanovského) narazilo na revizní šachtu původní klenuté cihlové kanalizace, která byla dochována v délce několika desítek metrů od křižovatky s ul. Komenského dále směrem k řece Moravě. Zajímavým zjištěním, vážícím se k dataci této původní kanalizační sítě, je absence dobových přípojek z domů na ul. Vejvanovského – původní kanalizační systém je tedy bezesporu starší než stávající zástavba. Starý městský systém stok byl v Kroměříži porušen stavební aktivitou již mnohokrát – naposledy při rekonstrukci ul. Vodní, se kterou stoka na ul. Vejvanovského přímo souvisí a je jejím pokračování a vývodem do řeky Moravy.

Literatura

Popelka, M. 2020: *Kroměříž 2020. Ul. Blahoslavova, Ul. Vejvanovského. Oprava vodovodu*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202000244. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000244.

Summary

Part of a historical sewage system preserved in a length of several tens of metres leading from the centre towards its inlet into the River Morava was uncovered during a water pipeline reconstruction in Vejvanovského Street in Kroměříž (Kroměříž District).

Miroslav Popelka

Kroměříž (okr. Kroměříž)

Ul. Velehradská, Havlíčkova, parc. č. 3388/1.

Novověk. Předměstí. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: po zpracování Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2955133N, 17.3884281E

Příprava výstavby nového parkovacího domu v nároží ulic Velehradská a Havlíčkova doložila historický vývoj tohoto prostoru v období novověku. Zachyceny byly konstrukční prvky související s původní zástavbou (hospodářské budovy) a jejím zázemím na předměstí Kroměříže. Z prozkoumaných archeologických objektů lze jmenovat pouze dvě sanační jámy pro uhynulý dobytek (včetně kompletních skeletů v jejich výplních; obr. 71), jednu kvadratickou jímku, jednu jímku kruhovou a jednu studnu. Všechny jmenované situace souvisí s vývojem dotčených parcel v pokročilém novověku (18./19. století). Část plochy byla významně poznamenána činností v tomto prostoru ve 20. století (sklady pohonných hmot pro blízká kasárna).

Literatura

Neuvedeno.

Obr. 71. Kroměříž, ulice Velehradská, Havlíčkova. Pohled na zvířecí skelet v objektu K500. Foto M. Popelka.

Fig. 71. *Kroměříž, Velehradská and Havlíčkova Streets. View of an animal skeleton in feature K500. Photo by M. Popelka.*

Summary

A rescue excavation in the area of a future multistorey car park in Kroměříž (Kroměříž District) detected evidence of previous Modern Period development – remediation pits for dead cattle (Fig. 71), two cesspits, a well and remnants of the foundation masonry of farm buildings that had stood there until they were demolished in the second half of the 20th century.

Miroslav Popelka, Adam Fojtík

.....

Lelekovice (okr. Brno-venkov)

Ul. Poňava, parc. č. 376.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2913872N, 16.5793931E

V létě 2020 proběhl rychlý záchranný archeologický výzkum v obci Lelekovice, v poloze jihozápadně pod lelekovickým hradem. Konkrétně se jednalo o developerský projekt na parcele

Obr. 72. Lelekovice. Přehled plochy záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 72. *Lelekovice. Overview of the rescue excavation area. Archaia Brno z. ú.*

č. 376/1–376/8 (obr. 72). Nejstarší písemná zmínka o obci je z roku 1288 na darovací listině Hartmana z Holštejna. Hrad v Lelekovicích je zmiňován až roku 1358, zaniká po dobytí roku 1401. Na místě předhradí pak vzniká další šlechtické sídlo patrně rodiny Dupníků z Nitkovic (prostor dnešní nové části hřbitova).

Vlastní výzkum byl realizován formou dohledu, protože jsme byli přivoláni k již vykopaným základovým pasům. Byla odkryta základová zdiva domů viditelných na císařském otisku stabilního katastru z roku 1826, a také mladší zdiva, ve kterých byly druhotně využity starší kamenické články. Na dně základových pasů byly zachyceny hrany liniového objektu (vodoteč/příkop?) vedoucí severojižním směrem o šířce 3,4 m a zachycené délce cca 20 m. Keramický materiál ze zásypu liniového výkopu byl novověký. Bohužel celá situace byla zachycena pouze ve výkopech pro základové pasy a nacházela se až pod základovou spárou stavby (obr. 73).

Obr. 73. Lelekovice. Letecký snímek s pohledem na plochu výzkumu a hradu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 73. *Lelekovice. Aerial photograph with a view of the excavation area and the castle. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Záchranný archeologický výzkum zdokumentoval novověká základová zdiva starší zástavby a na bázi výkopů pro základy byl zachycen patrně příkop či vodoteč. Na historických mapách však vodoteč v těchto místech vyobrazena není. V budoucnosti by měl být prostor pod lelekovickým hradem sledován pro definitivní ověření, zda se opravdu jedná o hradní příkop.

Literatura

Zbranek, H. 2021: *A41/2020 Lelekovice*. Rkp. terénní dokumentace. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A minor rescue excavation took place in Lelekovice (Brno-Country District) in the area southwest below Lelekovice Castle (Fig. 72, 73) in 2020. Besides the Modern Period foundation walls of houses, a wide line feature at least 20 m long and 3.4 m wide was documented, which apparently was an earlier watercourse or castle moat.

Hynek Zbranek

.....

Litovel (okr. Olomouc)

Olomoucké Předměstí; Ul. Palackého, parc. č. 1574/1, 1570/1, 1570/3.

Středověk, novověk. Sídliště, město. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci, inv. č. 13/19-100/1 – 13/19-140/17.

Lokalizace: WGS-84 – 49.6982903N, 17.0747322E

Obr. 74. Litovel, ulice Palackého. Lokalizace sond. J. Grégr.

Fig. 74. *Litovel, Palackého Street. Loocalisation of the test pits. J. Grégr.*

V měsíci červenci roku 2019 byla sledována rekonstrukce plynovodu na Palackého ulici. Ta se nalézá jihozápadně od historického městského jádra, avšak v jeho těsné blízkosti na Olomouckém Předměstí.

Ačkoliv hlavní linie výkopů (šířka maximálně 1 m, hloubka 1,30–1,35 m) probíhala převážně v původní trase plynovodu na parcele č. 1570/3, většina archeologických situací byla zjištěna v jednotlivých přípojkách na parcele č. 1570/1 (sondy S1/19, S3/19, S4/19 a S5/19). Zde byly hloubeny šachtovité výkopy (obr. 74) a nové potrubí bylo pod vozovkou protlačováno pomocí mechanizace. Hloubka těchto šachtic kolísala od 1,35 m do 1,60 m pod stávajícím povrchem, pouze v sondě S5/19 dosáhla 1,80 m. Ani zde však nebylo dosaženo intaktního geologického podloží a všechny dokumentované profily sond byly porušeny inženýrskými sítěmi, zejména rozsáhlým výkopem pro vodovod (k 500). Nicméně právě jihozápadní profil P5 v sondě S5/19 byl svým charakterem nejnázornější a přinesl nejvíce poznatků (obr. 75).

Prvou uloženinou obsahující nálezy datovatelné do raného novověku byla střední šedá písčitá jílovitá hlína (k 122) obsahující mírně malé až střední oblázky a nahodilé drobky uhlíků a vápna. Raně novověká byla i vrstva k 123, střední až tmavý šedý písčitý jíl s četnými drobky až velkými fragmenty (kovářských?) strusek, s mírným až četným obsahem drobků až malých fragmentů uhlíků tvořících i větší kumulaci a s velmi nahodilým obsahem drobků až malých fragmentů mazanic. Obdobného stáří byla i jílovitá, snad izolační, vrstva k 124, z níž pochází větší fragment hnědě glazovaného talíře/mísy (inv. č. 13/19-124/4; obr. 76: 5). Uloženina k 125 obsahovala keramické zlomky datovatelné do přelomu 15. až 16. století, nahodile malé až velké fragmenty (kovářských?) strusek, a sestávala ze středně až tmavě šedého písčitého jílu. Nahodile byly fragmenty strusek zjištěny i ve vrstvě k 126, světlém hnědošedém písčitém jílu, z níž pochází i režný okraj hrncovité nádoby (inv. č. 13/19-126/1; obr. 76: 6) náležející do počátku 16. století. Rámcově do 15. století je datovatelná uloženina k 127, světlý šedohnědý písčitý jíl s až 25 % drobků a malých fragmentů vápenné malty a nahodilými drobky vápna. Do stejného období náleží i jílovitá vrstva k 128 světlých až středních hnědých odstínů, z níž pocházejí okraje hrncovitých nádob, a to jak neglazovaných (inv. č. 13/19-128/1-2; obr. 76: 7), tak i vnitřně glazovaných (inv. č. 13/19-128/4; obr. 76: 8). Okraj (inv. č. 13/19-128/3; obr. 76: 9) je datovatelný do závěru 14. století, neboť se jedná o světlou béžovou tzv. „krupičkovou" keramiku, typickou pro olomoucký keramický okruh. Poslední uloženina k 129, datovatelná do průběhu 15. století, byla poměrně dosti mohutná, kompaktní a tvořil ji převážně světlý šedý až hnědošedý mírně písčitý jíl s velmi nahodilým výskytem drobků uhlíků. Byla zaznamenána ve všech zkoumaných sondách, a nelze proto vyloučit, že se i zde jedná o povodňové jíly zjištěné v obdobných situacích více než 300 m jihovýchodně, rovněž na Palackého ulici již roku 2012 (Faltýnek 2013, 214–215). Zde však měly světlehnědou barvu.

Pozoruhodné nálezy pocházejí rovněž z místa bodu A na ulici Čihadlo, kde ze sběru z výkopu byly získány raně novověké keramické zlomky (inv. č. 13/19-100/1–2, 13/19-100/3 a 13/19-100/4; obr. 76: 1–3) a fragment skleněné číše s lalokovitou patkou (inv. č. 19/19-100/5; obr. 76: 4). Z profilu P4 v sondě S4/19 pochází dno a výduť režné nádoby (inv. č. 13/19-119/1; obr. 76: 10) a okraj hluboké mísy (inv. č. 13/19-120/1; obr. 76: 11), obojí rámcově datovatelné do 16. století.

K zajímavému zjištění došlo v sondě S6/19. Sice zde nebyl získán žádný datovatelný keramický materiál, zato v mikrosondě vyhloubené v západním rohu šachtice až na úroveň cca 1,75 m pod stávajícím povrchem byla v uloženině k 137, mající obdobný charakter jako uloženina k 129 v sondě S5/19, zjištěna souvislá vrstvička proutí a jeden kůláč (průměr cca 5 cm), snad pozůstatek haťování.

Tento příspěvek je věnován památce předčasně zesnulé paní Renaty Churavé (1970–2021).

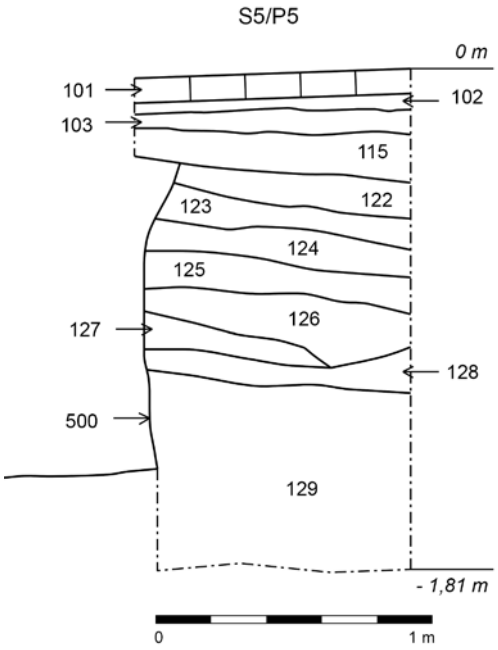

Obr. 75. Litovel, ulice Palackého. Profil P5. K. Faltýnek, R. Churavá, J. Grégr.
Fig. 75. *Litovel, Palackého Street. Profile P5. K. Faltýnek, R. Churavá, J. Grégr.*

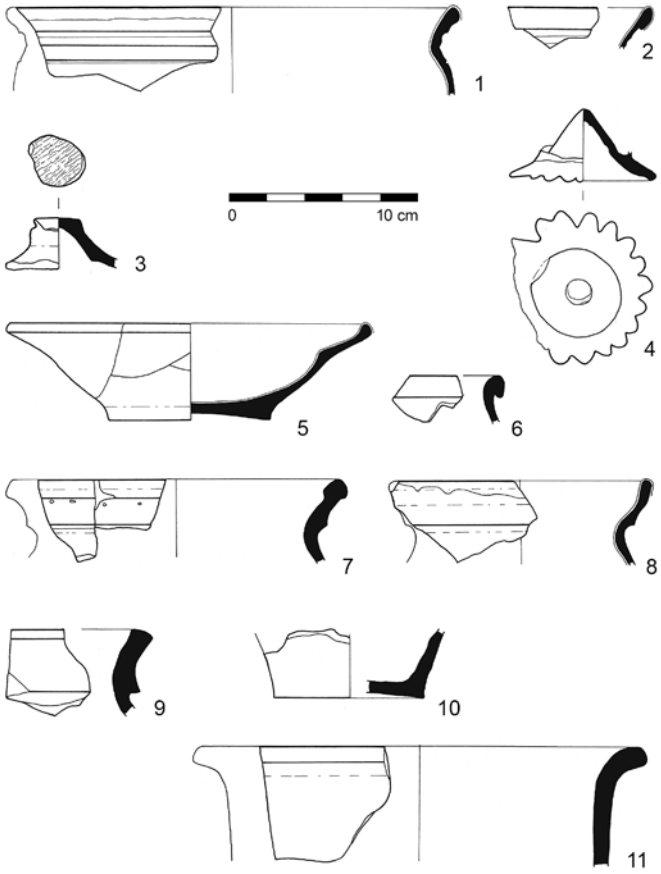

Obr. 76. Litovel, ulice Palackého. Výběr materiálu z výzkumu. Kresba R. Churavá.
Fig. 76. *Litovel, Palackého Street. Selection of finds from the excavation. Drawing by R. Churavá.*

Literatura

Faltýnek, K. 2013: Litovel (okr. Olomouc. *Přehled výzkumů* 54(2), 214–215.

Summary

Layers datable to the High Middle Ages and the Early Modern Period (Fig. 74–76) were detected during a rescue excavation in Palackého Street in Litovel (Olomouc District).

Karel Faltýnek, † Renata Churavá, Pavel Kašpar, Tomáš Zlámal

Lysice (okr. Blansko)

„Záloží", parc. č. 6794.

Středověk. Nález v druhotné poloze. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK – -599110.23, -1132120.73; -599093.30, -1132124.96

V únoru roku 2020 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na pozemku parcely č. 6794 v severozápadní části polní tratě „Záloží" v souvislosti s výstavbou kanalizačního přivaděče a přípojky vodovodu k nové čistírně odpadních vod (viz oddíl Eneolit). Výkopy porušily až 0,4 m mocnou vrstvu tmavě hnědé jílovité hlíny s nepočetnými movitými archeologickými nálezy, z nichž část lze datovat do mladší doby hradištní, respektive rámcově do raného až vrcholného středověku. S největší pravděpodobností se jedná o nálezy v druhotné poloze, přemístěné působením eroze a gravitace z výše položené lokality (srov. Štrof 2008, 38–39).

Literatura

Štrof, A. 2008: Pravěké osídlení Lysicka. In: F. Zřídkaveselý a kol.: *Lysice 1308–2008*. Lysice: Muzejní a vlastivědná společnost v Brně, městys Lysice, 11–42.

Summary

A rescue excavation took place in Lysice (Blansko District) in February 2020. Excavations disturbed a layer with sparse finds dated to the Early to High Middle Ages, most probably in secondary positions.

Michal Přichystal

Malešovice (okr. Brno-venkov)

Severně od obce.

Raný středověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0258542N, 16.4973686E

Při záchranném výzkumu severně od Malešovic (bližší informace viz oddíl Doba bronzová) bylo prozkoumáno také osm objektů datovaných do raného středověku, resp. střední doby hradištní.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Several features dated to the Middle Hillfort Period were examined during a rescue excavation in Malešovice cadastral area (Brno-Country District).

Ivan Čižmář

Malhostovice (okr. Brno-venkov)

Kostel sv. Vavřince, parc. č. 33/2.

Novověk. Pohřebiště/hřbitov. Sonda. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK – -604106.68, -1144580.80

V červenci roku 2020 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum na pozemku parcely č. 33/2 v souvislosti s výstavbou nového kabelového vedení nízkého napětí ke kostelu sv. Vavřince. Ve startovací jámě pro protlak při severozápadním rohu kostela byla částečně odkryta jáma zcela zaplněná lidskými kostmi, která představuje běžnou nejjednodušší formu pietního ukládání ostatků z narušených hrobů původního hřbitova. Jáma byla zapuštěna do kulturní vrstvy, z níž se podařilo kromě jednotlivých lidských kostí získat i železný hřeb a zlomek keramické nádoby zařaditelný rámcově do novověku. Sama pak byla porušena základovou rýhou pro zeď neznámého stáří a účelu. Absence chronologicky citlivých nálezů ve výplni jámy znemožňuje přesnější datování, zcela jistě však musí pocházet z doby před rokem 1832, kdy došlo k přeložení hřbitova za vesnici (Doležel 2001; Horák 2001).

Literatura

Doležel, J. 2001: Vsi v úrodné kotlině. Osídlení Malhostovicka a Nuzířovska ve středověku (700–1526). In: P. Grünwald, V. Podborský (eds.): *Malhostovice-Nuzířov. Od nejdávnější minulosti po současnost*. Tišnov: J&J Morava, 43–76.

Horák, J. 2001: V rámci říše Habsburků. In: P. Grünwald, V. Podborský (eds.): *Malhostovice-Nuzířov. Od nejdávnější minulosti po současnost*. Tišnov: J&J Morava, 77–113.

Summary

During a rescue excavation in front of the church of St Lawrence in Malhostovice (Brno-Country District) in July 2020, a pit filled with human bones was partially uncovered near the northwest corner of the church. This was a common form of reverent deposition of human remains from disturbed graves in the original churchyard. The pit is from before 1832 when the cemetery was relocated outside the village.

Michal Přichystal

Modřice (okr. Brno-venkov)

Ul. Havlíčkova, parc. č. 136/1.

Vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1268878N, 16.6140064E

V průběhu léta proběhl záchranný archeologický výzkum vyvolaný stavbou rodinného domu na ulici Havlíčkova v historickém jádru Modřic. V průběhu stavby došlo k vyhloubení malého sklepního prostoru a základových pasů. Bylo dokumentováno souvrství o mocnosti až 80 cm a několik zahloubených objektů, stejně jako relikty zděného sklepa. Mezi vrstvami bylo možno identifikovat mj. podlahové a pochozí úrovně, štěty a propálené vrstvy/destrukce. Dále byly zaznamenány kůlové jámy, zásypy sklepů a zbytek jednoho lochu. Nejstarší nálezy pocházejí z 2. poloviny 13. století, v nálezovém souboru je zastoupena také novověká keramika.

Literatura

AMČR: Záznam M-202001712 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation carried out in Havlíčkova Street in Modřice cadastral area (Brno-Country District) in 2020 detected remnants of medieval and Modern Period occupation.

Jiři Zubalík

Mohelnice (k. ú. Řepová, okr. Šumperk)

Západní svah mezi vrchem Kamenná a Řepovským potokem, parc. č. 480, 736/1.

Pozdní středověk. Důl. Geochemický průzkum. Badatelský výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Mohelnice, inv. č. A92827–A92854.

Lokalizace: WGS-84 – 49.8007778N, 16.8678611E

Na rozhraní katastrů Řepová a Křemačov (cca 0,5 km jižně od Řepové na Mohelnicku), v lesním svahu západního sklonu, mezi vrchem Kamenná (394 m n. m.) a Řepovským potokem se nachází areál s pozůstatky hornické činnosti. Ve strmém svahu na ploše cca 100 × 150 m se zachovalo asi 30 většinou kruhových pinek (patrně zasutých průzkumných šachtic). Dva hlavní pinkové tahy i celé pinkové pole jsou orientovány ve směru SV–JZ, tedy souhlasně se směry zdejších žil. V historických pramenech existuje k dolování v okolí Řepové několik zpráv z průběhu 16. a 17. století v urbáři mírovského panství. Hovoří se o dolech na stříbronosný galenit, hledání zlata a stříbra na biskupských statcích a nalezení nadějné rudy (rozbor viz Dolníček et al. 2019, 110–111).

Geolog M. Nepejchal ve spolupráci s V. Flášarem provedli v září roku 2017 odběr mineralogických vzorků ze suti jedné zasypané průzkumné šachtice. Z vrchní části profilu, povrchové vrstvy lesní hrabanky a podpovrchové humózní zeminy získali soubor zlomků keramiky (na čtyři desítky kusů), zvířecích kostí (tři kusy) a železné hornické kladívko s plochými čely (perlík). Další železné artefakty archeologické povahy (tři hornická kladívka, přezka, fragment podkovy, klín, hřeby a další) pochází z detektorového průzkumu okolí této šachtice. Zmapovali rovněž veškeré terénní relikty na této montánní lokalitě (Dolníček et al. 2019; obr. 77).

Získaný keramický soubor sestává ze 42 kusů, některé jsou slepeny z více fragmentů. Dle V. Goše se v souboru vyskytuje jak hrnčina vyrobená z běžného materiálu, typická pro průběh 15. století (několik režných okrajů hrncovitých a mísovitých nádob, včetně jednoho fragmentu s vnitřní glazurou hnědé barvy), tak i střepy nádob s typickým strupatým povrchem s puchýřky – tzv. loštická keramika. Jedná se o tři okraje z loštických pohárů (typ I) a okraje s okružím z hrncovitých tvarů. Železné artefakty jsou chronologicky méně citlivé (zatím nebyly konzervovány). Archeologický materiál získaný při geologickém průzkumu jedné z průzkumných šachtic posouvá hornické dění na lokalitě o jedno století dále do minulosti oproti písemným zprávám.

Literatura

Dolníček, Z., Nepejchal, M., Ulmanová, J. 2019: Řepová u Mohelnice – mineralogicky nejpestřejší žilný rudní výskyt v moravskoslezském kulmu. *Bull Mineral Petrolog* 27(1), 109–135. Dostupné také z: http://www.bullmineral.cz/paper/download/201/fulltext.

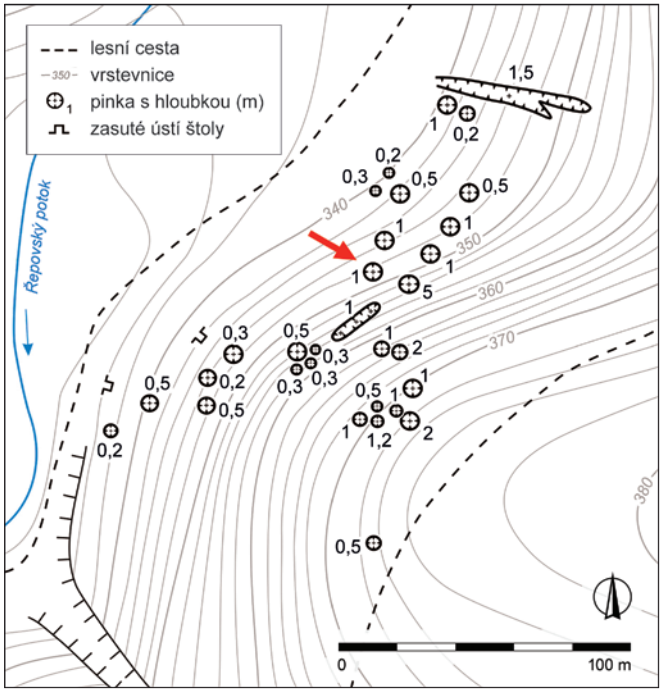

Obr. 77. Mohelnice, Řepová. Šipka označuje šachtici, ze které pochází archeologické nálezy. M. Nepejchal.

Fig. 77. *Mohelnice, Řepová. The arrow marks the shaft from which the archaeological finds were gathered. M. Nepejchal.*

Summary

A complex with remnants of mining activity (Fig. 77) is situated on the boundary of Řepová and Křemačov cadastral areas (Šumperk District), between Kamenná Hill and the Řepovský Stream. In September 2017, the geologist M. Nepejchal took mineralogical samples from the rubble of a filled prospect shaft, having gathered artefacts of an archaeological character (pottery fragments, animal bones and an iron sledgehammer) datable to the 15th century. A detector survey of the surrounding area yielded more iron artefacts.

Jakub Halama

Moravské Knínice (okr. Brno-venkov)

„U Tří Rumunů“, parc. č. 826/1.

Středověk. Neurčený areál. Náhodný zásah/nález. Průzkum. Uložení nálezu: Soukromá sbírka.

Lokalizace: WGS-84 – 49.28025N, 16.505972222E

V dubnu roku 2020 náhodně nalezl A. Romanovský v lesním terénu asi 150 metrů severovýchodně od vrcholu „U Tří Rumunů“ (404,7 m n. m.) železný hrot kopí (obr. 78). Místo nálezu je situováno v nadmořské výšce okolo 388 m, v horní partii severovýchodního svahu, který klesá k levému břehu Kuřimky. Jedná se o kompletní železný hrot kopí o celkové délce 306 mm. Dlouhá listovitá čepel s maximální šířkou ve spodní části je zakončena lehce zkoseným hrotem. Střed čepele je zpevněn podélným žebrem, které přechází v dlouhou, mírně se rozšiřující tulej kruhového průřezu. Formálně odpovídá kopím typu IIIb podle A. Ruttkaye (1976, 300–301, Abb. 36), jejichž bližší časové zařazení je však obtížné, neboť se jedná o tvar, jenž se udržuje od doby železné až do konce středověku. Předmět by mohl souviset s lokalitou v trati „Poloudělí“, vzdálenou

Obr. 78. Moravské Knínice. Železné kopí. Foto M. Přichystal.

Fig. 78. *Moravské Knínice. Iron spear. Photo by M. Přichystal.*

zhruba 400 m na severovýchod, v jejímž rámci měly být staršími povrchovými sběry získány zlomky keramických nádob ze 14. a 15. století, výjimečně i jednotlivé starší středověké střepy (Belcredi 1989, 191).

Literatura

Belcredi, L. 1989: Období středověku. In: L. Belcredi a kol.: *Archeologické lokality a nálezy okresu Brno-venkov.* Brno: Okresní muzeum Brno-venkov, 183–196.

Ruttkay, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei (II). *Slovenská archeológia* XXIV(2), 245–395.

Summary

In April 2020, A. Romanovský accidentally found an iron spearhead (Fig. 78) in a forest about 150 m northeast of “U Tří Rumunů” Hill (Moravské Knínice cadastral area, Brno-Country District). Formally, it corresponds to type IIIb spears (Ruttkay 1976, Abb. 36, 300–301), whose shape persisted from the Iron Age to the end of the Middle Ages. The object might be associated with a nearby medieval site in “Poloudělí” field.

Michal Přichystal, Adam Romanovský

Náklo (k. ú. Mezice, okr. Olomouc)

Náklo-Mezice; „U Rybníka“, „Prostřední traty“, parc. č. 89/11.

Mladohradištní období (RS4), novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc.

Lokalizace: WGS-84 – 49.6695389N, 17.1220183E; 49.6689642N, 17.1238250E; 49.6681339N, 17.1233428E; 49.6687531N, 17.1215589E

V březnu až červnu 2020 pokračoval záchranný výzkum Archeologického centra Olomouc při rozšiřování nákelské štěrkovny, navazující na plochu prozkoumanou v roce 2019 (Vránová 2020, 178). Nadmořská výška v místě pozitivních nálezů se pohybovala od 225 do 226 m. Výzkumu předcházela plošná skrývka (cca 1,5 ha), která odkryla kulturní vrstvu s pozůstatky lidských aktivit na ploše 0,55 ha. Během skrývky se uskutečnil i detektorový průzkum, díky němuž se podařilo získat kolekci kovových artefaktů datovaných do období kultury lužických popelnicových polí (viz oddíl Doba bronzová), středověku a novověku.

Časně středověká keramika byla zachycena na více místech kulturní vrstvy a v jednom sídlištním objektu. Jižní a východní část lokality protínaly mělké, do novověku datované příkopy – pozůstatky odvodňovacích struh a meliorace.

Literatura

Vránová, V. 2020: Náklo (k. ú. Mezice, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 61(1), 178.

Summary

A rescue excavation during the extension of a gravel pit in the Náklo-Mezice site (Mezice cadastral area, Olomouc District) continued in March and June 2020. A cultural layer with 195 features containing medieval pottery was examined. The south and east of the site were intersected by Modern Period drainage channels and land amelioration elements.

Marek Kalábek, Vít Hadrava

Němčice nad Hanou (okr. Prostějov)

Ul. Šafaříkova; „Hák", parc. č. 5212.

Středohradištní období (RS3). Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum a galerie v Prostějově, p. o., inv. č. 229.697–229.699.

Lokalizace: S-JTSK – -553574.43, -1149389.51

Ve dnech 30. 4. – 5. 5. 2020 probíhal archeologický dohled související s úpravou distribuční sítě vysokého napětí v Němčicích nad Hanou, okr. Prostějov (Němčice n. H., TS Šafaříkova – č. stavby 1040004625). Liniový výkop určený pro pokládku kabelů protnul při jižním konci ulice Šafaříkova, v nejsevernějším cípu polní trati „Hák" (parc. č. 5212) nevýraznou kulturní vrstvu obsahující keramiku pokročilé střední doby hradištní. Ta dokládá dosud neregistrované raně středověké osídlení v této části němčického katastru a přináší cenný poznatek doplňující archeologickou topografii již tak nebývale bohatého pravěkého a raně historického osídlení mikroregionu Němčicka (viz Fojtík, Veselá 2013).

Literatura

Fojtík, P., Veselá, B. 2013: Pravěké a raně historické osídlení katastru města Němčice nad Hanou (okr. Prostějov). *Střední Morava* 35, 63–88.

Summary

A watching brief took place in Němčice nad Hanou (Prostějov District) on 30 April – 5 May 2020. A line trench near the south end of Šafaříkova Street intersected a non-distinctive cultural layer containing Middle Hillfort Period pottery.

Pavel Fojtík

Němčičky (k. ú. Němčičky nad Jevišovkou, okr. Znojmo)

Intravilán; parc. č. 1352.

Mladohradištní období (RS4). Sídliště. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o., inv. č. A31653/1–41.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9417194N, 16.0886917E; 48.9415778N, 16.0884889E

V souvislosti s terénními úpravami kolem rodinného domu na parcele č. 1352 proběhl v květnu 2020 menší archeologický výzkum. Cílem výzkumu bylo zdokumentovat dva rozrušené sídlištní objekty, z nichž byl získán keramický materiál z mladší doby hradištní. Jeden z objektů byl identifikován s největší pravděpodobností jako potravinářská pec (obr. 79).

Zjištěná situace navazuje na výzkum Jihomoravského muzea ve Znojmě, p. o., z prosince roku 2000 (Berkovec 2001). Ten na

Obr. 79. Němčičky. Profil pece. Foto archiv Jihomoravského muzea ve Znojmě.

Fig. 79. *Němčičky. Oven profile. Photo Archives of the South Moravian Museum in Znojmo.*

skryté ploše zachytil dna nejméně pěti objektů (pravděpodobně odpadních jímek) se zlomky keramiky dokládající dlouhodobé osídlení polohy, jehož počátek je možné zařadit taktéž do 11. století. Kontinuální osídlení je pak doloženo až do poloviny 16. století. Existence sídlištních objektů a pece svědčí o podstatně dřívějším příchodu osadníků, než uvádějí písemné prameny, zmiňující ves k roku 1353 (např. Peřinka 1904, 391).

Literatura

Berkovec, T. 2001: *Němčičky nad Jevišovkou* (*Znojmo*). Rkp. Nálezové zprávy MTX200100843 [cit. 2021-11-05]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-200100843.

Peřinka, F. A. 1904: *Vlastivěda moravská. Znojemský okres.* Brno: Musejní spolek.

Summary

A rescue excavation in the built-up area of Němčičky (Znojmo District) documented a pit and a food production oven (Fig. 79) from the Late Hillfort Period. The finds follow the results of a survey conducted in 2000.

Alena Nejedlá

Olbramovice (k. ú. Olbramovice u Moravského Krumlova, okr. Znojmo)

„Leskoun", parc. č. 2046/22.

Novověk – industriální období. Pastvina. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0093700N, 16.3640817E

Prospekce a drobná sondáž v plochách určených k odtěžení na severovýchodním svahu kopce „Leskoun", již mimo opevněnou plochu pravěkého hradiště, přinesla pouze artefakty novověkého a recentního stáří.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A prospection and trial trenching on the northeast slope of Leskoun (Olbramovice u Moravského Krumlova cadastral area, Znojmo District) yielded an artefact from the Modern Period age.

David Parma

Olomouc (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc)

Olomouc-Nemilany; Ul. Kožušanská č. p. 71/6, parc. č. 170.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc.

Lokalizace: WGS-84 – 49.5565742N, 17.2471650E; 49.5564617N, 17.2466917E; 49.5563747N, 17.2467528E; 49.5564761N, 17.2472481E

V září 2020 uskutečnili pracovníci Archeologického centra Olomouc záchranný výzkum v intravilánu městské části Olomouc-Nemilany na ulici Kožušanská. Na ploše odtěženého dvora statku o velikosti 40 × 10 m bylo prozkoumáno 20 sídlištních objektů datovaných do kultury lineární keramiky (viz oddíl Neolit), lengyelské kultury (viz oddíl Eneolit), kultury lidu popelnicových polí (viz oddíl Doba bronzová), středověku a novověku. Lokalita se nachází na první pravobřežní terase řeky Moravy v nadmořské výšce 212–214 m.

Na západní straně skryté plochy se koncentrovaly nálezy středověkého stáří (13.–14. století). Kromě pozůstatků dvou vakovitých zásobnic byla z části prozkoumána i vstupní šíje sklípku – lochu (obj. 338). Objekt sklípku měl nepravidelný oválný půdorys (3,5 × 1,5 × 2,3 m), orientován byl severojižním směrem a jeho vstupní šíje se zatesanými stupni schodiště byla zahloubena směrem k severu. Kromě zlomků keramiky se ze zásypu objektů podařilo získat železné obruče potrubí a zlomek prejzu.

Literatura

Kalábek, M. 2006: Olomouc (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 47, 263.

Kalábek, M. 2011: Olomouc (k. ú. Nemilany, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 52(1), 179.

Summary

A rescue excavation was carried out in 71/6 Kožušanská Street, Olomouc-Nemilany (Olomouc District) in 2020. Two storage pits and a cellar (larder) were examined at the excavated court area.

Marek Kalábek

Olomouc (k. ú. Řepčín, okr. Olomouc)

Fotbalový stadion, parc. č. 967/43.

Mladohradištní období (RS4). Místo sběru. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.604507, 17.230323

Pan J. Zmrzlík daroval Vlastivědnému muzeu v Olomouci větší fragment nádoby (obr. 80), který nalezl zhruba před 15 lety v areálu řepčínského fotbalového stadionu. Jde o část výdutě hrncovité nádoby zdobené neuměle provedenou vícenásobnou vlnicí a vodorovnými rýhami. Na povrchu evidujeme stopy po obtáčení nádoby. Keramické těsto obsahuje značnou příměs tuhy. Barva na vnější straně je šedohnědá a zevnitř černá. Zejména na základě výskytu grafitu v keramické hmotě lze popisovaný zlomek klást do širšího časového intervalu od 10. do 1. poloviny 11. století (k tomu Balcárková 2013, 787–788).

Z katastru Olomouce-Řepčína registrujeme několik dalších raně středověkých lokalit. První indikuje hrnec ze Zengrovy ulice, který V. Dohnal spojoval s možným hrobovým celkem (Dohnal 1991, 224, tab. V: 9). Druhou lokalitu se podařilo objevit během stavby rychlostní komunikace R 35, kde pracovníci Archeologického centra Olomouc prozkoumali část raně středověkého sídliště datovaného do 8. století (Pomykalová 2014) a také 28 kostrových hrobů z 9.–10. století (Kalábek 2006, 264). Další raně středověké sídliště bylo zachyceno během terénní prospekce M. Kalábka v trati „Dolní nivy" (nepublikovaný materiál uložen ve Vlastivědném muzeu v Olomouci). Prezentovaný zlomek keramiky z prostoru fotbalového stadionu může naznačovat dosud neznámé osídlení v katastru Olomouce-Řepčína, který je poprvé uveden v soupisu statků olomoucké kapituly z roku 1141 (Spáčil a kol. 1985, 193).

Literatura

Balcárková, A. 2013: Povelkomoravská a mladohradištní keramika datovaná mincemi z Kostic – Zadního hrúdu. *Archeologické rozhledy* LXV(4), 786–824.

Dohnal, V. 1991: Slovanská pohřebiště na Olomoucku. *Časopis Slezského muzea, série B* 40(3), 220–246.

Kalábek, M. 2006: Olomouc (k. ú. Řepčín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 47, 263–264.

Pomykalová, K. 2014: Raně středověké sídliště na lokalitě Olomouc-Řepčín „Horní Nivy". In: M. Bém, J. Peška (eds.): *Ročenka 2013.* Olomouc: Archeologické centrum Olomouc, příspěvková organizace, 216–233.

Spáčil, V. a kol. 1985: *Pečeti a znaky měst, městeček a obcí olomouckého okresu*. Olomouc: Městský NV.

Summary

J. Zmrzlík donated a fragment (Fig. 80) of an early medieval pot made from a substance with an admixture of graphite from the Řepčín cadastral area (Olomouc District) to the Regional Museum in Olomouc.

Lukáš Hlubek

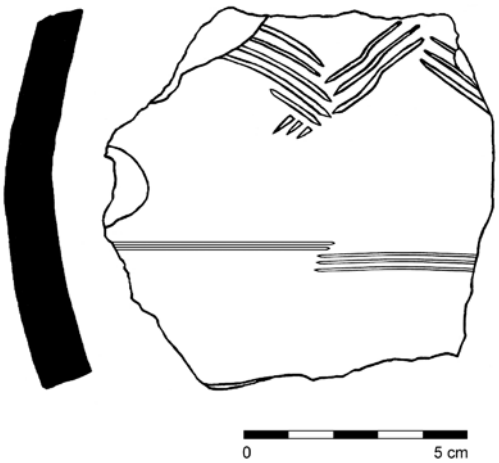

Obr. 80. Olomouc, Řepčín. Zlomek keramiky. Kresba L. Hlubek.
Fig. 80. *Olomouc, Řepčín. Pottery fragment. Drawing by L. Hlubek.*

Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc)

Olomouc-Slavonín; „Zahrady“, parc. č. 533/210–533/217.

Mladohradištní období (RS4), novověk. Sídliště. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc.

Lokalizace: WGS-84 – 49.5746575N, 17.2382147E; 49.5745908N, 17.2385889E; 49.5732106N, 17.2379881E; 49.5733161N, 17.2376225E

V červnu až září 2020 provedli pracovníci Archeologického centra Olomouc několik drobných záchranných výzkumů pod budoucími rodinnými domy na lokalitě „Zahrady“ v intravilánu městské části Olomouc-Slavonín. Navázali zde na předchozí výzkumy z let 2004–2019 (Kalábek 2019, 197; Hadrava 2020, 161). Lokalita leží na mírném svahu první pravobřežní terasy řeky Moravy obráceném k východu v nadmořské výšce 214–215 m. Na ploše 0,43 ha bylo prozkoumáno 31 sídlištních objektů datovaných do eneolitu (jordanovská kultura), období lužických popelnicových polí (viz oddíly Neolit, Doba bronzová, Doba železná), časného středověku a novověku. Objeven byl i jeden kostrový hrob z časného středověku (?) a novověká cesta.

Na lokalitě byl zachycen jeden sídlištní objekt (obj. 399) oválného půdorysu s keramikou datovanou rámcově do 10. století. Ze zásypu pochází rovněž pozůstatek pražnice. Přibližně 10 metrů východně od této jámy byl zachycen kostrový pohřeb dospělého jedince na zádech s orientací Z–V, bez milodarů. Severní nároží parcely č. 533/217 proťala novověká cesta v délce cca 11 m a šířce 2 m s nálezy porcelánu. Ze skrývek parcely č. 533/214 pochází také drobná měděná mince s provrtem původně z Osmanské říše (18./19.století).

Literatura

Hadrava, V. 2020: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 61(1), 161.

Kalábek, M. 2019: Olomouc (k. ú. Slavonín, okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 60(1), 196–197.

Summary

An excavation conducted during the construction of a family house in Olomouc-Slavonín (Olomouc District) in 2020 revealed 31 features (one dated to the Late Hillfort Period) and apparently one inhumation grave with no finds. Plot 533/217 was intersected by a Modern Period road. The removal of the overburden yielded a small copper coin with a drilled hole from the Ottoman Empire (18th/19th century).

Marek Kalábek

Olomučany (okr. Blansko)

Intravilán, parc. č. 1254/1.

Novověk – industriální období. Vesnice/městečko, sklárna. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3311603N, 16.6709736E

V roce 2020 proběhla přístavba k restauraci U Červené růže v Olomučanech č. p. 346. V rýhách pro základové pasy novostavby, v místech dosavadního parkoviště, byly zachyceny základy a sklepní prostory zaniklých staveb zbořených přibližně v letech 1984–1985 (ústní sdělení a historická fotografie pracovníka Národního památkového ústavu – Uzemní odborné pracoviště Kroměříž J. Štětiny z Olomučan). Podle historických záznamů (mapa stabilního katastru) by mělo jít o základy jednoho z domů (nejspíše č. p. 19) stojícího v části obce, kam je lokalizovaná původní historická lichtensteinská olomučanská sklárna ze 17.–18. století (č. p. 20, 22 a 24: Štěpán 2009, 148). Kromě běžných stavebních a odpadních navážek se v areálu stavby nepodařilo lokalizovat žádné situace poukazující na práci sklářské hutě.

Literatura

Štěpán, V. 2009: Dějiny sklárny v Olomučanech na Blanensku. *Vlastivědný věstník moravský* LXI(2), 146–169.

Summary

The foundations and cellar areas of buildings demolished in 1984–1985 were detected during the construction of an annexe to a restaurant in the built-up area of Olomučany (Blansko District) in 2020. According to historical records, it is assumed to be one of the houses standing in the area of the original Liechtenstein glassworks from the 17th to the 18th century (Štěpán 2009, 148). Besides ordinary construction and refuse backfill, no contexts referring to the glasswork operation were found.

Petr Kos

Olomučany (okr. Blansko)

„Polomsko“, „Pokojná“, „Zlámaniny“, parc. č. 1253, 1258, 1259.

Vrcholný středověk – novověk. Milířiště, důl, vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3449306N, 16.6864192E; 49.3438400N, 16.6865694E; 49.3394642N, 16.6887475E; 49.3378144N, 16.6920519E; 49.3371083N, 16.7035264E; 49.3364381N, 16.7107200E

V roce 2020 byl zahájen víceletý projekt „Pitná voda Jedovnicko“. Jde o výstavbu vodovodu, která započala na sídlišti Písečná v Blansku a bude končit u vodního zdroje v Rakoveckém údolí jihovýchodně městysu Jedovnice (okr. Blansko). Rýha roku 2020 překonala Arnoštovo údolí s říčkou Punkvou a prošla do čtvrti Klepačov žlíbkem, nad nímž byly nedávno objeveny pozůstatky zaniklého středověkého hrádku (Štětina 2019). Důležitým nálezem byly pozůstatky usedlostí zaniklé středověké vesnice Polom v trati „Polomsko“ na lesní cestě Klepačovská. Zde byly zachyceny relikty shořelého stavení, terénní úpravy, pozůstatky dvorků, pece a základy sloupových a kamenných staveb z rozmezí 13.–15. století. Současně nastal pokus o orientační zaměření souvisejících zaniklých plužin a pozůstatků dolování železných rud.

Pozůstatků dolování se trasa vodovodu dotkla bezprostředně až v trati „Pokojná“ na trase cesty Křivá borovice. Zde byl dohled doplněn prospekcí detektorem kovů, která předcházela hloubení rýhy v zalesněném terénu. Nálezy koňských podkov dokládají využívání lesní cesty a plužin ve středověku (vrcholný až pozdní středověk), zatímco zbytky šachet a jejich obvaly (pinky) naznačují až novověké stáří. U křižovatky lesních cest (bod záchrany BK 025) byla lokalizována historická hranice lichtenšteinského panství. V dalším úseku směřovala rýha vodovodu kolem propasti V Pokojné k obci Rudice, na jejímž katastru probíhala historická těžba železných rud hrabaty ze Salmu. Cesta z kóty „Pokojná“ byla vysypána tmavým „kulmovým“ kamenem, zatímco cesta směřující k propasti vápencem.

Na trase budovaného vodovodu byla současně lokalizována také milířiště, z nichž dvě byla protnuta vodovodní rýhou na k. ú. Olomučany a Rudice v trati „Zlámaniny“.

Literatura

Štětina, J. 2019: Středověká fortifikace na Klepačově (okr. Blansko). In: M. Dejmal, L. Jan, R. Procházka (eds.): *Na hradech a tvrzích. Miroslavu Plačkovi k 75. narozeninám jeho přátelé a žáci.* Brno: NLN, 190–202.

Summary

Remnants of farmsteads in the deserted medieval village of Polom were found in 2020 during water pipeline construction in "Polomsko" field on a forest road Klepačovské (Olomučany cadastral area, Blansko District). The detected features included remnants of a burnt house, terrain adaptations, remnants of courtyards, an oven and the foundations of posts and stone structures from the 13th to the 15th centuries. A related defunct field system, remnants of iron ore mining and charcoal kilns were tentatively surveyed.

Petr Kos

Olomučany (okr. Blansko)

„U Šajby", parc. č. 1289.

Novověk. Lom, areál nezemědělské výroby. Povrchový nález. Průzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3287603N, 16.6952492E

Během budování vodovodu „Pitná voda Jedovnicko" byl lokalizován v lesní trati „U Šajby" menší vápenický okrsek, situovaný ve žlíbcích u pravostranného přítoku Josefovského potoka. Jeho součástí jsou dva jámové lomy a dvě jednokanálové vápenné pece zadlabané do břehu žlíbků vzniklých působením eroze v hlinitých sedimentech rudických vrstev. Třetí objekt v blízkosti mělké těžební jámy na vápenec neobsahoval výrobní odval spojený s výpalem vápna. Hlavní periodickou výrobu vápna mohla vykonávat rozměrná jámová pec s pecištěm o průměru cca 3–4 m umístěná k okraji většího lomu. Okrskem prochází cesta znatelně zpevněná vápenným kamenem, který mohl být připravován štěrkaři ve zdejších lomech.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A smaller lime burning district was localised in "U Šajby" forest field (Olomučany cadastral area, Blansko District), including two pit quarries and three single-channel lime kilns dug into the bank of a tributary of the Josefovský Stream.

Petr Kos

Olomučany (okr. Blansko)

„Zlámaniny", parc. č. 1283.

Středověk. Milířiště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3371442N, 16.7033011E

Během budování vodovodu „Pitná voda Jedovnicko" prošla výkopová rýha v lesní trati „Zlámaniny" mezi obcemi Olomučany a Rudice plošinou zaniklého milířiště. Dokumentovaný profil doložil opakované výpaly milíře o průměru větším jak 10 m. Vzhledem k rozměrům a poloze nelze vyloučit, že šlo o výpal dřevěného uhlí pro adamovské železářské hutě knížat z Lichtenštejna.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A vertical section through the plateau of a defunct kiln that probably produced charcoal for the Liechtenstein ironworks in Adamov was documented in "Zlámaniny" forest field (Olomučany cadastral area, Blansko District).

Petr Kos

Osová Bítýška (okr. Žďár nad Sázavou)

„Duforty", parc. č. 4070–4074.

Vrcholný středověk. Pastvina, pole. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vysočiny Jihlava, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3194400N, 16.1835875E

Při stavbě obchvatu Osové Bítýšky byla v údolí 1,3 km jihovýchodně od obce nalezena koncentrace kamenných zdí (obr. 81–83). Nasucho kladené základy o šířce 40–60 cm byly založeny do mělkých výkopů ve splachových uloženinách. Při délce několik desítek metrů se nacházely v pravidelných rozestupech vedle sebe, případně z nich pod ostrým úhlem vybíhaly další větve. Nad hranicí nivy se zídky patrně vlivem dlouhodobé orby či eroze terénu postupně vytrácely. Dle rozestupů a orientace zdí by se mohlo jednat o ohraničení plužin. Na základě neobvyklého sledu a ostrého úhlu vedlejších větví je třeba připustit i možnost, že se jedná o zdivo pasteveckých ohrad. Situace zatím nelze přesně datovat, nicméně při začišťování byly získány keramické zlomky z období 13.–14. století.

Literatura

Těsnohlídek, J. 2018: *I/37 Osová Bítýška obchvat DSP, VD-ZDS/AD zjišťovací archeologický výzkum a predikce areálů v trase plánované stavby.* Rkp. nálezové zprávy, č. akce A049/2018. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Obr. 81. Osová Bítýška, „Duforty". Detail napojení základů zdí. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 81. *Osová Bítýška, "Duforty". Detail of the connection of the wall foundations. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 82. Osová Bítýška, „Duforty“. Letecký snímek odkrytých základů zdí. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 82. *Osová Bítýška, “Duforty”. Aerial photograph of uncovered wall foundations. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Obr. 83. Osová Bítýška, „Duforty“. Základy zdi 0902 trojúhelníkového půdorysu. Foto Archaia Brno z. ú.

Fig. 83. *Osová Bítýška, “Duforty”. Foundations of the 0902 wall with a triangular layout. Photo by Archaia Brno z. ú.*

Summary

A stone wall concentration (Fig. 81–83), tentatively interpreted as field system boundaries or the foundations of pastoral enclosures was detected southwest of Osová Bítýška (Žďár nad Sázavou District) during the construction of a bypass.

Jakub Těsnohlídek

Podhradní Lhota (okr. Kroměříž)

Nový Šaumburk, parc. č. 310/1.

Pozdní středověk, novověk. Hrad. Stavebně-historický průzkum. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Obec Podhradní Lhota.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4166956N, 17.7983333E

Zřícenina hradu Nový Šaumburk, nazývaného též Zubříč, se nachází cca 0,5 km jihovýchodně od centra obce Podhradní Lhota. Lokalita je situována na levobřeží říčky Juhyně. Areál hradu je kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek pod číslem 38370/7-6096. Hrad je situován na vrcholu skalnatého hřebínku chráněného, kromě jižní strany, strmými a dlouhými svahy. Na jihu je pak plochým sedlem spojen s úbočím podstatně vyššího kopce, na jehož temeni je situována zřícenina staršího hradu Šaumburka (Janiš et al. 2018, 197–203, 260–269).

Nadzemní pozůstatky zděné architektury jsou na Novém Šaumburku zachovány pouze v hradním jádru, zaujímajícím nejvyšší část areálu (obr. 84). Jedná se o zříceniny hlavní a parkánové hradby a část nádvorního průčelí obytné budovy. Podstatná část pozůstatků architektury hradu byla obnažena výkopy v 1. polovině 20. století a bez potřebné konzervace postupně zanikala. To je i případ úseku zdiva hlavní hradby v severozápadní části jádra, který v průběhu posledních desetiletí ve své nadzemní části téměř zmizel.

V roce 2020 došlo ve spolupráci s Národním památkovým ústavem (NPÚ) v Kroměříži, Obcí Podhradní Lhota a nově založeným Spolkem hradu Nový Šaumburk k odborné dokumentaci a konzervaci této ohrožené části hradu. Původní zdivo bylo zakonzervováno a překryto ochrannou vrstvou řemeslně kvalitně

Obr. 84. Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Pohled od jihu na vnitřní líc hlavní hradby – stav před konzervací. Foto R. Vrla.

Fig. 84. *Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. View from the south of the inner face of the main wall – before the conservation. Photo by R. Vrla.*

Obr. 85. Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Pohled od jihu na vnitřní líc hlavní hradby – stav po provedení konzervace. Foto R. Vrla.

Fig. 85. *Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. View from the south of the inner face of the main wall – after the conservation. Photo by R. Vrla.*

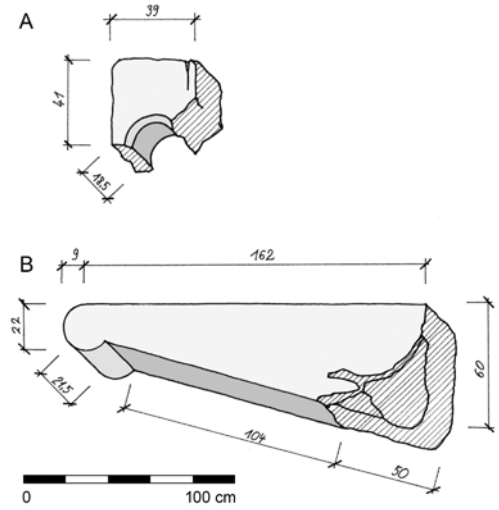

Obr. 86. Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Terénní zaměření architektonických detailů, nalezených na hradě v roce 2020. Kresba R. Vrla.

Fig. 86. *Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Field survey of architectural details found in the castle in 2020. Drawing by R. Vrla.*

provedeného zdiva nového (obr. 85). Na tyto práce by měly v budoucnu navázat další kroky zaměřené na konzervaci zdiv obnažených historickými výkopy. Stavební práce lze z hlediska státní památkové péče považovat za velmi kvalitní (Vrla 2015). V rámci prací byla nalezena dvojice pozoruhodných kamenických detailů náležejících k původní architektonické výbavě hradu. Prvním z nich je zlomek obruby snad kruhového, či půlkruhem završeného otvoru (obr. 86: A), druhým pak téměř kompletně dochovaná schodnice vřetenového schodiště (obr. 86: B). Dokumentace nálezů a odkrytých partií zdiva hradu vznikla v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ Nemovité památky v ČR, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

V rámci akce byl pracovníky Muzea Komenského v Přerově, p. o., zajištěn záchranný archeologický výzkum formou dohledu při postupném snižování svrchních vrstev, které prováděli členové Spolku hradu Nový Šaumburk. Během výzkumu byl získán soubor zlomků pozdně středověké a raně novověké kuchyňské a stolní keramiky. Z úrovně svrchních destrukčních planýrek pochází rovněž kolekce zlomků kamnářské keramiky, která dokládá aktivity v hradním jádru ještě v období raného novověku (2. polovina 16. století). V několika případech jde o torza komorových kachlů původně čtvercového formátu s miskovitým zahloubením čelní vyhřívací stěny, s centrálním rostlinným dekorem a rozvilinami v rozích. Jedním torzem je zastoupen římsový kachel s vegetabilním motivem umístěným pod provazcem (obr. 87). Během výzkumu byla provedena preventivní prospekce za pomoci detektoru kovů, díky níž byl zachráněn soubor kovových artefaktů. Nejpočetnější skupinu tvoří stavební kování. Do kategorie militarií náleží osm artefaktů. Střelné zbraně zastupuje soubor sedmi železných hrotů šípů rombického průřezu, z nichž šest je opatřeno kónickou tulejí, jeden pak trnem. Palné zbraně reprezentuje torzo roztržené původně oktogonální hlavně, nalezené T. Třetinou na severozápadním svahu hradního jádra (obr. 88: 1). Rozměry zlomku hlavně jsou 41 × 31 mm. Hmotnost činí 90 g. Povrch artefaktu zhotoveného z bronzu je nerovnoměrně pokryt světle zelenou oxidační patinou. Artefakt lze rámcově datovat do průběhu 15. století.

Za pozoruhodný lze označit solitérní numizmatický nález při severovýchodním okraji hradního jádra objevený E. Vilimcem. Nalezenou mincí je dobové falzum denáru vrchního komorského hraběte v Sedmihradsku Mikuláše Redwitze, raženého patrně v letech 1430–1434. Mince o průměru 12 mm a hmotnosti 0,239 g má po obvodu měděného střížku zřetelné trhliny. Na líci je dochovaný špatně čitelný reliéf s částí postavy, která drží v pravé ruce palcát, v levé kříž či zemské jablko. Na rubu mince se nachází rovnoramenný kříž umístěný ve štítě (obr. 88: 2). S nálezy Redwitzových denárů se můžeme setkat na Slovensku, odkud pochází také jejich výjimečný hromadný nález ze Šurian – Kostolného Seku (Švec 2014, 73–74; Kujovský, Hunka 1990, 159–209). Na území České republiky představuje exemplář z hradu Nový Šaumburk zcela vzácný případ. K nejmladším nálezům vyzvednutým z úrovně svrchních vrstev patří grešle Josefa II. z roku 1782 ražená ve vídeňské mincovně, která dokládá novověké aktivity na lokalitě po zániku hradu.

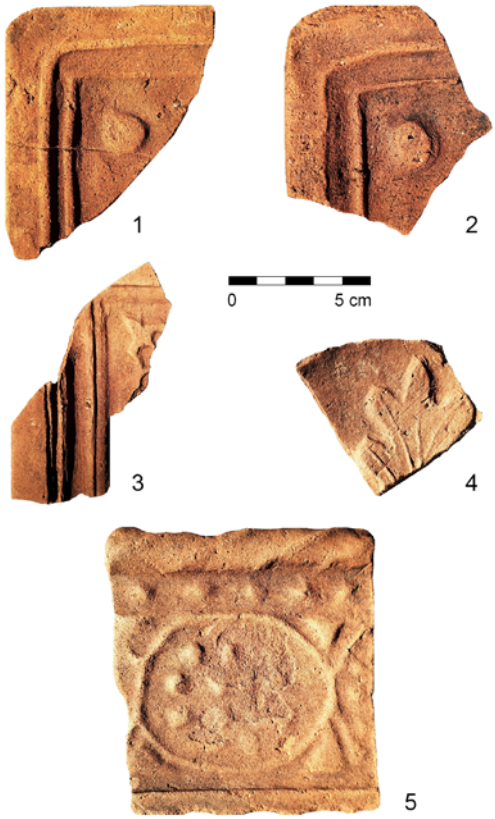

Obr. 87. Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Zlomky kamnových kachlů nalezených během výzkumu. Foto Z. Schenk.

Fig. 87. *Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. Stove tile fragments discovered during the archaeological investigation. Photo by Z. Schenk.*

Obr. 88. Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. 1 – Torzo hlavně hákovnice; 2 – denár Mikuláše Redwitze. Foto T. Třetina, Z. Schenk.

Fig. 88. *Podhradní Lhota, Nový Šaumburk. 1 – Barrel fragment; 2 – denarius of Nicolaus von Redwitz. Photo by T. Třetina, Z. Schenk.*

Literatura

Janiš, D., Vrla, R., Štětina, J., Langová, J., Holík, J., Vácha, Z., Schenk, Z. 2018: *Hrady Zlínského kraje*. Lukov: Spolek přátel hradu Lukova.

Kujovský, R., Hunka, J. 1990: Hromadný nález mincí z 15. storočia zo Šurian. *Slovenská numizmatika* XI, 159–209.

Švec, A. 2014: Nález drobných mincí z obdobia vlády Žigmunda Luxemburského z Hlohovca. *Denarius. Numizmatický časopis*, 72–76.

Vrla, R. 2015: Památková péče o torzální architekturu ve Zlínském kraji. *Archaeologia historica* 40, 57–75.

Summary

A project focusing on the documentation and conservation of a section of the main wall masonry (Fig. 84, 85) in the northwest part of the core of the ruin of Nový Šaumburk Castle (Podhradní Lhota cadastral area, Kroměříž District) took place in 2020. An excavation yielded an assemblage of fragments of late medieval and early modern pottery, stove tiles, architectural details and metal artefacts (Fig. 86–88). The war gear category is represented by iron arrowheads and a fragment of a bronze arquebus barrel (Fig. 88).

Zdeněk Schenk, Radim Vrla, Tomáš Třetina, Erik Vilimec

Podolí (k. ú. Podolí u Brna, okr. Brno-venkov)

„Stará hora“, parc. č. 1239/178.

Středověk. Neurčený areál. Průzkum detektorem kovu. Průzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2012000N, 16.7288000E

Počátkem léta předala pracovníkům Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., M. Májková z Horákova masivní olověný kulovitý korál s hustě přesekávaným obvodem získaný pomocí detektoru z polohy „Stará hora“, která leží v severní části intravilánu obce Podolí. Nález je analogický exempláři z nedaleké výšinné polohy „Dlouhé Kopaniny“ v Mokré u Brna (k. ú. Mokrá-Horákov, okr. Brno-venkov). Blízkost historické lesní cesty Podolské s křížovým kamenem (smírčím křížem) u rozcestí v trati „U Studánky“ poukazuje na možný vztah k úsekové komunikaci mezi obcemi Horákov a Podolí v období středověku (srov. Čalkovský 2007, 167). Podobné olověné artefakty lze z východních Čech datován bezpečně již do 11. století. V souvislosti s nálezy „kupeckých“ závaží a mincí jsou předběžně spojovány s tranzitním obchodem (Bláha et al. 2013).

Nález z Podolí u Brna patří mezi preciznější výrobky a mohl by souviset až s mladším časovým zařazením. Ze zahraničních prací je známo, že podobné artefakty, označované často také jako „přesleny“, lze datovat šířeji do mezidobí vrcholného středověku až raného novověku (Egan 2010; Webley 2017).

Literatura

Bláha, R., Hejhal, P., Skala, J. 2013: Raně středověké olověné artefakty z katastru Roudnice (okr. Hradec Králové). In: P. Boroń (red.): *Argenti fossores et alii. Znaczenie gospodarcze wschodnich części Górnego Śląska i zachodnich krańców Małopolski w późnej fazie wczesnego średniowiecza (X–XII wiek)*. Wrocław: Chronicon, 289–305.

Čalkovský, J. 2007: *Podolí u Brna 1237–2007. Vybrané kapitoly z historie obce.* Podolí u Brna: OÚ Podolí u Brna.

Egan, G. 2010: *The Medieval Household, Daily Living c. 1150–1450. Medieval Finds from Excavations in London 6*. Rochester: Boydell Press.

Webley, R. 2017: Spindle Whorls. In: *Portable Antiquities Scheme* [online]. © MMIII–MMXXI [cit. 2021-09-02]. Dostupné z: https://finds.org.uk/counties/findsrecordingguides/spindle-whorls.

Summary

Early in the summer, M. Májková from Horákov handed over a detector find, to the staff at Institute for Archaeological Heritage Brno, of a massive lead spherical bead with a densely cut circumference from “Stará hora” field situated in the north of the built-up area of Podolí (Brno-Country District). Such lead artefacts can be dated as early as the 11th century; the Podolí find is a more precise product and its dating might be later.

Martina Májková, Petr Kos

Pohořelice (k. ú. Pohořelice nad Jihlavou, okr. Brno-venkov)

Ul. Brněnská, parc. č. 996/3.

Vrcholný středověk. Neurčený areál. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9828072N, 16.5255103E

Archeologický výzkum probíhal při stavbě nového parkoviště u místní polikliniky na ulici Brněnská. Místo se nachází v blízkosti regulovaného břehu řeky Jihlavy, většina zemních

prací tak probíhala v recentních navážkách. Starší nálezy byly získány při stavbě retenční nádrže, která dosahovala hloubky až 3 m. V rámci výzkumu byl zdokumentován celkový profil, z jehož spodních vrstev byly získány střepy středověké keramiky, které je možné datovat do 14.–15. století. Zjištěná situace souvisí s již dříve učiněnými nálezy středověkých nádob při stavbě polikliniky. Místo nálezu se nachází v severozápadní části středověkého městečka, sled vrstev může znamenat dorovnání terénu související s tehdejší částečnou regulací koryta řeky Jihlavy. S ohledem na poblíž stojící most, resp. historicky probíhající komunikaci směrem na Brno, je možné i zde předpokládat existenci mostu ve středověkém období. Vrstvy tak mohou souviset rovněž s úpravou terénu pro jeho stavbu (Geisler 1997, 156–157).

Literatura

Geisler, M. 1997: Archeologické lokality na katastru města Pohořelice. *Jižní Morava* 33, sv. 36, 149–158.

Summary

A formation with lower layers containing 14th to 15th century pottery was documented during a rescue excavation in Brněnská Street (Pohořelice cadastral area, Brno-Country District).

Ivan Čižmář

.....

Pohořelice (k. ú. Pohořelice nad Jihlavou, okr. Brno-venkov)

Náměstí Svobody č. p. 79, parc. č. 1919.

Vrcholný středověk, pozdní středověk, novověk. Vesnice/městečko. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 48.9812475N, 16.5250139E

Na místě nynějšího domu na náměstí Svobody č. p. 79 v Pohořelicích byl v letních měsících roku 2019 proveden záchranný archeologický výzkum (A41/2019; obr. 89) v místě bývalého hotelu Pfann. Výzkum byl vyvolán kompletní rekonstrukcí objektu a kanalizační sítě.

Městečko Pohořelice bylo patrně založeno brzy na počátku 13. století, hypoteticky se počítá k nejstarším městům na Moravě. Přispěla k tomu výhodná poloha u přechodu přes řeku Jihlavu, přes který vedly cesty z Brna na Mikulovsko, Znojemsko a dále do Rakous. Lokalita patřila ve svých počátcích markraběti Vladislavu Jindřichovi. Prvá zpráva o ní pochází totiž z roku 1222 (Borský 2018, 165–186). V místě bývalé hotelu Pfann stál kdysi dvůr zvaný „U Okrouhlého kamene“, o kterém je první zmínka z roku 1598, kdy ho od Voršily, vdovy po Osvaldu Steinerovi, koupil Kryštof Dyckart. Někdy na přelomu 16. a 17. století byl dvůr přestavěn. Následně se zde poměrně často střídali majitelé. Když je roku 1682 postoupen hraběnce Marii Anně z Valdštejna, je uváděn jako pustý. Po roce 1682 nechala nová majitelka dvůr barokně přestavět, ze dvou dřívějších stavení a zastavěním proluk mezi nimi vznikla dnešní mohutná úhlová patrová budova. Stabilní katastr z 20. let 19. století zachytil úhlový půdorys budovy, kdy ve dvoře, v koutě sevřeném křídly, stál drobný přístavek a na severovýchodní straně dvora se nacházely různé hospodářské budovy. V roce 1878 došlo k rozšíření budovy o obytnou přístavbu. Další přestavby následovaly po roce 1892 a výsledkem byla změna zájezdního hostince na „moderní“ hotel (Borský 2018, 424–426).

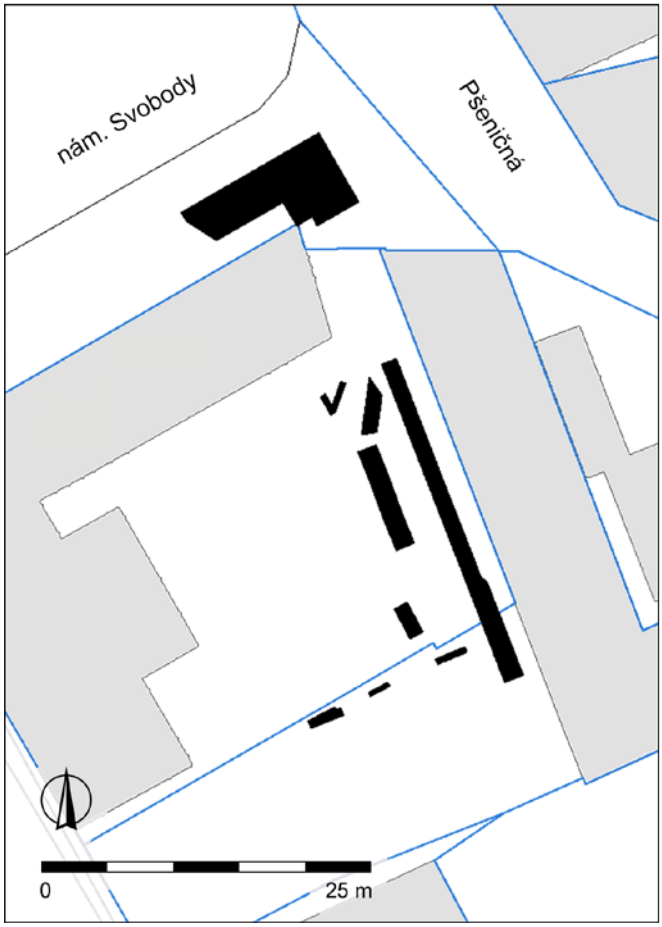

Obr. 89. Pohořelice. Přehled sond záchranného archeologického výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 89. *Pohořelice. Overview of the rescue excavation test pits. Archaia Brno z. ú.*

Na záchranný archeologický výzkum v prostoru dvora bývalého hotelu Pfann v Pohořelicích jsme byli přivolání až po vykopání části kanalizace, a i při dalších výkopech inženýrských sítí byly archeologické situace dokumentovány po provedení výkopu stavbou. Jedině v případě prostoru retenční nádrže, zhruba ve střední části dvora, a přípojky do hlavní trasy kanalizace jsme prováděli plošný záchranný archeologický výzkum.

Nejprve byly odkryty dvě cihelné jímky v západní části dvora a cihelná základová zdiva, minimálně jedno z nich odpovídá zdivu bývalé „kočárovny“. Dále byla zachycena novověká dlažba dvora a patrně stejně starý kamenný sklep s podlahou v jihovýchodním rohu dvora. Jejich vznik lze klást patrně na konec 19. století. Dlažba překrývala zahradní horizont a pod ním vrstva štětování dvora s několika vápennými jámami, které odpovídají přestavbám v 19. století. Mladší nález představovala velká vápenná jáma s krustou vápna na dně, kterou lze datovat do období barokní přestavby dvora a domu. Obklopovalo ji štětování dvora datované obecně do 17. století, pod ním ve středu dvora ležely další štětové vrstvy datované do přelomu vrcholného a pozdního středověku (obr. 90).

V prostoru retenční nádrže byl zachycen velký, minimálně 5 m dlouhý, zahloubený objekt, který pokračoval pod niveletu stavby. Odkryta byla jižní i severní hrana objektu, pravděpodobně jde o zahloubený sklep či suterén. Zánik objektu je datovaný po 2. polovině 15. století. V propojce mezi retenční nádrží a kanalizací byly zjištěny podlahy nadzemního domu (Dům 3) datované do 14. – 1. poloviny 15. století. Odpovídají tomu pak vrstvy štětování dvora datované na přelom 14. a 15. století, a snad i pec zachycená v exteriéru. Pod těmito štěty se v jižní

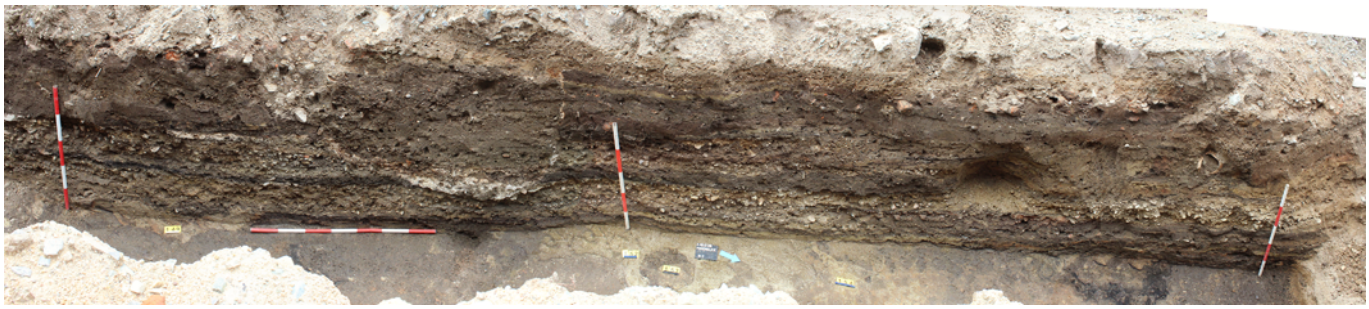

Obr. 90. Pohořelice. Profil R5 s dochovanou stratigrafií od vrcholného středověku do současnosti. Foto Archaia Brno z. ú.
Fig. 90. *Pohořelice. R5 profile with a preserved stratigraphy from the High Middle Ages to the present. Photo by Archaia Brno z. ú.*

části sondy nacházel zbytek podlahy (Dům 2) s kamennou podezdívkou a sloupovými jámami patrně ze 14. století.

V nejhlubším místě stavby, podél východní strany dvora, byly zachyceny podlahy nadzemního domu (Dům 1) a propálené vrstvy po požáru domu, včetně zbytků spálených dřev. Podlahy jsou datovány pouze obecně do 13.–14. století.

Celkově lze shrnout, že záchranným archeologickým výzkumem byly zachyceny tři nadzemní domy (stavby) vrcholně středověkého stáří. Všechny patrně zanikly požárem, jak dokládá propálení podlah a zbytky popela, uhlíků a ohořelého dřeva. Lze samozřejmě uvažovat o změnách dispozice na parcele či parcelách v důsledku destrukce domů požáry (Zbranek 2020).

Zajímavostí je potom nález zlomku keltského skleněného náramku (LT C–D) z vrstev vrcholně středověkých štětů.

Starší archeologické situace se nacházejí i pod úrovní záchranného výzkumu, výzkumem nebylo dosaženo geologického podloží. Závěrem je podstatné uvést, že v prostoru dvora bývalého hotelu Pfann v Pohořelicích byla dokumentována více než 1,6 m mohutná archeologická stratigrafie, která dokládá kontinuální vývoj prostoru minimálně od 13. století až do současnosti. Odpovídá to důležitosti sledovaného prostoru, který se nachází přímo v centru historických Pohořelic.

Literatura

Borský, P. a kol. 2018: *Město Pohořelice*. Pohořelice: město Pohořelice.

Zbranek, H. 2020: *A41/2019 Pohořelice, hotel Pfann*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. MTX202100308. [cit. 2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy České republiky https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202100308.

Summary

A rescue excavation (Fig. 89) in 79 Svobody Square in Pohořelice (Brno-Country District) uncovered remnants of the facilities of the former Baroque hotel Pfann in trenches dug for the sewerage system and a retention basin. The reconstructions of this structure were documented, along with the construction works of the court. A court pavement and three horizons of High Middle Ages buildings were also detected (Fig. 90).

Michala Přibylová, Hynek Zbranek

Pozořice (okr. Brno-venkov)

Hrad Vildenberk, parc. č. 2032.

Středověk. Hrad. Průzkum detektorem kovu. Průzkum.
Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2243106N, 16.8122531E; 49.2245375N, 16.8109354E

I. Na Ústav archeologické památkové péče Brno., v. v. i., byly předány Š. Drápalem z Viničných Šumic detektorové nálezy získané z prostoru zříceniny hradu Vildenberk u Pozořic. Kolekce metalických artefaktů obsahovala železnou šipku s tulejí, dva dveřní zámky a fragment trnovitého držadla srpu s kovářskou značkou. Nálezy nelze přesněji lokalizovat než do areálu hradu vymezeného vnějším fortifikačním systémem; lze je tak bezpečně spojit s existencí hradu obývaného v průběhu 14. století.

II. Na jaře roku 2020 nalezla M. Májková z Horákova na západním úpatí hradu Vildenberk ozdobné plechové nákončí opasku. Nákončí ve tvaru stylizované lilie je analogické skupině předmětů, z nichž jeden uváděný z Velké Bystřice na Olomoucku (Hlubek 2019, 308, obr. 91: 4) je ve spojitosti s nálezem ze Zaječic na Chrudimsku možné datovat do 14. století. Širší problematikou těchto oděvních doplňků se blíže zabýval ve spojitosti s lucemburským obdobím J. Musil. V jeho seznamu je možné zmínit k pozořickému exempláři blízké analogie z lokalit Kausche a Černá u Bohdanče, tj. ze severního Německa a východních Čech, a také ze středověkých zaniklých Konůvek na k. ú. Heršpice, okr. Vyškov (Musil 2016, 8, obr. 4: 11, 15). Nález z východního Brněnska je tedy nejspíše dokladem nadregionálních tranzitních dálkových kontaktů mezi střední a severní Evropou. Výrobní zóna těchto specifických liliovitých nákončí je přitom předpokládána v prostoru mezi Norimberkem a Prahou (srov. Musil 2016, 8–9, s literaturou).

Literatura

Hlubek, L. 2019: Velká Bystřice (okr. Olomouc). *Přehled výzkumů* 60(2), 307–308.

Musil, J. 2016: Zajímavé středověké nákončí opasku ze Zaječic. *Chrudimské vlastivědné listy* 25(2), 6–9.

Summary

I. Š. Drápal handed over to Institute for Archaeological Heritage Brno detector finds from the 14th century (an iron arrow with a socket, two door locks and a fragment of a spinous sickle handle) from the area of the ruin of Vildenberk Castle near Pozořice (Brno-Country District).

II. In the spring of 2020, M. Májková of Horákov found a decorative sheet metal belt end, shaped like a stylised lily and datable to the 14th century, on the western slope of the castle hill.

Petr Kos, Martina Májková, Štěpán Drápal

Pozořice (okr. Brno-venkov)

„Za Oborou“, parc. č. 2032.

Vrcholný středověk – novověk. Neurčený areál. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2232697N, 16.8057861E

Z výzkumu detektorem kovů v okolí hradu Vildenberku, na pravém břehu drobné vodoteče Rejkové severozápadně hradiska Rékoví (Prostřední kopec), pochází nález žlábkováním zdobené bronzové ploché přezky s rozeklaným železným jazýčkem. Vzhledově se může jednat o botní přezku z období renesance až baroka. Místo nálezu naznačuje souvislost s panstvím pozořických Lichtenštejnů.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A detector survey of the surroundings of Vildenberk Castle (Pozořice cadastral area, Brno-Country District) yielded the find of a flat bronze shoe buckle decorated by grooving with a forked iron latch from the Renaissance or Baroque period.

Petr Kos, Martina Májková

Přibice (okr. Brno-venkov)

„Mlynářovy“.

Novověk 1. Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Přírodovědecká fakulta.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

Ve dnech 10. 8. – 28. 8. 2020 proběhla třetí etapa záchranného výzkumu novokřtěnského pohřebiště situovaného jižně od intravilánu Přibic. Bylo sledováno pokračování pohřebiště severním směrem v návaznosti na výzkumy z let 2018 a 2019, kdy bylo odkryto 54 kostrových hrobů. Výzkum provedli pracovníci a studenti Ústavu antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

V roce 2020 byla prozkoumána plocha o rozměrech 8,4 × 9,4 m, na které bylo dokumentováno 18 kostrových hrobů (H55 až H72) uspořádaných v řadě vedle sebe. Hroby s převážně JV–SZ orientací se respektovaly a ve většině případů se vzájemně neporušovaly. U pěti hrobů (H55 a H64 + H65; H59 a H62; H62 a H71; H67 a H72; H57 a H58) bylo zjištěno narušení mladším pohřbem. Tehdy byly starší kosterní pozůstatky opětovně pohřbeny do zásypu mladšího hrobu. Ve dvou případech (H57 a H58, H59 a H62) byl mladší pohřeb uložen do stejné hrobové jámy, resp. byla původní hrobová jáma rozšířená. V obdélníkové hrobové jámě bez výraznější konstrukce byl vždy pohřben jeden jedinec v natažené poloze na zádech s horními končetinami podél těla. Paže byly ohnuty v lokti a zkříženy nad hrudníkem a břichem. Dolní končetiny byly natažené a v oblasti kotníku překřížené. Poměrně chudý hrobový inventář tvoří bronzové špendlíky a zapínání (háček s očkem, tzv. „babka“). Ojedinělým nálezem byla část účesu (spletené vlasy ve formě jednoduchého copu), včetně bronzových spirál, které dokumentují užívání kovových předmětů při tvorbě účesu a lze je považovat za součást novokřtěnského ženského kroje.

Na základě hrobové výbavy a písemných pramenů lze tento funerální areál připsat přibické komunitě novokřtěnců, kteří jsou zde v dokumentech a písemných pramenech uvádění mezi léty 1565 až 1622. Jejich pohřební ritus charakterizuje chudý hrobový inventář tvořený převážně kovovými součástmi oděvu. K ojedinělým nálezům již z roku 2018 patří nález tří bronzových náprstků (ve dvou případech i se značkou výrobce) datovatelných do 16. století a ½ batzenu (dvoukrejcar) hrabství Solms-Lich z roku 1590.

Literatura

AMČR: Záznam M-202003289 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Pěnička, R. 2020: *Přibice. Mlynářovy - novokřtěnský hřbitov.* Rkp. nálezové zprávy, č. j. 1/20. Uloženo: Ústav antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity.

Summary

A rescue excavation of an Anabaptist cemetery from the second half of the 16th and the first half of the 17th century was carried out in 2020 in Přibice cadastral area (Brno-Country District), “Mlynářovy” field, south of the built-up area.

Robin Pěnička

Račice-Pístovice (k. ú. Račice, okr. Vyškov)

Zámek Račice, parc. č. St. 1.

Vrcholný středověk – novověk. Hrad, zámek. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84: S1 – 49.2749883N, 16.8693228E; 49.2750042N, 16.8693083E; 49.2749944N, 16.8692864E; 49.2749792N, 16.8692992E; S2: 49.2749153N, 16.8692247E; 49.2749069N, 16.8692022E; 49.2749217N, 16.8691886E; 49.2749308N, 16.8692125E

V listopadu roku 2019 provedla Archaia Brno z. ú. předstihové sondy na jižní terase račického zámku, které předcházejí jeho rekonstrukci. Samotné sondáži předcházelo v roce 2018 geofyzikální měření pomocí georadaru (Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity) v prostoru bývalého sportovního hřiště před zámkem a na hlavním nádvoří zámku (Dejmal, Vágner 2020).

V rámci geofyzikální prospekce za pomoci metody pozemního georadaru se v areálu zámku v Račicích podařilo identifikovat velké množství lineárních a plošných anomálií, které jsou ale ve většině případů recentního stáří. V případě hlavního nádvoří zámku se jedná zejména o soustavu inženýrských a jiných sítí, které se táhnou všemi směry pod plochou zámeckého nádvoří. Ve střední a jihozápadní části se podařilo pravděpodobně zachytit skalní podloží, které vystupuje skoro až k povrchu. Odpovídalo by to rovněž situaci zjištěné při výzkumu v roce 2004 (Baarová 2004). V severovýchodní části nádvoří nebyla skála zachycena, což koresponduje se situací ve sklepích, kdy větrací okénko gotického sklepa, které tehdy ústilo na úroveň terénu, je dnes cca 1 m pod zemí. Můžeme tedy předpokládat, že v této části budou archeologické terény dochovány a budou jen částečně poškozeny sítěmi. Na ploše severně od zámku (prostor bývalého hřiště) byla zjištěna možná cesta, jejíž průběh byl zachycen ve směru východ–západ skrz zkoumanou plochu. Dále byla zachycena kruhová anomálie, snad pozůstatek původní studny či kašny (v rámci francouzské zahrady), která je vyobrazena na plánu z počátku 18. století. Stejně tak další anomálie objevené severněji mohou představovat základy budovy vyobrazené na témže plánu. Zda je tomu opravdu tak, může doložit pouze další archeologická sondáž.

Obr. 91. Zámek Račice. Vyznačení plochy geofyzikálního a sondážního výzkumu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 91. *Račice Castle. Area of the geophysical and test pit survey marked. Archaia Brno z. ú.*

Samotná archeologická sondáž na jihovýchodní terase před zámkem pak sestávala ze dvou kopaných sond v místech plánovaného bazénu. Sondy měly rozměr 2 × 2 m, přičemž východněji ležela sonda S1 (obr. 91).

Obě sondy doložily uloženiny vzniklé v souvislosti s budováním dnešní terasy v 19. století a s opravami zámku. Terasa musela vzniknout před rokem 1846, kdy je již vyobrazena. V sondě S2 se podařilo zachytit výkop pro opěrnou zeď terasy, který porušoval starší uloženiny. Terasa byla po svém zbudování opatřena v rámci parkových úprav novým zahradním horizontem.

V rámci sondy S2 se podařilo zachytit také starší terasu, která té z 19. století předcházela. Tato terasa byla dle vyobrazení z počátku 18. století tehdy osázena vinohradem.

Ještě níže v sondě S2 se nacházela stavební úroveň obsahující četné zlomky střešní krytiny – bobrovek. Tuto vrstvu můžeme archeologicky datovat na přelom 17. a 18. století. Snad ji můžeme spojit se stavbou nové střechy a krovu, ke které došlo na počátku 18. století, jak dokládají dendrochronologická data z krovu z let 1703–1708 (Kyncl 2018). Starší opravu zámku, snad ze 17. století, dokládá ještě nižší stavební úroveň v sondě S2.

Nejstarší aktivitu v obou sondách představuje vrstva promísené svahoviny, která naléhala přímo na navětralé podloží. Vrstva byla zachycena v obou sondách a obsahovala materiál datovatelný do 17. století. V sondě S1 byla ze stejné vrstvy vyzvednuta i menší kolekce pravěkých nálezů (viz oddíl Doba bronzová).

Literatura

Baarová, Z. 2004: *Račice 2004 – zámek*. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: Muzeum Vyškovska, p. o.

Dejmal, M., Vágner, M. 2020: *A048/2018 Račice zámek – sondy a geofyzika*. Rkp. Nálezové zprávy MTX202000215 [2021-10-07]. Uloženo: Archiv nálezových zpráv Archeologického ústavu AV ČR, Brno, v. v. i. Dostupné také z: Digitální archiv Archeologické mapy https://digiarchiv.aiscr.cz/id/M-TX-202000215.

Kyncl, T. 2018: *Výzkumná zpráva č. 035-18. Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků krovů a stropů v Račicích*. Rkp. dendrochronologické zprávy. Uloženo: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Brno.

Summary

In November 2019, Archaia Brno z. ú. carried out preventive trial trenching on the southern terrace of Račice Castle (Vyškov District; Fig. 91). The excavation was preceded in 2018 by a geophysical survey using ground penetrating radar that revealed remnants of a historical garden in front of the castle and the bedrock on the castle's main court. The test pits on the southern terrace showed two stages of construction work and evidence of reconstructions to the castle from the 16th and 17th centuries.

Miroslav Dejmal, Vágner Michal

.....

Rájec-Jestřebí (k. ú. Karolín, okr. Blansko)

„Pod Spálenou horou", parc. č. 213/60.

Novověk. Depot. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 9798–9864.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4138742N, 16.6803883E

Dne 4. 1. 2020 nalezl J. Pernica v lese poblíž Karolína depot stříbrných mincí. Nález neprodleně ohlásil archeologovi, se kterým druhý den provedli dohledávku a dokumentaci nálezové situace. Mince byly kořeny stromů roztahané na ploše zhruba 2 × 1 m, přičemž nejhustší koncentrace (50 ks) byla na ploše 50 × 40 cm. Nejvíce jich leželo v povrchové vrstvě lesního humusu v hloubce 3–15 cm, jádro depotu spočívalo v podloží v hloubce 20–25 cm (4 ks).

Depot obsahoval celkem 67 celých i fragmentárních mincí z 16. století. V souboru převažovaly drobné stříbrné nominály. V nálezu byly zastoupeny především salcburské dvoufeniky (35 ks) a fenik (1), dále české ražby – bílé peníze (11 ks), dvoukrejcar (1 ks) a pražský groš (1 ks), dvoufenik (1 ks) a feniky (7 ks) rakouských zemí, polské půlgroše (2 ks), slezský půlgroš (1 ks), uherské denáry (6 ks) a pasovský dvoufenik (1 ks).

Literatura

Neuvedeno.

Summary

An accidental find of a hoard of 67 silver coins from the 16th century was made near Karolín in "Pod Spálenou horou" field (Blansko District) in 2020.

Marek Novák, Dagmar Grossmannová, Jiří Pernica

Rudice (k. ú. Rudice u Blanska, okr. Blansko)

„Zlámaniny“, parc. č. 1017/1.

Novověk. Milířiště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3364417N, 16.7107897E

Během budování vodovodu „Pitná voda Jedovnicko“ prošla výkopová rýha v lesní trati „Zlámaniny“ mezi obcemi Olomučany a Rudice plošinou zaniklého milířiště. Více než 10 m široká plošina milíře obsahovala silnou vrstvu uhelného prachu s fragmenty větších dřevěných uhlíků. Díky pozici naleziště nelze vyloučit souvislost s železářskými hutěmi starohraběcího rodu Salmů.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A construction groove line in “Zlámaniny” forest field (Rudice cadastral area, Blansko District) intersected the area of a defunct charcoal kiln probably related to an ironworks of the Salm family.

Petr Kos

Senetářov (okr. Blansko)

„U Kříže“, parc. č. 1246.

Novověk 1. Depot. Průzkum detektorem kovu. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o., inv. č. S 10241–10313.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3667083N, 16.8013831E

Dne 6. 6. 2020 nalezl J. Průcha v lese nedaleko vrchu Kojálu depot 73 stříbrných mincí. Nález byl neprodleně ohlášen archeologovi. Kvůli nebezpečí zcizení však bylo dohodnuto, že nálezce mince vyzvedne a dokumentaci nálezové situace provede pak následně s archeologem. Soubor mincí byl kořeny stromů roztahán na větší ploše, díky čemuž ani nálezce depot hned neidentifikoval. Hlavní jádro depotu (cca 40 ks) leželo v hloubce 10–20 cm na ploše zhruba 1 × 1,15 m. Další ojedinělé mince byly roztroušeny kolem jádra v rozmezí 2,3–4,6 m. Soubor obsahoval v naprosté většině mince datovatelné do 1. poloviny 17. století, pouze dva kusy byly vyraženy již ve 2. polovině 16. století. Z nominálních hodnot je nejčastěji zastoupen tříkrejcar Ferdinanda II.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

An accidental find of a hoard of 73 silver coins from the second half of the 16th century (2 coins) and the first half of the 17th century (71 coins) was made in “U Kříže” field (Senetářova cadastral area, Blansko District) in 2020.

Marek Novák, Jaroslav Průcha

Slavkov u Brna (okr. Vyškov)

Palackého náměstí č. p. 1, parc. č. 971.

Novověk. Vesnice/městečko. Náhodný zásah/nález. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: neodebrány.

Lokalizace: S-JTSK – -579229,798; -1167343,511

Na konci června došlo k propadu dlážděné komunikace v místě jižní nájezdové rampy zámku ve Slavkově u Brna (obr. 92). Propad komunikace zapříčinil splach půdy do neznámých podzemních prostor pravděpodobně otvorem v cihelné konstrukci. Tato zděná konstrukce představuje zřejmě klenbu barokního sklepa, šachty, většího kanálu nebo chodby. Přesnější interpretaci ztížila nemožnost zajistit bezpečný přístup ke konstrukci.

Vyplavením zeminy prostřednictvím zmíněného otvoru vznikla kaverna o rozměrech přibližně 1,5 × 1,5 m. Dosažená hloubka propadu se pohybovala okolo 3 m od povrchu, ve skutečnosti však byla nejméně o metr větší, dna nebylo možné dosáhnout. Zásah narušil souvrství novověkého stáří a odkryl na východní straně zbytek novověké cihelné klenby. Na jižní straně byla kaverna vymezena kamennou zdí z lomového kamene s nepravidelným lícem, která patrně souvisí se starší městskou zástavbou. U všech zděných konstrukcí byla jako pojivo použita malta.

Prostor rampy byl podroben geofyzikální prospekci pomocí pozemního georadaru z důvodu odhalení dalších potencionálních dutin. Kaverna byla zasypána bez dalšího archeologického výzkumu.

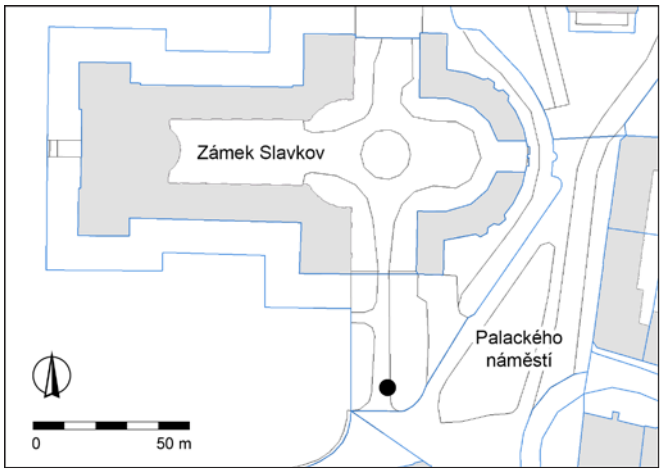

Obr. 92. Slavkov u Brna, Palackého náměstí. Lokalizace propadu. Archaia Brno z. ú.

Fig. 92. *Slavkov u Brna, Palackého Square. Localisation of the cave-in. Archaia Brno z. ú.*

Literatura

AMČR: Záznam M-202004879 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A terrain cave-in in the south access ramp to Slavkov u Brna (Austerlitz) Castle (Vyškov District; Fig. 92) disturbed Modern Period archaeological layers and uncovered several masonry structures. A rescue excavation also included a geophysical survey.

Jakub Šimík

Slavkov u Brna (okr. Vyškov)

Palackého náměstí č. p. 14/16, parc. č. 971.

Vrcholný středověk – novověk. Zámek, město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1545411N, 16.8749478E

V letech 2018 až 2020 probíhala v rámci areálu zámku Slavkov u Brna oprava tzv. valů. Tedy příkopu a konteskarpové zdi podél zámku z jižní, západní a severní strany. Samotný archeologický výzkum, který prováděla Archaia Brno z. ú. se skládal ze dvou částí (Dejmal 2021). V prvním případě se jednalo o standardní záchranný archeologický výzkum při zemních pracích doprovázejících úpravu dna příkopu a jedné místnosti v zámku. Druhou částí bylo provedení operativního stavebně historického průzkumu doprovázejícího opravu kontreskarpové zdi.

Při úpravách dna příkopu bylo učiněno několik archeologických nálezů, které souvisejí s vývojem zámeckého areálu. Hned v jižním průjezdu směřujícím k příkopu byl během výzkumu objeven suterénní prostor (obr. 93). Jeho odkrytá část měla délku přibližně 8,5 m, šířku 2,7 m a světlou výšku až 1,8 m, přičemž původní podlahy prostory nebylo dosaženo. Stavební vývoj tohoto objektu je složitější. Původně byl tvořen patrně minimálně dvěma částmi. Přístupná část přibližně severojižní orientace byla vystavěna ze smíšeného zdiva. Místnost snad původně pokračovala dále k severu, nicméně po vybudování průjezdu byla zkrácena a čelo bylo opatřeno patrně větracím otvorem, který tvořily dvě svisle usazené kamenné desky. Na jižní straně se prostor stáčel směrem k jihovýchodu, přičemž tato část byla již v celé výšce zasypána. V místě zlomu byla patrná změna klenby, která dále byla zcela cihlová. Datace objektu je vzhledem k absenci datovacího materiálu a stavebních detailů obtížná. Nicméně celá konstrukce musela pravděpodobně vzniknout před polovinou 18. století, kdy vznikl dnešní průjezd. Prostor snad představoval součást rozlehlejšího sklepení, které by nutně nemuselo přímo souviset se samotným zámkem, ale s městskou zástavbou stojící podél západní osy náměstí. Do zachované části suterénu byl během rekonstrukce zřízen vstup.

Další archeologické situace byly dokumentovány při úpravě dna příkopu. Ve střední části jeho jižního úseku byl zjištěn poměrně mělce zahloubený objekt, jehož většinovou výplň představovaly lidské kosterní pozůstatky v druhotné poloze. Objekt jistě souvisí s původním kostelem sv. Jakuba a Panny Marie. Ten beze zbytku zanikl v 18. století a je znám pouze ze starších vyobrazení. Kostel asi bezprostředně navazoval na budovu zámku a většina jeho plochy se nacházela v místech dnešního jižního zahradního parteru. Dle nálezové situace se zdá, že v prostoru příkopu byla celá stavba odstraněna, přičemž není vyloučeno, že zbytky kostela se dodnes nacházejí právě v jižním zahradním parteru. Samotný zkoumaný objekt pak souvisí s pohřbíváním při kostele, kdy patrně ostatky z druhotně narušených hrobů byly uloženy do kostní jámy (kostnice). Při budování (rozšiřování) příkopu došlo ke kompletnímu odstranění zdiva kostela a okolních hrobů. Samotná kostní jáma byla patrně hlubší, a tak se její relikt zachoval i pod niveletou nově budovaného příkopu.

V západním úseku příkopu byla zachycena historická cihelná kanalizace. Ta vede ze zámku původně v ose V–Z, posléze se lomí do směru S–J a vede středem příkopu. Kanalizace je z prostor zámku dodnes přístupná a částečně funkční. Na základě obhlídky víme, že vedla i dále mimo prostor příkopu jižním směrem kolmo na ulici Fügnerova. V severní části západního úseku příkopu se podařilo odhalit také neznámé cihelno-kamenné zdivo vedoucí v ose V–Z.

Ve střední části severního úseku příkopu bylo zachyceno starší kamenné zdivo orientované přibližně V–Z, které patrně souvisí s původní podobou příkopu a kontreskarpy před přestavbou v 1. polovině 18. století. V jihovýchodním rohu příkopu při budově zámku pak byla opět odhalena na několika místech historická cihelná kanalizace, včetně kamenné šachty.

Při dokumentaci opravy nebyly zachyceny žádné starší fáze kontreskarpové zdi ani jiné relikty; celá zeď i s příkopem vznikla v rámci velké přestavby v 1. polovině 18. století. Složitějším vývojem prošel pouze severní průjezd do příkopu, který byl několikrát upravován a svoji dnešní podobu získal až se stavebními úpravami v 19. století.

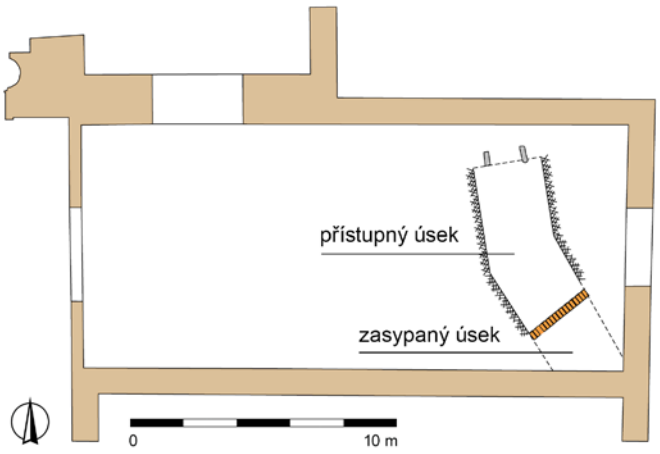

Obr. 93. Zámek Slavkov u Brna. Jižní průjezd do příkopu s vyznačením objevené suterénní prostory. Archaia Brno z. ú.

Fig. 93. *Slavkov u Brna Castle. South passage into the moat with the discovered basement areas marked. Archaia Brno z. ú.*

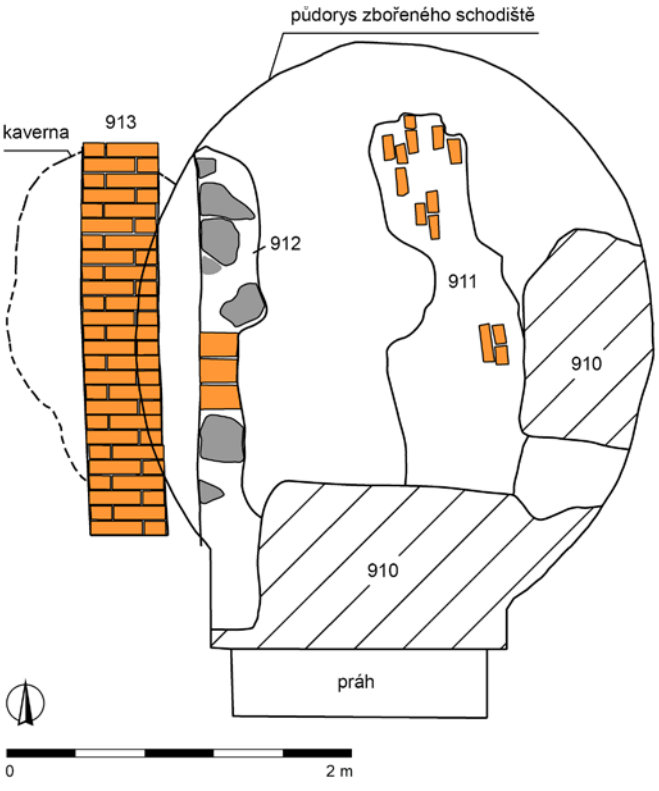

Obr. 94. Zámek Slavkov u Brna. Severní křídlo, místnost bývalého šnekového schodiště, situace po částečném odtěžení podlahy. Archaia Brno z. ú.

Fig. 94. *Slavkov u Brna Castle. North wing, former spiral staircase room after partial removal of the floor. Archaia Brno z. ú.*

Krom příkopu a průjezdů se výzkum dotknul rovněž jedné místnosti v interiéru zámku. Šlo o prostor původního šnekového schodiště ve střední části severního křídla zámku. Samotné schodiště se zřítilo již v minulosti a během stavby bylo nahrazeno výtahem. Výzkum v místnosti se omezil na odebrání zásypu podlahy a začištění odhalených historických konstrukcí.

Nejstarší zachycenou konstrukcí byla cihelno-kamenná zeď s.j. 912, vedoucí v ose S–J (obr. 94), která dělila starší půdorys zámku. Z východní strany na ni navazoval patrně suterénní prostor, který je dnes zasypán a původně byl zaklenut cihelnou klenbou s.j. 911. Ta je dochována jen v reliktu a je porušena. Ke zdi s.j. 912 přiléhala další suterénní prostora ze západní strany. Postrádala klenbu a dochované interiérové omítky na západním líci s.j. 912 dokládají, že měla jiné výškové členění než východní místnost. Západní místnost byla buď plochostropá, nebo se mohlo jednat o vstupní šíji či schodiště ústící na povrch. Byla také vyplněna sutí. Celá dispozice byla změněna při výstavbě schodiště s.j. 915 a 916. Nestabilní sutě na západní straně byly překlenuty vynášecím pasem s.j. 913. Jeho jižní pata založena na druhotně použitém kamenickém článku patrně renesančního stáří. Snad se jednalo o část římsy či o náběžník sloupu. Konstrukce s.j. 910 představovala maltovou podlahu nástupu na zřícené schodiště.

Literatura

Dejmal, M. 2021: *A039/2018 Slavkov u Brna – zámek – valy.* Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

Numerous historical castle structures (Fig. 93, 94) were detected during an excavation at Slavkov (Austerlitz) Castle (Vyškov District). Skeletal remains from the former church of St James and the Virgin Mary were also detected.

Miroslav Dejmal

Slavkov u Brna (okr. Vyškov)

Ul. U Stadionu, parc. č. 984.

Novověk. Park. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1556683N, 16.8723583E

V letech 2018 až 2020 prováděla Archaia Brno z. ú. drobný archeologický výzkum, který doprovázel opravu obvodové zdi zámeckého parku ve Slavkově u Brna. Slavkovský zámecký park vznikl ze starší renesanční zahrady někdy okolo roku 1700, přičemž byl ještě po celé 18. století upravován. Z tohoto období pochází i severní obvodová zeď parku, jejíž část byla pro havarijní stav opravována.

V rámci sledování hloubení výkopu podél severní strany zdi se podařilo zachytit tři základní situace (obr. 95). První situací je objev neznámé budovy či přístavku, z něhož se podařilo zachytit západní zeď, přičemž jižní stěna se zbytky poškozené omítky vymezovala severní obvod budovy, která je označována jako seník, či severní sklep. Nově zjištěná budova, či přístavek, je novověkého stáří a lze ji datovat až po vzniku objektu na jihu, případně se může jednat o její další trakt.

Další zkoumanou situaci představuje samotná ohradní zeď, která byla poměrně náročně založena a snad má i několik fází. Založení zdi ovlivnila skutečnost, že terén je na obou stranách v různých výškových úrovních – na severní straně je až o tři

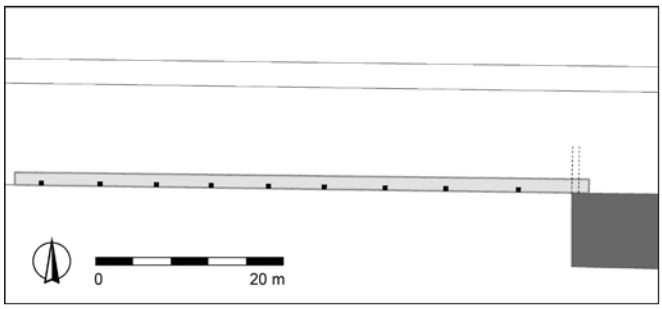

Obr. 95. Slavkov u Brna, ulice U Stadionu. Půdorysný plán zachycující zkoumanou situaci. Šedou linkou je označena ohradní zeď. Dvojicí šedých čar je vyznačena trasa silnice vedoucí podél zdi na severní straně. Šedý polygon znázorňuje samotný výkop. Černé čtverce ukazují rozmístění opěráků zdi. Tmavě šedý obdélník na východě je budova označována jako seník, či severní sklep. Čárkovaně je naznačen možný průběh západní zdi objevené budovy, či přístavku. Archaia Brno z. ú.

Fig. 95. *Slavkov u Brna, U Stadionu Street. Layout plan showing the examined archaeological context. The enclosure wall is marked with a grey line. Double grey lines mark a road leading along the northern side of the wall. A grey polygon represents the trench. Black squares show the location of wall buttresses. A dark grey rectangle in the east is a building described as a hay barn or north cellar. The possible course of the west wall of the newly discovered building (or annexe) is marked with a dashed line. Archaia Brno z. ú.*

metry převýšen vůči jižní straně. Základ je po celé délce shodný. Konstrukce je převážně cihelná a jeho stavební prvky byly původně kladeny za bednění, které se nacházelo na severní straně. Navíc je vůči severu zkoseno. Na tuto část, která byla odkrytá přibližně ve výšce 1 m, přičemž základové spáry nebylo dosaženo, navazuje další podzemní úsek. Zdivo bylo patrně lito, a ne stavěno do výkopu. Ve svrchní úrovni základové konstrukce bylo mnohem více použito kamenů než v dolní části. V druhotných polohách se zde vyskytly četné kamenické články. Ty podle tvarosloví patrně můžeme spojit s renesanční a raně barokní fází zámku. Snad se jednalo o zmetky, či v době výstavby zdi již přebytečné kusy. Tlaku severního svahu na zeď stavitelé čelili sérií poměrně subtilních opěráků (0,5 × 0,5 m) přibližně v pětimetrových rozestupech.

Nejmladší nález představuje litinové potrubí severojižní orientace vedené průrazem v popsané zdi. Snad se původně jednalo o vodovod přivádějící vodu do parku.

Literatura

Dejmal, M. 2020: *A040/2018 Slavkov – zámek,* zeď. Rkp. nálezové zprávy. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

A minor excavation conducted due to the repair of the perimeter wall of the castle park in Slavkov u Brna (Vyškov District) was carried out in 2018–2020. This verified the rather complex structure of the castle park perimeter wall, within which Renaissance and Early Baroque stonemason elements were secondarily walled in. A remnant of an unknown building attached to it from the north was also detected (Fig. 95).

Miroslav Dejmal

Staré Město (k. ú. Staré Město u Uherského Hradiště, okr. Uherské Hradiště)

Ul. Jezuitská, ul. Dvorek; „Na Valách“, parc. č. 97/10.

Středohradištní období (RS3). Pohřebiště/hřbitov. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Moravské zemské muzeum – Centrum slovanské archeologie.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0780944N, 17.4441944E

V lednu roku 2020 provedli pracovníci Moravského zemského muzea (Centrum slovanské archeologie) a Slováckého muzea v Uherském Hradišti, p. o., na ploše významné archeologické lokality „Na Valách“ ve Starém Městě (obr. 96) záchranný archeologický výzkum, jenž byl vyvolán stavbou budovy Cyrilometodějského centra.

V místech budoucí stavby odkryvy odhalily sedm hrobů z období raného středověku, přičemž u nebožtíků byly nalezeny předměty z oblasti hmotné kultury odpovídající 2. polovině 9. století. Kromě běžných artefaktů, jako jsou například železné nože či kovové součásti kožených řemenů, byly objeveny především šperky velkomoravské provenience. Jednalo se zejména o různé hrozníčkovité a bubínkovité náušnice vyrobené z drahých kovů a gombíky.

Záchranný archeologický výzkum v jižní části středohradištního pohřebiště „Na Valách“ doplnil poznatky získané dlouhodobým výzkumem Moravského zemského muzea v Brně, kdy na územním rozhraní dvou výzkumných sezón z přelomu 40.–50. let 20. století (např. Galuška 1993; 2001; Galuška, Langr 2019; Galuška, Vaškových 2002; Hochmanová-Vávrová 1962; Hrubý 1955a; 1955b; 1965) byla v roce 2020 nalezena část lokality s neprobádaným prostorem.

Literatura

Galuška, L. 1993: Archäologische Untersuchungen in Staré Město bei Uh. Hradiště. In den Jahren 1990–1991 (Bez. Uherské Hradiště). *Přehledy výzkumů* 1991, 71–73, Taf. 13.

Galuška, L. 2001: Staroměstsko-uherskohradišťská aglomerace – vývoj osídlení a přírodní podmínky v 6.–10. století. In: L. Galuška, P. Kouřil, Z. Měřínský (eds.): *Velká Morava mezi východem a západem. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Uherské Hradiště, Staré Město 28. 9. – 1. 10. 1999.* Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 17. Brno: Archeologický ústav AV ČR, Brno, 123–137.

Galuška, L., Langr, J. 2019: Staré Město. *Přehled výzkumů* 60(2), 300–301.

Galuška, L., Vaškových, M. 2002: *Památník Velké Moravy. Staré Město, Uherské Hradiště, Modrá, sv. Kliment u Osvětiman.* Uherské Hradiště: Slovácké muzeum.

Hochmanová-Vávrová, V. 1962: Velkomoravské pohřebiště ve Starém Městě „Na valách“. Výzkum v letech 1957–1959. *Časopis Moravského muzea, vědy společenské* 47, 201–270.

Hrubý, V. 1955a: *Staré Město. Velkomoravské pohřebiště „Na valách“.* Monumenta archaeologica III. Praha: ČSAV.

Hrubý, V. 1955b: Základy kostela na staroslovanském pohřebišti ve Starém městě „Na valách“. *Památky archeologické* XLVI, 265–305.

Hrubý, V. 1965: *Staré Město. Velkomoravský Velehrad.* Praha: Nakladatelství ČSAV.

Summary

A rescue excavation carried out in Staré Město “Na Valách” (Staré Město u Uherského Hradiště cadastral area, Uherské Hradiště District; Fig. 96) in 2020 revealed seven graves from the second half of the 9th century.

Luděk Galuška, Jakub Langr

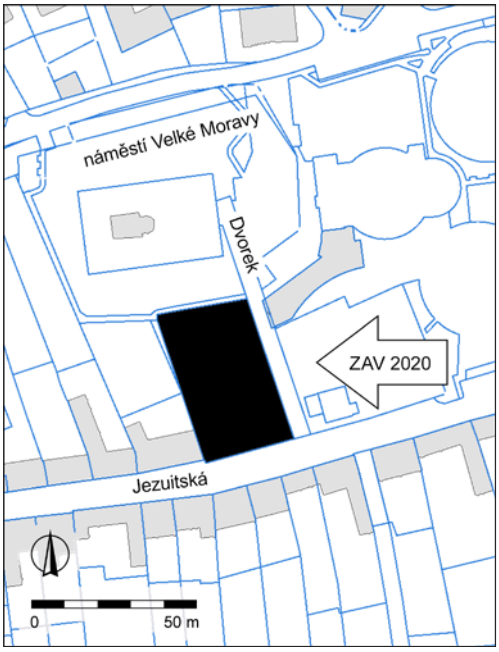

Obr. 96. Staré Město u Uherského Hradiště. Lokalizace záchranného archeologického výzkumu. J. Langr.

Fig. 96. *Staré Město u Uherského Hradiště. Localisation of the rescue excavation. J. Langr.*

Stavenice (okr. Šumperk)

„U Josefa“, parc. č. 629/9; 629/10; 630/17.

Středověk. Hradiště. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Olomouci.

Lokalizace: WGS-84 – 49.7576494N, 16.9797231E

Záchranný terénní výzkum v prostoru hradiště v trati „U Josefa“ na katastrálním území obce Stavenice, vyvolaný následky lokální vichřice, k níž došlo 21. srpna 2019, přinesl kromě nálezů z období kultury lužických popelnicových polí (viz oddíl Doba bronzová) i celou řadu nových poznatků o středověké fázi osídlení lokality.

Doklady raně středověkého osídlení ve formě několika fragmentů keramických nádob se podařilo zachytit již v zimě roku 2019 v první fázi výzkumu, která byla zaměřena na dokumentaci vývratů v severní části vnitřní plochy hradiště (obr. 97). V jednom ze tří zkoumaných vývratů došlo k nálezu dvou desítek střepů grafitové keramiky s okrově hnědým povrchem (engobou?) a jednoho keramického zlomku zdobeného hřebenovými vpichy (obr. 98: 1). Nalezené keramické zlomky se dají zařadit do 10. století. Přibližně jedna třetina získané keramiky náležela do statigraficky zachycené vrstvy mocné 10–30 cm, která se nalézala mezi lesní hrabankou a místním podložím tvořeným zvětralou skálou. Větší část keramického materiálu pak byla získána ze zeminy, která obalovala kořenový systém vyvráceného stromu. Ve všech třech sondách dokumentovaných v zimě roku 2019 se podloží vyskytovalo téměř vždy těsně pod lesní hrabankou. Tato situace může svědčit o silné erozi nadložních vrstev západním směrem k řece Moravě, nebo o krátkodobé úrovni osídlení, kdy se nevytvořila výraznější kulturní vrstva.

Hlavním cílem terénních prací během léta a podzimu roku 2020 byl sondážní výzkum opevnění hradiště v místech jeho

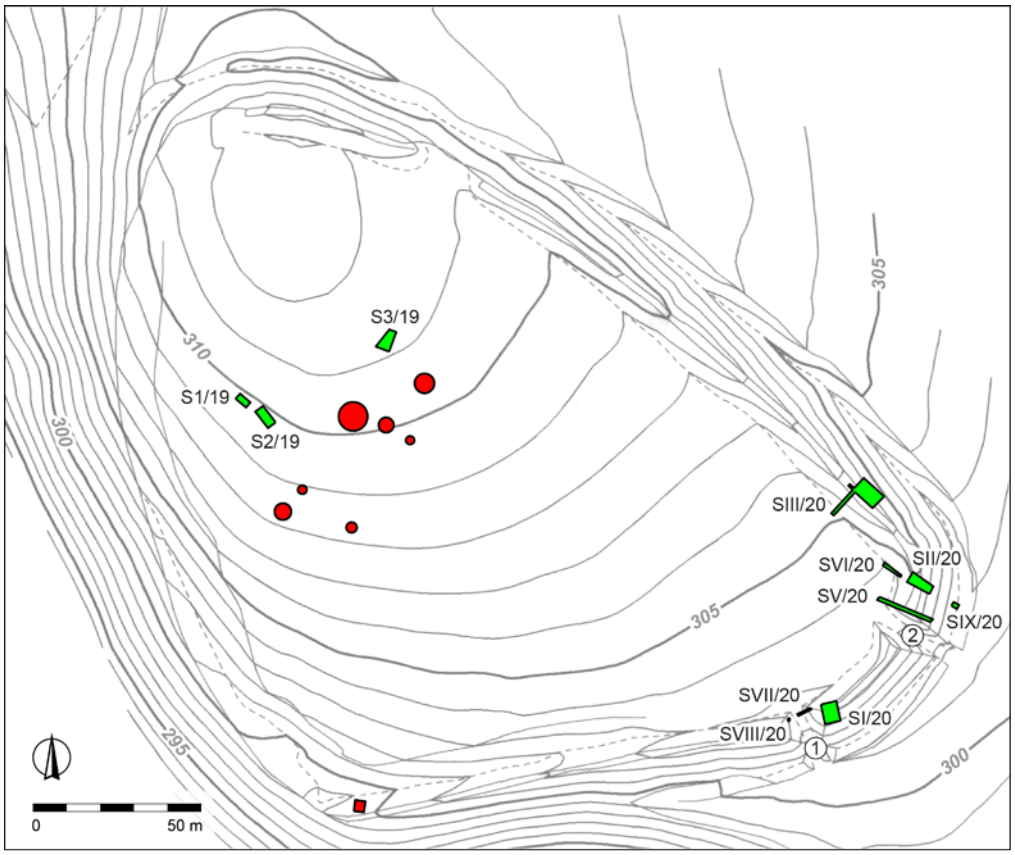

Obr. 97. Stavenice. Celkový plán lokality s dokumentovanými vývraty (červeně) a sondami z let 2019–2020 v místech vývratů (zeleně). 1 – Původní vstup do hradiště; 2 – novodobý průraz valu. J. Grégr.

Fig. 97. *Stavenice. Overall plan of the site with documented windthrows (red) and test pits from 2019–2020 in the areas of the windthrows (green). 1 – Original entrance to the stronghold; 2 – modern day breach in the rampart. J. Grégr.*

narušení vývraty stromů. Výzkum přinesl především důležité informace o stavební konstrukci fortifikace. Ve čtveřici sond (SI/20–SIII/20 a SV/20), umístěných v jihovýchodním úseku opevnění, byla prokázána přítomnost nasucho kladené čelní kamenné zdi, z níž se podařilo kromě jejich destrukcí zachytit i několik spodních řad nasucho kladených lomových kamenů. Pod destruovanou kamennou plentou se nacházela báze tělesa opevnění tvořená tenkou vrstvou jílovité hlíny nad podložím. Vnitřní konstrukce tělesa raně středověké hradby byla tvořena vodorovnou výztuží pomocí příčných dřevěných prvků v podobě roštu procházejícího nasypaným zemním tělesem (obr. 99). Samotné pozůstatky dřevěného roštu se ve dvou případech (SIII/20 a SVI/20) projevily otisky po dřevěných prvcích se zbytky dřev při bázi tělesa fortifikace. Ve vyšších úrovních zemního tělesa hradby se daly pozůstatky po dřevěných prvcích opevnění rozpoznat v podobě několika nad sebou ležících, barevně odlišitelných, horizontálních vrstviček s obsahem prachových zbytků dřevin vzniklých strávením dřev. Velice kvalitní doklady vnitřní dřevěné konstrukce tělesa hradby přinesly dvě sondy (SII/20 a SV/20) situované v blízkosti novodobého průrazu fortifikace v její jihovýchodní části (srov. Kouřil, Gryc 2014, 100–101). Přes jeden metr mocná požárová destrukce původního dřevohlíněného tělesa hradby obsahovala drobné fragmenty, ale i velké bloky přepálené hlíny s otisky dřevěných prvků vnitřní konstrukce (kulatiny, kůly, ploché štípy; obr. 100, 101). Ve spodních partiích na vnitřní straně fortifikace přímo navazujících na relikt dřevěného roštu byl nalezen fragment grafitové nádoby z 10. století.

Drobná sondáž navazující na začištěný vývrat v místě předpokládaného vstupu do hradiště (SVII/20 a SVIII/20) tuto domněnku potvrdila (Kouřil, Gryc 2014, 100). Čelní kamenná zeď tělesa hradby byla v místě vstupu do hradiště zesílena a zabíhala dovnitř, kde vyztužila oba boky brány po celé šířce a zřejmě i výšce opevnění.

Obr. 98. Stavenice. Keramické fragmenty nádob z 10. století. 1 – Zlomky keramických nádob z S3/19; 2 – část keramické nádoby z přístupové cesty. Foto T. Zlámal.

Fig. 98. *Stavenice. Pottery fragments from the 10th century. 1 – Pottery fragments from S3/19; 2 – part of a pottery vessel from the access road. Photo by T. Zlámal.*

Mikrosonda byla provedena také na dně příkopu nedaleko novodobého průrazu opevnění. Dno příkopu tvořilo hlinitojílovité podloží překryté silnou vrstvou fragmentů přepálené hlíny a kamenů, dokládající značnou erozi destruovaného tělesa fortifikace.

Překvapivým byl náhodný nález větší části keramické grafitové nádoby s plastickou lištou (obr. 98: 2) datovatelné zřejmě do 10. století. Nádoba byla nalezena po prudkých deštích v povrchové vrstvě na přístupové cestě ke kapli sv. Josefa. Objev vyvolal otázku případného osídlení prostoru jižního předpolí hradiště. Následný průzkum pedologickou tyčí však tuto možnost neprokázal.

Mladší horizont středověkého osídlení dokládá pouze jediný keramický úlomek datovatelný do 13. století, který byl objeven v povrchové vrstvě po zániku opevnění nedaleko novodobého průrazu valu.

Detektorová prospekce provedená pracovníky olomouckého pracoviště Národního památkového ústavu přinesla pouze moderní artefakty odpadního charakteru (např. pivní víčka) a nezískala hodnotnější kovové předměty než ty již publikované (např. Kouřil, Gryc 2014, 104; Halama 2020, 174–175).

Obr. 99. Stavenice. Západní profil SIII/20. V popředí relikt kamenné plenty z nasucho kladených kamenů. Foto P. Kašpar.

Fig. 99. *Stavenice. SIII/20 west profile. A remnant of a frontal dry-stone wall in the forefront. Photo by P. Kašpar.*

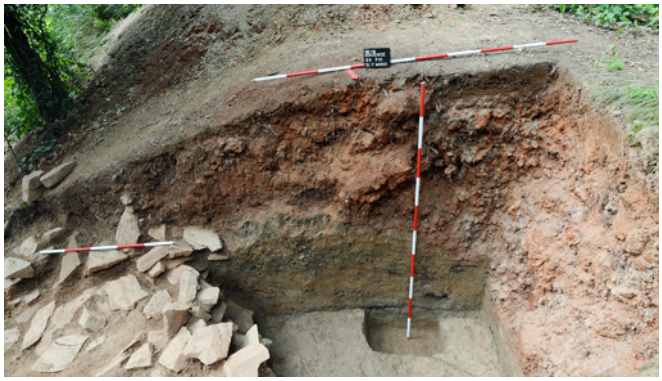

Obr. 100. Stavenice. Západní profil SII/20 s viditelnou požárovou destrukcí. Vlevo patrné zbytky kamenné plenty. Foto P. Kašpar.

Fig. 100. *Stavenice. SII/20 west profile with visible fire destruction. Remnants of a stone front wall are visible on the left. Photo by P. Kašpar.*

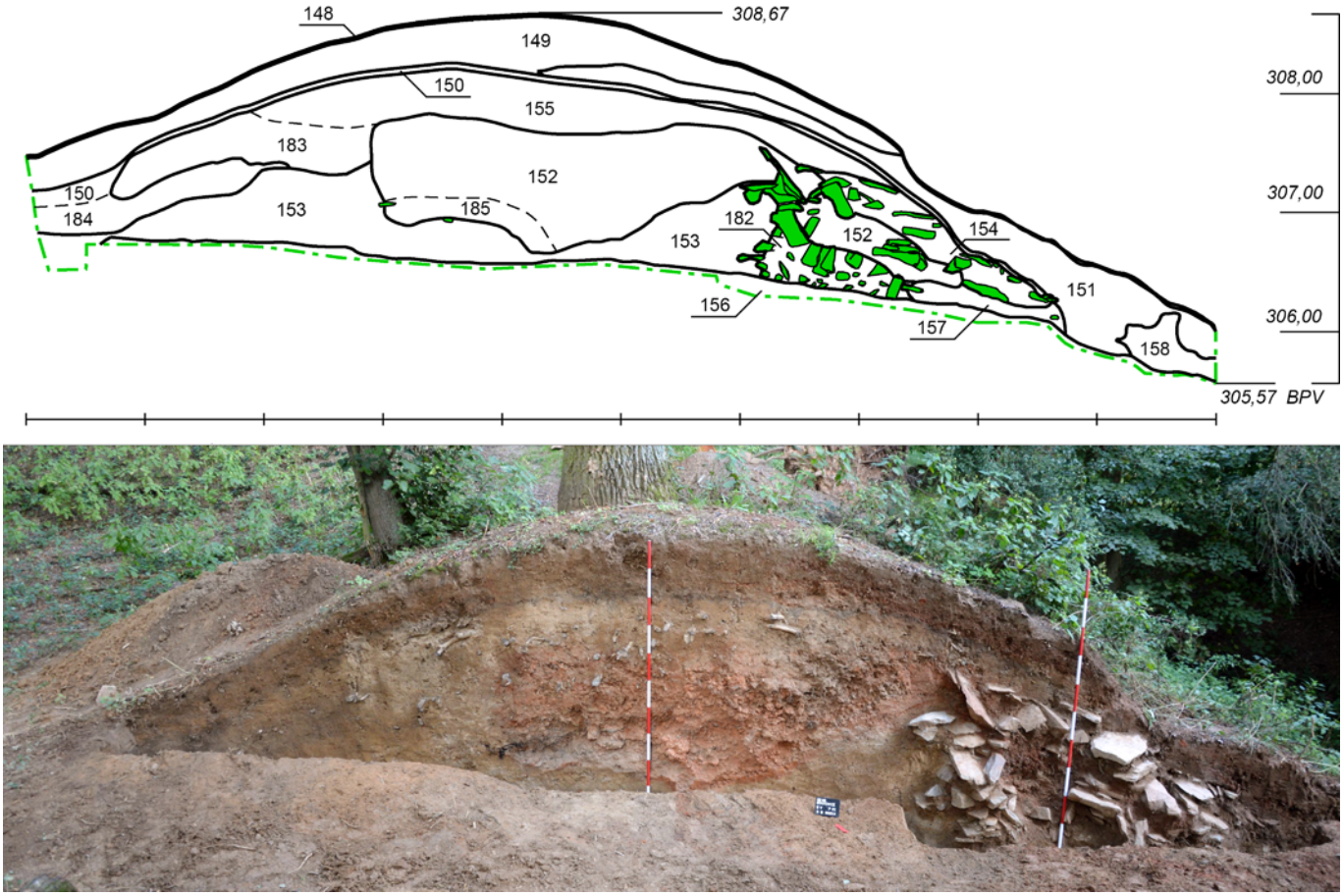

Obr. 101. Stavenice. SV/20, východní profil P21. Zeleně znázorněná destrukce čelní kamenné zdi. J. Grégr, P. Kašpar.

Fig. 101. *Stavenice. SV/20, P21 east profile. The destruction of the frontal stone wall is marked in green. J. Grégr, P. Kašpar.*

Prakticky první větší realizovaný archeologický výzkum lokality potvrdil kromě dokladů neopevněného pravěkého sídliště kultury lužických popelnicových polí vznik a fungování hradiště v průběhu 10. století. Přinesl rovněž důležité poznatky k podobě jeho raně středověkého opevnění. Byly také prokázány sídlištní aktivity v blízkém okolí již zaniklého hradiště během 13. století (srov. Kouřil, Gryc 2014, 103–104).

Literatura

Kouřil, P., Gryc, J. 2014: Hradiska 10.–12. století na severní Moravě a v českém Slezsku. In: K. Chrzan, K. Czapla, S. Moździoch (red.): *Funkcje grodów w państwach wczesnośredniowiecznej Europy środkowej*. Materiały Zachodniopomorskie 11. Wrocław, Glogów: Muzeum Narodowe w Szczecinie, 99–171.

Halama, J. 2020: Stavenice (okr. Šumperk). *Přehled výzkumů* 61(2), 174–175.

Summary

An excavation of a stronghold in the Stavenice cadastral area (Šumperk District) carried out in the winter of 2019 and the summer and autumn of 2020 yielded new information about the 10th century occupation and fortification of the site and evidence of the occupation of its surroundings in the 13th century

Pavel Kašpar, Pavel Šlézar, Tomáš Zlámal

.....

Sudice (okr. Opava)

Ul. Stiborská; „Na Stiborské“, parc. č. 989.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Ostravě.

Lokalizace: WGS-84 – 50.0289583N, 18.0605336E

Na podzim 2020 byly na západním okraji obce Sudice v polní trati „Na Stiborské“ zkoumány zahloubené objekty s nálezy z doby římské (viz oddíl Doba římská a doba stěhování národů). Ze superpozice pravoúhlé jámy s propálenými stěnami a kruhové jámy zásobnicového tvaru byly vedle germánských antropogenních nálezů získány i fragmenty keramiky vrcholného středověku.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Besides Germanic pottery finds, a minor excavation on the western periphery of Sudice (Opava District) also yielded fragments of high medieval pottery from feature fills.

Tereza Tichá Krasnokutská

.....

Sušice (k. ú. Sušice u Přerova, okr. Přerov)

„Komárovy“, parc. č. 1396/1, 1397/1, 1401/1, 1402/1, 1403/1, 1404/1, 1405/1, 1406/1.

Raný středověk. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4816717N, 17.5475817E

Během opakovaných povrchových sběrů realizovaných B. Gibalou ve spolupráci s archeology Muzea Komenského v Přerově, p. o., v letech 2017–2020 byl v prostoru archeologické lokality poblíž jihovýchodního okraje obce Sušice shromážděn soubor keramiky z pozdní doby hradištní (Schenk 2019, 30). Koncentrace nálezů byla zaznamenána na zaobleném temeni a jihozápadním svahu táhlého terénního hřbetu v poloze „Komárovy“, na parc. č. 1396/1, 1397/1, 1401/1, 1402/1, 1403/1, 1404/1, 1405/1, 1406/1. Nadmořská výška polohy se pohybuje mezi 260–276 m. Východním směrem od lokality v nedalekém remízu se nachází pramen bezejmenné vodotoče, kolem které se v minulosti koncentrovalo pravěké až raně středověké osídlení.

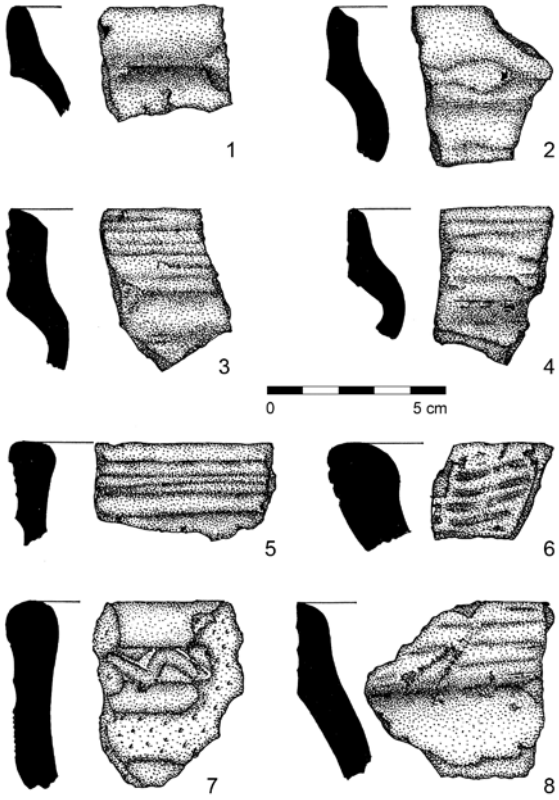

Obr. 102. Sušice, „Komárovy“. Výběr keramiky. Kresba M. Kovářová.
Fig. 102. *Sušice, “Komárovy”. Selection of pottery. Drawing by M. Kovářová.*

Nálezový soubor obsahuje zejména zlomky hrnců a silnostěnných zásobnic. Mezi okraji hrnců jsou zastoupeny zejména římsovité tvary, které jsou zdobeny horizontálními žlábky, v menší míře vlnicemi (obr. 102). Barva výpalu keramiky se pohybovala od tmavě šedé po světle šedohnědou. V keramické hmotě je nápadná příměs drceného grafitu (Schenk 2019, 30).

Zásobnice zastupuje torzo kyjovitě zesíleného okraje lichoběžníkovitého průřezu. Nad dovnitř prožlabeným hrdlem je zřetelná trojúhelníkovitá lišta. Okraj je zdoben dvěma pásy hřebenových vlnic (obr. 103). Dle základní typologie V. Goše a J. Karla určené pro oblast severní Moravy můžeme exemplář z trati „Komárovy“ zařadit k typu II, variantě B, s níž se můžeme setkat na sídlištích z 12. století (Goš, Karel 1979, 165–170). Tuto variantu je možné v rámci deskripčního systému keramiky z Brna najít mezi typy a variantami okrajů zásobnic skupiny 13 (Procházka, Peška 2007, 221, 254, obr. 17).

Soubor keramiky z polohy „Komárovy“ je možné rámcově datovat do 2. poloviny 12. – 1. poloviny 13. století a lze jej spojit s existencí zaniklé středověké vsi, která bývá na základě ústní lidové slovesnosti do tohoto prostoru tamějšími badateli umisťována (Matušík 2005, 15).

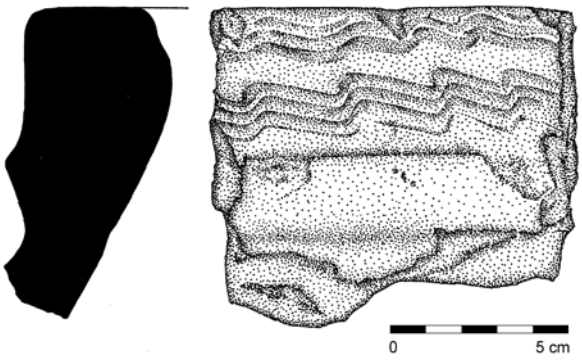

Obr. 103. Sušice, „Komárovy". Okraj zásobnice. Kresba M. Kovářová.
Fig. 103. *Sušice, "Komárovy". Storage vessel rim. Drawing by M. Kovářová.*

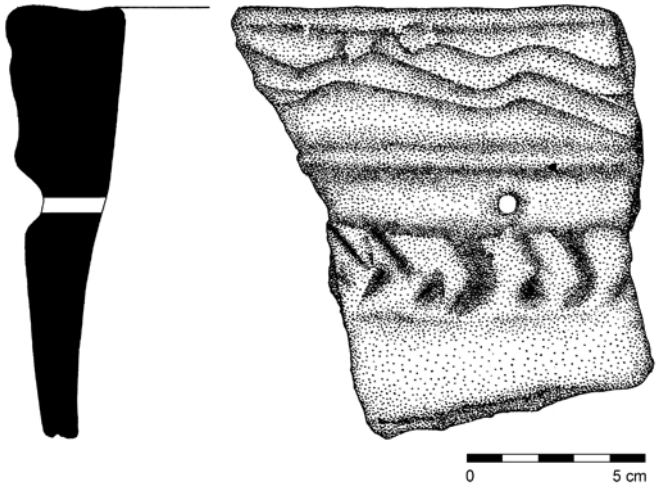

Obr. 104. Sušice, Kudlov. Okraj zásobnice. Kresba M. Kovářová.
Fig. 104. *Sušice, Kudlov. Storage vessel rim. Drawing by M. Kovářová.*

Daleko průkaznější doklady o případné zaniklé středověké vsi přinesly výsledky povrchových sběrů z let 2005–2006 v sousední trati „Dílce", odkud jsou uváděny nálezy keramiky z raného, vrcholného a pozdního středověku (Figeľ, Slováčková 2006, 280–281).

Literatura

Figeľ, D., Slováčková, M. 2006: Sušice (okr. Přerov). *Přehled výzkumů* 47, 280–281.

Matušík, B. 2005: *Archivy mluví. O historii obce Sušice u Přerova*. Sušice: Obec Sušice.

Goš, V., Karel, J. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. *Archeologické rozhledy* XXXI(2), 163–175.

Procházka, R., Peška, M. 2007: Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12.–13./14. století. *Přehled výzkumů* 48, 143–299.

Schenk, Z. 2019: Nejstarší osídlení katastru obce Sušice u Přerova ve světle archeologických pramenů. In: F. Janda, Z. Schenk, S. Šromota: *Sušice u Přerova. Kroniky vyprávějí*. Sušice: Obec Sušice, 4–32.

Summary

Repeated surface surveys carried out by B. Gibala near the south-east edge of Sušice (Sušice u Přerova cadastral area, Přerov District) yielded an assemblage of pottery from the second half of the 12th and the first half of the 13th century (Fig. 102, 103), which can be associated with the existence of a deserted medieval village.

Zdeněk Schenk, Bohumil Gibala

Sušice (k. ú. Sušice u Přerova, okr. Přerov)

Kudlov č. p. 76, parc. č. 1930/2.

Raný středověk. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum. Uložení nálezu: soukromá sbírka (Sušice u Přerova, Kudlov, Tomáš Šromota).

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

V roce 2020 byl archeologům Muzea Komenského v Přerově, p. o., předán k dokumentaci ojedinělý nález torza masivní zásobnice, který byl nalezen T. Šromotou v korytě potoka Libuška (parc. č. 1930/2) v úrovni domu č. p. 76 v osadě Kudlov. Osada se nachází na úpatí výběžků Maleníku, při okraji hlubokého potočního údolí, přibližně 1,2 km východně od středu obce Sušice. Nadmořská výška místa nálezu činí 236 m.

Ze zásobnice se dochoval kyjovitě zesílený okraj lichoběžníkovitého průřezu a část podhrdlí. Okraj je zdoben pásem širokých hřebenových vlnic. Na přechodu hrdla a plecí tvoří výzdobu pás vstřícných asymetrických vrypů (obr. 104). Na hrdle je patrný reparační otvor, který dokládá snahu o prodloužení funkční životnosti tohoto typu nádoby. Zásobnice byla vyrobena z keramického těsta s výraznější příměsí drceného grafitu. Dle základní typologie V. Goše a J. Karla určené pro oblast severní Moravy můžeme exemplář z Kudlova zařadit k variantě IIB (Goš, Karel 1979, 165–170). Tu je možné v rámci deskripčního systému keramiky z Brna najít mezi variantami okrajů zásobnic skupiny 13 (Procházka, Peška 2007, 221, 254, obr. 17).

Nález většího fragmentu zásobnice s kyjovitým okrajem lze spojit s prozatím blíže nespecifikovatelnými sídlištními aktivitami v pozdní době hradištní v místě dnešní osady Kudlov. Ojedinělý nález rozšiřuje počet dosud známých lokalit s materiálem z 12. století doložených na katastrálním území obce Sušice u Přerova (Měřínský 1975, 163–175; Schenk 2019, 28–29).

Literatura

Goš, V., Karel, J. 1979: Slovanské a středověké zásobnice severní Moravy. *Archeologické rozhledy* XXXI(2), 163–175.

Měřínský, Z. 1975: Nálezy raně středověké keramiky ze Sušic (okr. Přerov). *Vlastivědný věstník moravský* XXVII(3), 312–316.

Procházka, R., Peška, M. 2007: Základní rysy vývoje brněnské keramiky ve 12.–13./14. století. *Přehled výzkumů* 48, 143–299.

Schenk, Z. 2019: Nejstarší osídlení katastru obce Sušice u Přerova ve světle archeologických pramenů. In: F. Janda, Z. Schenk, S. Šromota: *Sušice u Přerova. Kroniky vyprávějí*. Sušice: Obec Sušice, 4–32.

Summary

T. Šramota found a large fragment of a storage vessel with a club-shaped rim and a reparation aperture (Fig. 105) in the bed of Libuška Stream in the Kudlov hamlet. The find extends the list of known sites with 12th century material from Sušice u Přerova cadastral area (Přerov District).

Zdeněk Schenk, Tomáš Šramota

Sušice (k. ú. Sušice u Přerova, okr. Přerov)

„Za Školou“, parc. č. 69/3, 66/1.

Raný středověk. Sídliště. Povrchový sběr. Průzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Komenského v Přerově, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4863417N, 17.5393533E

Během opakovaných povrchových sběrů realizovaných B. Gibalou ve spolupráci s archeology Muzea Komenského v Přerově v letech 2018–2020 poblíž severovýchodního okraje zástavby obce Sušice byl shromážděn soubor keramiky z pozdní doby hradištní. Lokalita se nachází východně od objektu sušické školy, na obdělávaných pozemcích, parc. č. 69/3 a 66/1. Jde o polohu na okraji staré říční tzv. Radslavické terasy, která výrazně převyšuje zarovnaný inundační terén řeky Bečvy. Nadmořská výška polohy je 230 m. Na severozápadním okraji lokality při úpatí staré říční terasy vyvěrá vydatný pramen vody v současnosti upravený na vodárnu (parc. č. st. 160).

Nálezový soubor obsahuje zejména zlomky hrnců a zásobnic. Mezi okraji hrnců jsou zastoupeny jak okraje vytažené s lištou, tak římsovité typy (obr. 105: 1–5). Ve výzdobě okrajů se objevují horizontální rýhy, jednoduchá vlnovka, méně zastoupené je radélko. Výdutě zásobnic jsou zdobeny kombinací ryté a plastické výzdoby. V jednom případě jde o torzo výdutě s širokou plochou plastickou lištou lemovanou na horním a spodním okraji šikmými vrypy (obr. 105: 6). Druhý fragment výduti je zdobený několika jednoduchými vlnicemi umístěnými pod užší a vyšší plastickou lištou (obr. 105: 7).

Barva výpalu keramiky se pohybuje od tmavě šedohnědé až po světle šedou. V keramické hmotě je u části střepů patrná příměs drceného grafitu.

Soubor keramiky lze spojit s osídlením z pozdní doby hradištní (2. poloviny 12. – 1. poloviny 13. století). Z lokality „Za Školou“ pochází rovněž kovové artefakty nalezené v rámci preventivní detektorové prospekce. Se středověkým osídlením souvisí dva olověné přesleny, z nichž první má tvar nízkého válečku o průměru 18 mm, výšce 12 mm a hmotnosti 17,93 g. Druhý má výrazně složitější osmiboký tvar, který se nápadně podobá mlýnskému kolu s lopatkami. Jeho průměr činí 25–26 mm, výška 10 mm a hmotnost 24,1 g.

Nově získaný soubor nálezů souvisí s doklady osídlení zachycenými v roce 1955 v trati zvané „Bahelka“, situované na výrazném výběžku Radslavické terasy severozápadně od Sušic, kde byly zjištěny dva zahloubené sídlištní objekty (zemnice) obsahující keramiku datovanou do závěru 12. století – 1. poloviny 13. století (Měřínský 1975, 312–316). Archeologicky doložené osídlení koresponduje s nejstarší písemnou zmínkou o vsi z roku 1160, v níž je zmíněno popluží v Sušicích (Matušík 2005, 21; Schenk 2019).

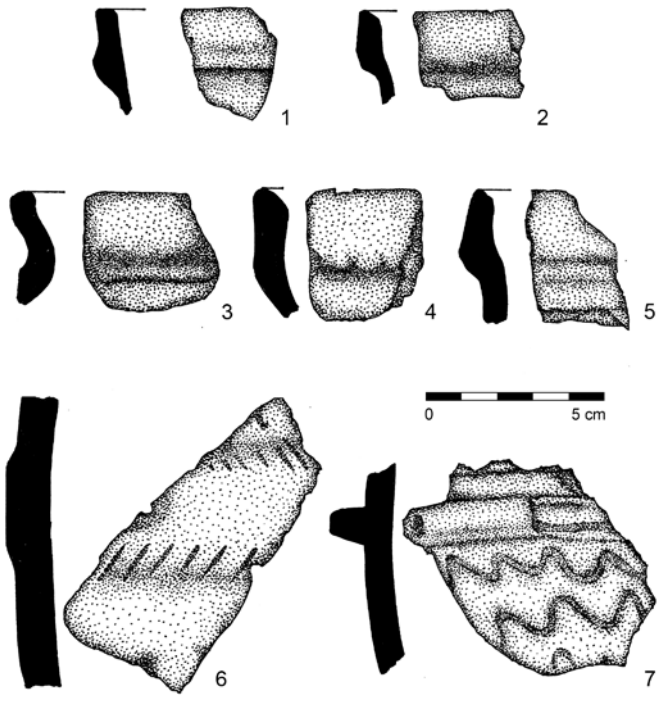

Obr. 105. Sušice, „Za Školou“. Výběr keramiky. Kresba M. Kovářová.
Fig. 105. *Sušice, “Za Školou”. Selection of pottery. Drawing by M. Kovářová.*

Literatura

Matušík, B. 2005: *Archivy mluví. O historii obce Sušice u Přerova*. Sušice: Obec Sušice.

Měřínský, Z. 1975: Nálezy raně středověké keramiky ze Sušic (okr. Přerov). *Vlastivědný věstník moravský* XXVII(3), 312–316.

Schenk, Z. 2019: Nejstarší osídlení katastru obce Sušice u Přerova ve světle archeologických pramenů. In: F. Janda, Z. Schenk, S. Šromota: *Sušice u Přerova. Kroniky vyprávějí*. Sušice: Obec Sušice, 4–32.

Summary

In 2018–2020, B. Gibala gathered a pottery assemblage from the Final Hillfort Period (Fig. 104) by surface surveys near the southeast edge of the built-up area of Sušice (Sušice u Přerova cadastral area, Přerov District). The finds are associated with evidence of occupation from the late 12th and the first half of the 13th century detected northwest of Sušice in 1955.

Zdeněk Schenk, Bohumil Gibala

Syrovice (okr. Brno-venkov)

„Pastvisko“, parc. č. 314/1.

Středověk, novověk. Vesnice/městečko. Plošný odkryv.
Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0773886N, 16.5491272E

V ploše rekonstruované komunikace cca 120 m jihozápadně od kostela sv. Augustina bylo přes značné porušení inženýrskými sítěmi zjištěno žlabové ohrazení stupňovitého profilu vymezující zřejmě původní středověkou parcelu zasahující do prostoru dnešní, již rozšířené, ulice. Mimo to byly zjištěny další objekty, jako je novověká vápenná jáma a otopné zařízení.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A trough enclosure probably delimiting a medieval plot intersecting the area of the present-day widened road was detected during a rescue excavation in Syrovice cadastral area (Brno-Country District).

Ivan Čižmář

Tišnov (okr. Brno-venkov)

Náměstí Míru, ul. Kostelní; Farská zahrada, parc. č. 2747, 2314, 188/1.

Vrcholný středověk, novověk. Vesnice/městečko. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: S-JTSK – -609632.01, -1142393.04; -609636.78, -1142265.13; -609728.30, -1142296.04

V červnu a červenci roku 2020 uskutečnili pracovníci Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., záchranný archeologický výzkum v historickém jádru města v souvislosti s výkopy sedmi sond pro inženýrskogeologický a hydrogeologický průzkum před plánovanou rekonstrukcí náměstí Míru. Předmětné sondy o rozměrech 2 × 1 m byly situovány v zatravněném prostoru na pozemku parc. č. 2747 (sonda 1 při západní straně objektu městského úřadu č. p. 111), v jihozápadní a severovýchodní části parkoviště na pozemku parc. č. 2321/3 (sondy 2 a 5 před domy č. p. 120 a 115), v ústí Kostelní ulice na pozemku parc. č. 2314 (sonda 3), ve východní a severovýchodní části zpevněné plochy na pozemku parc. č. 2318/1 (sondy 4 a 6 před domy č. p. 1704 a 346) a v parku Farská zahrada na pozemku parc. č. 188/1 (sonda 7). Porušení archeologických situací bylo zaznamenáno jen v sondách 1, 3, 4 a 7, v ostatních sondách byly zjištěny pouze recentní navážky a zásahy, a následně sterilní geologické podloží.

V sondě 1 byl pod recentními navážkami a novodobou planýrkou původně zde stojících budov částečně odkryt jeden zahloubený objekt, z jehož výplně se podařilo získat zlomky keramických nádob datovatelných do rozmezí 12. až 14. století. V sondě 3 se pod recentními vrstvami skrývaly dva různě staré odtokové kanálky z kamenů a cihel. Oba dodržovaly směr uliční osy (ZSZ–VJV), ale mladší byl zřejmě v důsledku postupného nárůstu terénu umístěný výše. Z jejich zásypu se nepodařilo vyzvednout žádný datovatelný materiál, takže je lze pouze odhadem zařadit do novověku. Podobný, asi opět novověký, odtokový kanálek z kamenů a cihel byl objeven také v sondě 4. Směřoval nejspíše od ústí ulice Bezručova šikmo napříč náměstím Míru (SV–JZ). V sondě 7 pak byly zachyceny kulturní vrstvy, které obsahovaly zlomky keramických nádob datovatelných do rozmezí 12. až 14. století a 17. až 18. století. Nejstarší vrstva s větším množstvím kamenů, především valounů, by mohla představovat pozůstatek zpevněné středověké komunikace.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation was conducted in Mír Square in Tišnov (Brno-Country District) in 2020. A feature containing fragments of 12th to 14th century pottery vessels was partially uncovered under the recent backfill and levelling in test pit 1. Three stone and brick drainage channels, most likely datable to the Modern Period, were detected in test pits 3 and 4. Cultural layers with fragments of pottery vessels from the 12th to the 14th and the 17th to the 18th centuries were detected in test pit 7. The earliest layer with a larger quantity of cobbles may represent the remnant of a reinforced medieval road. Only recent backfills and sterile geological bedrock were discovered in other test pits.

Michal Přichystal

Tištín (okr. Prostějov)

Budova školy, parc. č. st. 178.

Středověk, novověk. Jiná evidence. Průzkum. Uložení nálezu: Masarykova univerzita – Ústav antropologie, Přírodovědecká fakulta.

Lokalizace: S-JTSK – -556460.07, -1152727.45

Dne 31. 7. 2020 byla při stavebních pracích na střeše budovy školy v Tištíně (č. p. 21) objevena krabice obsahující neúplný skelet nedospělého jedince (dítěte ve věku cca 11–12 let). „Hrůzný" nález byl oznámen Policii ČR, která jej konzultovala s prostějovským pracovištěm Ústavu archeologické památkové péče Brno, v. v. i., a posléze i Ústavem antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Různé indicie (na kostech ulpívající hnědá jílovitá hlína nebo stopy po kořínčích rostlin) svědčí pro to, že se jedná o skelet člověka, který byl původně pohřbený v zemi, následně (po delším období úplného zetlení měkkých tkání a minerálních změnách kostní tkáně) byl ze země vyzvednut a bez mytí uložen do místa nálezu. Vzhledem k poloze školy v těsné blízkosti kostela sv. Petra a sv. Pavla se nám nabízí hypotetická souvislost těchto kosterních pozůstatků s původním středověkým hřbitovem, nebo dokonce již s pohřebištěm mladší doby hradištní, známém v prostoru tzv. Taufrovy zahrady (Fojtík 2008, 84–85 s literaturou).

Literatura

Fojtík, P. 2008: *Slovanské osídlení Prostějovska ve světle hrobů a pohřebišť.* Archeologické památky střední Moravy 16. Olomouc: Archeologické centrum Olomouc.

Summary

A box containing an incomplete skeleton of a c. 11–12-year-old child was discovered during construction work on the school building in Tištín (Prostějov District) on 31 July 2020. The close proximity of the church of Saints Peter and Paul offers a hypothetical link between these secondarily deposited skeletal remains and an original medieval cemetery or even a Late Hillfort Period burial ground known in the area of the so-called Taufr Garden.

Pavel Fojtík, Miroslav Králík

Tvarožná (okr. Brno-venkov)

Intravilán, parc. č. 550/1.

Raný středověk, vrcholný středověk – novověk. Vesnice/městečko. Skupina/síť sond. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1919075N, 16.7697144E

V souvislosti s výstavbou nového rodinného domu v severozápadním intravilánu obce Tvarožná u Brna (západně č. p. 3) byl proveden záchranný výzkum, který doložil pozůstatky osídlení ze střední doby hradištní, vrcholného a pozdního středověku a novověku.

Za pozůstatky nejstaršího osídlení lze označit zemnici s kamenným krbem a zásobní jámou ze střední doby hradištní. Následovala suterénní zástavba, loch, zbytky dřevěných konstrukcí a štěrkových úprav z období středověku až raného novověku (13.–16. století), které byly na parcele vystřídány stavbou domu s kamennými základy (19.–20. století). Za nejmladší aktivitu lze

označit depozitum plechovek a nábojnic německé provenience z období 2. světové války.

Vzhledem k historické lokalizaci zachycené středověké vsi na pravý břeh Tvaroženského potoka lze konstatovat, že se podařilo zachytit část původní zástavby středověké vsi Tvarožnice, která byla scelena s protilehlou Vážanicí během 15. století. Spojená ves dostala dnešní název Tvarožná (Skutil a kol. 1988).

Literatura

Skutil, J. a kol. 1988: *700 let Tvarožné u Brna*. Tvarožná: OÚ Tvarožná.

Summary

A rescue excavation carried out in connection with the construction of a family house in the northwest built-up area of Tvarožná (Brno-Country District) documented remnants of occupation from the Middle Hillfort Period, the High and Late Middle Ages and the Modern Period. Given the historical localisation, it can be stated that it detected part of the original built-up area of the medieval village of Tvarožnice, which was unified with the opposite village Vážanice during the 15th century (Skutil et al. 1988).

Petr Kos

Uherské Hradiště (okr. Uherské Hradiště)

Ul. Hradební, ul. Obchodní, ul. Politických vězňů; areál bývalé sodovkárny, parc. č. 327/1, 361/1.

Novověk. Město. Plošný odkryv. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Slovácké muzeum v Uherském Hradišti, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0691633 N, 17.4636244 E

Od poloviny listopadu 2020 do poloviny ledna 2021prováděli pracovníci Slováckého muzea v Uherském Hradišti, p. o., v areálu bývalé sodovkárny v Uherském Hradišti záchranný archeologický výzkum, který vyvolala výstavba nové obchodní pasáže s podzemními garážemi (obr. 106). Zkoumaná plocha se nacházela v prostoru mezi ulicí Hradební na jihu, Palackého náměstím na západě a autobusovým nádražím na severu. Z topograficko-historického hlediska se jedná o prostor mezi středověkým a barokním bastionovým opevněním. Svým nebývale velkým rozsahem se řadí tento výzkum k jedněm z největších archeologických odkryvů ve městě.

Odkrýt se podařilo přes 270 archeologických objektů, které zde dokumentují vývoj lidských aktivit od pozdního středověku do počátku 19. století. Poté zde vzrostl terén navážkami až o dva a půl metru. Za jeden z nejvýznamnějších objevů lze považovat odkrytí několik desítek metrů dlouhého úseku zaniklého říčního koryta, které tvořilo přirozený vodní příkop a obkružovalo celé město. Vzhledem k rozsahu pak bylo zkoumáno pouze sondážně, odebrány byly také vzorky na mikromorfologické, paleobotanické a datační analýzy. Objevena však byla celá řada dalších objektů různých funkcí. Zmínit lze například jámy na hašení vápna, jímky a několik druhů pecí. Identifikovány byly také pozůstatky několika zděných konstrukcí, které měly převážně charakter smíšeného zdiva z kamenů a cihel pojeného jílem. V okolí zaniklého koryta se nacházelo rovněž větší množství kůlových a sloupových jam, které mohly souviset se zpevňováním břehů či lehčími můstky přes vodoteč.

Výzkumem v areálu bývalé sodovkárny bylo získáno několik tisíc archeologických nálezů, které ilustrují materiální měšťanskou kulturu v Uherském Hradišti od období renesance až do vrcholného baroka. Soubor čítá několik desítek beden fragmentů keramických nádob, ale také zlomků cihel, kachlů a zvířecích kostí. Mezi nálezy nechybí ani střepy skleněných nádob a pestré spektrum kovových artefaktů, jako jsou různé přezky, kování, špendlíky, hřeby, knoflíky, náprstky, ale i stříbrné a měděné mince. Získána byla rovněž početná kolekce keramických dýmek. Bohatý nálezový fond stejně jako zdokumentované situace skýtají do budoucna potenciál k modelovému komplexnímu zhodnocení charakteru lidských aktivit v prostoru mezi středověkou hradbou a novověkým bastionovým opevněním.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation (Fig. 106) was carried out in the premises of a former soft drinks company in Uherské Hradiště (Uherské Hradiště District) in 2020. From the topographical-historical perspective, the examined area was situated between a medieval and a Baroque bastion fortification. More than 270 archaeological

Obr. 106. Uherské Hradiště. Pohled na výzkum v areálu bývalé sodovkárny. Foto T. Chrástek.

Fig. 106. *Uherské Hradiště. View of the excavation in the former soft drinks company premises. Photo by T. Chrástek.*

features documenting the development of human activities from the Late Middle Ages to the early 19th century were uncovered. The tens of metres excavation of a section of a vanished riverbed can be considered one of the most important discoveries.

Jaroslav Bartík, Tomáš Chrástek

.....

Úsov (k. ú. Úsov-město, okr. Šumperk)

„Na Dvorském", parc. č. 1271/6.

Vrcholný středověk. Vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Archeologické centrum Olomouc, př. č. 27/2020-102-1–7.

Lokalizace: WGS-84 – 49.8025822N, 17.0163453E

V září 2020 zachytili pracovníci Archeologického centra Olomouc ve výkopu pro pokládku elektrického kabelu ojedinělý objekt. Dle řezu se jedná o zásobnici, datovanou keramikou do 13. století.

Literatura

AMČR: Záznam M-202100299 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A 13th century storage pit was detected in a trench on the north periphery of Úsov (Šumperk District) in September 2020.

Marek Kalábek

.....

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Ul. Komenského č. p. 183; zámek Žerotínů, parc. č. 150.

Novověk. Zámek/kaple. Sonda. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

V rámci příprav na sanaci vlhkosti zdiva kaple zámku Žerotínů byla položena průzkumná sonda u severozápadní zdi kaple. Po odstranění dlažby, která se ukázala jako druhotně položená, se pod vrstvou navážky objevila kolmo směřující kamenná zeď, která byla začleněna do dnešní zdi kaple. Z obou stran starší zdi byla položena valounová dlažba, odpovídající dláždění valašskomeziříčského náměstí. Pod dlažbou a jejím pískovým podkladem se nacházelo podloží, ale v jihozápadní části byly navíc odkryty náznaky negativních základů starší neznámé stavby. Nálezový soubor byl velmi nevýrazný, omezil se jenom na několik drobných keramických fragmentů a výše zmíněné zlomky dlaždic. Danou situaci je možné datovat nejdříve do 2. poloviny 17. století.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A Modern Period cobble pavement, a fragment of masonry and a negative of the foundations of an earlier structure were uncovered during an excavation in the chapel of Žerotín Palace in Valašské Meziříčí (Valašské Meziříčí-město cadastral area, Vsetín District).

Samuel Španihel

.....

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Náměstí, parc. č. 111.

Novověk. Město. Sonda. Průzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.471284N, 17.971945E

Ve dnech 8. 6. – 9. 6. 2020 proběhl na Náměstí ve Valašském Meziříčí předstihový výzkum, který měl odhalit archeologickou situaci v jeho horní nezastavěné části. Po odstranění vrstvy z 50. let byla pod nevýraznou pískovou vrstvou zachycena valounová dlažba, která pokrývala celou plochu sondy. Během jejího rozebírání bylo doloženo několik keramických fragmentů, které je možné datovat do 18. století. Pod dlažbou se nacházela tenká vrstva obsahující další keramické fragmenty, které spadají do druhé poloviny 16., respektive začátku 17. století. Níže následovalo podloží.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A rescue excavation in Náměstí Square in Valašské Meziříčí (Vsetín District) uncovered a Modern Period cobble pavement.

Samuel Španihel

.....

Valašské Meziříčí (k. ú. Valašské Meziříčí-město, okr. Vsetín)

Náměstí č. p. 75, ul. Poláškova č. p. 32, parc. č. 110/1.

Novověk. Město. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.4710000N, 17.9722303E; 49.4704500N, 17.9725494E

Během opravy kanalizace na Poláškově ulici ve Valašském Meziříčí byl před rohovým domem č. p. 75 odkryt kamenný renesanční sklep s valeně zaklenutým stropem. Strop byl částečně destruován a až po patky klenby byl zaplněn převážně recentním odpadem z 1. poloviny 20. století. Sklep patřil dnes již neexistujícímu domu s č. p. 76, jde o jeho jediný stavební pozůstatek.

Na stejné parcele, ale před domem č. p. 32, bylo zachyceno pozdně novověké zatrubnění drobné vodoteče, která původně tekla centrem města. Systém zatrubnění se skládal z dřevěných kůlů, které sloužily jako vyrovnávka terénu a samotného čtverhranného tunelu z kamenných desek.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A Renaissance cellar of a vanished house and later piping of a local small watercourse were uncovered during a sewerage repair in Poláškova Street in Valašské Meziříčí (Vsetín District).

Samuel Španihel

Vážany nad Litavou (okr. Vyškov)

Intravilán obce; areál bývalého zemědělského družstva, parc. č. 638/7.

Novověk. Pohřebiště/hřbitov. Sonda. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Muzeum Vyškovska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.126561912, 16.854115493

Zkoumaná plocha leží při jihozápadním okraji intravilánu obce, na severně exponovaném svahu, v nadmořské výšce 226 m. Nejbližším vodním zdrojem je Vážanský potok, protékající cca 400 m východně od plochy výzkumu.

Archeologický výzkum byl vyvolán oznámením Policie ČR o nálezu kosterních pozůstatků (konkrétně části lebky). Na místě jsme zjistili, že v areálu bývalého zemědělského družstva jsou prováděny výkopy pro pokládku vodovodu. Vodovodní rýha porušila dva kostrové hroby a v jejím profilu byla viditelná hrobová jáma. U hrobu H 800 prošla rýha horní polovinou skeletu, takže se z kosterních pozůstatků zachovala jen část těla od pánevních kostí k chodidlům a část lebky. Hrobová jáma byla zachycena na obou stranách výkopu, přičemž v místech lebky byl již jen malý zbytek této jámy. Dle antropologického posudku byl pohřbeným starší muž robustní postavy a výšky 157 cm. V hrobě nebyly žádné milodary. Z hrobu H 801 se zachovaly jen skromné zbytky hrobové jámy a lebky dítěte ve věku 3–5 let. Ani v tomto hrobě nebyly žádné milodary. Vzhledem k absenci nálezů není možné bližší datování. Dle stavu kosterních pozůstatků, jejich uložení a celkového charakteru nálezu se domníváme, že jde o část novověkého pohřebiště (17.–19. století?). V písemných pramenech však o tomto místě není žádná zmínka.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

An excavation was caused by the find of the skeletal remains from two disturbed graves in the premises of a former agricultural cooperative in Vážany nad Litavou (Vyškov District). The absence of accompanying finds indicates that it is probably part of a Modern Period cemetery.

Blanka Mikulková

Věžky (okr. Kroměříž)

„Za Hřbitovem“, „U Mlýna“, parc. č. 1484.

Středověk, novověk. Mlýn. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: po zpracování Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2873100N, 17.2876800E

V souvislosti s napojením satelitu novostaveb na síť nízkého napětí v lokalitě Za Hřbitovem v k. ú. Věžky byl v liniovém výkopu (k výzkumu viz oddíl Neolit) zachycen původní mlýnský náhon, který dokládá existenci dnes už neexistujícího mlýna znázorněného na vojenském mapování z počátku 18. století. Z jeho výplně byl také vyzvednut mohutný dřevěný prvek opatřený čepy.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A raceway associated with the existence of a defunct mill depicted in military mapping from the early 18th century was documented in a line trench in Věžky cadastral area (Kroměříž District).

Miroslav Popelka, Adam Fojtík

Vranov nad Dyjí (okr. Znojmo)

Ul. Zámecká, parc. č. 1181/29.

Pozdní středověk, novověk 1. Polní opevnění. Vizuální/geodetický průzkum. Průzkum. Uložení nálezu: Masarykovy univerzita – Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta.

Lokalizace: nepublikováno z důvodu ochrany lokality

Severozápadně od zámku Vranov nad Dyjí, za budovami stájí a kočárovny, je situován systém valů a plošin, které dohromady vytvářejí obléhací postavení k obléhaní hradu Vranova v pozdním středověku. Komplex obléhacího postavení je ve směru V–Z narušen subrecentní komunikací, zachycenou ze západního pohledu na grafickém listu, který ukazuje také pozdější parkové úpravy a tzv. dům filozofů. Centrální plošina (obr. 107: 1) obehnaná valem (obr. 107: 2) a příkopem (obr. 107: 3) má plochu 890 m^2 s rozměry přibližně 30 × 40 m. Převýšení koruny valu od dna příkopu je maximálně 3,2 m, největší šířka příkopu je 7,4 m (obr. 107: řez A–B). Centrální plošina je ještě pod valem chráněná nižším zemním náspem (obr. 107: 4). Na přivrácené straně k hradu je před toto opevnění předsazen zemní násep půlměsícovitého tvaru s rozšířenou korunou pro postavení obléhacích zbraní (obr. 107: 5). Ze severní strany přiléhá k vnějšímu valu kruhové opevnění s centrální plošinou, která je druhotně upravená a použitá pro stavbu tzv. domu filozofů (obr. 107: 6). Z jihozápadní strany přiléhá k baštovitému nároží opevněné centrální plošiny patrně mladší systém půlkruhových

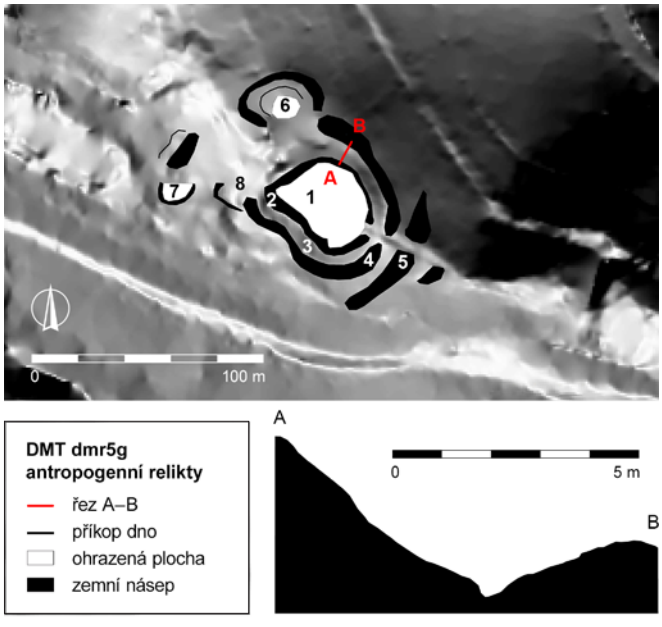

Obr. 107. Vranov nad Dyjí. Obléhací postavení západně od zámku / středověkého hradu. J. Mazáčková.

Fig. 107. *Vranov nad Dyjí. Siege position west of the chateau / medieval castle. J. Mazáčková.*

zemních bašt. Západní bašta má dochovanou i centrální vkleslinu (obr. 107: 7), východní je porušená pozdějšími parkovými úpravami (obr. 107: 8). Existenci obléhacích postavení předpokládal již M. Plaček (2001). Analogická obléhací postavení jsou doložena také na hradech Zbořený Kostelec (Kypta et al. 2016) nebo Konopiště (Meduna 1994). Celkový charakter těchto zemních reliktů formálně připomíná jednotlivá obléhací postavení v lese Braitava jižně od Vranovského hradu, kde je charakteristickými relikty milířišť, v podobě ve svahu zařízntutých kruhových plošin s průměrem 10–12 m, doložena také uhlířská činnost. Relikty jižně od hradu představují několikafázové využívání odlesněné i zalesněné krajiny v nejbližším zázemí hradu.

Literatura

Kypta, J., Laval, F., Marounek, J., Neustupný, Z. 2016: Terénní stopy trojího obležení hradu Zbořeného Kostelce (1449, 1450, 1467). *Průzkumy památek* 23(1), 103–124.

Meduna, P. 1994: Povrchový průzkum komplexu obléhacích prací u Konopiště z let 1467–1468. *Castellologica Bohemica* 4, 243–250.

Plaček, M. 2001: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí.* Praha: Libri.

Summary

A surface survey of a late medieval or early modern siege position west of Vranov Castle (Vranov nad Dyjí cadastral area, Znojmo District; Fig. 107) took place in 2020–2021.

Jana Mazáčková, Tereza Polláková, Petr Žaža, Andrej Púčať

Vsetín (okr. Vsetín)

Horní město; Horní náměstí č. p. 2, parc. č. 8, 14786/1.

Novověk. Zámek. Povrchový sběr. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum regionu Valašsko, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.3402672N, 17.9996458E

V létě roku 2020 probíhaly sanační práce na ohradní zdi ve východní části zámeckého areálu. Po odstranění travnatého porostu se na několika místech podařilo odkrýt novověkou kulturní vrstvu. Vzhledem k charakteru stavebních prací nebyla tato vrstva exkavována. Proběhlo však vzorkování, které poskytlo poměrně velký keramický soubor raně novověké až novověké keramiky. Převažovaly zde zejména fragmenty stolní keramiky, jako jsou malované mísy a talíře, početně byla zastoupena i fajáns.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

A modern pottery assemblage was gathered during sanitation works on the enclosure wall of Vsetín Palace (Vsetín District).

Samuel Španihel

Zdounky (k. ú. Nětčice, okr. Kroměříž)

Nětčice; Ul. Ke Statku, parc. č. 427, 421, 517/1.

Kultura s keramikou pražského typu (RS 1), mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk. Sídliště, vesnice/městečko. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: po zpracování Muzeum Kroměřížska, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2484411N, 17.3153514E

Propojení kanalizačního systému místních částí Cvrčovice a Nětčice u Zdounek probíhá v režimu archeologických dohledů. V místní části Nětčice byly na východním okraji intravilánu registrovány archeologické situace související s časně slovanským sídlištěm (pražský typ – jedna zahloubená chata a opodál nalezený žernov). Ve směru od místního statku k návsi pak byly zjištěny a vzorkovány objekty datované předběžně k přelomu raného a vrcholného středověku (12./13. století), které nesporně souvisí se založením a konstituováním původní obce.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

Early medieval archaeological contexts (a settlement of the Prague type) were detected while laying sewerage piping on the southeast edge of the built-up area of Nětčice (Kroměříž District); features datable to the end of the Early and beginning of the High Middle Ages were detected in the direction of the village.

Miroslav Popelka

Znojmo (k. ú. Znojmo-město, okr. Znojmo)

Ul. Přemyslovců, parc. č. 155/1.

Mladohradištní období (RS4), vrcholný středověk – novověk.
Město, izolovaný pohřeb. Sonda. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Jihomoravské muzeum ve Znojmě, p. o.

Lokalizace: WGS-84 – 48.8559642N, 16.0462011E

Na přelomu června a července roku 2020 proběhl drobný archeologický výzkum vyvolaný stavbou nádrže na jímání dešťové vody. Těsně pod povrchem vytyčeného prostoru se nacházela historická štětová dlažba, která nasedala na 60 cm mocné souvrství obsahující nálezy ze středověku a ve spodních partiích ze starší doby bronzové. Napříč zkoumanou plochou byl zaznamenán výkop se zbytky raně novověkého dřevěného vodovodu. V severozápadním rohu zkoumané plochy byl odhalen dětský kostrový hrob, z nějž byly kromě drobného skeletu vyzvednuty bronzové záušnice.

Literatura

AMČR: Záznam M-202002522 [cit. 2021-10-07]. Archeologická mapa České republiky.

Summary

A rescue excavation carried out in the historical centre of Znojmo (Znojmo District) in 2020 detected a medieval cultural layer, an early modern water pipeline and a Late Hillfort Period child burial.

David Humpola

Žatčany (okr. Brno-venkov)

Ul. V Koutě.

Středohradištní období (RS3), vrcholný středověk. Sídliště. Vertikální řez. Záchranný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.0904772N, 16.7307450E

Během výstavby kanalizace v ulici V Koutě pokračovala dokumentace porušovaných objektů ze 13.–15. století. Novým zjištěním byla přítomnost objektu středohradištního stáří.

Literatura

Neuvedeno.

Summary

The documenting of disturbed features from the Middle Hillfort Period and the 13–15th centuries continued in the built-up area of Žatčany (Brno-Country District).

David Parma